

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Katedra veřejné a sociální politiky

Tomáš Čarnogurský

**Divácké násilí v České republice:
veřejně politický problém**

Diplomová práce

Praha 2009

Autor práce: **Tomáš Čarnogurský**

Vedoucí práce: **PhDr. Martin Cejp, CSc.**

Oponent práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Bibliografický záznam

ČARNOGURSKÝ, Tomáš. *Divácké násilí v České republice: veřejně politický problém*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra veřejné a sociální politiky, 2009. 202 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Martin Cejp, CSc.

Anotace

Diplomová práce „Divácké násilí v České republice: veřejně politický problém“ pojednává o fenoménu diváckého násilí v Česku jakožto veřejně politického problému. Po schválených tezích následuje úvod práce a ve třetí části jsou vymezeny její cíle: výzkum diváckého násilí, popis politiky jeho řešení a její zhodnocení včetně návrhů na zlepšení. Ve čtvrté, teoretické části jsou s využitím odborných textů českých i zahraničních autorů shrnovány poznatky o historii a sociálněvědním výzkumu fenoménu. Metodologii provedeného evaluačního výzkumu se věnuje další kapitola, v níž jsou uvedeny (primární i sekundární) zdroje dat a metody jejich zpracování. V šesté části se autor zaměřuje na jednotlivé projevy a formy diváckého násilí v Česku i na fanouškovské skupiny, které se ho zúčastňují. Sedmá a osmá kapitola jsou věnovány politice řešení diváckého násilí. Nejprve je současná česká politika prostřednictvím analýzy jejich aktérů popsána, a to včetně jejího evropského základu a příkladu dvou zahraničních modelů – německého a anglického. Následně jsou analyzovány silné a slabé stránky dosavadního českého způsobu boje proti diváckému násilí, jeho příležitosti i ohrožení a jsou diskutovány nástroje, které by v budoucnu mohly přispět k jeho vylepšení. Devátá kapitola výklad uzavírá. Práce je doplněna o české resumé, anglické summary, seznam využitě literatury a tři přílohy.

Klíčová slova

Divácké násilí, fotbal, násilí, hooligans, chuligáni, chuligánství, ultras, fanoušci, fandovství.

Keywords

Spectator violence, football, violence, hooligans, hooliganism, ultras, fans, supporterism.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne 15. ledna 2009

Tomáš Čarnogurský

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval svému konzultantovi PhDr. Martinu Cejpovi, CSc. za trpělivost a odborné vedení mé práce. Za podporu v době studia děkuji také babičce a Terezce.

Obsah

Obsah.....	1
1 Teze	4
2 Úvod	5
3 Cíle práce.....	7
4 Teoretická východiska.....	8
4.1 Historie fenoménu	8
4.1.1 Projevy diváckého násilí v historii fotbalu.....	8
4.1.2 Moderní organizované fotbalové chuligánství	10
4.1.3 Historie diváckého násilí v Česku.....	13
4.2 Divácké násilí pohledem sociálních věd	16
4.2.1 Britský výzkum	16
4.2.2 Výzkum v ostatních zemích	18
4.2.2.1 Shrnutí příčin a typologií diváckého násilí.....	21
4.2.3 Výzkum diváckého násilí v Česku	25
5 Metodologie.....	30
5.1 Zdroje dat	31
5.1.1 Sekundární zdroje dat	31
5.1.1.1 Odborné studie, monografie a články.....	31
5.1.1.2 Expertizy a veřejněpolitické studie	32
5.1.1.3 Dokumenty a záznamy stakeholderů.....	32
5.1.1.4 Zákony a judikáty	32
5.1.1.5 Běžná periodika	33
5.1.1.6 Sekundární výzkumná data a statistiky	33
5.1.2 Primární zdroje dat	34
5.1.2.1 Pozorování na fotbalových stadionech.....	34
5.1.2.2 Studium osobních dokumentů fanoušků	34
5.1.2.3 Rozhovory s klíčovými aktéry.....	35
5.2 Metody zpracování dat	36
5.2.1 Obsahová analýza Football Factory	36
5.2.1.1 Metoda.....	36
5.2.1.2 Představení dokumentu	36
5.2.1.3 Předchozí výzkumy	37
5.2.1.4 Vlastní výzkum.....	38
5.2.2 Strom problémů	39
5.2.3 Analýza aktérů.....	40
5.2.4 SWOT analýza	40
6 Divácké násilí v České republice	42
6.1 Veřejně politický charakter problému	42
6.2 Výchozí definice problému	44
6.3 Strukturace problému	46
6.3.1 Fyzické násilí vůči jiným osobám	46
6.3.1.1 Útoky na rozhodčí	46
6.3.1.2 Konflikty s policisty a pořadateli	47
6.3.1.3 Napadání fanoušků	52
6.3.1.4 Napadání aktérů hry	53
6.3.1.5 Domluvené chuligánské bitky.....	54
6.3.1.6 Napadání náhodných osob.....	57

6.3.2	Divácké násilí vůči majetku	58
6.3.2.1	Vhazování předmětů z hlediště	58
6.3.2.2	Vandalismus	58
6.3.2.3	Okrádání fanoušků	59
6.3.2.4	Krádeže a neplacení	60
6.3.3	Symbolické divácké násilí	61
6.3.3.1	Vniknutí na hrací plochu	61
6.3.3.2	Narušování průběhu zápasu	61
6.3.3.3	Vulgarity	62
6.3.3.4	Extrémistické projevy	64
6.4	Účastníci diváckého násilí	69
6.4.1	Návštěvníci tribun k sezení	72
6.4.1.1	Nezaujatí diváci	72
6.4.1.2	Pasivní fanoušci	72
6.4.2	Návštěvníci sektorů pro vlajkonoše	73
6.4.2.1	Hooligans	77
6.4.2.2	Ultras	83
6.4.2.3	„Hooltras“	88
6.4.2.4	Aktivní fanoušci	92
6.4.3	Shrnutí kategorizace	92
6.5	Shrnutí analýzy problému	97
6.5.1	Strom problémů	97
6.5.2	Shrnující definice problému	99
7	Popis politiky řešení diváckého násilí	100
7.1	Evropský rozměr	100
7.1.1	Rada Evropy	100
7.1.2	Evropská unie	101
7.1.3	UEFA	102
7.1.4	Fanouškovské organizace	104
7.1.4.1	Football Supporters International	104
7.1.4.2	Football Against Racism in Europe	105
7.2	Anglický model řešení diváckého násilí	108
7.2.1	Základní fotbalová legislativa	108
7.2.1.1	The Football Spectators Act	109
7.2.1.2	The Football Offences Act	112
7.2.1.3	The Police Act	112
7.2.1.4	The Football Disorder Act	113
7.2.2	Výchovné a preventivní aktivity	115
7.3	Německý model řešení diváckého násilí	117
7.3.1	Nationales Konzept Sport und Sicherheit	117
7.3.1.1	Sociální práce s fanoušky - fanprojekty	118
7.3.1.2	Celostátní zákazy vstupu na stadion	120
7.3.1.3	Směrnice pro pořadatelské služby	122
7.3.1.4	Normy pro stadiony	122
7.3.1.5	Spolupráce na místní i celostátní úrovni	124
7.4	Politika řešení diváckého násilí v Česku	125
7.4.1	Základní legislativní rámec	126
7.4.1.1	Pořádání fotbalových utkání	127
7.4.1.2	Protiprávní činy v souvislosti s diváckým násilím	127
7.4.1.3	Trestněprávní postih pachatelů	129

7.4.2	Analýza aktérů politiky	132
7.4.2.1	Koordinační komise	133
7.4.2.2	Ministerstvo vnitra ČR	134
7.4.2.3	Policie ČR	135
7.4.2.4	ČMFS a kluby	139
7.4.2.5	Místní samospráva	144
7.4.2.6	Česká média	145
7.4.2.7	Parlament ČR	146
7.4.2.8	Neziskové organizace	148
7.4.2.9	Shrnující matice analýzy	150
8	Zhodnocení politiky a využitelných nástrojů	152
8.1	SWOT analýza	152
8.1.1	Interní faktory	152
8.1.1.1	Silné stránky	152
8.1.1.2	Slabé stránky	154
8.1.1.3	Porovnání důležitosti interních faktorů	157
8.1.2	Externí faktory	158
8.1.2.1	Příležitosti	158
8.1.2.2	Ohrožení	159
8.1.2.3	Porovnání důležitosti externích faktorů	160
8.1.3	Možné strategie	161
8.1.3.1	Strategie S-O	161
8.1.3.2	Strategie W-O	162
8.1.3.3	Strategie S-T	162
8.1.3.4	Strategie W-T	162
8.1.4	Zhodnocení SWOT analýzy	163
8.2	Nástroje využitelné pro budoucí politiku v ČR	164
8.2.1	Stadiony a pořadatelé	164
8.2.1.1	Vstupní kontroly	164
8.2.1.2	Sektory ke stání	166
8.2.1.3	Školení pořadatelské služby	167
8.2.1.4	Prodej piva na stadionech	167
8.2.1.5	Hrazení policejních nákladů	168
8.2.2	Identifikace a trestání provinilců	169
8.2.2.1	Kamerové systémy	169
8.2.2.2	Soudní síně na stadionu	169
8.2.2.3	Problematika zákazů vstupu na stadiony	170
8.2.2.4	Povinnost hlásit se v době zápasů	172
8.2.2.5	Registr problémových fanoušků	173
8.2.3	Preventivní aktivity	174
8.2.3.1	Odpovědnost klubů za fanoušky	174
8.2.3.2	Fan management	175
8.2.3.3	České fanprojekty	176
9	Závěr	178
	Resumé	181
	Summary	183
	Využitá literatura	185
	Seznam příloh	202

1 Teze

Teze diplomové práce

KVSP ISS FSV UK

Magisterský studijní program Veřejná a sociální politika

Autor: Bc. Tomáš Čarnogurský

Konzultant: PhDr. Martin Cejp CSc.

Název diplomové práce: Divácké násilí v České republice – veřejně politický problém

Charakteristika práce:

Cílem práce je zmapovat politiku řešení diváckého násilí při sportovních, zejména fotbalových utkáních v Česku. Základním způsobem budou popsány příčiny, historie a současný stav tohoto sociálního, resp. veřejně politického problému. V práci budou analyzovány dosavadní nástroje řešení problému diváckého násilí v Česku, jejich legislativní a institucionální zakotvení, silné a slabé stránky dosavadní politiky. Pozornost bude věnována také její evropské dimenzi a porovnání českého přístupu s některými úspěšnými zahraničními modely. Na základě této analýzy se pokusím nastínit možné další směřování politiky a formulovat doporučení pro zlepšení situace na poli diváckého násilí.

Kromě studia příslušné legislativy a dokumentů, vymezení relevantních aktérů a jejich rolí, rozhovorů s experty a zúčastněného pozorování na fotbalových stadionech doplněného o studium chuligánských médií budou využity i metody srovnávací a SWOT analýzy.

Základní literatura:

- Mareš, M.; Smolík, J.; Suchánek, M. *Fotbaloví chuligáni - evropská dimenze subkultury*. Brno: Barrister & Principal, 2004.
- OPK MV ČR.. *Analýza nástrojů regulace pořádání velkých sportovních utkání*. Praha: MV ČR, 2003. Interní dokument.
- OBP MV ČR. *Zpráva o naplňování Evropské úmluvy k diváckému násilí a nevhodnému chování při sportovních utkáních, zvláště při fotbalových zápasech v České republice*. Praha: MV ČR, 2004. Interní dokument.
- OPK MV ČR.. *Prevence diváckého násilí při sportovních utkáních*. Role místních a regionálních orgánů veřejné správy v prevenci násilí při sportovních utkáních. Praha: MV ČR, 2006.
- Potůček, M. a kol. *Veřejná politika*. Praha: SLON, 2005.
- Potůček, M. a kol. *Manuál prognostických metod*. Praha: SLON, 2006.
- Slepíčka, P. *Sportovní diváctví*. Praha: Olympia, 1990.
- Večerka, K. (ed.). *Jak na fotbalové výtržníky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1991.

V Praze dne 11. 6. 2007

Podpis autora

Podpis konzultanta

2 Úvod

Bylo mi tehdy jedenáct let, už několik roků jsem se fotbalu závodně věnoval a s velkou chutí se o něj zajímal. Mělo se jednat o prvoligovou premiéru fotbalového klubu z našeho regionu, a tak mne jeden z mých rodičů, také fotbalový nadšenec, vzal na stadion s sebou. Byla to jedna z mých prvních osobních návštěv na zápase profesionálního fotbalu, ale také první setkání s jevem, který je znám jako fotbalové chuligánství nebo obecněji jako divácké násilí.

Když jsem o přestávce zápasu stál v dlouhé frontě u stánku s občerstvením, začaly se v mém okolí postupně shromažďovat dvě skupinky vesměs nakrátko ostříhaných mladíků v těžkých botách, kteří se do sebe posléze pustili, a to jak ručně, tak i za pomoci kožených opasek z kalhot a dalších předmětů, které zrovna měli po ruce. Chvilí běhali mezi námi ostatními, kteří jsme stáli ve frontě, a prali se do té doby, než přiběhli policisté, kteří je rozehnali a několik nejaktivnějších výtržníků zadrželi.

Tento okamžik mi zůstal v paměti a už tehdy jsem se sám sebe poprvé ptal, kdo jsou ti lidé, o co jim jde a co je k jejich jednání vede. Můj zájem o kopanou, jak zní český název zřejmě nejpopulárnější míčové hry, však i přes tuto příhodu trval a trvá. Od té doby jsem navštívil (i odehrál) nespočet dalších fotbalových utkání na nejrůznějších úrovních a byl jsem také svědkem dalších incidentů. Když jsem si měl vybírat téma pro svou bakalářskou práci, neváhal jsem a zvolil jsem téma mně známé a fotbalu se bezprostředně dotýkající, téma fotbalových fanoušků a jejich internetové sebe prezentace (Čarnogurský 2005).

U stejné problematiky jsem zůstal i v případě této diplomové práce, jejíž tématický záběr by bylo možné uvést otázkou, která je zároveň názvem jedné z prvních českých odborných publikací věnujících se stejnému problému: „Jak na fotbalové výtržníky?“ (Večerka ed. 1991). Jak se v Česku při řešení problémů s některými problémovými návštěvníky fotbalových zápasů postupovalo dosud, jak se postupuje v jiných zemích, jak postupovat (a také jak nepostupovat) v budoucnu, to vše jsou otázky, na něž by měla pomoci odpovědět tato práce. Kromě toho ale také bude nutné nejdříve se zabývat tím, kdo vlastně jsou ti výtržníci a jaké jsou (respektive jaké mohou být) jejich výtržnosti.

Ačkoliv odpovědnost za její obsah a kvalitu samozřejmě nesu pouze sám, tato práce vznikala v plodné interakci nejen s mým konzultantem, ale také s mnoha dalšími osobami, od samotných fotbalových fanoušků, až po nejrůznější odborníky a lidi, kteří se s diváckým násilím v praxi potýkají. Jako taková je svým způsobem i kolektivním produktem, proto bude v dalším výkladu před jednotným číslem upřednostňováno užívání množného čísla, tedy „wir-formy“. Snad to pro případné čtenáře naší poměrně obsáhlé práce nebude rušící, ale naopak jim tím četba a pochopení textu budou usnadněny.

Řazení jednotlivých kapitol (a subkapitol) vychází z cílů této práce, které budou vymezeny hned v následující části (kapitola 3). Čtvrtá kapitola bude výchozí teoretickou částí, pátá metodologickým úvodem vlastního výzkumu, šestá analýzou problému, sedmá popisem politiky jeho řešení, jež bude následně kriticky zhodnocena v osmé kapitole. V deváté kapitole pak bude náš výklad uzavřen. Práce je doplněna i o české resumé, anglické summary, seznam využitých zdrojů a tři přílohy.

3 Cíle práce

V této práci se snažíme přistoupit k problému negativních jevů spjatých se sportovním, zejména fotbalovým diváctvím v Česku¹ z hlediska oboru veřejná politika (viz např. Potůček a kol. 2005). Analyzovány jsou tedy problémy s diváky (především) na českých fotbalových stadionech a v jejich okolí, které jsou nejčastěji shrnovány označením divácké násilí a, jak bude vysvětleno v následujících kapitolách, jsou úzce spjaté s obávaným fotbalovým chuligánstvím. Cíle práce lze rozdělit do následujících tří okruhů:

1. Shrnout (kapitola 4) a na základě vlastního výzkumu² prohloubit (kapitola 6) poznatky o problému diváckého násilí v České republice.
2. Popsat dosavadní politiku³ řešení diváckého násilí v Česku a srovnat ji s vybranými zahraničními politikami (kapitola 7).
3. Kriticky zhodnotit současnou politiku řešení diváckého násilí v Česku a navrhnout možná opatření pro její zlepšení (kapitola 8).

Pokusíme se při tom, narozdíl od mnoha ostatních, kteří se dnes k danému problému (ať už z jakékoliv pozice) vyjadřují, o důkladný a přesný popis a dostatečnou opatrnost v generalizacích, závěrech a doporučeních. Také proto bude kladen důraz zejména na první dva uvedené okruhy cílů.

Josef Smolík, jeden z tuzemských odborníků na tuto problematiku, vymezuje pro potřeby výzkumu fotbalového chuligánství (resp. diváckého násilí) čtyři základní úrovně cílů (Smolík 2008: 20): explorační, deskriptivní, explanační a sociotechnické. Tato práce se tedy soustředí na tři z těchto úrovní, přičemž převažují deskriptivní (popsání jevu v jeho důležitých aspektech a vnitřních souvislostech) a sociotechnická (směřující k formulaci praktických opatření). Čtvrtou úroveň, explanační, by bylo možné i podle citovaného odborníka z brněnské Masarykovy Univerzity v Brně vzhledem k multifaktoriálnímu charakteru fenoménu provést jen velice obtížně (ibid.: 21), proto zůstává i mimo hlavní cíle této práce.

¹ Zatímco v jiných zemích se problémové divácké projevy v hojnější míře objevují i u jiných druhů sportů, v České republice se s problémy setkáváme především při fotbalových zápasech.

² Metodologie výzkumu bude předložena v páté kapitole.

³ Jako specifickou politiku (policy) vymezují postupy proti diváckému násilí i další autoři (viz např. Smolík 2008: 184).

4 Teoretická východiska

4.1 Historie fenoménu

4.1.1 Projevy diváckého násilí v historii fotbalu

K výtržnostem při sledování velkých sportovních událostí docházelo již ve starověku (Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 38). Také historie dnes nejmasovějšího a celosvětově nejsledovanějšího kolektivního sportu je s násilím v ochozech, a nejen v nich, patrně spjata již od svých počátků. O to, kde a kdy vlastně fotbal vznikl, se dosud vedou spory. Olivová (1979) uvádí, že nejoblíbenější středověkou lidovou hrou v Anglii byla hra „foot ball“, při níž se stejně jako v dnešním fotbale kopalo do míče nohou⁴. Byla to však hra bez přesně vymezených pravidel a její obdoba se od dvanáctého století začala objevovat i v jiných evropských zemích, například ve Francii a Itálii, kdy ji poměrně běžně doprovázely i krvavé výtržnosti. „Když se podařilo dostat míč do nepřátelské branky, přívrženci mužstva mezi diváky projevovali své nadšení co nejhlučněji a mnohdy vyvolávali výtržnosti. Mužstvo, které prohrálo, muselo sklonit vlajku, s níž k zápasu nastoupilo“ (Smolík 2008: 25).

Lidová forma fotbalu se v Anglii nejčastěji hrávala při svátečních příležitostech a jednalo se o bitvy mezi sousedními vesnicemi a městy s velmi volnými pravidly. Přítomnost koženého míče byla spojená s částečně legitimizovanou příležitostí vyřídit si mezi sebou staré spory (Carnibella et al. 1996: 18). V anglických městech byly proto tyto zápasy od počátku čtrnáctého století oficiálně zakazovány. Už v roce 1314 k tomu přistoupil starosta Londýna Nicholas Farnon (Frosdick, Marsh 2005: 11). Do roku 1660 bylo obdobných zákazů v Anglii vydáno nejméně patnáct, v roce 1655 zakázal fotbalové zápasy i Oliver Cromwell (Smolík 2008: 26), hra se však nadále s oblibou provozovala.

Dunning⁵ shrnul vývoj fotbalu do čtyř etap: První z nich byl výše popisovaný lidový fotbal. Ve druhé etapě, kterou datuje mezi roky 1750 - 1840, začala tato hra pronikat i na anglické veřejné školy. Mezi lety 1840 - 1860 se hra začala více formalizovat a stávala se

⁴ Do Anglie obdobnou hru údajně mohly přinést už římské legie (Smolík 2008: 25).

⁵ Budou-li v dalším textu práce, jako i v tomto případě, citovány nebo parafrázovány myšlenky a teoretické koncepty třetích autorů citované v jiných publikacích, z nichž jsme čerpali, budou odkazy na originální dílo (pokud jsou ve využitých pramenech zaznamenány) uváděny alespoň v poznámkách pod čarou. Případnému zájemci to může usnadnit přístup k originálním zdrojům. V seznamu literatury na konci této práce jsou uvedeny pouze materiály, s nimiž jsme sami pracovali.

méně živelnou. V poslední, čtvrté etapě (datované mezi roky 1850 - 1890) začal fotbal pronikat mezi širokou veřejnost a stal se masově sledovaným a organizovaným na národní úrovni (Frosdick, Marsh 2005: 13)⁶. Fotbalová asociace, která formalizovala herní pravidla, vznikla v roce 1863. V tomto období vznikaly především dělnické fotbalové kluby, které v roce 1888 začaly hrát anglickou ligu (Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 40). Následně se fotbal ve své dnešní podobě začal šířit i do kontinentální Evropy.

V Amsterodamské zprávě o fotbalovém násilí v Evropě (Carnibella et al. 1996: 23) je citován Hutchinson⁷, podle něhož se zavedeným, nikoliv však dominantním vzorcem chování davů na fotbalových stadionech staly výtržnosti, nepokoje, útoky a vandalismus nejpozději od sedmdesátých let devatenáctého století.

Z období do 1. světové války není příliš záznamů o násilnostech mezi fanoušky. Spíše jsou zmiňovány spontánní incidenty v podobě útoků na hráče a rozhodčí. Zřejmě se ale jen divácké nepokoje bez přímé souvislosti se hrou tolik neevidovaly (ibid.: 22).

V období mezi světovými válkami došlo k určitému zklidnění situace na fotbalových stadionech, nejčastěji se objevovaly ústní protesty a urážky rozhodčích. Dokonce se měl v této době výrazně zvýšit počet žen a dětí navštěvujících zápasy (srov. Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 40). Především mezistátní utkání ale někdy byla využívána pro prezentaci rostoucího nacionalistického citění v některých státech, jako například ve fašistické Itálii (Carnibella et al. 1996: 21). Trend rostoucí oblíbenosti fotbalu a relativního klidu na stadionech pokračoval i v prvních letech po válce a v 50. letech (Frosdick, Marsh 2005: 18).

V souvislosti s větší mechanizací a automatizací anglického průmyslu na konci padesátých let, které měly za následek snižování pracovních míst pro zástupce „dělnické třídy“, dochází k nárůstu počtu mladých bez perspektivy, z jejichž řad poté vzniká několik subkultur (Teddy boys, mods, rude boys), které se následně podílely na vzniku moderního fotbalového chuligánství (Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 41-44). „V této počáteční etapě se však ještě nedá hovořit o fotbalovém chuligánství“ (ibid.: 42), alespoň ne v podobě, v jaké je známo dnes.

⁶ Dunning, E. The development of modern football. In *The sociology of sport: A Selection of readings*. London: Frank Cass, 1971, s. 133-149.

⁷ Hutchinson, J. Some aspects of football crowds before 1914. In *The working class*. University of Sussex Conference Report, 1975.

4.1.2 Moderní organizované fotbalové chuligánství

Většina odborníků se shoduje, že moderní organizované fotbalové chuligánství⁸, kvůli němuž jsou v posledních desetiletích projevy diváckého násilí častější, organizovanější a závažnější než dříve, vzniklo na britských ostrovech až v šedesátých letech dvacátého století (srov. Dunning et al. 2002, Smolík 2008: 30) a odsud se následně začalo šířit i do zbytku Evropy. „Od šedesátých let tak lze hovořit o subkultuře fotbalových chuligánů, která se vyvíjela a měnila své strategie (často jako důsledek postupu bezpečnostních a legislativních orgánů)“ (Smolík 2008: 31).

V šedesátých letech se fotbaloví fanoušci stali lépe organizovanými, mobilními a změnil se i styl podpory vlastního mužstva, který se stával propracovanějším. Fanoušci začali pravidelně jezdit za svým mužstvem i na venkovní zápasy, čímž se tento nový styl začal rozšiřovat po celé Anglii. Docházelo například i k ničení vlaků při cestách na zápasy. Nezanedbatelnou roli v proměnách fotbalového fandovství hrála také média, zejména kvůli šíření tzv. morální paniky a častému prezentování chuligánských excesů. Skupiny začaly přijímat vlastní názvy (často bez souvislosti s názvem klubu) a dny zápasů využívaly ke konfrontaci s rivalskými uskupeními (Frosdick, Marsh 2005: 18-20; srov. Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 47-48).

V druhé polovině šedesátých let byly mladými fanoušky s oblibou „dobývány“ tribuny, na nichž stáli nejaktivnější fanoušci soupeře, kteří byli obírání o klubové symboly (vlajky, šály). K těžším zraněním při těchto incidentech ale obvykle nedocházelo (Carnibella et al. 1996: 25).

Největší souvislost a značnou vzájemnou provázanost (byť ne naprostou) s fotbalovým chuligánstvím měla subkultura skinheads. Tento název pro původně nepolitické hnutí dělnické mládeže se vžil v roce 1969 (Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 44). „Životní styl skinheadů byl mimo jiné založen na požívání alkoholu, na návštěvách koncertů, rvačkách

⁸ Nejčastěji je původ slova „hooligan“ datováno do Anglie (Londýna) konce 19.st. jako zobecnění jména nepříznivě rodiny irských pouličních výtržníků Hooliganových pro obdobné druhy výtržností (srov. Dunning et al. 2002: 225; Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 10; Smolík 2008: 14-15). Do češtiny se měl český ekvivalent chuligán dostat přes ruštinu (Smolík 2008:14-15). Jako synonymum je někdy používáno také označení „rowdies“ (neurvalci, rváči) (ibid.).

s jinými partami a návštěvách fotbalových zápasů“ (ibid.). Už koncem šedesátých let se objevila nová forma skinheadského patriotismu přerůstajícího v rasismus (ibid.).

V sedmdesátých letech se již chuligánská subkultura od ostatních osamostatnila. Chuligáni postupně opouštěli skinheadskou vizáž a začali nosit spíš značkové streetwearové oblečení (ibid.: 49). Také organizovanost gangů nadále stoupala, „protože proti struktuře a hierarchičnosti chuligánské skupiny nebylo možno uspět neorganizovaností a chaotičností“ (ibid. 50). Díky stoupajícím bezpečnostním opatřením již nebylo možné vyvolávat bitky přímo na stadionech a boje se přesouvaly jinam, nejčastěji na periferie měst. Do zbytku Evropy se chuligánství šířilo i díky výjezdům anglických fans za svým týmem při pohárových nebo reprezentačních utkáních. Docházelo také k profilaci některých gangů směrem k pravicovému extremismu (ibid.: 50-51).

V osmdesátých letech pak došlo ke kulminaci fotbalového chuligánství v Anglii i v celé Evropě. Stejně tak zintenzivnil i problém rasismu. Mezi chuligány bylo (narozdíl od dřívějšího skinheadského stylu) stále oblíbenější drahé značkové oblečení, což vedlo i ke vzniku nového proudu v rámci subkultury, tzv. casuals, kteří si na luxusním oblečení přímo potrpěli (ibid.: 53-54). Druhá polovina osmdesátých let představuje určitý bod zlomu v historii fotbalového chuligánství také proto, že se událo několik tragédií, které vyvolaly následná rozsáhlá represivní i preventivní opatření. Paradoxně se nejednalo o tragédie, které by měly primárně na svědomí fotbaloví chuligáni. Nejčastěji se zmiňují zejména následující tři velké tragédie, které hluboce zasáhly (nejen) anglickou veřejnost (Niederhafner 2006).

První z těchto tragédií (která však nebývá zmiňována tak často jako další dvě) byl požár na fotbalovém stadionu Valley Parade v Bradfordu, při němž 11. května 1985 zemřelo 56 diváků a dalších 256 bylo zraněno. Oheň zřejmě vznikl z cigaretového nedopalku, od něhož se vznítil plastický koš, a rychle se rozšířil po dřevěné tribuně, především kvůli množství odpadků v její spodní části (ibid.: 40-41).

Druhou z těchto smutných událostí byla ještě v témže měsíci (29. května 1985) smrt 39 lidí na stadionu Heysel v Bruselu při finále Poháru vítězů pohárů mezi Juventusem Turín a FC Liverpool. Nedostatečná bezpečnostní opatření a zastaralá konstrukce stadionu při incidentu rozpoutaném anglickými rowdies způsobila pád jedné z tribun. V tomto případě byl hlavní příčinou neodpovídající technický stav stadionu, na němž se hrálo poslední utkání před

plánovanou rekonstrukcí. Zápas byl provázen také mnoha dalšími výtržnostmi ve městě před i po utkání (ibid.).

Třetí velkou tragedií bylo 15. dubna 1989 ušlapání a udušení 96 fanoušků Liverpoolu na stadionu Hillsborough (klubu Nottingham Forest) při semifinále Anglického poháru, tentokrát z důvodu přeplněné kapacity oploceného sektoru pro hosty, do něhož se pořadatelé snažili vměstnat všechny fanoušky Liverpoolu, jichž bylo podstatně více než byla maximální kapacita sektoru. Smrt fanoušků tedy vlastně zapříčinila opatření (ploty, oddělený sektor pro hostující fanoušky), jež měla směřovat k jejich vlastní bezpečnosti (Williams 2001b: 44).

Následně začala být realizována rozsáhlá opatření s cílem zvýšit bezpečnost na fotbalových stadionech. Přistoupilo se například k úplnému zákazu prodeje alkoholických nápojů během fotbalových zápasů, k zavedení uzavřených televizních okruhů nebo nové strategii policejního boje s organizovaným fotbalovým chuligánstvím včetně infiltrace tajných policistů do chuligánských gangů, díky čemuž byly zatčeny jejich hlavní postavy (Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 54-55).

V devadesátých letech už v Anglii k tolika incidentům nedocházelo (ibid.). Hnutí se však díky navázaným kontaktům a cenové dostupnosti mezinárodní dopravy začalo internacionalizovat a aktivizovat i ve východoevropských zemích (ibid. 95-96). Ke koordinaci svých aktivit začali chuligáni využívat moderní komunikační prostředky (mobilní telefony, internet), část chuligánů v některých zemích se zapojila i do struktur organizovaného zločinu a nadále se objevovaly i útoky s rasovým podtextem. Proto se dále zdokonaluje legislativa a uplatňuje se i možnost zákazu návštěv fotbalových utkání (ibid.: 59-62). Přesto se i nadále objevují nové generace chuligánů a zánik tohoto fenoménu zatím nelze očekávat (ibid.: 65).

I přes celoevropský vliv původního anglického chuligánského hnutí je třeba mít na paměti, že projevy diváckého násilí se mohou vzhledem ke specifickým podmínkám vývoje a okolním vlivům výrazně lišit, a to jak v národním, tak v regionálním měřítku (Spaaij 2005; Frosdick, Marsh 2005: 111-113). Podrobný přehled fotbalového chuligánství v jednotlivých evropských zemích ve své knize zpracovali Mareš, Smolík a Suchánek (2004: 75-128). Nejde však čistě o evropský fenomén, objevuje se, byť obvykle v menší míře, i na ostatních kontinentech (viz např. Dunning et al. 2002).

4.1.3 Historie diváckého násilí v Česku

Na české území se hra v kopanou dostala v devadesátých letech devatenáctého století, kdy byly v Praze založeny i první fotbalové oddíly – Sparta (1894) a Slavia (1896), jakožto fotbalové sekce všesportovních klubů. Organizované soutěže na českém a moravském území začaly fungovat v roce 1912 a první česká celostátní liga vznikla po zrodu samostatného státu až v roce 1925 (Duke, Slepíčka 2002: 49-50).

Už v době první republiky byl fotbal důležitým sociálním fenoménem a utkání byla hojně navštěvována. Ani Československo nezůstalo ušetřeno nepokojů při fotbalových utkáních, z nichž však většina měla úzkou souvislost se hrou. Nejčastěji docházelo k útokům na hráče a rozhodčí, zatímco k bitkám mezi fanoušky a k útokům na policii obvykle nedocházelo (Duke, Slepíčka 2002: 50-52). Na základě analýzy dobového tisku předkládají citovaní autoři přehled nejvýznamnějších prvorepublikových incidentů (ibid.: 50-52)⁹:

Tabulka 1: Incidenty při fotbalových zápasech v období 1920-1937

Datum	Zápas	Typ incidentu
2.9.1920	Meteor Vinohrady – Nuselský SK	Vniknutí na hřiště; napadení hráčů; zranění diváci.
18.3.1930	Viktoria Žižkov – Teplitzer FK	Vniknutí na hřiště.
7.7.1932	Slavia Praha – Juventus (Turín)	Vniknutí na hřiště; přerušený zápas.
8.7.1934	SK Kladno – Ferencvaros	Hosté vypískáni a uráženi.
27.4.1936	Československo – Španělsko	Oba týmy vypískány 30 000 diváky.
25.8.1936	Slavia Praha – SK Prostějov	Slavia vypískána.
14.9.1936	Sparta Praha – Austria Vídeň	Prolomeny brány přeplněného stadionu.
12.10.1936	Slavia Praha – Sparta Praha	Oby týmy vypískány.

Zdroj: Duke, Slepíčka (2002: 51)¹⁰.

Krátce po konci 2. světové války se na stadiony vrátili zvyky z třicátých let. V květnu 1946 došlo při přátelském zápase Sparta Praha – Derby County na začátku druhého poločasu ke hromadnému vniknutí fanoušků na hřiště a k útokům na hráče Derby. Zápas byl přerušen, dokud policie situaci neuklidnila (ibid.: 53).

Díky následné změně politického režimu negativní divácké projevy ze stadionů vesměs vymizely. Komunistický stát byl represivní, antisociální chování netoleroval a byl dostatečně silný, aby takové projevy potlačil (ibid.). Přesto „někdy sloužilo dění v ochozech

⁹ Poměrně překvapivě jsou mezi tyto incidenty řezeny i případy, kdy byli hráči publikem vypískáni.

¹⁰ Původní zdroj: České slovo, 1920-1925; České slovo večerní 1920-1937; Národní listy, 1932-33.

k poněkud primitivnímu vymezení se vůči režimu ... anebo k vulgární ventilaci projevů lokálního a regionálního patriotismu ...“ (Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 130).

Přesto však ojediněle k různým incidentům nadále docházelo, a to i při zápasech nižších soutěží. Příkladem mohou být události z jara 1956, které při druholigovém zápase Lokomotiva Liberec¹¹ - Čelákovice následovaly po druhém sporném vyloučení domácího fotbalisty: „Spousta diváků takový nervák neunesla, rozhodčí byl inzultován, ze stadionu putoval rovnou do špitálu a rozvášnění fandové ještě ke všemu převrátili sanitní vůz“ (Pivoda 2008: 16).

Na konci šedesátých let se však problémy začaly ve větší míře objevovat znovu, v sedmdesátých letech nadále narůstaly a k jejich eskalaci došlo zejména v osmdesátých letech (Duke, Slepíčka 2002: 53). Vybrané incidenty z této doby jsou popsány v následující tabulce.

Tabulka 2: Incidenty při fotbalových zápasech v období 1980-1987

Datum	Zápas	Typ incidentu
25.3.1983	Dukla Praha – Slavia Praha	Předměty vhazované na hrací plochu.
2.6.1983	Bohemians Praha – Dukla Praha	Urážky hráčů; přerušovaný zápas.
4.4.1985	Dukla Praha – Slavia Praha	Rozbitá okna, zničená auta; zatčení fans.
19.6.1985	Bánská Bystrica – Sparta Praha	Poničený vlak; výtržnosti v ulicích; 30 zatčených fanoušků.
4.11.1985	Slavia Praha – Sparta Praha	Bitky po zápase; hospitalizovaný divák.
3.9.1986	Sparta Praha – Slavia Praha	Předměty vhazované na hrací plochu.
7.6.1987	Hradec Králové – Teplice	Domácí tým vypískán.
10.10.1987	Bánská Bystrica – Dukla Praha	Sklo vhazované na hrací plochu.
30.3.1987	Sparta Praha – Slavia Praha	Předměty vhazované na hrací plochu.

Zdroj: Duke, Slepíčka (2002: 54)¹².

V tomto období již na základě inspirace anglickými chuligány začalo docházet i k bojům mezi rivalskými skupinami fanoušků (ibid.). Vulgarita i brutalita v tomto období narůstala a násilnosti spolu s výtržnostmi mimo stadiony se začaly odehrávat ve městech jako Praha, Brno, Ostrava nebo Olomouc. Ačkoliv cenzurovaná československá média se o nich příliš často nezmiňovala, bezpečnostní složky je tvrdě postihovaly (Mareš, Smolík,

¹¹ Tradiční název tohoto klubu užívaný jeho tehdejšími příznivci byl Rapid Liberec. V roce 1958 (12.července) se Rapid spojil se Slavojem (někdejší Slávií) Liberec a vznikl tak dnešní přední český klub Slovan Liberec (Pivoda 2008).

¹² Původní zdroj: Rudé právo, 1980-87.

Suchánek 2004: 131). Byla také přijata opatření jako například oddělení jednotlivých fanouškovských táborů a důkladnější prohlídky při vstupech (Slepička, Duke 2002: 55).

Největší mediální pozornost si vysloužil případ spartánského výjezdu do Bánské Bystrice z června 1985, podle něhož byl dokonce v roce 1987 natočen hraný dokumentární film „Proč?“. Film však místo výchovného efektu fotbalové chuligánství v řadách dospívající mládeže jen zpopularizoval a stal se mezi chuligány „kultovním“ (Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 131; Smolík 2008: 125). Pozoruhodný je navíc fakt, že se výše zmiňovaný zápas hrál krátce po tragédii na stadionu Heysel v Bruselu, která byla živě přenášena Československou televizí, a spartánští fanoušci při výtržnostech vyvolávali hesla odkazující k dané události. To vše dokládá důležitou roli médií při šíření chuligánství v tehdejší Československu (Duke, Slepička 2002: 54-55).

K dalšímu šíření chuligánství v Česku přispělo uvolnění svobody po Sametové revoluci, vzestup na počátku devadesátých let zaznamenalo i skinheadské hnutí, jež začalo pronikat i do fotbalových kotlů¹³ a vneslo tam kromě výtržností i časté xenofobní, rasistické a neonacistické prvky. „Skupiny militantních příznivců nabyly konzistentnější podoby...“ (Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 132-133).

Stejní autoři (ibid.: 129) celé toto období označují za „prechuligánskou etapu neorganizovaného fotbalového násilí, výtržností a vandalismu“, s větší relevancí právě od počátku osmdesátých let do poloviny devadesátých let dvacátého století.

Zhruba od poloviny devadesátých let se pak v ČR hovoří o etapě moderního fotbalového chuligánství organizovaných gangů (Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 134-145; Smolík 2008: 124). Toto období je nově charakterizováno cílenou činností stabilních skupin při některých fotbalových klubech ve formě konsolidovaných gangů s vlastními názvy. Jejich členové sami sebe chápou jako „příslušníky specifické (chuligánské) entity“ (Smolík 2008: 124). Tato subkultura dodržuje značně specifické sociální normy (ibid.:134). Formy incidentů jsou přitom obdobné jako v zahraničí (ibid.: 125):

- vnikání na hrací plochu,
- házení předmětů na hrací plochu,
- házení předmětů na aktéry hry,

¹³ V Česku jsou tyto sektory pro aktivní fanoušky oficiálně označovány jako „sektory pro vlajkonoše“.

- výtržnosti (např. potyčky s policií a pořadatelskou službou),
- vandalismus (např. ničení příslušenství fotbalového stadionu),
- konflikty s užitím násilí (např. vůči fanouškům soupeřova týmu; vůči hráčům, představitelům klubů i rozhodčím).

Některé z českých chuligánských gangů se profilují výrazně (ultra)pravicově, jako například brněnský Johnny Kentus Gang (JKG), i proto je fotbalovému chuligánství věnován prostor v každoroční Zprávě o problematice extremismu na území ČR (ibid.: 137-139).

4.2 Divácké násilí pohledem sociálních věd

Bezpochyby nejdelší a nejbohatší tradici má akademický výzkum diváckého násilí, zejména v souvislosti s moderním fotbalovým chuligánstvím, na britských ostrovech¹⁴ (srov. Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 9-10; Smolík 2008: 50). Z tohoto důvodu se budeme nejprve podrobněji věnovat britskému výzkumu, následně se zaměříme také na výzkum v ostatních zemích, včetně shrnutí příčin a typologií diváckého násilí. Poté bude ještě shrnuta akademická reflexe tohoto fenoménu v Česku.

4.2.1 Britský výzkum

Fotbalové chuligánství se v Anglii brzy stalo předmětem zájmu odpovědných institucí i sociálních vědců. Při jejich shrnutí se podržíme časové posloupnosti, v jaké jsou jednotlivé přístupy prezentovány i v námi využitých přehledových publikacích, jejichž autory jsou Carnibella et al. (1996) a Frosdick, Marsh (2005). Podobné shrnutí ale z českých autorů zpracoval už například i Smolík (2008) či Vochocová (2005), proto se omezíme jen na stručný přehled. Obecně platí, že se první teoretické koncepty mapující oblast sociálně patologických projevů fotbalových fanoušků v Anglii objevují už od přelomu šedesátých a sedmdesátých let. Jednotlivé teorie jsou ale obvykle konkurenční a často vyvracejí jedna druhou.

Mezi prvními publikacemi snažícími se o vysvětlení fotbalového chuligánství, jakkoliv už dnes překonanou, byla zpráva britského psychiatra Johna Harringtona¹⁵. Autor se

¹⁴ Někteří autoři dokonce mluví až o přehnané pozornosti a vyčerpání témat (Frosdick, Marsh 2005: 86).

¹⁵ Harrington, J. *Soccer hooliganism: A Preliminary Report*. Bristol: John Wright, 1968.

soustředil na individuální patologii a reakce na bezprostřední stimuly vyplývající z prostředí, v němž se fanoušci pohybovali (Frosdick, Marsh 2005: 87-88).

Dalším význačným počinem byla zpráva Sira Johna Langa¹⁶, která však byla vypracována bez účasti akademiků. Pracovní skupina složená zejména z fotbalových funkcionářů a policejních složek vydala 23 doporučení, týkající se zejména spolupráce klubů a policie. Mezi jinými opatřeními bylo požadováno, a následně také započato, i zavádění míst pouze k sezení. Typické pro tuto zprávu bylo, že už se hledala řešení, aniž byl samotný problém ještě dobře popsán (ibid.: 88-89).

Kritika předchozích snah o popsání fenoménu se odrazila i na rozvoji alternativních teoretických perspektiv nahlížení fotbalového chuligánství. K prvním sociologům hlouběji se zabývajícím danou problematikou už na počátku sedmdesátých let patří Ian Taylor¹⁷, který argumentoval z marxistických pozic. Příčiny problému hledal ve vykořenění klubů z místní komunity vlivem jejich profesionalizace a komercializace spolu s narušením tradičního života dělnické třídy. Proti jeho závěrům ale později hovoří statistická data. Začalo se totiž ukazovat, že chuligáni nepochází jen z nejnižších vrstev. „Problém fotbalových násilností se tedy nedal vysvětlit pouze specifickým deviantním chováním v rámci určité společenské vrstvy“ (Smolík 2008: 52).

John Clarke, působící na Centre for Contemporary Cultural Studies (CCCS - Birmingham University), zase v sedmdesátých letech zdůrazňoval subkulturní charakter chuligánského hnutí. Chuligáni byli popisováni jako jedna ze subkultur mládeže z dělnických vrstev. Tento přístup zdůraznil souvislost mezi fotbalovými fanoušky a jejich týmem, která kontrastovala s často používaným vysvětlením o násilnících „infiltrujících“ se zvenčí mezi fanoušky (Frosdick, Marsh 2005: 90-92).

Mediální prezentaci diváckého násilí a jejím důsledkům na proměny fotbalového chuligánství se začal v téže době věnovat Stuart Hall. Poukazoval zejména na šíření morální paniky, které přispívalo nejen k přehnaným opatřením neodpovídajícím závažnosti problému, ale také k přizpůsobování samotných fanoušků svému mediálnímu obrazu (ibid.: 92-93).

¹⁶ Ministry of Housing and Local Government. *Report of the Working Party on Crowd Behaviour at Football Matches* (Chairmann John Lang). London: HMSO, 1969.

¹⁷ Taylor, I. *Football mad: A speculative Sociology of football hooliganism*. In Dunning, E. *The sociology of sport: A Selection of readings*. London: Frank Cass, 1971, s. 352-377.

Narozdíl od převážně teoretického přístupu výše zmíněných sociologů se sociální psycholog Peter Marsh více soustředil na sledování chování fotbalových fanoušků. Zúčastněné pozorování, jemuž se věnoval po dobu tří let, jej dovedlo k závěru, že divácké násilí je značně ritualizováno, má svá vlastní pravidla a že je méně nebezpečné, než na první pohled vypadá. Účast v subkultuře mladíkům se špatnými školními a pracovními vyhlídkami pomáhá dosáhnout sebeúcty a identity na základě uznání od vrstevníků (ibid.: 93-94).

Oproti tomu sociologové na Leicester School, mezi nimiž jsou nejznámější především John Williams a Eric Dunning, navazovali v osmdesátých letech na sociologii Norberta Eliase a referovali o „hrubé dělnické třídě“¹⁸ a jejích subkulturálních hodnotách maskulinity a agrese, čímž se blíží k perspektivě, jakou zaujímali i Taylor a Clarke (ibid. 94-97). V Leicesteru bylo posléze založeno Sir Norman Chester Centre for Football Research specializující se na problematiku fotbalového chuligánství.

Etnografickému výzkumu fanoušků klubu Sheffield United se počátkem devadesátých let věnoval Gary Armstrong. Podle něho násilí nebylo centrální fanouškovskou aktivitou. Také oponoval názoru, že fotbaloví chuligáni pocházejí jen z nejnižších společenských strat (ibid.: 97-98).

Lépe teoreticky podložené byly výzkumy skotských fanoušků, jež v téže době prováděl Richard Giulianotti (ibid.: 98-100) inspirovaný sociologií Ervinga Goffmana. Podle něho je skotské fandovství ovlivněno specifickými kulturními a historickými silami a procházelo proměnami v závislosti na vývoji britského chuligánství. Mimo jiné došel k závěru, že konzumace alkoholu v případě skotských fanoušků spíše než násilí podněcuje přátelskou interakci a sociabilitu. Aplikovatelnost anglických teoretických perspektiv na skotskou realitu zpochybňoval také Moorhouse (ibid.: 100).

4.2.2 Výzkum v ostatních zemích

V Itálii se výzkumu místních „tifosi“ a „ultras“ od počátku devadesátých let věnuje například Alessandro dal Lago¹⁹, který fanouškovské projevy považuje za vysoce

¹⁸ V originále „rough working class“ (Carnibella et al. 1996: 39).

¹⁹ Dal Lago, A. *Descrizione di una Battaglia: I Rituali del Calcio*. Bologna: Il Mulino, 1990.

ritualizované (Frosdick, Marsh 2005: 102-103). Další italský sociolog Antonio Roversi²⁰ s ním v tomto ohledu souhlasí jen částečně. Popsal tzv. „beduínský syndrom“ – mezi ultras jednotlivých klubů vznikají koalice a nepřátelství, především na základě politické inklinace toho kterého tábora (ibid.: 104). Sociální psycholog Alessandro Salvini se opírá o teorii sociálního učení, navazuje na Marshe a fanatismus fanoušků vidí jako rituální manifestaci symbolické agrese. Dalšími italskými psychology zabývajícími se daným tématem jsou i Bruna Zani a Christine Fontana (ibid.: 105-106).

V Německu je výzkum spíše než na teorii zaměřen na hledání řešení, zejména na sociopedagogickou rovinu (ibid.; srov. Smolík 2008: 57). Hahn vidí v rozvoji subkultur šanci pro mladé lidi nalézt solidaritu a testovat strategie, jak se vyrovnat se životem (Frosdick, Marsh 2005: 106). Podobně Günter A. Pilz, sociolog sportu z hannoverské univerzity, pokládá fotbalové násilí za „křik o pomoc“ mladých lidí bez budoucnosti (ibid.: 106-107). Mimo jiné se zabýval i okrajovou rolí žen v chuligánské subkultuře (Pilz 2002), soustředí se také na evaluaci sociálně-pedagogických opatření zacílených na fotbalové fanoušky (Pilz 2000) a na výzkum nově se rodící subkultury ultras v rámci německé fanouškovské scény (Pilz, Wölki 2003; Pilz et al. 2006).

Holand'an van der Brug zastává ortodoxní psychologický přístup k vysvětlení vzestupu fotbalového chuligánství (ibid.: 108). Russell a Goldstein na základě srovnání nizozemských fanoušků s „nefanoušky“ došli k závěru, že fanoušci hledají především vzrušení (Frosdick, Marsh 2005: 108-109). Jejich studie ale bývá kritizována za nevyhovující metodologii.

Rakouský sociolog a kulturní antropolog Roland Girtler (2001)²¹ na základě vlastního zúčastněného pozorování přináší alternativní teoretický model a navrhuje přistupovat k chuligánství jako k jedné z jím definovaných „okrajových kultur“. Toto označení považuje za vhodnější než název „subkultura“ (ibid.: 23) a vnímá je jako „kulturu, která je ze strany okolní společnosti nazírána jako nebezpečná, neslušná nebo přímo zlá. Ona sama ovšem tomuto vnímání přispívá“ (ibid.: 28-29). S odkazem na etiketizační teorii²² má za to, že takové

²⁰ Roversi, A. Football violence in Italy. *International Review for the Sociology of Sport*. 1991, no. 26, s. 311-32.

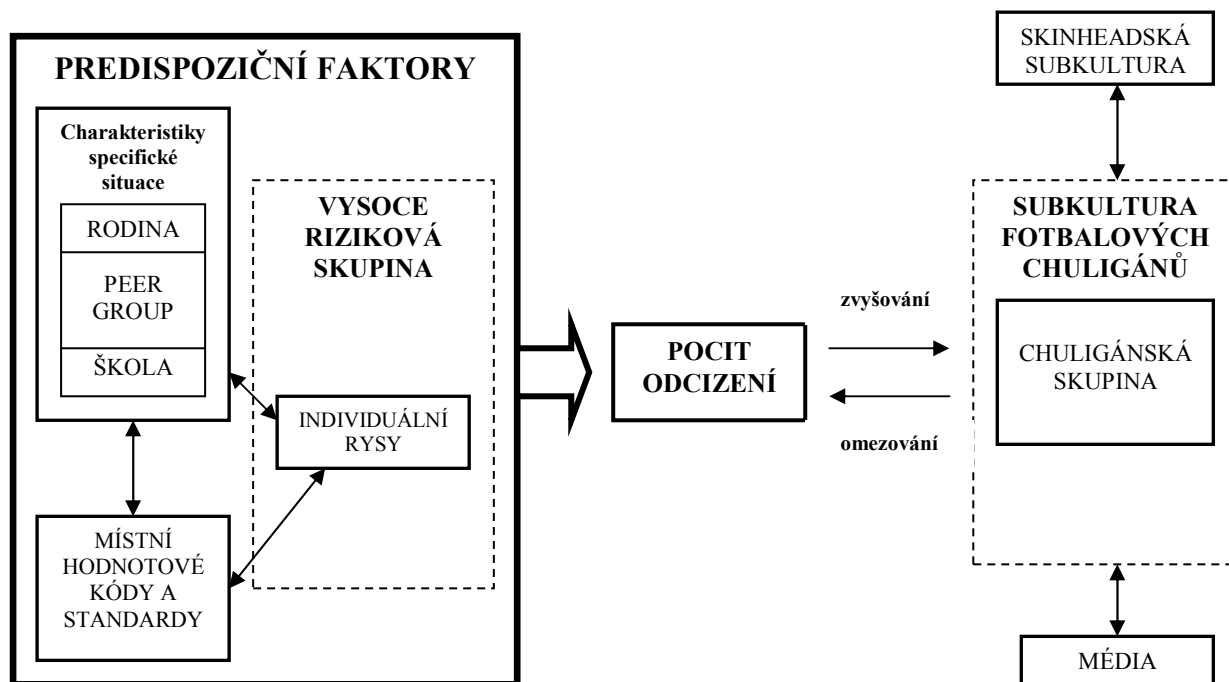
²¹ Přeloženo z německého originálu: Girtler, R. *Randkulturen: Theorie der Unanständigkeit*. 2. nezměněné vydání. Wein, Köln, Weimar: Böhlau, 1996.

²² V souvislosti se sociologií sociálních deviací rozvinul etiketizační teorii (jinak také teorii labellingu), vycházející ze symbolického interakcionismu, mezi prvními Edwin Lemert, který se domníval, že většina deviantního chování je reakcí na sociální situaci. To jej vedlo k vytvoření konceptu tzv. sekundární (systematické) deviace, kdy je jedinec společností identifikován (označován) jako deviant, s touto rolí se

okrajové kultury vznikají zásadně až po zakazujících a odsuzujících normách (ibid.: 29-30). Radikální fotbaloví fanoušci pak podle Girtlera patří mezi „okrajové kultury revoluce a rebelie“ a připodobňuje je k mezi sebou válčícím „divokým kmenům“ hájícím vlastní teritorium a své symboly (ibid.: 85-100). Podobně jako mnozí ostatní vidí ve fotbalové partě šanci pro mladé kluky získat pocit sounáležitosti a uznání, jehož se jim jinde nedostává (ibid.: 99).

Psycholog Przemyslaw Piotrowski (2002) z Jagellonské univerzity v Krakově považuje projevy fotbalového chuligánství (i na základě vlastního výzkumu na krakovském sídlišti Azory) za reakci na pocity odcizení (alienace), které mohou mladí lidé zejména v městských sídlištech pociťovat. Důležitost přikládá také prolínání se skinheadskou subkulturou a prezentaci fotbalových výtržností v médiích. Souhlasí se subkulturním přístupem, podle něhož mohou v chuligánském gangu prožít tzv. alternativní kariéru i ti, kteří mají v běžné společnosti problém uspět (Beyer 2004: 90-91)²³. Svůj koncept Piotrowski názorně zobrazuje v následujícím schématu:

Schéma 1: Faktory vedoucí ke vzniku skupin agresivních sportovních fanoušků

Zdroj: Piotrowski (2002: 6)²⁴.

ztotožňuje a přizpůsobuje se jí. Dalšími teoretiky labellingu byli například Erwing Goffman a Howard Becker (Munková 2001: 66-87).

²³ Piotrowski, P. *Szalikowcy. O zachowaniach dewiacyjnych kibiców sportowych*. Toruń: A. Marszałek, 2000.

²⁴ Pojem „peer group“ je (nejen) psychology užíván pro skupinu vrstevníků (kamarádů) zhruba stejného věku, sociálního postavení a zájmů (srov. MacDonald 1996).

Množství teoretických konceptů zaměřujících se na příčiny diváckého násilí a jeho typologie je účelně shrnuto v přehledové publikaci amerických autorů (Wann et al. 2001), z níž budeme čerpat v následující subkapitole, kterou doplňujeme tento přehled světových teorií vztahujících se ke zkoumanému fenoménu.

4.2.2.1 Shrnutí příčin a typologií diváckého násilí

Wann, Melnick, Russell a Pease (Wann et al. 2001)²⁵ vymezují dvě perspektivy teorií a výzkumů fanouškovské agrese, které se však vzájemně překrývají: psychologickou (mikrouroveň) a sociologickou (makrouroveň). Psychologický přístup se obvykle zaměřuje na specifické rysy fanouškovy osobnosti, sociologický (a sociálně-psychologický) zase na širší sociální souvislosti jeho jednání. Obě tyto roviny se při snaze o porozumění problému doporučuje kombinovat a vnímat jako komplementární.

Z klasických psychologických teorií nachází uplatnění například hypotéza frustrace – agrese. Tento teoretický koncept byl zformulován psychologem na Univerzitě Yale. Při pozorovaném aktu agrese teorie předpokládá existenci dřívější frustrace. N.E. Miller²⁶ tuto teorii revidoval tak, že agresi pokládal za jednu z více možných odezev frustrace. Mezi faktory ovlivňujícími vztah mezi frustrací a agresi jsou nejdůležitější dva následující: vážnost frustrace a přítomnost agresivních podnětů (ibid.: 108-109).

Bandurova teorie sociálního učení²⁷ zase vychází z toho, že agrese je stejně jako mnoho dalších sociálních návyků získaná a podporovaná, klíčová je pak přímá zkušenost a pozorování. Sledováním násilných akcí druhých se jedinec často naučí jednat sám agresivně (ibid.: 109-110).

Ze současných psychologických přístupů k fanouškovské agresi jsou zmíněny dva, přičemž prvním z nich je Wannův model udržování sebeúcty²⁸. Jeho hlavním konceptem je určení míry oddanosti s týmem, kterou si jednotlivci vypěstovali. Pro diváky s nízkou identifikací s týmem je dostupný tzv. „CORFing“, neboli snižování asociace jedince

²⁵ Kromě originálního anglického textu knihy byl využíván i český překlad několika kapitol knihy, který v rámci studia na FHS UK vypracoval Eliáš (2006).

²⁶ Miller, N.E. The frustration-aggression hypothesis. *Psychological Review*. 1941, no. 48, 337-342.

²⁷ Bandura, A. *Aggression: A social learning analysis*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1973.

²⁸ Wann, D.L. Aggression among highly identified spectators as a function of their need to maintain positive social identity. *Journal of Sport & Social Issues*. 1993, no. 17, 134-143.

s neúspěšným týmem, a jejich sebeúcta tedy s neúspěchem týmu neklesá. Opačné je to u silně identifikovaných fanoušků. Jejich nepřátelství, jež jim má pomoci navrátit sebeúctu, pak má tendenci zaměřit se na hráče soupeřova mužstva a jeho fanoušky. Jde tedy o instrumentální agresi (ibid.: 110-111).

Druhý současný přístup, který nastínil Apter²⁹, vychází z potřeby vzrušení. Příležitosti vystavit se nebezpečí jsou v posledních desetiletích značně omezovány. To část jedinců vede k vyhledávání vzrušení v nebezpečných aktivitách. Díky vzorům mohou jedinci uspokojovat svou potřebu v určitém „bezpečném rámci“, mohou však zajít i za něj (ibid.).

Určitou roli při eskalaci mezilidské agrese mohou podle kolektivu autorů kolem Wanna sehrát i situační faktory prostředí jako například hluk, teplota nebo přeplněnost prostoru (ibid.: 112-120).

Ze sociálních přístupů jsou zmiňovány následující teorie kolektivního chování zaměřující se na vzájemné působení členů davu a mající vztah k fanouškovskému násilí: teorie nákazy a sblížování, teorie kritických norem a teorie přidané hodnoty (ibid.: 120-123).

Teorii nákazy jako první zpracoval ve svém často citovaném díle Le Bon³⁰. Podle něho se mohou myšlenky, nálady a zvyky v davu rychle stávat sdílenými a nekriticky přijímanými. Jeden rozrušený člověk může „nakazit“ další. Celek se pak stává snadno náchylným k podnětům vůdce. Teorie sblížování zase podobně argumentuje nárůstem homogenity davu, kdy dochází ke sblížování stejně smýšlejících lidí, což vede ke snižování zábran a nakonec ke kolektivním akcím.

Teorie kritických norem pracuje s konformitou jako s klíčovým faktorem. Deviantní chování je pravděpodobnější, pokud dav začne považovat antisociální standardy chování jako správné v dané situaci.

Smelserova teorie přidané hodnoty³¹ využívá k vysvětlení epizodického kolektivního chování několik determinant, které podmiňují a zvyšují pravděpodobnost výskytu epizody. Jsou jimi strukturální způsobilost (ekologické uspořádání), strukturální napětí (odkazuje na pocit deprivace), nárůst generalizované víry (nebezpečí viděno jako bezprostředně hrozící),

²⁹ Apter, M.J. *The dangerous edge: The psychology of excitement*. New York: Free Press, 1992.

³⁰ Le Bon, G. *The crowd: A study of the popular mind*. New York: Macmillan, 1946. Originál z roku 1896.

³¹ Smelser, N.J. Social and psychological dimensions of collective behavior. In Smelser, N.J. (ed.). *Essays in sociological explanation*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 1968, s. 92-121.

posílení obecné víry, mobilizace účastníků pro akci (typicky zahrnuje vznik vůdce) a nedostatek sociální kontroly.

Autoři dále popisují sociologické a „skupinové“ faktory diváckého násilí a klasifikují je jako relevantní a nerelevantní případové faktory (ibid.: 123-128). Relevantní faktory (nedostatek negativních sankcí, špatné vychování, absence otců a násilí ve společnosti) předpokládají, že kořeny fanouškovského násilí leží mimo stadion, nerelevantní (faktor davu a faktor události) se nacházejí uvnitř stadionu.

K relevantním faktorům mimo jiné patří nedostatek negativních sankcí. Argumentuje se přitom z pozic teorie instinktu. Ačkoliv tyto teorie již vesměs nejsou přijímány, možnost nedostatku negativních sankcí jako důvodu k fanouškovským nepokojům by se neměla opomínat. Špatné vychování zase vidí příčinu v obecném úpadku občanské společnosti. Rozpad rodin a nepřítomnost otců může také hrát určitou roli a vést k projevování emocionálních problémů. Divácké násilí také bývá vztahováno ke zvyšující se míře násilí v celé společnosti, jejíž je sport jakožto sociální instituce součástí (ibid.).

Nerelevantní případové faktory vychází z perspektivy, již zastává i Eitzen³², který se domnívá, že struktura sportovní události podporuje násilí fanoušků. Faktor davu není typický jen pro sportovní davy a zahrnuje zejména čtyři fenomény: anonymitu, nedostatek strachu z odplaty, rozptyl odpovědnosti a kolektivizaci. Faktor události se již vztahuje přímo ke sportovním událostem, které jsou orientovány na vzrušení diváků. Kombinace tohoto vzrušení, alkoholu a agresivního chování hráčů zvyšuje pravděpodobnost násilí v hledišti (ibid.).

Kromě pátrání po příčinách diváckého násilí se objevují také snahy o typologie fanouškovských výtržností, z nichž Wann, Melnick, Russell a Pease blíže rozebírají typologie dvou autorů, jimiž jsou Mann, který identifikoval pět druhů výtržností (k jejich pojmenování použil akronym FORCE) (ibid.: 134-139), a Smith. Ten inspirován Eitzenem rozlišuje výtržnosti na relevantní případové a nerelevantní případové (ibid.: 139-140). Obě zmiňované typologie jsou přehledně shrnuty v následujících dvou tabulkách.

³² Eitzen, D.S. Sport and deviance. In Eitzen, D.S. (ed.). *Sport in contemporary society: An anthropology*. New York: St. Martin's Press, 1996, s. 73-89.

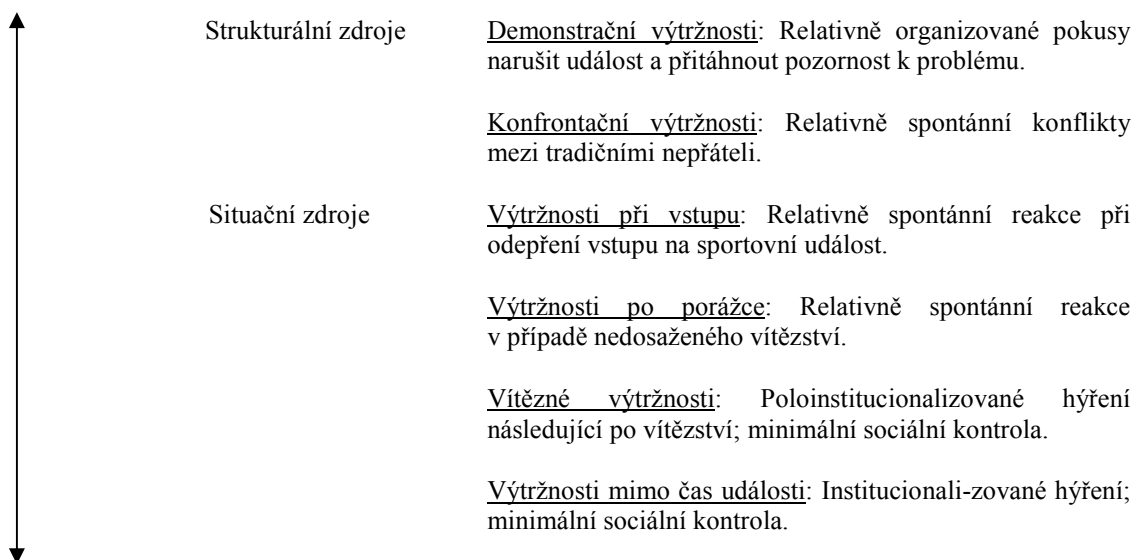
Tabulka 3: Mannova (FORCE) typologie sportovních výtržností

Druh výtržnosti	Popis
Frustrační výtržnosti (Frustration riots)	Výtržnosti způsobené zklamanými fanoušky, kteří si přejí pomstít se vnímanému zdroji frustrace.
Vyhoštěné výtržnosti (Outlawry riots)	Výtržnosti způsobené skupinami delikventů, které se shromažďují při sportovních událostech za účelem zapojení se do výhrůžného a destruktivního chování.
Protestní výtržnosti (Remonstrance riots)	Výtržnosti reprezentující protesty skupin, které si přejí používat sportovní stadión k vyjádření svých politických či ideologických prohlášení.
Konfrontační výtržnosti (Confrontational riots)	Výtržnosti zahrnující skupiny protivníkových fanoušků s dějinami nepřátelství a odporu.
Expresivní výtržnosti (Expressive riots)	Výtržnosti přímo vztažené k euforii či vítězství a depresi, kterou fanoušci pociťují v odpovědi na výsledek sportovní události.

Zdroj: Wann et al. (2001: 135)³³.

Schéma 2: Typologie sportovních výtržností podle M. D. Smithe

Problémově orientované (resp. vztažené) výtržnosti

Neorientované (resp. nevztažené) výtržnosti

Zdroj: Wann et al. (2001: 139)³⁴.

³³ Originál: Mann, L. Sports crowds viewed from the perspective of collective behavior. In Goldstein, J.H. (ed.). *Sports, games and play: Social and psychological viewpoints*. Hillsdale, NJ: Erlbaum, 1979, s. 337-369.

³⁴ Poznámka autora: Adaptováno dle Smith, M.D. *Violence in Sport*. Toronto: Butterworth, 1983.

4.2.3 Výzkum diváckého násilí v Česku

Tématem sportovních diváků se v Česku dlouhodobě zabývá sportovní psycholog Pavel Slepíčka z FTVS Univerzity Karlovy³⁵, který je autorem knihy Sportovní diváctví (Slepíčka 1990), a řady dalších odborných textů (např. Duke, Slepíčka 2002; Slepíčka, Kotlík, Slepíčková 2005; Slepíčka 2007). Nezanedbatelnou roli sportovního diváctví v náplni volného času české populace dokládá Slepíčka (2007: 64) výsledky vlastních realizovaných studií. Podle nich pouze 46% české populace ve volném čase nikdy nechodí na sportovní akce jako sportovní diváci. Na druhé straně 7 % populace chodí na sportovní utkání minimálně jednou týdně a 11% dvakrát až třikrát měsíčně. V době konání významných sportovních soutěží sleduje televizní sportovní přenosy až 80 % populace.

Při návštěvách sportovních utkání podle Slepíčky dochází i k utváření nových sociálních vazeb a nových sociálních skupin, jejichž působnost se následně přenáší i do prostředí mimo stadiony. „Vytváří se pocit sounáležitosti s vlastní diváckou skupinou, vytváří se i určité neformální divácké normy. Vzniká jistá divácká tradice, zvyky, mnohdy typické pro diváky určitých sportovních odvětví“ (Slepíčka 2007: 64). Tyto neformální divácké normy pak často působí proti obecnějším normám a jejich odlišnost je integrativním prvkem divácké skupiny. Slepíčka také zmiňuje souvislost mezi diváckým sledováním daného sportovního odvětví a jeho vlastním aktivním provozováním (ibid.: 66).

Slepíčka nesouhlasí s tendencí vidět příčiny negativních reakcí sportovních diváků v samotné podstatě sportu a poukazuje na nutnost přihlížení k mikro i makrosociálním jevům (Slepíčka 2007: 63). I podle Josefa Kasala z Univerzity Hradec Králové je chuligánství pro své aktéry „výrazem potřeby uvolnění napětí vzniklého v jiných sférách života“ (Kasal 2007). Ještě mnohem striktněji odmítá souvislost diváckého násilí se sportem Aleš Sekot z Masarykovy Univerzity v Brně, podle něhož „jádro brutálních výtržníků nemá se sportem nic společného, klubovým vyznavačstvím pouze kompenzuje osobní problémy spojené se společenskou integrací a socializací“ (Sekot 2007: 80). Ve fotbalových výtržnostech spatřuje výraz sociálně kulturních problémů společnosti a subkulturní či kontrakulturní projevy problémových skupin zejména v rámci mladé generace. Aleš Sekot je autorem monografie Sociologie sportu (Sekot 2006), v níž násilí na stadionech nahlíží prizmatem

³⁵ Fanouškovské problematice a diváckému násilí byla věnována pozornost i při semináři „Aktuální otázky sociologie sportu“ konaném 22. listopadu 2007 na Fakultě tělesné výchovy a sportu UK v Praze (FTVS 2007).

komeracionalizace vrcholového sportu, který se stává konzumní hodnotou a formou masové kultury.

V monografii Psychologie sportu (Slepička, Hošek, Hátlová 2006) se v části věnované divácké agresi (ibid.: 165-168) schematicky rozdělují její příčiny sociologické i psychologické povahy na příčiny mající vztah ke čtyřem oblastem:

Tabulka 4: Skupiny příčin podmiňující diváckou agresi

Společenské prostředí	Specifické prostředí sportu	Situační podmínky na stadionu	Úloha sdělovacích prostředků
Sociální deprivace Ekonom. problémy Individualizace Hodnotová krize Rozpad soc. norem Normy maskulinity	Identifikace s klubem Nápodoba agresivního chování sportovců	Zvýšená emocionalita Pocit anonymity Vývoj utkání	Dramatizace sportovních utkání Násilí v médiích

Zdroj: Autor, na základě Slepička, Hošek, Hátlová (2006: 166).

Na sportovního diváka se pohlíží jako na jedince vyhledávajícího silné emoční zážitky. „Pro mnohé z nich však představují značnou psychickou zátěž a to zejména tehdy, když nároky situace přerostou míru jeho odolnosti“ (ibid.:171). Rozdíly mezi chováním fanoušků při různých sportech jsou spatřovány v jejich divácké tradici a existenci specifických diváckých norem. Kromě obecnějších formálních norem vztahujících se na všechny diváky se uplatňují i neformální normy, které jsou platné pro menší divácké skupiny, jež jsou charakterizovány vnitřní soudržností, emocionálními vazbami i společným předmětem zájmu. Tyto neformální skupinové normy často působí proti normám obecnějším (ibid.: 174-175). „Odlišnost od vnější normy a projevy této odlišnosti v chování jedince se stávají smyslem existence a činnosti některých vyhraněných diváckých skupin“ (ibid.: 175). Dále jsou v publikaci analyzovány i aspekty hromadného chování sportovního davu (ibid.: 176-182).

Návrhům na opatření proti fotbalovým výtržníkům se na základě provedeného terénního výzkumu už na počátku devadesátých let minulého století věnovala publikace Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (Večerka ed. 1991), divácké násilí však mezitím prošlo znatelnou proměnou. Stejně jako Večerka a mnoho dalších i Sekot zastává názor, že

reakce na divácké násilí nemá být pouze represivní, ale má sledovat i „individuálně formativní funkce“ (Sekot 2007: 81).

V posledních letech se tématu fotbalového chuligánství poměrně často věnovali studenti různých oborů (zejména sociologie, psychologie, politologie a sociální práce) ve svých bakalářských, postupových, diplomových, rigorózních a disertačních pracích. Většina z nich však nerozpracovávala ambicióznější teoretické koncepty, vycházela z dosavadních poznatků a věnovala se výzkumu na fotbalových stadionech. Na tomto místě tedy zmíníme jen některé z těchto prací, jež považujeme za hodné pozornosti.

Balcar (1998) ve své postupové práci jako jeden z prvních přistupuje k tématu z pohledu sociální práce a jejího možného využití při prevenci chuligánství. V navazující diplomové práci (Balcar 2000) prezentuje výsledky vlastního empirického průzkumu (pozorování kotlů na stadionech) a předkládá i doporučení jejich využití pro zlepšení situace na českých fotbalových stadionech. Na možnou úlohu, jakou by mohla při prevenci sehrát sociální práce, poukazuje i Štěpánek (1998), Šveřepa (2004) a Hrdlička (2007).

Nezúčastněné pozorování kotlů na stadionech provedla i Hedbávná (2003). Všímalá si především rituálních aspektů chování fotbalových fanoušků, využívá přitom Bromberyho teorie ze sedmdesátých let dvacátého století. Vystupování fotbalových fanoušků označuje jako ritualizovaný boj.

Obsahové analýzy fanzinu³⁶ Football Factory, celorepublikového fanouškovského média, využívá ve své práci například Beyer (2002), který postupoval kvantitativně, ale také Pětioký (2004) a Vochocová (2005), kteří aplikovali kvalitativní metodologii. Stranou zájmu nezůstala ani internetová sebe prezentace českých fotbalových fanoušků a chuligánů (Čarnogurský 2005).

Na fotbalové chuligánství se v Česku asi nejvíce zaměřila trojice odborníků na politické násilí a extremismus z Masarykovy Univerzity v Brně, kteří v roce 2004 vydali první domácí odbornou monografii: Fotbaloví chuligáni - evropská dimenze subkultury (Mareš, Smolík, Suchánek 2004). Předložili dosud nejkomplexnější česky psanou analýzu evropského fotbalového chuligánství s využitím poznatků několika oborů i četných faktografických údajů čerpaných ze zdrojů přímo z chuligánského prostředí.

³⁶ fanzine = fan magazine (fanouškovský magazín)

Ve své publikaci kromě jiného prezentovali i vymezení tří velkých skupin mezi osobami navštěvujícími fotbalová utkání³⁷. Tou první jsou fotbaloví diváci, kteří pasivně sledují zápas především kvůli předváděné hře, aniž by stranili jednomu z týmů. Druhou skupinou jsou fotbaloví fanoušci, jež k fotbalu váže náklonnost k jednomu z týmů a fanoušky soupeře už vnímají jako své oponenty. Fotbaloví chuligáni jsou pak třetí skupinou. Jejich skupiny (gangy) mají vlastní názvy a vůči ostatním fanouškům se vymezují. Jejich primárním cílem je vyvolat konflikt nebo bitku s obdobně zaměřenými skupinami soupeřova mužstva (ibid. 10-13). Specifickou čtvrtou skupinou, jíž by podle autorů bylo možné za určitých okolností vymezit, mohou být fotbaloví ultras³⁸ (ibid. 30-31).

Výsledky svého dlouhodobého zájmu o výzkum fotbalového chuligánství shrnul Smolík již samostatně ve své disertační práci, která posléze vyšla i knižně (Smolík 2008). Zaměřuje se přitom detailně především na politologické aspekty fenoménu³⁹, akcentuje subkulturální charakter hnutí⁴⁰ a jeho politizaci.

Dalším přínosným počinem bylo vydání monotematického čísla bulletinu pro sociální prevenci, pomoc a intervenci *Éthum* (2004, č.34). Kromě jiného obsahuje teoretickou část s řadou příspěvků, vesměs výběrem ze studentských a odborných statí na téma hooligans. Shrnuty jsou i dosavadní aktivity státních i nestátních institucí v problematice diváckého násilí. Příspěvatelé navíc představují situaci v jiných evropských zemích (Anglie, Německo, Polsko a Slovensko) a některé preventivní aktivity, například propracovaný koncept německých fanprojektů a projekt tzv. fanouškovských ambasad při velkých mezinárodních fotbalových turnajích.

Jeden z příspěvků ve výše zmíněném bulletinu dokonce představuje jednu z mála původních českých teorií aplikovanou na problém agrese na stadionech. Pavel Mühlpachr

³⁷ Vlastní dělení používají i bezpečnostní složky (včetně Policie ČR): kategorie A – nerizikovní návštěvníci; kategorie B – méně rizikovní návštěvníci; C – velmi rizikovní návštěvníci (Smolík 2008: 19-20).

³⁸ Toto fanouškovské hnutí má svůj původ v Itálii a projevuje se především organizovanou aktivní akustickou podporou vlastního mužstva i za použití optických prvků, jimiž jsou tzv. choreografie (zkráceně také chorea), tj. více či méně propracované a nápadité akce na tribunách za použití barevných papírků, konfet, balónků, vlajek, plachet, pyrotechniky apod. Vztah ultras k násilí je různý a liší se skupinou od skupiny (Roversi, Balestri 2002).

³⁹ Smolíkova publikace, která byla zveřejněna již v době, kdy bylo obdobné téma zvoleno i pro tuto práci, obsahuje i analýzu politiky proti fotbalovému chuligánství a obě práce se do určité míry tématicky překrývají.

⁴⁰ Více k obecné světové sociologické teorii deviantních subkultur viz např. Munková (2001). Dnes běžně užívané pojetí fotbalového chuligánství jakožto subkultury (srov. Smolík 2008: 134) je však (i podle našeho názoru mylně) zpochybňováno ve Velkém sociologickém slovníku, kde je (bez adjektiva „fotbalové“) pojímáno odlišně: „Chuligánství je nutno odlišovat od různých hnutí mládeže, protože nereprezentuje ucelenější světonázorovou koncepci ani subkulturu. Chuligánství také není sebeoznačením, ale pouze vnějším pejorativním labellingem vztahujícím se k projevům chování“ (Linhart, Petrušek, Vodáková ed. 1996: 413).

(2004) ve své sociálně pedagogické teorii považuje agresivní projevy na stadionech za projev sociální patologie, která je spojena s deficitem interpersonální komunikace a identity jedince. Jeho teorie patologické interpersonální komunikace je postavena na třech systémových faktorech. Prvním je dlouhodobé neuspokojení primární komunikační potřeby, kdy nedostatečná fixace na členy rodiny vede k nedostatečné rezistenci vůči vlivům patologických subkultur. Druhým komplexem faktorů je (ne)nalezení adekvátní identity. Třetím, nejširším komplexem faktorů je fenomén přidružené patologie nejrůznějšího druhu, který je živnou půdou primárních problémů komunikace a identity.

Jako zdroj informací o životě a hodnotách hooligans může kromě akademických prací posloužit i beletrie. Za zmínku určitě stojí například český překlad knihy Johna Kinga *Football Factory* (King 2003), podle níž se jmenuje i název prestižního celorepublikového fanzinu a jež se dočkala také svého filmového zpracování. Kniha je výpovědí o životě chuligána slavného londýnského klubu Chelsea. V poslední době vyšla v českém překladu kromě mnoha dalších také kniha amerického novináře Billa Buforda *Sám mezi rowdies* (Buford 2005). Autor popisuje své zážitky z anglických fotbalových stadionů i cesty s anglickými rowdies po Evropě.

5 Metodologie

Tato práce vychází z autorova dlouhodobého zájmu o zkoumanou problematiku. Je možné ji zařadit pod evaluační výzkum, jak je definován i ve vybrané české metodologické literatuře (Hendl 2005). Hendl zmiňuje definici evaluačního výzkumu, jakou předložili Rossi a Freeman, kteří jej vymezují jako „systematickou aplikaci sociálněvědních výzkumných metod pro hodnocení pojetí, návrhu, implementace a užitečnosti sociálních intervenčních programů“ (ibid.: 289)⁴¹. Jedná se tedy o vědeckou činnost, jejímž předmětem jsou sociální intervence (opatření k odstranění nebo zmírnění sociálních problémů) a zaměřuje se spíše na praktické aspekty než na teoretické otázky (ibid.).

Cíle této práce jsou obdobné s třemi typickými cíli evaluačního výzkumu (viz ibid.: 291):

1. Popis programu nebo intervence (v našem případě i včetně popisu řešeného sociálního problému, tedy předmětu dané politiky).
2. Porovnání (v našem případě porovnávání české politiky řešení diváckého násilí s vybranými zahraničními – německým a anglickým modelem).
3. Predikce (v našem případě na základě SWOT analýzy a zhodnocení nástrojů využitelných k budoucímu řešení problému).

Jelikož k úkolům této práce (mimo jiné) patří „posouzení, jak může být stávající program vylepšen“ (ibid.: 293), jedná se o formativní evaluaci (ibid.; Nekola 2007: 340). Monitoring a evaluace realizovaných politik jsou nedílnou součástí sociálněvědního oboru veřejná politika (Dunn 2004; Nekola 2007), resp. policy analysis jakožto její součástí (Veselý, Nekola eds. 2007). Účelem evaluace pak je „poskytnout spolehlivé a užitečné informace, které jsou využívány v politickém procesu“ (Nekola 2007: 378). Mimo jiné se zaměřuje i na identifikaci případného implementačního selhání (ibid.: 345). Jedná se o normativní přístup (Veselý 2007:144).

Ačkoliv se v našem prostředí jedná o relativně nový fenomén, v posledních letech se divácké násilí v Česku již stalo předmětem zájmu různých perspektiv (Smolík 2008: 20): kromě mediální a politické, také společenskovední (psychologické, sociologické, pedagogické⁴², historické, politologické, bezpečnostně politické, kriminologické atd.).

⁴¹ Srov. (Nekola 2007: 339).

⁴² Resp. sociálně pedagogické.

Veřejněpolitická analýza, k níž se zatím nejvíce přiblížil ve své nedávné publikaci právě Smolík (2008), může čerpat ze všech výše uvedených perspektiv, vhodně je spojovat a kombinovat, a tak překonat jejich slabiny, protože „pouze z jednoho zorného úhlu nelze tak složitý fenomén dostatečně shrnout“ (ibid.: 20). Předmět výzkumu se dle Smolíka také odráží v nutnosti převážně kvalitativního přístupu k jeho analýze (ibid.: 22), což platí i v našem případě.

5.1 Zdroje dat

Jako nejvhodnější techniky sběru dat při výzkumu fotbalového chuligánství Smolík (2004, 2008) uvádí (zúčastněné) pozorování, (nestandardizované i standardizované) rozhovory, (obsahovou) analýzu osobních dokumentů a dotazníkové šetření. Kromě dotazníkového šetření (a standardizovaných rozhovorů) využíváme v předkládané práci všechny tyto techniky. V souladu s klasifikací dat pro veřejněpolitickou analýzu (Nekola, Veselý 2007) využíváme velkou šíři sekundárních (ibid.: 159-168) i primárních (ibid.: 168-183) zdrojů dat.

5.1.1 Sekundární zdroje dat

5.1.1.1 Odborné studie, monografie a články

Ze zahraničních⁴³ studií byla (kromě řady dalších) v největší míře využita často citovaná zpráva o fotbalovém násilí v Evropě vypracovaná v roce 1996 kolektivem odborníků (Giovanni Carnibella, Anne Fox, Kate Fox, Joe McCann, James Marsh, Peter Marsh) při Social Issues Research Centre v Oxfordu, dále pak odborná monografie o fotbalovém chuligánství, jejímiž autory jsou Steve Frosdick a Peter Marsh (Frosdick, Marsh 2005), přehledová publikace amerických autorů Wanna, Melnicka, Russella a Pease (Wann et al. 2001) a také vybrané studie G. A. Pilze, německého specialisty na sociologii sportu a fotbalové fandovství (Pilz 2000; Pilz et al. 2006).

Z množství využitých českých odborných publikací je třeba jmenovat zejména první českou odbornou monografii na téma fotbalového chuligánství trojice autorů z Masarykovy univerzity v Brně (Mareš, Smolík, Suchánek 2004) a pozdější disertační práci jednoho z jejich

⁴³ Není-li výslovně uvedeno jinak, jsou citace a parafráze anglicky i německy psaných textů v této práci odkazovaných pracovním překladem autora.

spoluautorů věnující se stejnému tématu (Smolík 2008), stejně jako některé studie odborníka na sportovní diváctví z FTVS UK v Praze, sportovního psychologa Pavla Slepíčky (Duke, Slepíčka 2002; Slepíčka, Hošek, Hátlová 2006; Slepíčka 2007). Byla využita i řada studentských prací, uvedených již v teoretických východiscích.

5.1.1.2 Expertizy a veřejněpolitické studie

Absenci jiných (dostatečně aktuálních a komplexních) expertních studií diváckého násilí kompenzují snad jen využití interní analýzy Ministerstva vnitra ČR (OPK MV ČR 2003; OBP MV ČR 2008), jež jsou využity zejména při popisu české politiky řešení diváckého násilí. Jako vhodný zdroj informací o anglické (ale částečně i české) legislativě posloužila její přehledová analýza v odborném časopise *Kriminalistika* (Mošna 2004).

5.1.1.3 Dokumenty a záznamy stakeholderů

Pracovali jsme mimo jiné i s řadou materiálů jednotlivých aktérů, jichž se problematika diváckého násilí dotýká, od záznamů veřejné správy (poslanecké návrhy zákonů, úřední korespondence), přes dokumenty místní samosprávy, až po materiály neziskových organizací.

5.1.1.4 Zákony a judikáty

Z české legislativy byl (kromě dalších) využit zejména Trestní zákon (Zákon č. 140/1961 Sb.), z evropské pak hlavně pro zkoumanou politiku zásadní Evropská úmluva k diváckému násilí a nevhodnému chování při sportovních utkáních, zvláště při fotbalových zápasech (ETS č. 120), kterou v roce 1985 přijala Rada Evropy⁴⁴. Anglická legislativa týkající se diváckého násilí byla čerpána ze stránek Office of Public Sector Information (<http://www.opsi.gov.uk/>). Z německé legislativy je čerpáno z Národního konceptu Sport a bezpečnost (Nationales Konzept Sport und Sicherheit), zpracovaného v roce 1992 a platného od následujícího roku (ANKSS 1992). Dalším zdrojem dat byly i interní předpisy Českomoravského fotbalového svazu, dostupné na oficiálních stránkách ČMFS (<http://www.fotbal.cz/>).

⁴⁴ V českém překladu dostupná např. (Smolík 2008: 247-258) nebo (Rada Evropy 2005: 13-26).

5.1.1.5 Běžná periodika

Divácké násilí je vděčným předmětem zájmu médií nejrůznějšího druhu. Řada faktografických údajů je tedy čerpána i z internetových zpravodajských serverů (zpravidla internetové verze českých deníků), nejčastěji ze stránek <http://www.idnes.cz/> a <http://aktualne.cz/>. Seznam využitých článků je uveden v seznamu zdrojů, jejich poslední návštěva se (stejně jako u všech ostatních internetových zdrojů) datuje k 31. prosinci 2008. Informace získané ze zpravodajských médií jsme, bylo-li to možné, srovnávali s informacemi načerpanými z osobních fanouškovských dokumentů a pozorování na stadionech.

5.1.1.6 Sekundární výzkumná data a statistiky

Cenným zdrojem informací jsou výsledky dotazníkového šetření mezi fotbalovými fanoušky uskutečněného v rámci projektu ProFotbalFans (Beyer, Smolík 2007), které se pokusilo základním způsobem zmapovat sociální skladbu, postoje a názory osob navštěvujících fotbalové „kotle“. Nedostatkem šetření je nízká velikost vzorku⁴⁵, jeho předností pak sběr dat prostřednictvím tazatelů přímo z řad fanoušků jednotlivých klubů⁴⁶, čímž byla překonána obvyklá bariéra spočívající v nedůvěře zkoumané populace vůči výzkumníkovi a z ní pramenící nespolupráce. I přes své nedostatky se jedná o dosud v Česku unikátní vhled do prostředí aktivních fotbalových fanoušků.

Užitečné informace o obecnějších rysech sportovního diváctví poskytly mimo jiné i výsledky výzkumu prováděného na fotbalových stadionech v roce 2004 odborným týmem z Fakulty tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy v Praze (Slepička, Kotlík, Slepičková 2005: 36).

Dále bylo ke vzhledu do implementace britské legislativy využito několik statistik tamního Ministerstva vnitra (Dostupné z: <http://www.homeoffice.gov.uk/>). Obdobně byly využity i české policejní statistiky (Policejní prezidium 2005). Data o návštěvnosti českých fotbalových stadionů byly čerpány ze zpravodajského portálu <http://www.idnes.cz/>.

⁴⁵ Celkově se dotazníkovým šetřením podařilo získat názory 155 respondentů z řad fans sedmi prvoligových klubů. Dotazník pro fanoušky 2005 se skládal ze dvou bloků otázek, které se týkaly 13 okruhů. První obecný blok se skládal ze 30 otázek. Druhý blok obsahoval 32 otázek týkajících se fotbalového chuligánství (Beyer, Smolík 2007: 76).

⁴⁶ Autor této diplomové práce byl jedním z těchto tazatelů.

5.1.2 Primární zdroje dat

5.1.2.1 Pozorování na fotbalových stadionech

Od odevzdání tezí diplomové práce (červen 2007) bylo autorem této práce, který je dlouhodobým pravidelným návštěvníkem fotbalových stadionů, navštíveno několik desítek (více než 70) fotbalových utkání v Česku i zahraničí. Jednalo se o tuzemská prvoligová utkání, ale také o zápasy nižších českých soutěží a Poháru ČMFS, zápasy mezinárodních klubových soutěží (Pohár UEFA), zápasy Mistrovství Evropy ve fotbale ve Švýcarsku a Rakousku (EURO 2008) a zápasy zahraničních ligových soutěží (Německo, Rakousko, Švýcarsko, Anglie).

Na fotbalových stadionech bylo prováděno pozorování, jež by dle Jeřábkovy kategorizace bylo možné charakterizovat jako zúčastněné, nestandardizované a skryté (Jeřábek 1992: 65-71; srov. Nekola, Veselý 2007: 169). „Nestandardizované pozorování je takové pozorování, při kterém je určen pouze cíl; jinak má pozorovatel volnost rozhodovat o průběhu pozorování i jeho hlediscích“ (Disman 1969: 181). V našem případě byly hlavním předmětem pozorování jak projevy diváckého násilí (ale i další fanouškovské projevy), tak následné reakce bezpečnostních složek. Základním cílem prováděného pozorování bylo identifikovat konkrétní formy diváckého násilí, k nimž na stadionech dochází (rámcově i jejich intenzitu), a také aktéry (divácké skupiny) zapojující se do těchto forem. Dalším cílem bylo ověření, jakým způsobem jsou formální bezpečnostní opatření (kontroly při vstupech apod.) realizována v praxi. O výsledcích pozorování byly průběžně vedeny zápisky ve formě „dodatečného deníkového záznamu“ (ibid.: 221)⁴⁷.

5.1.2.2 Studium osobních dokumentů fanoušků

Informace o fotbalových fanoušcích a chuligánské subkultuře byly čerpány také na základě studia osobních dokumentů zveřejňovaných samotnými fanoušky (resp. chuligány). Jednalo se o dva typy osobních dokumentů:

- Internetové stránky fanouškovských skupin a především celostátní web <http://www.hooligans.cz>, který je jakýmsi středobodem české fanouškovské (resp. chuligánské) scény na internetu (viz Čarnogurský 2005).

⁴⁷ Srov. Weidmann (1974: 22): „Forschungstagebuch“ (výzkumný deník).

- Fanouškovské magazíny (fanziny), zejména celostátní fanzin Football Factory podrobně mapující aktivity české fanouškovské scény, konkrétně čísla 28-60 (vydaná mezi srpnem 2004 a srpnem 2008).

5.1.2.3 Rozhovory s klíčovými aktéry

V roce 2007 byly provedeny dva zevrubné nestandardizované rozhovory (viz Hendl 2005:175) s následujícími osobami, jimiž byly:

- Pracovník Odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra ČR,
- Příslušník Okresního ředitelství Policie ČR, Služby kriminální policie a vyšetřování.

Tématem rozhovorů s těmito aktéry⁴⁸, do jejichž gesce (mimo jiné) divácké násilí patří, byla diskuze o jednotlivých nástrojích politiky řešení diváckého násilí a zhodnocení vlastních zjištění a navrhovaných opatření.

Dále byly průběžně (už i pro účely předchozích autorových studentských prací na téma diváckého násilí) prováděny neformální informativní rozhovory (někdy i prostřednictvím e-mailové komunikace) s fotbalovými fanoušky, ultras i chuligány, s klubovými funkcionáři a zástupci ČMFS, s domácími i zahraničními experty, se sociálními pracovníky a zástupci fanouškovských organizací, s politiky na místní i národní úrovni, se zaměstnanci Probační a mediační služby ČR, s příslušníky tzv. antikonfliktních týmů Policie ČR a Policejního prezidia ČR, se sportovními žurnalisty i profesionálními fotbalisty. Vhodnými příležitostmi při tom byla autorova účast na několika zahraničních stážích, ale i na českých odborných seminářích, školeních a konferencích.

⁴⁸ Rozhovory s klíčovými aktéry jsou velmi často používanou metodou policy analysis vyžadující spíše investigativní než tradiční výzkumný přístup (Nekola, Veselý 2007: 171-176).

5.2 *Metody zpracování dat*

5.2.1 **Obsahová analýza Football Factory**

5.2.1.1 *Metoda*

Obsahová analýza je podle Dismana „kvantitativní, objektivní analýza sdělení jakéhokoliv druhu. Obsahová analýza se může zabývat právě tak obsahem sdělení, jako jeho formou, autorem i adresátem takového sdělení“ (Disman 1993: 168). Jeřábek ji definuje jako strukturovanou analyticko-dokumentační techniku, při níž výzkumník „1. nejprve vytváří soubor vzájemně se vylučujících a vyčerpávajících kategorií, které mohou být použity pro rozbor dokumentů a 2. pak zaznamenává četnosti výskytu jednotlivých kategorií v dokumentu“ (Jeřábek 1992: 85).

Ačkoliv k tomu někdy mylně dochází, nelze obsahovou analýzu zaměňovat za pouhé studium dokumentů (Nekola, Veselý 2007: 187). V této práci je v případě Football Factory (dále jen FF) využito jak metody studia dokumentů, tak (jako doplněk) i obsahové analýzy, jejíž užití bude přiblíženo v následujících odstavcích.

5.2.1.2 *Představení dokumentu*

Football Factory vycházelo (zprvu nepravidelně) od roku 1998 jako neregistrované tištěné periodikum. Název magazínu je inspirován originálním anglickým názvem ve fanouškovských kruzích známé knihy Johna Kinga Fotbalová fabrika (King 2003), jež vypráví příběh chuligána londýnského klubu Chelsea. Od roku 2004 (číslo 28 – srpen 2004) až do roku 2008 (číslo 60 – srpen 2008) pak tento fanouškovský časopis i s oficiální registrací⁴⁹ vycházel oficiálně (pravidelně osm čísel za rok, resp. za sezónu). Podzimní, resp. jarní fotbalovou sezónu vždy mapovala čtyři čísla (tři průběžná vydání a jedno shrnující). Vydavatelem a šéfredaktorem byl po celou dobu Vladimír Novák z Ostravy. Náklad byl pravidelně několik set kusů⁵⁰. V současnosti je vydávání časopisu pozastaveno.

Časopis vycházel ve formátu A5, vždy s celobarevnou obálkou⁵¹ a několika dalšími celobarevnými fotostránkami uvnitř. Zbylých 50-74 černobílých stran pravidelně obsahovalo

⁴⁹ Časopis byl pod svým názvem zaregistrován v Evidenci periodického tisku Ministerstva kultury 26. května 2004 pod evidenčním číslem E 15304.

⁵⁰ První vydání vyšlo v nákladu 150 výtisků, v letech 2002-2004 se prodávalo až 700 výtisků a v posledních třech letech se náklad ustálil na zhruba 500 kusech (FF 60: 55).

⁵¹ Na obálce se střídaly fotografie různých českých (nebo slovenských) fanouškovských táborů.

zejména popisy a reportáže ze zápasů domácích fotbalových soutěží, ze zápasů reprezentace i ze zahraničí. Dále pak různé glosy, ankety, rozhovory, soutěže či články o zahraničních fanoušcích. Formální dělení pravidelných rubrik časopisu se téměř neměnilo. Většinu materiálů (informací, čísel, textů a fotografií) dodávali prověřeni zástupci jednotlivých (nejen) českých fanouškovských táborů⁵². Časopis byl distribuován poštou, v několika obchodech po celé ČR⁵³ a prostřednictvím distributorů na některých fotbalových stadionech.

5.2.1.3 Předchozí výzkumy

Magazín Football Factory se ukazuje nejen jako vhodný zdroj informací o českých fotbalových fanoušcích (srov. Smolík 2004), ale také jako jeden z mála zdrojů informací o chuligánské subkultuře umožňující longitudinální analýzu tohoto fenoménu. V čem jsou hlavní přednosti tohoto materiálu pro analytika? Systematicky a dlouhodobě mapoval českou fanouškovskou scénu a informace čerpal přímo od fanoušků, zpravidla od obou zúčastněných táborů (snižovalo se tak riziko neobjektivity vzniklé zaujatostí jednoho tábora). K mnoha informacím v něm obsažených by jinak bylo velice obtížné až nemožné se dostat, nebo by při invazivnějších výzkumných metodách bylo příliš vysoké riziko zkreslení získaných údajů.

Tento celostátní fanzin byl navíc v rámci zkoumané subkultury její „uznávanou komunikační platformou“ (Beyer 2002: 33) a spolu s celostátním webem <http://www.hooligans.cz/> v posledních letech patřily dokonce ke dvěma nejdůležitějším (srov. Čarnogurský 2005). Football Factory nicméně není jediný český fanzin, jejich vydávání je mezi fanoušky, ultras i chuligány (nejen) v Česku poměrně běžné (Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 133-137), ostatní české fanziny se však zpravidla věnují jen jednomu fanouškovskému táboru.

Těchto výhod využilo již několik výzkumníků z řad studentů sociálněvědních oborů a obsahovou analýzu Football Factory (FF) ve svých pracích úspěšně aplikovali. Beyer (2002) postupoval kvantitativně, Pětioký (2004) a Vochocová (2005) zase kvalitativně. Zejména v případě obsáhlé rigorózní práce Lenky Vochocové se tak podařilo přinést zdařilý detailní náhled (nejen) do sebeprezentace zkoumané subkultury.

⁵² Časopis na první černobílé stránce pravidelně obsahoval upozornění: „Football Factory nemá za cíl vybízet k násilí, či jiným neřestem. Pouze odráží a monitoruje skutečný stav fans scény. Redakce si vyhrazuje právo na úpravu textů přijatých do tisku. Publikované dopisy, názory a ohlasy se nemusí shodovat s názory redakce“ (FF 60: 1).

⁵³ Zejména v obchodech se stylovým značkovým oblečením oblíbeným mezi chuligány. Cena byla 90 Kč.

5.2.1.4 Vlastní výzkum

Pro účely naší obsahové analýzy, kterou doplňujeme výzkum aktuální situace diváckého násilí v ČR, byl vybrán základní soubor 32 vydání Football Factory (FF). Šlo o čísla 28 (srpen 2004) – 59 (červen 2008)⁵⁴, která popisovala dění na českých fotbalových stadionech a v jejich okolí v uplynulých čtyřech sezónách (2004/2008). Vzorek pak obsahoval popisnou část magazínu věnovanou dění v Česku (krátké popisy a reportáže), které tvořily zhruba dvě třetiny obsahu každého vydání. Vzhledem k velké rozsahu vzorku a tématickému zaměření naší práce se narozdíl od předchozích analýz nezaměřujeme tolik na formu komunikace jako na její obsah, tedy sdělované informace o konkrétních událostech.

Základní výzkumnou otázkou bylo, kolik bitek, resp. násilných střetů mezi fanoušky, bylo v tomto období ve FF zaznamenáno. Další násilné střety za účasti fanoušků (např. útoky na policisty apod.) předmětem zájmu nebyly. Zaznamenávány byly pouze bitky mezi fanoušky, ke kterým podle FF opravdu došlo (byl zaznamenán alespoň nějaký fyzický kontakt mezi fanoušky), k nimž došlo na území ČR, za účasti českého fanouškovského tábora (tedy včetně jejich bitek proti zahraničním skupinám)⁵⁵, za minimální účasti 20 osob⁵⁶.

U zaznamenaných fanouškovských střetů pak byly sledovány následující proměnné, vycházející ze zřejmých hypotéz:

- Strana a číslo FF, kde o nich byla zmínka (jako identifikační proměnná).
- Sezóna, při níž k nim došlo. Hodnoty: 2004/2005, 2005/2006, 2006/2007, 2007/2008.
- Kolo Gambrinus ligy (1-30), případně jiná soutěž (Pohár ČMFS, 2.liga, nižší soutěže, Pohár Intertoto, Pohár UEFA, Liga mistrů⁵⁷).
- Oba zúčastněné fanouškovské tábory a počet zapojených osob (včetně účasti případných „družeb“ jednotlivých táborů).
- Místo střetu. Hodnoty: stadion (bitka se odehrála přímo v prostoru stadionu), město (bitka se odehrála v ulicích města, kde se zápas konal nebo v jeho bezprostřední blízkosti), cesta (bitka se odehrála mimo místo zápasu, obvykle při cestě fanoušků na zápas nebo zpět ze zápasu).

⁵⁴ Jsou to tedy, kromě posledního čísla (č. 60), všechna vydání v období oficiálního vydávání této tiskoviny. Předchozí obsahové analýzy mapovaly ještě předchozí, neoficiální éru.

⁵⁵ Pouze zápasy českých klubů, tedy nikoliv zápasy fotbalové reprezentace.

⁵⁶ Menší střety jednak vykazují nižší závažnost, a také je u nich vyšší riziko, že jako nedůležité nebyly v časopise zmíněny.

⁵⁷ Případně pouze datum u střetů v mimozápasových dnech.

- Referování o policejní přítomnosti: V popisu bylo uvedeno, že na místo bitky dorazila policie, která ještě buďto aktivně zasáhla do průběhu střetu (hodnota: při střetu) nebo již ne (po střetu). V popisu policejní přítomnost zmíněna nebyla (hodnota: ne).
- Domluva: Jednalo se o domluvený střet (tj. obě strany s ním počítaly a předem se dohodly, kdy a kde se střet odehraje – hodnota: místo⁵⁸) nebo ke střetu došlo bez předchozí domluvy (tj. alespoň jedna zúčastněná strana se střetem v danou chvíli nepočítala – hodnota: ne).
- Poznámky: prostor pro další (kvalitativní) údaje ke střetu⁵⁹.

Toto zaměření výzkumu a technika sběru dat byly vybrány především z toho důvodu, že přesnější veřejná evidence chuligánských střetů v ČR není (a zřejmě ani nemůže být) dostupná. Je možné, že ne zcela všechny střety, které se skutečně odehrály, byly ve fanzinu zaznamenány. Nicméně vzhledem k charakteru a zaměření časopisu to lze pokládat za spíše nepravděpodobné (možné spíše jen u bitek menšího rozsahu). Stejně tak pravděpodobnost, že by se referované střety ve skutečnosti vůbec neodehrály, se zdá být velmi nízkou. Data získaná obsahovou analýzou jsou využita v příslušných pasážích dalšího výkladu.

Kromě vlastní obsahové analýzy bylo Football Factory využito i pro získání mnoha dalších informací o českých fotbalových fanoušcích, například i jejich sebehodnocení v anketách, kdy zástupci jednotlivých táborů hodnotili kvalitu všech ostatních z různých hledisek (ultras, hooligans, vlajky, nálepky) a následně bylo po každé půlsezóně sestavováno jejich pořadí.

5.2.2 Strom problémů

Získané informace o diváckém násilí kromě klasické textové formy přibližujeme i metodou stromu problému, jak ji v české učebnici policy analysis vymezuje Veselý (2007: 218-220): „Strom problémů je univerzální metoda identifikace, prioritizace a vizualizace problému. Strom problémů je často součástí participativních plánovacích metod. Jde o diagram příčin a důsledků, tj. faktorů, které způsobují určitý problém. Stejně jako každý

⁵⁸ Jako pomocná subkategorie bylo zaznamenáváno také, zda se tábory předem dohodly i na počtu zúčastněných (hodnota: počty).

⁵⁹ Využíváno například pro upřesnění místa střetu nebo pokud bylo v popisu zaznamenáno použití jakýchkoliv předmětů, které byly použity jako zbraně. Záznamový arch provedené obsahové analýzy je přílohou této práce.

strom má i strom problémů „kmen“, „kořeny“ a „větve“. Kmen představuje klíčový problém, kořeny příčiny problému a větve důsledky tohoto problému.“ (ibid.: 218).

5.2.3 Analýza aktérů

Analýza aktérů (nebo také stakeholder analysis) se dle definice předložené Veselým snaží identifikovat všechny stakeholdery⁶⁰, „poznat jejich jednání, záměry a vzájemné vztahy a zhodnotit jejich vliv, zdroje a zájem na realizaci určité politiky“ (Veselý 2007: 226). Provádí se nejrůznějšími způsoby v závislosti na situačních podmínkách, přičemž je možné rozlišit „výzkumnou analýzu aktérů“ (ibid.: 226-228) a „rychlou analýzu aktérů“ (ibid.: 228-231).

Vzhledem k autorovým možnostem a tématickému záběru předkládané práce byla využita jen rychlá analýza aktérů. Její postup lze dle výkladu v citované učebnici, jehož se v naší analýze budeme držet, shrnout do následujících dvou kroků:

- Vytvoření seznamu aktérů a jejich klasifikace (ibid.: 228)⁶¹.
- Posouzení účasti aktérů z různých hledisek (zejména z hlediska jejich zájmu, moci a postojů týkajících se dané politiky) a jeho zasazení do matice (ibid.: 228-231).

Při rozvržení a škálování výsledné matice je z velké části využíván v české učebnici zmiňovaný (ibid.) přístup navržený Dickem (Dick 1997).

5.2.4 SWOT analýza

SWOT analýza je často užívanou metodou při tvorbě jakékoliv strategie nebo politiky původně vzniklou v komerční sféře. V české odborné literatuře je podrobně popsána například v již výše citované učebnici policy analysis kolektivu autorů z Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy (Veselý 2007: 220-228). Význam anglického akronymu SWOT je následující (ibid.: 220):

⁶⁰ Stakeholder je jakýkoliv jednotlivec, skupina či organizace, kteří připravovanou politikou mohou být ovlivněni nebo ji sami ovlivnit (Veselý 2007: 225).

⁶¹ V učebnici je navrhováno, že by tato identifikace mohla probíhat formou brainstormingové diskuze, v této práci se bude jednat pouze o výsledek individuálního přístupu autora.

- vnitřní silné stránky (strengths: S)
- vnitřní slabé stránky (weaknesses: W)
- vnější příležitosti (opportunities: O)
- vnější ohrožení (threats: T)

„V případě, že vytváříme SWOT analýzu pro určitou problémovou oblast, je vždy důležité stanovit si referenční kategorii, s kterou budeme porovnávat“ (ibid.: 221). Tou mohou být například státy EU. V našem případě jsou to Anglie a Německo, jejichž modely řešení diváckého násilí jsou často uváděny jako vzorové (viz např. Rada Evropy 2005), a které v této práci také z tohoto důvodu popisujeme ještě před analýzou české politiky řešení diváckého násilí, abychom při jejím popisu mohli zároveň srovnávat se standardy běžnými v těchto dvou zemích.

6 Divácké násilí v České republice

Tato kapitola je rozdělena do pěti částí: Nejdříve zdůvodníme veřejně politický charakter diváckého násilí v Česku, následně předložíme výchozí definici tohoto problému, pak se budeme věnovat jeho strukturaci a po části zaměřující se na účastníky diváckého násilí bude kapitola ve své páté části shrnuta a uzavřena.

6.1 Veřejně politický charakter problému

Nyní je nejprve potřeba zodpovědět otázku, je-li možné pokládat problém diváckého násilí za veřejně politický problém. Ačkoliv se odpověď zdá být zřejmá, podpoříme ji následující argumentací.

Divácké násilí lze považovat za sociální problém, a to jak v objektivním (resp. objektivistickém či tradičním), tak subjektivním (resp. subjektivistickém či konstruktivistickém) pojetí (srov. Veselý 2007: 193; Frič 1990). Je totiž, v souladu s objektivistickým pohledem na sociální problémy (Frič 1990: 30-31), veřejností hodnocen jako nežádoucí jev, z něhož však známe východisko, jehož lze dosáhnout kolektivní akcí. Spočívá tedy v určitých objektivních podmínkách (k násilí na stadionech i mimo ně opravdu často dochází). Na druhou stranu je ve veřejné diskuzi také jako společenský problém vnímán a definován, čili sociálně konstruován (Frič 1990: 33). To vše by bylo možné doložit na pozornosti, jíž problému věnují média i politici, a kterou není možné nezaznamenat.

Jakožto sociální problém, který je potřeba řešit, může divácké násilí být veřejně politickým problémem (srov. Patton, Sawicki 1993: 148; Veselý 2007: 209-210). Jak uvádí Veselý: „...za problémy se ve veřejné politice považují jen ty konstrukce rozporu mezi ideálem a skutečnou situací, které lze řešit prostřednictvím nástrojů veřejné politiky“ (Veselý 2007: 193). Je-li již problém diváckého násilí veřejněpolitickými nástroji (např. legislativou) řešen, splňuje i tuto podmínku.

Divácké násilí zřejmě splňuje všech pět nároků na správné vymezení problému z hlediska veřejné politiky, jak je na základě klasických učebnic veřejné politiky shrnuje stejný autor (Veselý 2007: 209):

- Dotýká se života významného počtu příslušníků daného společenství, i když některých více anebo přímo (návštěvníci fotbalových zápasů) a jiných méně anebo nepřímo (vynakládání peněz daňových poplatníků).
- Je analyzovatelný (viz vědecké i politické analýzy).
- Je řešitelný veřejněpolitickými nástroji (legislativa, informační kampaně, preventivní programy...).
- Není ani příliš široký, ani příliš úzký (specifický problém řešený v obdobném rozsahu v různých státech, přesto zahrnující dílčí subproblémy).
- Nelze jej vyřešit snadno a rychle (viz dlouhodobý proces řešení diváckého násilí v Anglii i jiných zemích).

Dle Potůčka: „... teprve v okamžiku, kdy se řešení sociálního problému stane uznaným veřejným zájmem, nastává chvíle pro koncipování a uplatnění nové veřejné politiky“ (Potůček 2005: 39). K tomuto okamžiku došlo v Anglii v šedesátých letech dvacátého století a v někdejším Československu nejpozději po Sametové revoluci. Specifická veřejná politika řešení diváckého násilí je dnes tedy (již po mnoho let) jak koncipována, tak uplatňována. I když přitom využívá jiných termínů, stejný závěr prezentuje i Smolík: „Postupy proti fotbalovému chuligánství a rasismu lze v zásadě vymezit jako specifickou politiku (policy), v jejímž rámci působí různí aktéři s vlastními představami o řešení vyvstalých problémů“ (Smolík 2008: 184).

Divácké násilí lze dle typologie veřejně politických problémů, kterou předložili Hisschemöller a Hoppe (Veselý 2007: 200-201)⁶², nahlížet jakožto „středně strukturovaný problém – cíle“⁶³. Existuje konsensus o relevantních hodnotách (redukce diváckého násilí), ale pochybnost o tom, jaké vědění má být k řešení využito.

⁶² Hisschemöller, R.; Hoppe, R. Doping with Intractable Controversies: The case for problem structuring in policy design and analysis. In Hisschemöller, R.; Hoppe, R. (eds.). *Policy Studies Review Annual*. 2001, Vol. 12, s. 47-42. New Brunswick: Transaction Publisher.

⁶³ Moderately structured problem (aims).

6.2 *Výchozí definice problému*

Při hledání definice diváckého násilí, z níž je třeba při další analýze vyjít, je třeba si uvědomit, že se v našem případě jedná o tu situaci, kdy je již problém „silně artikulován v politické aréně a existují kontrastní názory na alternativy jeho řešení“ (Veselý 1997: 212). Musíme přitom mít na paměti i fakt, že „neexistuje jediný univerzální, vědecký a objektivní způsob definování problému. Problémy jsou definovány v politice (politics)...“ (Veselý 2007: 200). Aniz bychom ji nekriticky přijímali, můžeme tedy jako výchozí bod využít definici jednoho z klíčových aktérů dané politiky, jímž je Odbor bezpečností politiky Ministerstva vnitra ČR:

„Pro pojem diváckého násilí není vžita přesná definice. Většinou charakterizuje násilné nebo nebezpečné chování diváků v souvislosti se sportovními zápasy. Může se odehrávat na stadionech, v jejich bezprostředním okolí (nejčastěji ulice, nádraží, restaurace), nebo na trasách přesunu fanoušků. Pojem divácké násilí je používán u násilí, které je plánováno, má opakovaný či manifestační charakter a je realizováno relativně ohraničenou skupinou osob, jejichž jednotícím znakem je sounáležitost s určitým klubem či národním týmem. Kromě vlastního násilí pod tento pojem spadají i další formy rizikového chování, jako jsou rasistické urážky, používání extremistické symboliky či chování ohrožující bezpečnost ostatních diváků, hráčů a rozhodčích (například házení předmětů na hrací plochu). V České republice se případy diváckého násilí vyskytují nejvíce v souvislosti s konáním fotbalových utkání“ (OBP MV ČR 2008: 3).

Z této definice je třeba upozornit zejména na následující (nejen) pro naši analýzu podstatná fakta:

- Spíše než o jednu problémovou aktivitu se jedná o množinu problematických jevů (různé závažnosti a různých důsledků).
- K problémům dochází sice v souvislosti se sportovními zápasy, ale nejen na stadionech, nýbrž i mimo ně (v poslední době dokonce čím dál častěji). Jednotícím prvkem jsou tedy aktéři násilí – sportovní fanoušci, zejména určitý vyhraněný proud fandovství (hooligans).
- Divácké násilí není výhradní doménou fotbalu, v České republice k němu však většinou dochází v souvislosti s fotbalovými zápasy (zejména v případě bitek mezi

fanoušky). Přesto upřednostňujeme ve veřejném diskurzu zavedený pojem „divácké násilí“ před užším označením „fotbalové násilí“.

Jak vyplývá z výše uvedeného, naším úkolem nebude vytvářet zcela novou definici dosud nedefinovaného problému, ale mnohem spíše vyjasnit a prohloubit definici (resp. definice) stávající. O to se pokusíme v následujícím výkladu. V první řadě je třeba upřesnit a pokusit se klasifikovat jednotlivé problémové jevy obvykle řazené pod souhrnné označení divácké násilí. Jen tak totiž lze hledat pro jednotlivé problémové situace vhodné a adekvátní způsoby řešení. Navrhujeme vyjít z následující tabulky, která vznikla i na základě prováděného terénního pozorování na fotbalových stadionech. Jednotlivé druhy diváckého násilí v ní schématicky rozdělujeme podle dvou kritérií:

- Podle toho, jestli se (zpravidla) odehrávají na stadionu, mimo něj nebo k nim v obdobné podobě dochází na stadionech i mimo ně.
- Dochází-li při nich (či případně může docházet) k újmě na zdraví (6.3.1), majetku (6.3.2) nebo se jedná „jen“ o narušení „dobrých mravů“ v podobě symbolického násilí (verbální či vizuální formy) (6.3.3.).

Tabulka 5: Projevy diváckého násilí podle formy a místa

	Na stadionech	Na stadionech i mimo stadiony	Mimo stadiony
6.3.1. Újma na zdraví	Útoky na rozhodčí	Konflikty s policisty a pořadateli Napadání fanoušků Napadání aktérů hry	Domluvené chuligánské bitky Napadání náhodných osob
6.3.2. Újma na majetku	Vhazování předmětů z hlediště	Vandalismus Okrádání fanoušků	Krádeže a neplacení
6.3.3. Symbolické násilí	Vniknutí na hrací plochu Narušování průběhu zápasu	Vulgarity Extremistické projevy	Narušování veřejného pořádku

Zdroj: Autor.

6.3 Strukturace problému

V této části se budeme podrobněji věnovat jednotlivým typům diváckého násilí, jak byly rozděleny podle předložené pracovní typologie. Nejprve se zaměříme na fyzické násilí vůči osobám (resp. ohrožující jejich zdraví), následně na divácké násilí vůči majetku a nakonec i na jeho symbolické formy.

6.3.1 Fyzické násilí vůči jiným osobám

6.3.1.1 Útoky na rozhodčí

Rozhodčí se stávají oběťmi útoků fanoušků po celou historii moderního fotbalu⁶⁴. K tzv. inzultacím rozhodčího dochází čas od času na všech úrovních fotbalových soutěží, tedy nejen při hojně navštěvovaných zápasech první ligy (a nejen při fotbale). V Pravidlech fotbalu (ČMFS 2007) jsou dokonce přesně popsány a vyjmenovány způsoby útoku na rozhodčího, které mohou vést k ukončení zápasu⁶⁵. Zpravidla se jedná o situace vyvolané kontroverzními rozhodnutími sudích, kteří se navíc v Česku po nedávných korupčních kauzách netěší příliš velké vážnosti a důvěře⁶⁶. Fyzické inzultace rozhodčích jsou však stále spíše ojedinělým jevem a v nejvyšších soutěžích v posledních letech nedošlo k žádnému útoku s vážnějšími zdravotními následky.

Inzultace se mohou dopustit jak hráči, tak diváci. Při zápasech nejvyšších soutěží k tomu ze strany diváků v posledních letech vzhledem k zabezpečení stadionů a oddělení hrací plochy od hlediště dochází jen ojediněle, v nižších soutěžích jsou tyto případy častější (srov. Centrum strategických studií 2003). Na prvoligových stadionech zpravidla dochází jen k pokusům zasáhnout rozhodčí z hlediště drobnými předměty (kelímky, mince, zapalovače, konfety, sněhové kuličky...) nebo polít je pivem. Jedním z posledních vážnějších případů, který se odehrál v přímém televizním přenosu a vyvolal široký mediální ohlas a dokonce i politickou debatu⁶⁷, byla pěstní inzultace pomezního rozhodčího Talpy opilým fanouškem

⁶⁴ Viz část 4.1.3 o historii fotbalu a diváckého násilí v ČR.

⁶⁵ „Jedná se o tyto násilné činy: a) udeření, b) kopnutí, c) úmyslné podražení, d) násilné vrážení, e) násilné cloumání, f) úmyslné vyrazení píšťalky z úst, g) úmyslné prudké udeření míčem nebo jiným předmětem“ (Pravidlo 5: Výklad, odst.20).

⁶⁶ Útoky na rozhodčí by bylo dle Mannovy typologie sportovních výtržností řadit mezi „frustrační výtržnosti“ (viz část 4.2.2.1).

⁶⁷ Blíže viz Smolík (2008: 126-128).

Bohemians⁶⁸, k níž došlo 17. května 2003 při pražském derby Bohemians – Sparta. Rozhodčí vyvázl z útoku bez zdravotních následků a výtržník byl zadržen pořadateli, Policie ČR jej ale záhy propustila (Smolík 2008: 126). Domácí klub byl ze strany ČMFS potrestán pokutou 500 000 Kč a povinností sehrát tři následující domácí utkání minimálně 100 km od Prahy (Felt 2003).

6.3.1.2 *Konflikty s policisty a pořadateli*

Na stadionech s oddělenými sektory již dnes k přímým střetům mezi dvěma fanouškovskými tábory dochází jen výjimečně. Nejčastěji tak při zápasech dochází ke střetům fanoušků s pořadatelskou službou⁶⁹, případně s příslušníky Policie ČR. Zpravidla se tak děje:

- při pokusech fanoušků dostat se k fanouškům soupeře,
- při pokusech fanoušků proniknout na stadion,
- při odpalování pyrotechniky,
- při zásahu proti skupině výtržníků ničících zařízení stadionu,
- při pokusech o zatčení výtržníků, resp. jejich vytlačení z tribuny.

Při těchto incidentech jsou iniciátory zpravidla chuligáni, do větších konfliktů se však často zapojují i fanoušci mimo úzce vymezený chuligánský okruh. Velké bitky na tribunách spojené s ničením zařízení stadionu jsou pravděpodobně nejvíce znepokojivým jevem v souvislosti s diváckým násilím, který díky velké mediální pozornosti budí veřejné pohoršení a následné volání fotbalových funkcionářů a politiků po protiopatřeních. Často dochází ke zraněním (včetně zranění vážnějších), a to jak mezi policisty i pořadateli, tak mezi chuligány a ostatními fanoušky.

Odhadnout množství incidentů i trendy jejich vývoje je složité. Menší incidenty se odehrávají poměrně pravidelně, několikrát za sezónu dojde k větším výtržnostem, zpravidla při zápasech s početnou diváckou kulisou a velkým nábojem. K takovým rizikovým zápasům zpravidla patří souboje mezi pražskými velkokluby Slávií a Spartou nebo tradičně vyhecované zápasy ostravského Baníku proti pražským klubům. Pro bližší představu o

⁶⁸ Dnešní název klubu: Bohemians 1905. V médiích se následně objevovalo i fanouškovské jméno (Zdeněk Urban) a přezdívka „Ritchie“ (Hoznédl 2008).

⁶⁹ Do rizikových sektorů vlajkonosů domácích i hostů jsou dnes již zpravidla najímáni pořadatelé z bezpečnostních agentur, kteří jsou fyzicky zdatní a prošli výcvikem.

charakteru obdobných výtržností se nyní podrobněji zaměříme na několik velkých incidentů na fotbalových stadionech, k nimž došlo v minulé sezóně (2007/2008).

Nejsledovanějším zápasem 15. kola Gambrinus ligy (2. prosince 2007) byl duel FC Baník Ostrava – AC Sparta Praha hraný na ostravském stadionu Bazaly. Z celkové oficiální návštěvy 14 603 diváků tvořili fanoušci pražského celku v sektoru pro vlajkonoše hostů zhruba jen 1%. Během zápasu se k nim přes ochoz stadionu pokoušelo dostat několik desítek až stovek domácích chuligánů⁷⁰. To se jim přes ploty, pořadatele a zasahující policisty nepodařilo a útok se změnil v potyčku s policisty. Proti fanouškům házejícím sedačky zasahovali těžkooděnci ve spolupráci s jízdní policií (policistů bylo na tento zápas podle dostupných informací nasazeno minimálně 200) a útočící dav se jim (i za pomoci rozbušek) podařilo rozehnat až po několika minutách. To vše se odehrálo v přímém televizním přenosu. Na stadionu vznikla škoda v řádu desítek tisíc korun (především šlo o vytrhané sedačky). Podle policejních zdrojů došlo ke zranění devíti policistů a zatčeno bylo patnáct výtržníků (FF 55: 38; iDNES.cz 2007; Gabzdyl 2007). Vedení ostravského klubu se následně omluvilo slušným fanouškům a jako jeden z kroků zrušilo účast polského celku na následném halovém fotbalovém turnaji v Ostravě (Kahoun 2007).

K větším výtržnostem dochází pravidelně i při nejtradičnějším českém derby zápase mezi pražskými celky Spartou a Slávií. Stalo se tak i v případě vzájemného zápasu na Strahově⁷¹ hraného 31. března 2008. Již před zápasem se v médiích objevovaly zprávy o údajných plánech spartánských chuligánů zničit strahovský stadion⁷² (iDNES.cz 2008; Sidliak 2008a). I proto byla ještě zpřísněna už tak obvykle zvýšená bezpečnostní opatření a veřejnost s napětím očekávala, jak si pořadatelé a policisté s výtržníky poradí. Před zápasem se část fanoušků Sparty, pokusila prorazit brány stadionu, v čemž jim bylo pořadatelem a policií po krátkém střetu zabráněno. Při zápase pak docházelo v obou sektorech vlajkonošů k nekontrolovanému odpalování pyrotechniky a vylamování sedaček, které (co do závažnosti a rozsahu) nijak zvlášť nevybočilo z rámce předchozích zápasů mezi těmito celky na strahovském stadionu.

⁷⁰ Následně bylo uváděno, že většinu z nich tvořili chuligáni polského klubu GKS Katowice, kteří mají s ostravskými fanoušky tzv. družbu (Kahoun 2007). Viz část 6.4.2.1.

⁷¹ SK Slavia Praha hrála několik posledních sezón na strahovském stadionu Evžena Rošického z důvodu (plánované a dlouho odkládané) přestavby domácího stadionu Eden (v pražské čtvrti Vršovice). Od nové sezóny (2008/2009) již Slavia hraje znovu na svém „vlastním“ stadionu v Edenu.

⁷² Jen těžko lze posoudit, nakolik tyto obavy byly podložené nebo záměrně zveličené. Aktivní roli při nich sehrála prohlášení ze strany Policie ČR.

Situace se vyhrotila po brance, kterou Slavia vstřelila na začátku druhého poločasu. Pak v několika vlnách přišel tvrdý zákrok jednotek policejních těžkooděnců, při kterém byly mezi fanoušky vhazovány policejní rozbušky a následoval náběh zásahové jednotky do obou sektorů, při němž policie proti fanouškům zasahovala pomocí obušků a fanoušci házeli po policistech další sedačky a pyrotechniku. Zápas, který byl opět vysílán přímým přenosem⁷³, byl na několik minut přerušen, přesto se nakonec dohrál (Beránek 2007).

„Zákrok policie byl profesionální. Můj subjektivní názor jako člověka, který derby sledoval v televizi, je, že zásah mohl být klidně ještě tvrdší“ (Trusina 2008a), tak v médiích zhodnotil policejní zákrok Ministr vnitra Ivan Langer. Fanoušci však celou situaci viděli odlišně, což dokládají následující tři úryvky z jejich reportů, dva ze slávistické strany (pohled chuligánů i „obyčejného“ fanouška) a jeden ze spartánské:

„Do hodiny hrací doby se v hledišti nedělo nic nějak extra zvláštního. Za zmínku stojí jen trocha pálení pyrotechniky na obou stranách a spálení nějakých šál Sparty v sektoru sešíváných. Poté ovšem policie rozjela sérii zákroků, které doplňovala házením taktických granátů do sektorů za oběma brankami a to prakticky až do konce zápasu! Nejdříve u slávistů, poté i u spartánů. Derby tak ovládl solidní chaos a dohrávalo se ve velmi rušné atmosféře za zvuku bouchajících policejních rozbušek. Výsledek? Na obou stranách několik vytrhaných sedaček, které létaly po pořádkových jednotkách, odpálení dalšího množství pyrotechniky, několik vyvedených fanoušků přes tartanovou plochu, vběhnutí fanouška do hřiště, přerušení zápasu, šestnáct zraněných fanoušků (především popáleniny a rozbité hlavy) a bohužel nechutně a nesmyslně zničené dvě velké vlajky slávistů (Slavia hooligans a Górník & Slavia), což měli na svědomí dementní pořadatelé společně s policií. Média navíc udávala, že na stadionu vznikla škoda 500.000Kč a došlo ke zranění tří policistů. Především rozjela naprosto neobjektivní kampaň, která směřuje proti ultra a chuligánům. Na závěr se dá říct, že tento zápas byl jedním z nejživějších v historii českého fotbalu! Slavia Youngsters“ (FF 58: 16).

„A to nemluvím o třetím útoku, kdy rozehnali celé jádro kotle, kam chodí drtivá většina normálních fanoušků, včetně holek a dětí. Házeli nesmyslně dělbučky do davu, díky čemuž bylo hodně lidí zraněno a popáleno. Představte si, že jdete se svou přítelkyní na fotbal, zajdete do kotle, abyste pořádně zafandili. Případně vám

⁷³ Sportovní novinář Jaromír Bosák, který televizní přenos komentoval, se paradoxně pohoršoval nad odpalováním ohlušujících rozbušek v momentě, kdy je mezi fanoušky vhazovali policisté.

adekvátní, když pak vaše přítelkyně s mírumilovnou povahou skončí s vážnými popáleninami v nemocnici? Jakým právem na vás policie zaútočila? A těchto případů je strašně moc! Celé to bylo naprosto nesmyslné, neměli důvod k takové agresi. A nepochopitelně naše security strhla dvě vlajky, které zničila. Dvě hodně cenné vlajky! Vlajky, které mnozí skalní považují za svou pýchu, vozí je na výjezdy všude po republice, chrání je, starají se o ně. A takto dopadnou ... Tím security zbytečně ještě více vyhrotili situaci. Prostě se to mělo řešit jinak.

Ze všeho mi jednoznačně vyplývá, že policie celý zásah nezvládla. Kdyby postupovala diplomatičtěji, byl by klid. Navíc policejními dělbuchy bylo doslova roztrháno plno sedaček, takže ničila nejen některá individua, ale nezanedbatelnou měrou i ti, co pomáhají a chrání“ (<http://www.slavistickenoviny.cz/74>).

„Mezitím doráží pod sektor banda spartanů z pochodu. Pár lidí se snaží prorazit bránu a vzduchem létají jak ohně a dýmovnice fanoušků, tak i granáty od policajtů. Před vchodem zůstalo hodně letenských, kteří ač měli platné lístky, tak na stadion vpuštění nebyli.

...

Ve druhém poločase je z počátku klid, ale byl to asi klid před bouří. Po vedoucím gólu Slavie začíná pekelně úřadovat policie. Nejdříve v sektoru Slavia a po pár minutách i v našem. Mezi fanoušky tak letí spousta zásahových výbušek P-1, které slouží jako „psychologická zbraň“. No, asi to tak bude a lidi s popáleninami to měli asi od vajglů z cigaret a tržné rány asi od nějakých uprchlých šelem ze ZOO. Když četníky přestalo bavit házet granáty, tak se vrhli na steč sektoru. První teleskopy dopadají na spartánské hřbety a i mnoho sedaček dopadá na příslušníky.

Ultras Sparta“ (FF 58: 17).

Těžko zhodnotit, nakolik policejní zákrok přispěl k další eskalaci násilí a výtržností, nebo nakolik dalším incidentům předešel, nicméně ze strany postižených fanoušků (nejen chuligánů, ale i mnoha dalších fanoušků přítomných v inkriminovaných sektorech) se i v médiích objevovaly stížnosti na neadekvátnost zásahu. Jednalo se přitom zejména o policejní rozbušky vhazované do zaplněné tribuny včetně míst, kde k žádnému vandalismu nedocházelo. Ty měly zranit několik fanoušků a poškodit řadu sedaček. K těmto závěrům došli i někteří novináři: „Můžeme si o fotbalových ultras nebo chuligánech myslet cokoliv,

⁷⁴ Autor Richi. 1.4.2008. Dostupné z: <<http://www.slavistickenoviny.cz/clanek/4556-nesmyslne-utoky-na-fanousky-proc->>>.

ale z fotek dostupných na internetu je jasně patrné, že ne všechny sedačky, kterých bylo zničeno kolem pěti set a škoda se přehoupne přes půl milionu korun, zdemolovali oni“ (Trusina 2008a). Tyto události opět vyvolaly celospolečenskou diskuzi a volání po dalších opatřeních proti fotbalovým chuligánům.

Jen tři týdny po pražském derby se ještě v mediálně zjitřené atmosféře hrál zápas mezi pražskými Bohemians 1905 a týmem 1.FC Brno. Očekávaly se střety mezi fanoušky obou týmů. Autobus s brněnskými chuligány byl ještě před zápasem policisty zadržen na okraji Prahy, prohledán⁷⁵ a účastníkům zájezdu nebylo umožněno dostat se ke stadionu. Další brněnští fanoušci nebyli vpuštěni při kontrolách u bran stadionu (vesměs z důvodu podnapilosti). Na utkání dohlíželo 300 pořadatelů, kteří po odpálení jedné dýmovnice v brněnském sektoru provedli zákrok, který mezi fanoušky Brna následně vyvolal vlnu nevole. Příslušníci pražské bezpečnostní agentury byli v médiích kritizováni za brutalitu a napadání nevinných lidí. Z reakcí fanoušků, které pronikly do médií:

„Pořadatelská služba napadala a mlátila i nevinné fanoušky, kteří přijeli na fotbal a jako důvod k napadení fanouška jim stačil pohled z očí do očí, tvrdí. Když jeden z fanoušků natáčel na mobil jeden ze zásahů bezpečnostní agentury, další její zaměstnanci jej napadli. „Asi abych nemohl natočit pravdu,“ tvrdí Jakub Hedija, který při zásahu Prague Security Group o mobilní telefon přišel.

Jedna z fanenek zase tvrdí, že jí vyhrožovali znásilněním. „Podám si tě, pak ti vyříznu tu tvou.... Bylo to strašný. Na fotbal už nikdy nepůjdu,“ cituje ji na fanouškovském fóru stránek fcbrno1913.cz jeden z jejích přátel“ (Herman 2008).

Mimo stadiony dochází k větším střetům s policisty především při snaze Policie zabránit chuligánům v plánované bitce nebo dostat se k fanouškům soupeře. Jako například 13. listopadu 2004, kdy se chystal jeden z největších střetů posledních sezón na českém území mezi chuligány Brna a Sparty (obě skupiny byly více než stočlenné) ve vesničce poblíž Brna. Policisté dorazili na místo ještě předtím, než se obě skupiny mohly střetnout. Brněnští chuligáni (posílení o družební hooligans Slovanu Bratislava) se přesto snažili dostat se ke spartánům oklikou přes les, byli však údajně pomocí teleskopických obušku a dělobuchů policisty rozehnáni a nakonec před nimi utekli. Pražští chuligáni byli zadrženi, legitimováni, natočeni a eskortováni zpět do Prahy (FF 31: 17-18).

⁷⁵ „Policie večer potvrdila, že v autobuse našla tyče, násady ke krumpáčům, baseballové pátky, nohy od nábytku, boxery i podomácku vyrobený granát“ (Fojčíková 2008).

Na základě provedené obsahové analýzy fanzinu Football Factory lze konstatovat, že Policie v posledních čtyřech sezónách dorazila na místo střetu chuligánských skupin (v průběhu bitky nebo bezprostředně po ní) zhruba v polovině případů (minimálně v 75 ze 149 referovaných střetů mezi fanoušky⁷⁶). V jiných případech bitku svou přítomností znemožnila a ke střetu fanoušků vůbec nedošlo (tyto případy v analýze zahrnuty nejsou).

6.3.1.3 Napadání fanoušků

K napadání fanoušků soupeřova družstva obvykle dochází z iniciativy fanoušků z chuligánského okruhu⁷⁷. Výjimečně může, zejména na stadionu, docházet i k drobným incidentům mezi ostatními fanoušky. Jedná se buďto o vyhazování předmětů na fanoušky soupeře nebo o přímou fyzickou konfrontaci. Na stadionech se obvykle jedná spíše o první případ (házání předmětů). Fanoušci soupeře jsou napadáni z různých důvodů, zpravidla:

- Protože se jedná o radikální část příznivců soupeřova týmu (ultras, hooligans).
- S cílem ukořistit jejich fanouškovské symboly (šály, vlajky...).
- Jako odpověď na jejich předchozí provokace (verbální, internetové...) nebo jako projev antipatie k fanouškům daného klubu.

Jak vyplývá z výše uvedeného, narozdíl od domluvených bitek, jimž se budeme věnovat na jiném místě, mohou být cílem takových útoků chuligánů nejen jejich chuligánští rivalové, ale prakticky kdokoliv z fanoušků soupeře. „Partizánský“ charakter těchto akcí, kdy dochází i k překvapivým útokům větších organizovaných skupin na menší skupiny či jednotlivce včetně nenásilných fanoušků, dodává takovým incidentům na nebezpečnosti a závažnosti. V chuligánské subkultuře přitom nepanuje shoda v tom, zda jsou útoky na nenásilné fanoušky soupeře⁷⁸ přípustné nebo nikoliv (či za jakých okolností).

Jen na základě provedené obsahové analýzy bylo v posledních čtyřech uplynulých sezónách zaznamenáno téměř pět desítek střetů mezi fanoušky, které nebyly dopředu domluveny (tzn. že skupina fanoušků byla napadena jinou, aniž by s tím dopředu počítala)⁷⁹. Ve většině zaznamenaných případů, nikoliv však výhradně, se přitom jednalo o útok

⁷⁶ V dalších případech nebyla přítomnost Policie při střetu v popisech zmiňována, nicméně není vyloučena.

⁷⁷ Nemusí jít o chuligány z jádra gangu. Někdy jde o velmi mladé jedince, kteří (zatím) nejsou mezi chuligány respektováni a kteří se na sebe snaží upozornit (srov. Saiver 2003; Hinčica 2007).

⁷⁸ Chuligánským slovníkem na tzv. „normály“.

⁷⁹ V zaznamenaném počtu (celkem 48) jsou jen ty útoky, o nichž bylo ve fanzinu referováno, při nichž opravdu došlo k přímému fyzickému kontaktu mezi fanoušky a jichž se účastnilo min. 20 fanoušků.

chuligánů na chuligány. Incidenty se odehrávaly jak na stadionech, tak v jejich bezprostřední blízkosti, v ulicích měst, v hospodách, ale i při cestě fanoušků mezi jednotlivými městy.

Jako příklad můžeme uvést následující případ: Při druholigovém zápase SFC Opava – 1. FC Slovácko (11. srpna 2007) se zhruba patnáct domácích chuligánů vydalo do hostujícího sektoru poté, co v něm fanoušci Slovácka roztáhli nápis zesměšňující domácí. Několik hostujících fandů bylo zbito (nejednalo se o chuligány) a někteří museli být ošetřeni v nemocnici (FF 53: 21).

6.3.1.4 Napadání aktérů hry

Kromě téměř běžných slovních útoků dochází během zápasů někdy i k pokusům o fyzické napadnutí hráčů (či trenérů a jiných příslušníků mužstva). Nejčastěji se jedná o házení různých drobných předmětů z hlediště (kelímky, zapalovače, konfety, sněhové kuličky apod.), může však jít i o nebezpečnější předměty jako utržené sedačky nebo hořící pyrotechniku. V posledních sezónách v Česku k žádnému vážnějšímu zranění hráčů v důsledku nějakého takového incidentu nedošlo. Zřejmě posledním případem je zranění někdejšího jabloneckého brankáře Jánoše dělbuchem (sezóna 1996/1997), který směrem k němu hodil údajně šestnáctiletý fanoušek Bohemians při duelu obou mužstev v Praze. Utkání bylo z tohoto důvodu předčasně ukončeno a opakovaný zápas se pak hrál v Děčíně. Jánoš marodil s poškozeným ušním bubínkem, Bohemians dostali pokutu 100 000 Kč a měli na dva zápasy zavřený stadion (Palička 2003).

Dokonce došlo i k několika útokům mimo stadion, a to například na autobusy vezoucí fotbalisty. Tříkrát ho měli na svědomí radikální fanoušci Sparty (duben 2002, květen a září 2008), kteří tak vyjadřovali nespokojenost se hrou svého mužstva. Na autobus spartánské výpravy házeli z okolojedoucích aut předměty (údajně jablka, světlice, lahve a kameny) a snažili se jej zastavit (Týden 2008). K žádnému zranění ani větší materiální škodě však nedošlo. Podobnou snahu „vyříkat si“ s hráči jejich nevydařené výkony projevíli v této sezóně i fanoušci 1.FC Brno, kteří měli pod hráčský autobus hodit světlici a fotbalistům nadávat (Lukšová 2008).

Kromě samotných útoků se objevují i různé výhrůžky, anonymní dopisy apod. Například v listopadu 2007 proniklo několik osob na fotbalový stadion AC Sparta Praha a na hrací ploše kromě jiného zanechalo vzkaz: „Poslední varování!“ (Neumann, Adam, Kolář

2007). Evidentně ne vždy jsou takové výhrůžky myšleny vážně, jako třeba v případě transparentů domácích ultras při zápase Brna s Teplicemi (podzim 2005): „Vzkaz pro hráče: Teplota na dně brněnské přehrady je 2° C“ (FF 38: 5). Nebo obdobný transparent fanoušků Liberce při semifinále Poháru ČMFS proti Brnu (7. května 2008): „Finále, nebo život!“⁸⁰ (<http://www.supras-unisono.info/>).

6.3.1.5 *Domluvené chuligánské bitky*

Předem domluvené (za využití internetu, mobilních telefonů apod.)⁸¹ bitky mezi dvěma rivalskými skupinami jsou primárním cílem členů chuligánské subkultury. Odehrávají se mimo fotbalové stadiony, pokud možno bez přítomnosti a pozornosti jakýchkoliv dalších nezúčastněných osob (hrozí riziko přivolání policie). Jedná se o jakýsi druh adrenalinového sportu nebo formu násilné strategické hry s vlastními nepsanými pravidly, v níž skupiny bojují o vlastní prestiž (srov. Pětioký 2004; Vochocová 2005). Jak takový domluvený chuligánský střet může vypadat, se pokusíme přiblížit na úryvku z eseje jednoho z jejich účastníků⁸²:

„Nejdřív se obě skupiny – zejména prostřednictvím vůdců – domlouvají na podmínkách boje. Za samozřejmost u nás platí zákaz zbraní, s kterým by čeští chuligáni v sousedním Polsku příliš nepochodili. Dále se dohaduje, kdy je třeba nechat zraněného či neschopného boje stranou, obvykle se odmítá dokopávání ležících. Signálem pro vyřazení z bitky bývá zpravidla zvednutí ruky, kterým dává dotyčný jasně najevo, že již nemá zájem dále pokračovat. Aby se chuligáni v závaru boje dokázali rozeznat, musejí se nějak od sebe odlišit. Jedna ze stran si buď svléká svrchní část oděvu, nebo si obě upevňují na paži barevné pásky. Mnoho chuligánů by se nerado provždy vzdalo svého chrupu, a proto si do úst nasazují chrániče zubů. Po dohodnutí pravidel se od sebe obě skupiny vzdálí. Než se do sebe chuligáni pustí, musí se nejdříve navzájem vyhecovat. Na řadu tedy přicházejí klubové pokřiky (chorály), které občas bývají adresovány přímo soupeři. Řev bývá tím, co dokáže navodit tu správnou bojovou atmosféru. Jakmile dosáhne skupinové nadšení

⁸⁰ Nápis byl doplněn o obrázek pistole mířící směrem ke hřišti.

⁸¹ Domlouvá se především místo a čas střetu, někdy také počet osob, které mohou do boje zasáhnout a další podmínky boje (nepoužití zbraní apod.).

⁸² Esej byl jako pokus o objektivní zhodnocení aktuální situace okolo fotbalového chuligánství v Česku zveřejněn v Britských listech (Hinčica 2007) a, aniž by to autor otevřeně přiznal, byl popis natolik detailní, že by jej člověk mimo prostředí chuligánské subkultury v takové podobě mohl předložit jen těžko. O tom, že vzhled do problematiky byl přesný, svědčí i jeho následné kladně okomentované zveřejnění (9.3.2007) na celostátním chuligánském webu. Dostupné z: <<http://www.hooligans.cz/view.php?cisloclanku=2007030033>>.

nejvyššího stupně, rozběhnou se oba tábory proti sobě a dojde k vytouženému střetu. Účelem každého chuligána je zmlátit toho druhého, avšak ne tak, aby jej přizabil. Bohužel ne vždy mají všichni jedinci při svém agresivním jednání své emoce alespoň částečně pod kontrolou. Ani dodržování stanovených pravidel nemusí velkým nepříjemnostem zabránit, poněvadž v nelítostném boji, kdy si soupeře na chvíli chuligáni přemění v nepřítel, se odhadnout hranice, které ještě lze nebo nelze překročit, dají jen stěží. Proto také dochází k vážným zraněním. Když potom bitka skončí, chuligáni ze svého opojení rázem procitnou a jdou těm, co měli smůlu, na pomoc. Nejčastěji se vytahují zapadlé jazyky, obvazují otevřené rány, fixují zlomeniny. Zároveň se hodnotí úspěšnost obou táborů. Bitvy končí vítězstvím jednoho týmu, nebo remízou. Pokud stojí štěstí na straně chuligánů a počet bojeschopných citelně nepoklesl, může se to samé odehrávat znovu. Tedy něco jako odvěta a i po této odvetě se sem tam podaří uskutečnit i třetí kolo, po kterém však odpadají i ti nejodolnější. Takovéto příhodné podmínky chuligáni ale u nás téměř nikdy nemívají. Dojde-li vůbec na první kolo, pak se rituály nechávají stranou, neboť je policie zpravidla za krátkou chvíli na místě a z mála času, který je, se musí vyžít maximum. Právě nastává chvíle, kdy si můžeme ukázat, že chuligáni většiny gangů k sobě mají blíže, než si řada z nás myslí. Po skončené bitvě si oba tábory spokojeně zatleskají, čímž tak stvrzují úspěšnost celé akce. Za účelem předejití problémům nabízí často chuligáni protější straně odvoz vlastními automobily, a to proto, aby se mužům zákona vyhnuli, nebo jen proto, aby se včas všichni dostali na zápas. Pokud policisté někoho zadrží, pak se mezi chuligány uplatňuje zásada soudržnosti, což v praxi znamená, že na sebe nic nevyzrazují“ (Hinčica 2007).

Na základě obsahové analýzy celostátního fanzinu Football Factory byl v posledních čtyřech uplynulých sezónách (2004-2008) zaznamenán následující počet (ne)domluvených bitek za účasti českých chuligánských skupin na území ČR (s účastí min. 20 osob):

Tabulka 6: Bitky mezi fotbalovými fanoušky podle předchozí domluvy

Bitky v sezóně	Domluvené⁸³	Nedomluvené	Celkem
2004/2005	15	19	34
2005/2006	26	11	37
2006/2007	36	7	43
2007/2008	24	11	35

Zdroj: Autor (na základě obsahové analýzy Football Factory).

⁸³ Za domluvené bitky byly považovány ty, s nimiž obě skupiny dopředu počítaly a domluvily se alespoň na jejich místě a času. Nedomluvené jsou pak všechny ostatní fanouškovské střety (viz 6.3.1.3 Napadání fanoušků).

Na základě uvedených dat rozhodně nelze potvrdit v médiích někdy proklamovaný významný nárůst bitek mezi fotbalovými fanoušky. Celkový počet střetů se ve sledovaném období pohybuje okolo čtyř desítek za sezónu, po mírném nárůstu v sezónách 2005/2006 a 2006/2007 došlo v poslední sezóně zase k poklesu. Obdobné to je i ve specifickém případě domluvených bitek.

Evidentně nedošlo ani k navýšení počtu osob zaangażovaných do těchto střetů, zde je možné zaznamenat spíše mírný pokles, což dokládá následující přehled největších bitek v jednotlivých sezónách (za účasti min. 50 osob v početnějším táboru):

Tabulka 7: Přehled počtu osob při největších chuligánských střetech v ČR (2004-2008)

Sezóna	Zúčastněné tábory	Počet osob	
2004/2005	Brno – Sparta	120	110
	Sparta – Ostrava	80	144
	Sparta – Brno	110	90
	Sparta – Ferencvaros	90	?
	Slavia – Olomouc	63	59
	Sparta – Olomouc	60	36
	Sparta – Manchester	50	40
	Opava – Ostrava	24	55
2005/2006	Opava – Ostrava	40	80
	Náchod – Bohemians	40	80
	Most – Ostrava	60	45
	Ostrava – Opava	47	55
	Slavia – Anderlecht	65	32
	Slavia – Ostrava	25	50
	Sparta – Ostrava	50	15
2006/2007	Sparta – Ostrava	100	138
	Slavia – Jablonec	67	75
	Opava – Bohemians	53	61
	Bohemians – Opava	69	41
	Sparta – Brno	54	55
	Sparta – Slavia	70	35
	Ostrava – Slavia	50	22
2007-2008	Ostrava – Slavia	85	46
	Olomouc – Bohemians	50	65-70
	Bohemians – Sparta	48	61
	Slavia – Ostrava	25	70
	Bohemians – Ostrava	17	56

Zdroj: Autor (na základě obsahové analýzy Football Factory).

6.3.1.6 *Napadání náhodných osob*

Objektem útoků chuligánů (či jiných agresivních fanoušků) se mohou stát i osoby, které s fotbalem nemají nic společného, ale skupinám výtržníků se z nějakého důvodu znelíbí. Může přitom jít o jejich vizáž, politické přesvědčení či třeba barvu pleti nebo jde o osoby, s nimiž se chuligáni dostanou do sporu (řidiči autobusů, obsluha benzinové stanice⁸⁴, průvodčí, novináři apod.). Závažnost útoků se může lišit. Při cestě na utkání v Plzni mělo například v srpnu 2005 pět spartánských fanoušků ve vlaku okrást a osahávat dvě čtrnáctileté dívky. Dotyční byli při výstupu z vlaku dívkami identifikováni a zadrženi policisty. Tisková mluvčí Sparty však následně popřela, že by se jednalo o fanoušky klubu (iDNES.cz 2005).

K újmě mohou přijít i další osoby, které se pouze vyskytnou ve špatný čas na špatném místě. K takovým incidentům nedochází příliš často a v éře samostatné české ligy se ty nejzávažnější odehrály ještě v devadesátých letech.

V říjnu 1994 zemřel ve věku 24 let pod koly vlaku voják Štefan Kúdela, kterého předtím radikální brněnští fanoušci zbili a vyhodili z vlaku poté, co se zastal staršího člověka, jehož opilí příznivci napadli, protože je upozornil na nevhodnost jejich chování ve vlaku. Dva pachatelé byli následně zatčeni a souzeni (Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 133).

Další vážný incident se odehrál v srpnu 1999. Skupina chuligánů Baníku Ostrava napadla kameny vlak, v němž cestovalo několik desítek fanoušků olomoucké Sigmy. Jeden z kamenů zasáhl tehdy dvaatřicetiletou Ivetu Cichou, která náhodou jela týmž vlakem. Kámen ženě zdeformoval obličej (na jedno oko téměř oslepla, měla rozdrčenou horní čelist a část lebky vtlačenu dovnitř). Následky jejího zranění jsou trvalé. Devět útočníků bylo odsouzeno celkem k 27 letům odnětí svobody (Filípek, Fejgl 2003; Smolík 2008: 126). Jeden z aktérů útoku po svém propuštění v rozhovoru pro média incident popsal takto:

„Většinou připojí na konec vlaku jeden vagon, kde jedou fanoušci. Nebo policie ohradí jeden, kde je skupina, která jede na fotbal. Věděli jsme, že jsou fanoušci Sigmy ve třetím vagonu. Měli jsme telefonické zprávy. Jenže pak se to nějak zvrtilo. Vlak jel do stanice moc rychle, navíc policie otevřela třetí vagon i pro další cestující. Lidé procházeli, a proto se stalo to náhodné zranění. My jsme neměli úmysl napadnout celý vlak“ (Filípek, Fejgl 2003).

⁸⁴ Viz např. útok slávistických fanoušků na obsluhu čerpací stanice u Hlavence na Mladoboleslavsku (březen 2004) při návratu z utkání v Jablonci (Plavecký, David 2004).

6.3.2 Divácké násilí vůči majetku

6.3.2.1 Vhazování předmětů z hlediště

Poměrně častým jevem, zejména v sektorech pro hostující (ale i domácí) vlajkonoše, je ničení oplocení i sedaček v sektoru a jejich následné vyhazování směrem k hrací ploše. Dochází i k poškozování tribun hořící pyrotechnikou (ať už záměrnému nebo neplánovanému), hořící nebo dohořívající předměty poškozují i trávník hrací plochy nebo na některých stadionech tartanovou dráhu mezi hledištěm a prostorem hřiště. Zpravidla (nikoliv však výhradně) jde o reakci na nějaký vnější podnět (zásah bezpečnostních složek, situace na hřišti...).

Ve většině případů škody nepřesahují několik tisíc korun, několikrát za sezónu však dochází k větším výtržnostem, jako například při již výše popisovaných zápasech mezi Spartou a Slávií nebo třeba Ostravy ve Zlíně, tedy při těch zápasech, kdy na stadion dorazí větší (několikasetčlenné) ekipy hostujících fanoušků, mezi nimiž je zastoupena i radikální část. Nelze ovšem konstatovat, že by se takových incidentů účastnili pouze chuligáni, často ale sehrávají roli iniciátorů.

6.3.2.2 Vandalismus

Zejména v případě větších skupin fanoušků cestujících hromadně na venkovní zápasy dochází pod rouškou anonymity k vandalismu, a to jak na stadionu, tak mimo něj. Na stadionu se kromě jevů popsanych v předchozím bodě nejčastěji ničí i vybavení uvnitř tribun (např. toalety), při cestě na stadion a zpět mohou být převráceny popelnice, ničeny dopravní značky, rozbíjeny okna a výlohy, poškozovány dopravní prostředky vezoucí fanoušky (autobusy, vlaky, tramvaje) apod. Takový vandalismus je obvykle spojen i s dalšími projevy diváckého násilí (napadání fanoušků, bitky s policií apod.). Například v květnu 2006 po prvoligovém utkání mezi Mladou Boleslaví a Jihlavou házeli mladí domácí fandové kameny na autobus s jihlavskými fanoušky. Rozbili zadní sklo a jelikož byli zadrženi, byla po nich vymáhána škoda 25 000 Kč (FF 43: 6).

Téměř milionovou škodu na Andrově stadionu v Olomouci měli například způsobit fanoušci ostravského Baníku v březnu 2008 (Vašková 2008). V následujícím úryvku je shrnutí incidentů na oficiálním webu Sigmy Olomouc:

„Už během prvního poločasu házeli ostravští fanoušci na hrací plochu pyrotechniku. Rozhodčí Jiří Adam tak musel utkání přerušit. Škody v podobě vypálených míst v hrací ploše jsou patrné. Velmi blízko zranění však byl domácí brankář Petr Drobisz, který se stal živým terčem tzv. fanoušků. Různé předměty však létaly ze stejných míst i ve druhém poločase a dopadaly v bezprostřední vzdálenosti ostravského brankáře Vaška... To však nebylo všechno. Fanoušci se přímo na tribuně rvali mezi sebou, zapalovali vlajky a choreografii, napadali slovně pořadatele, házeli po nich různé předměty, nadávali strážníkům městské policie a snažili se napadnout další diváky na stadionu. Skandování fanoušků „Baníček nejlepší u nás...“ podpořili demoliční činnostmi i v zázemí tribuny. Ti „nejlepší“ se vyřádili na záchodech. Zdemolováním zařízení toalet proudila voda přes chodby do komerčních prostor tribuny. Největší škody zatím hlásí kasino“ (<http://www.sigmafotbal.cz/>⁸⁵).

6.3.2.3 Okrádání fanoušků

Součástí chuligánských aktivit je také aktivní snaha získat fanouškovské symboly soupeřova tábora, především jeho radikálnější části (ultras, hooligans). Jedná se především o vlajky – hlavní symboly jednotlivých skupin. Takové trofeje jsou pak v druhém kotli vyvěšovány „vzhůru nohama“ a následně často spáleny. Pro postižený tábor je fakt, že přišel o svou zástavu, velkou potupou. Stejně jako když se jí podaří zachránit jen s pomocí pořadatelů nebo policistů. Pokusy o krádeže fanouškovských symbolů (kromě vlajek především šály, dresy nebo čepice) jsou však často namířeny i proti „běžným“ fanouškům, kteří se následně obracejí na policii (jak z důvodu ztráty svých věcí, tak případného zranění⁸⁶), což je v případě chuligánů nemyslitelné. Symboly jsou běžně kradeny v početní přesile, důležitý je moment překvapení. Ne vždy dochází nutně k fyzickému násilí (viz část 6.3.1.3: Napadání fanoušků), napadení častou odevzdají své symboly jen pod jeho pohrůzkou nebo na krádež ani nestihnou zareagovat. O takových událostech, které se mohou odehrát jak na stadionu, tak mimo něj, pak fanoušci informují ve svých médiích. Pro dokreslení uvádíme následující dva úryvky z fanzinu Football Factory:

⁸⁵ Autor: Martin Rak (16.3.2008). Dostupné z: <<http://www.sigmafotbal.cz/?umenu=7-6-1-&id=2813&>>.

⁸⁶ Příkladem může být napadení devíti libereckých fanoušků (včetně jedné fanynky) přesilou česko-budějovických chuligánů nedaleko stadionu v Českých Budějovicích (červenec 2006). Fanoušci byli okradeni nejen o klubové šály, ale i o mobilní telefon (ten v následujících dnech přišel poštou na adresu libereckého klubu). Tři z nich museli být ošetřeni v nemocnici a jeden tam zůstal na pozorování (ČTK 2006). Policii se však věc vyšetřit nepodařilo.

„Po zápase dali domácí fans (mají družbu s Vítkovicemi) vlajky do bezpečí, a když v deseti mířili do hospody naběhlo na ně asi třicet mladých chacharů, kteří domácím prohledali batohy. Nakonec však o menší vlajku na místním nádraží přišel jeden z hostů! Po dlouhých dnech nejasností se vlajkou pochlubili fans GKS Jastrzębie“ (FF 30: 13)⁸⁷.

„Devadesátiminutovou nudu si rozhodne zpříjemnit trojice letenských, která se vydává uloupit jednu z vlajek hostů. Po menších peripetiích se dostávají až do vedlejšího sektoru a vyčkávají. Během chvilky jeden z nich překonává poslední zátaras a strhává vlajku „Klatováci“. Přehazuje ji přes plot a zanedlouho už zástava plápolá nad kotlem Sparty. Za poslední rok jde jednoznačně o největší kořist Sparty. Je velkou hloupostí plzeňských, že si ji lépe neohlídali... Vyvěšená vlajka se však nelíbí hlavnímu pořadateli, na jehož popud zasahuje ochranka a po menší strkanici ji odnáší zpět k hostům. Zde je třeba plzeňské pochválit za férové jednání, protože po pár minutách vlajku vracejí zástupci domácích. Určitě by se našlo dost táborů, které by toto neučinily“ (FF 47: 39)⁸⁸.

6.3.2.4 Krádeže a neplacení

Drobné krádeže v obchodech a na čerpacích stanicích jsou poměrně častou součástí koloritu výjezdů fotbalových fanoušků. Kromě jídla a alkoholu se přitom někdy z „recese“ kradou i různé další věci (plyšové hračky, videokazety apod.). Takové krádeže jsou s oblibou označovány výrazy jako „nakupoval s námi Jirka Lála“, „nakoupili jsme na Jirku Lálu“⁸⁹ apod. Odhalené závažnější případy řeší Policie ČR a zprávy o nich se objevují i v médiích (viz např. Plavecký, David 2004; Ghanem 2008). Výjimkou není ani odchod z restauračních zařízení bez zaplacení nebo neplacení v dopravních prostředcích, kterými fanoušci jezdí na utkání, zejména v případě hromadnějších výjezdů vlakem, kdy jsou vypravovány fotbalové „speciály“, nejčastěji v případě nejpočetnějšího fanouškovského tábora v Česku, fanoušků ostravského Baníku⁹⁰.

⁸⁷ Zápas Poháru ČMFS Dětmárovice – Baník Ostrava (7.10.2004).

⁸⁸ Zápas Sparta Praha – Viktoria Plzeň (26.11.2006). Autor: Southerner.

⁸⁹ Viz např. článek z výjezdu fanoušků Slavie do Hamburku: Veselé vánoce z Hamburku ... (Autor: DDS; 18.12.2005; Dostupné z: <<http://www.superslavia.com/view.php?cisloclanku=2005120001>>) nebo teplický popis z utkání Kladno – Teplice (Autor: Delfín; 5.7.2007; Dostupné z: <<http://www.ultrasteplice.wz.cz/archiv/2007/archiv.php>>).

⁹⁰ České dráhy někdy pro fanoušky vypravují speciální spoje (v nichž se občas jízdenky ani nekontrolují), na něž nasazují starší vozy, aby minimalizovaly případné škody a neriskovaly potíže pro ostatní cestující (viz Suchá

6.3.3 Symbolické divácké násilí

6.3.3.1 Vniknutí na hrací plochu

Kromě případů, kdy se fanoušci dostanou na hrací plochu se záměrem zaútočit na aktéry hry nebo zneprátený fanouškovský tábor, vyskytují se i takové případy, kdy na hrací plochu pronikne exhibující jedinec, zpravidla jen proto, aby na sebe strhl pozornost diváků v hledišti, případně médií. Jde přitom buďto o určitou formu exhibicionismu nebo „recese“, k níž dochází i při jiných sportech (třeba v případě tenisu). Například v dubnu 2002, kdy se na strahovském stadionu hrál ligový zápas mezi Slávií Praha a Slovanem Liberec, vběhl na hřiště nahý exhibicionista, který zřejmě nepatřil ani k jednomu z fanouškovských táborů, a pobíhal mezi hráči, dokud jej nechytily pořadatelé (<http://www.ontour.cz/>⁹¹). Při již výše několikrát zmiňovaném derby mezi Spartou a Slávií (březen 2008) kromě jiného došlo i ke vběhnutí spartánského fanouška na hrací plochu. Poté, co vytrhl rohový praporek ze země, naznačoval s ním „pádlování“ a pobíhal mezi hráči. Teprve po chvíli byl zadržen pořadatelem a rohový praporek byl nepoškozen vrácen na své místo (FF 57: 18; Novinky.cz 2008).

6.3.3.2 Narušování průběhu zápasu

V průběhu fotbalových utkání také někdy vzniknou situace, kdy sice nedochází k újmě na zdraví ani majetku, přesto dojde kvůli fanouškům k přerušení zápasu: například kvůli dýmu z pyrotechniky, a to i v případech, kdy je používána jen jako doplněk fanouškovských choreografií a není vhadzována ani do prostoru hřiště, ani mezi diváky. K podobným případům došlo v aktuální sezóně například v Ostravě, kde vedení klubu organizované odpalování některých druhů pyrotechniky (např. bengálské ohně, fontány) po dohodě s vlastními ultras⁹² fanoušky i přes zákaz ČMFS toleruje. Přerušení zápasu přitom v tomto případě nebylo úmyslem, vzhledem k nepříznivým povětrnostním podmínkám k němu však přesto došlo.

Takto situaci na svém webu popisovali ostravští ultras: „Víteř na Bazalech v poslední době hrátkám s pyrotechnikou nepřeje. To, co se v minulých letech stávalo pouze výjimečně

2008d). Fanouškovské výjezdy jsou také obvyklé spjaté s nadměrnou konzumací alkoholu, která je často příčinou znečištění dopravních prostředků (viz např. Grossmann 2005). Mezi fanoušky Baníku se pro jízdu „načerno“, tedy bez platné jízdenky, vžilo označení „chacharpas“ (<http://www.chachari.cz/>).

⁹¹ Článek: Ani exhibicionista nevyvedl Slovan z míry. 14.4.2002. Dostupný z: <<http://www.ontour.cz/main/index.php?sec=zpravy&oid=1&artid=406>>.

⁹² Jedná se o běžně používané adjektivum od pojmu „ultras“, někdy také bývá spojováno s následujícím substantivem, např. ultrafanoušci, ultraprezentace apod.

se nyní projevilo tři zápasy po sobě. Dým z pyrotechniky šel opět na hrací plochu a rozhodčí nechal vyhlásit známé upozornění. Zápas však narušen nebyl“ (<http://www.chachari.cz/>)⁹³.

Tyto situace je však třeba rozlišit od incidentů, kdy jsou zápasy pyrotechnikou přerušovány záměrně, jako v případě téhož fanouškovského tábora při zápase ve Zlínu: „Vzrušení přišlo okolo šedesáté minuty, kdy už se pár chacharů na trápení našich fotbalistů nemohli dívat a na hřiště přistálo několik ohňů a dýmovnic. Utkání bylo na šest minut přerušeno a při odstraňování pyrotechniky zkolaboval jeden ze zasahujících hasičů“ (<http://www.chachari.cz/>)⁹⁴.

6.3.3.3 *Vulgarity*

Jak se shodují odborníci (viz Slepíčka 2007: 65-66; Slepíčka, Kotlík, Slepíčková 2005) i samotní fanoušci, sledování sportu s sebou přináší velké emoce, přímo na stadionech obzvlášť. V emocích se pak často (např. v důsledku průběhu zápasu nebo sporného rozhodnutí rozhodčího) ne zrovna vybíravými výrazy častují i aktéři sportovních zápasů (hráči, trenéři, funkcionáři⁹⁵). Nejinak je tomu také u fanoušků na tribunách. Tento jev však s určitostí není výsadou pouze fotbalových fanoušků a už vůbec ne výhradně jen tzv. „kotlů“ nebo pouze fotbalových chuligánů. Narozdíl od většiny ostatních částí stadionu však mohou být pokřiky, včetně těch vulgárních, v kotlích skandovány větším množstvím lidí najednou, tudíž je snadnější je zaznamenat. Jak lze shrnout na základě terénního pozorování na fotbalových stadionech⁹⁶, vulgární, ponižující a výhrůžné pokřiky nejčastěji směřují:

- Vůči rivalskému klubu nebo městu:
 - „Jebat Opavu, tu kurvu!“ (fanoušci Baníku Ostrava)
 - „Pražské kurvy!“ (fanoušci mimopražských týmů)
 - „Slavie, hovno je!“ (fanoušci více týmů)
 - „Sparta Praha, zkurvysyni!“ (fanoušci více týmů)

⁹³ Autor: CNL, 2.12.2008.

Dostupné z: <<http://www.chachari.cz/banik-jablonec-3-1-quot-vitezna-podzimni-tecka-quot-rn779>>.

⁹⁴ Autor: CNL, 28.10.2008.

Dostupné z: <<http://www.chachari.cz/zlin-8211-banik-2-5-8222-kvalitni-timing-8220-rn760>>.

⁹⁵ Disciplinární komise ČMFS poměrně často řeší takovéto projevy dle Pravidel fotbalu „hrubého nesportovního chování“ (ČMFS 2007), mnoho dalších vulgarit na hrací ploše, i když je často zaznamenají např. i hluchové mikrofony při televizních přenosech zápasů, však zůstane nepovšimnuto a v podstatě se toleruje.

⁹⁶ Pro dokreslení uvádíme pouze vybrané příklady častých vulgárních a urážlivých pokřiků z českých fotbalových stadionů. Výroky jsou uváděny v originální podobě, jejich vulgarita nebyla nijak cenzurována či zmírněna z toho důvodu, že by se tím snížila výpovědní hodnota uvedených příkladů.

- „Smrt Spartě!“ (fanoušci více týmů)⁹⁷
- Vůči hráčům soupeřova týmu:
 - „Umíte hovno!“ (fanoušci více týmů)
 - „Seberte to hovno!“ (fanoušci více týmů)
 - „Řepko, ty kopyto, v hlavě máš nablito!“ (fanoušci Liberce)
 - „Řepka, co, ty kurvo?!“ (fanoušci Baníku Ostrava)
 - „Poborský, ty jsi hovado!“ (fanoušci Slavie)
- Vůči fanouškům soupeřova týmu:
 - „Jak jste rudý, tak jste blbý!“ (směrem k fanouškům Sparty)
 - „A libe a libe a líbejte nám prdele!“ (směrem k fanouškům Liberce)
 - „Co vás tak málo, vy kurvy?“ (fanoušci Baníku Ostrava)
- Vůči rozhodčím:
 - „Zahod' píšťalku, ty kurvo!“ (fanoušci Baníku Ostrava)
 - „Černá svině!“ (fanoušci více týmů)
 - „Hovado, hovado!“ (fanoušci více týmů)
- Vůči hráčům vlastního týmu:
 - „Přestaňte chlastat, vy kurvy!“ (fanoušci Brna)
 - „... i když hrajem hovno, jedině Slovan!“ (fanoušci Liberce)
- Vůči policistům:
 - „A.C.A.B.!“ (fanoušci více týmů)⁹⁸
 - „Všichni co tu stojíme, fyzly nenávidíme! Přesvědčení v každém z nás: povídám, že přijde čas! Jednou jistě přijde den, kdy je odtud poženem! A.C.A.B!“ (fanoušci Baníku Ostrava)
 - „Nechte fanouška, vy kurvy!“ (fanoušci Baníku Ostrava)
- Vůči novinářům:
 - „Ota Černý nemá čůráka!“ (fanoušci Sparty)
 - „Oto, ty prase černý...!“ (transparent fanoušků Sparty)

⁹⁷ Po zápase FK Mladá Boleslav – SK Slavia Praha (podzim 2006) křičeli tento pokřik spolu se svými fanoušky i slávističtí hráči, na což upozornila média (Saiver 2006) a několik hráčů pražské klubu bylo následně potrestáno Disciplinární komisí ČMFS.

⁹⁸ Zkratka anglického „All Cops Are Bastards“ (Všichni policajti jsou bastardi). Srov. (Smolík 2008: 214).

Samozřejmě je třeba rozlišovat rozdílnou závažnost jednotlivých pokřiků podle jejich adresátů, intenzity, frekvence a míře radikality. Vulgární výrazy také bývají občasnou součástí „běžných“ fanouškovských pokřiků k podpoře vlastního mužstva⁹⁹. Opět několik příkladů za všechny:

- „Kurva, hoši gól!“ (fanoušci více týmů)
- „Baník pičo, FCB!“ (fanoušci Baníku Ostrava)

Vulgarity nebývají obsaženy pouze ve verbálních fanouškovských projevech, ale například i na vlajkách či tzv. choreografiích, obzvláště když v posledních sezónách jsou tyto optické formy fanouškovského sebevyjádření využívány stále častěji.

6.3.3.4 *Extrémistické projevy*

Za závažnější než běžné vulgarity lze považovat ty fanouškovské projevy, které obsahují skrytě či zcela otevřeně nejrůznější ideologický podtext¹⁰⁰. Jedná se přitom zejména o homofobní, antisemitské, rasistické, neonacistické, ale i jiné politicky motivované projevy¹⁰¹. Než přejdeme k jednotlivým skupinám takovýchto projevů, budeme citovat Smolíka: „Z definice samotné je patrné, že fotbalové chuligánství nelze považovat za projev politického extremismu, ale za extrémní projevy antisociálního chování, které je často založeno na předsudcích, které jsou obvykle spojovány s pravicově extremistickou scénou“ (Smolík 2003). Nutno dodat, že takové předsudky¹⁰² se někdy kromě verbálních (a jiných symbolických) projevů, jimž se budeme věnovat na tomto místě, mohou odrážet i v závažnějších projevech fyzického diváckého násilí.

6.3.3.4.1 **Homofobie**

Nejen při fotbalových zápasech jsou poměrně často užívány i homofobní nadávky a urážky, které zřejmě souvisí s předsudky vůči sexuálním minoritám přetrvávajícími ve společnosti. Jsou přitom vnímány jako „běžné“ urážky a často se jich účastní nejširší fanouškovské spektrum:

⁹⁹ Balcar (2000) předložil vlastní dělení skandování při fotbalových utkáních: 1. pokřiky povzbuzující vlastní klub či jednotlivé hráče, 2. pokřiky proti hostujícímu klubu či hráčům, 3. pokřiky proti rozhodčím, 4. pokřiky proti dalším osobám či klubům, 5. pokřiky ve prospěch jiných klubů, 6. pokřiky extremistické.

¹⁰⁰ Podle Mannovy typologie sportovních výtržností jsou incidenty s ideologickým podtextem řazeny mezi „protestní výtržnosti“ (remonstrance riots). Viz část 4.2.2.1.

¹⁰¹ Smolík se podrobněji věnuje i xenofobii (Smolík 2008: 76-80) a nacionálnímu šovinismu (ibid.: 99-105).

¹⁰² Tyto předsudky a postoje jsou dávány v souvislost s celkovou mírou intolerance ve společnosti. Smolík (2008: 77) rozlišuje pasivní postoje (i ty jsou škodlivé) a aktivní projevy, které již jsou extrémismem.

- „Sparta, buzerantů parta!“
- „Brno, buzerantů plno!“
- „Rozhodčí je homosexuál!“ (vše fanoušci více týmů)

6.3.3.4.2 Antisemitismus

Podobně jako u případů homofobie je při snaze urazit soupeřovy fanoušky, zneužíváno i označení rivala nebo nepřátelské osoby za žida, které je jeho autory vnímáno jako hanlivé. Tyto slovní útoky jsou již více spjaty s chuligánskou subkulturou, nicméně bývají někdy skandovány celými kotli, tedy včetně fanoušků, kteří význam těchto pokřiků nevnímají nebo nedomýšlejí.

- „Jude Slavie!“ (fanoušci Sparty)
- „Jste ostuda týhle ligy, vy jste totiž polský židi!“ (fanoušci Sparty směrem k fanouškům Baníku)
- „Jude Baník!“ (fanoušci Brna)
- „Poborský Juda“ (fanoušci Slavie)¹⁰³

Jako promyšlený akt vyjádření antisemitismu¹⁰⁴ je možné hodnotit například transparent spartánských fanoušků roztažený v jejich kotli při domácím zápase proti Jablonci (listopad 2004) po smrti zakladatele teroristické organizace Fatah a známého palestinského politika: „Truchlíme. J.Arafat byl Spart’an“ (<http://www.ultrassparta.cz/>).

6.3.3.4.3 Rasismus

Na českých stadionech se stále objevují znepokojivé projevy rasismu¹⁰⁵. Nejčastěji se jedná o tzv. hučení (případně plivání a házení různých předmětů) na zahraniční hráče tmavší pleti, kteří už nastupují i v některých českých týmech. České kluby byly i v posledních sezónách několikrát trestány za tyto incidenty při zápasech v evropských soutěžích. Opakované problémy se v posledních sezónách objevovaly na stadionu pravidelného účastníka evropských pohárových soutěží, pražské Sparty. Ta byla například v sezóně 2004/2005 ze strany UEFA za rasistické projevy v hledišti při zápase proti francouzskému

¹⁰³ Někdejší transparent fanoušků Slavie, který na stadionu vyvěsili poté, co dřívější hráč jejich klubu po návratu ze zahraničních angažmá kvůli finančním podmínkám upřednostnil angažmá ve Spartě před návratem do Slavie. Na transparentu byla ještě židovská hvězda a místo písmena „S“ symbol pro americký dolar: \$ (<http://www.slaviaultras.goo.cz/>).

¹⁰⁴ Blíže k antisemitismu při fotbalových utkáních viz Smolík (2008: 95-99).

¹⁰⁵ Blíže k rasismu, jeho historii a projevům při fotbalových utkáních v zahraničí viz Smolík (2008: 80-95).

Lyonu potrestána pokutou 39 500 €. V sezóně 2005/2006 jí za stejný prohřešek při zápase proti Ajaxu Amsterdam byla vyměřena pokuta 32 000 € a následující domácí zápas proti Arsenalu Londýn musela odehrát před částečně uzavřeným hledištěm¹⁰⁶ (ČTK 2005). Problémy s rasismem v hledišti neřeší jen Sparta, ale i mnohé další české kluby. S obdobnými incidenty se v probíhající sezóně potýkaly například i v Teplicích, a to jak v evropských pohárech při zápase proti maďarskému Honvédu (Bílek 2008a), tak při české lize v duelu proti Mladé Boleslavi (Bílek 2008b). V Olomouci zase místní fanoušci v sektoru pro domácí vlajkonoše při zápase proti týmu 1.FC Slovácko (podzimní část sezóny 2006/2007) roztáhli transparent s textem: „Rasismus je víc než klubismus!“ (srov. Smolík 2007). Ne vždy jsou však rasistické projevy na tribunách při ligových zápasech ze strany ČMFS (nebo případně Policie ČR) vůbec zaznamenány a procházejí tak bez povšimnutí¹⁰⁷.

Opět je třeba poznamenat, že ani rasistické projevy na fotbalových stadionech nejsou jen doménou fotbalových chuligánů, ale zapojují se do nich někdy i další fanoušci v kotlích a výjimečně i mimo ně. Je obtížné rozlišit, kdy se jedná o promyšlený akt rasismu a kdy je hučení na hráče černé pleti jeho autory používáno „jen“ jako nevhodné vyjádření antipatie vůči konkrétnímu hráči v konkrétní moment (např. v případě nedovoleného zákroku daného hráče), přičemž je „hučení“ v případě takového cizince první nasnadě. Obecně lze však konstatovat, že v případě chuligánské subkultury se (vzhledem k dalším postojům a užívání rasistické symboliky) jedná častěji o otevřenou prezentaci rasistické ideologie než v případě ostatních fanoušků.

6.3.3.4.4 Neonacismus a fašismus

S výše popsanými extremistickými postoji jsou někdy spjaty i projevy neonacismu. Ty jsou dány především napojením chuligánské subkultury na krajně pravicovou scénu a jejich částečným překryvem¹⁰⁸. Projevy neonacismu nabírají nejrůznějších forem: od pokřiků a gest, přes symboliku¹⁰⁹ na oblečení¹¹⁰, vlajkách, transparentech, fanzinech, internetových

¹⁰⁶ Jednalo se o ty sektory, z nichž se podle delegáta UEFA při zápase proti Ajaxu rasistické hučení ozývalo. Sparta tak na příjmu ze vstupného přišla o dalších min. 5 000 000 Kč.

¹⁰⁷ Například hučení části spartánského kotle na brazilského hráče Slovanu Liberec Hudsona při vzájemném utkání 6. srpna 2007 nebo stejné jednání vůči kostarickému hráči v libereckém dresu Parksovi při zápase týchž mužstev 6. listopadu 2006. Oba případy byly zaznamenány při terénním pozorování na fotbalových stadionech.

¹⁰⁸ Smolík v této souvislosti upozorňuje kupříkladu na brněnskou chuligánskou skupinu „Johny Kentus Gang“ (Smolík 2008: 137-139).

¹⁰⁹ Blíže k symbolice užívané (nejen) fotbalovými chuligány viz (Smolík 2008: 106-112; 245-247).

¹¹⁰ Mezi chuligány jsou mimo jiné oblíbené i oděvní značky jako Thor Steinar, Eighty-Eight nebo Grassel (srov. Smolík 2008: 17), z jejichž prodeje podle Antifašistické akce profituje aktivní neonacistická scéna

stránkách, tetování nebo nálepkách, až po účast osob z chuligánského prostředí na koncertech a demonstracích extrémistů¹¹¹. Vzhledem k riziku trestního postihu se dnes již spíše než o snadno rozpoznatelné a postižitelné projevy (jako např. hajlování nebo užívání hákového kříže), jedná o nejrůznější (více či méně skryté) symboly, metafory a šifry odkazujícími k nacistické ideologii a německé Třetí říši, jako je například oblíbené užívání číslic 18 a 88¹¹², „totenkopfu“ (v podobě dříve užívané jednotkami SS) nebo vyobrazením nacistických (respektive fašistických) pohlavárů (např. na nálepkách, tetováních) apod. Užívání těchto symbolů je pak navenek záměrně zlehčováno nebo vysvětlováno pomocí „alternativních“ explikací. Pro doložení uvedené teze může dobře posloužit následující úryvek článku z webu Ultras Sigma:

„Jistě všichni vědí, že olomoučtí ultra s a hool's jsou lidé, kteří se nikdy nehlásili k levicovým názorům a nikdy se nestyděli nazývat věci pravými jmény. Nikdo jim nemůže zazlívát, jaké mají smýšlení. Mít svůj vlastní názor je přeci základním kamenem demokracie.

Vše to začalo rozdílnými názory některých fanoušků na způsob vyjadřování podpory hráčů. Nelíbilo se jim, že se vytvořilo několikrát choreo s dvěma číslicemi 88. Už to tu jednou bylo celé vysvětleno, ale neodpustíme si to tu ještě jednou napsat: „Na zápase s Libercem byl roztažen nápis 1919 – 2007, což mělo domácím fandům připomenout, že Sigma už existuje pěknou řádku let a je jedním z nejstabilnějších prvoligových klubů. Poté byla prezentována plachta na které byla číslice 88 v bílo modrém kruhu ve kterém bylo vepsáno Sigma Olomouc, to vše bylo olemováno černou ratolestí. Pro ty, kteří ještě nepochopili, proč zrovna se v tomto roce prezentuje tolik číslo 88. Od roku 1919 až po současný rok je to právě 88 roků co byl náš klub založen a myslíme si, že je to opravdu magické číslo, které každého musí oslovit. Někteří nás napadají, že číslice 88 je šifra pro písmeno abecedy H. Že tedy propagujeme fašismus, neboť toto číslo vlastně je zkratka pro H.H (Heil Hitler). Ano máte pravdu, toto si myslet můžete a to Vám nikdy nevyvrátíme, stejně jako Vy nám to nikdy nedokážete. Je to absurdita, úplně stejně by jste za tím mohli hledat šifru jako třeba Hip – Hop nebo Hraj Hartig. Nechápeme co Vás k tomu vede. Jak by jste chtěli pokračovat dál ? Vypustit z číselné řady osmičku ? Nebo dokonce i

(<http://wwry.antifa.net/>). E-shopy těchto značek bývají inzerovány na mnoha chuligánských stránkách (viz např. <http://www.hooligans.cz/>).

¹¹¹ V posledních měsících se členové různých chuligánských skupin společně účastnili i akcí Dělnické strany na litvínovském sídlišti Janov (<http://www.hooligans.cz/>).

¹¹² Tyto číslice jsou extremisty používány jako kryptogram; písmena symbolizují číslice podle pořadí v abecedě: 18 = AH = Adolf Hitler; 88 = HH = Heil Hilter (srov. Smolík 2008: 95).

jedničku (A – Adolf). Nebo co kdybychom i vymazali z abecedy tyhle písmenka ? „ano, takto jsme toto choreo vysvětlili fanouškům kteří nám tvrdili, že jsme fašisti, ale oni stejně mají svojí pravdu a nikdy s námi nebudou souhlasit“ (<http://www.ultrassigma.cz/>¹¹³).

Stejně jako v předchozích případech ale platí, že užívání neonacistické symboliky může u části jedinců být motivováno spíše snahou šokovat a provokovat, než že by se jednalo o projevování promyšleného politického přesvědčení (v případě těchto projevů se to však zdá být spíše výjimkou než pravidlem, obzvláště u viditelně plánovitě připravovaných akcí, jako jsou např. transparenty).

V této souvislosti je třeba poznamenat, že četnost a závažnost neonacistických projevů se může mezi jednotlivými fanouškovskými tábory výrazně lišit. Aniž bychom se chtěli dopustit přílišné generalizace, lze u některých fanouškovských skupin sledovat častější případy extrémně politicky motivovaného vystupování (např. Sparta, Olomouc, Brno), u jiných se neobjevuje, nebo alespoň ne tak často a organizovaně (např. Liberec, Slavia, Ostrava).

6.3.3.4.5 Jiné politické projevy

Jedním z takových projevů byly tři transparenty roztažené ve spartánském kotli při domácím zápase jejich týmu proti Mladé Boleslavi v úvodním ligovém kole aktuální sezóny (2. srpna.2008): „Mladić, Karadžić, držte se!“, „Slovany nerozdělitel!“ a „Smrt EU!“¹¹⁴ (Novinky.cz 2008b). Na řadě dalších stadionů se pak v průběhu sezóny 2007/2008 často objevovalo heslo „Kosovo je Srbsko!“, zaznamenanelná jsou i protiamerická hesla jako „Fuck off U.S.A!“ apod. (<http://www.hooligans.cz/>). Zpravidla jde o reakce a vyhranění se vůči aktuálním světovým událostem. Disciplinární komise UEFA se zabývala například i německy psaným nápisem českých fanoušků při reprezentačním zápase mezi Rakouskem a Českou republikou (11. října 2003) „Rakouský fotbal NE, Temelín ANO“ (Smolík 2008: 104-105).

¹¹³ Oficiální prohlášení ULTRAS SIGMA. 19.10.2007. Dostupné z: <<http://ultrassigma.cz/clanek.php?id=101>>.

¹¹⁴ Zápas se hrál krátce po zatčení Radovana Karadžiče, hledaného válečného zločince, který v tu dobu stanul před mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii v Haagu.

6.3.3.4.6 Narušování veřejného pořádku

V souvislosti s konáním fotbalových zápasů také někdy mimo dobu zápasů a bezprostřední okolí stadionů dochází k jevům, které mohou určitým způsobem obtěžovat běžné občany. Může se přitom jednat například o skandování pokřiků fotbalovými fanoušky vracejícími se z utkání, a to v jakoukoliv denní (resp. noční) dobu. Dalším možným případem je, když velké skupiny fanoušků při cestě na stadion nebo ze stadionu zablokují dopravu ve městě. Pořádání tzv. „pochodů“ zejména při prestižním derby mezi Spartou a Slávií je v posledních letech stále oblíbenější a účastní se jich řádově stovky fanoušků (viz např. Eichler 2008c). Ne vždy jde o řádně ohlášené pochody a i přes obvyklý policejní doprovod při nich může docházet i ke střetům s fanoušky druhého tábora a aktům vandalismu.

Do této kategorie by bylo možné zařadit i masové pouliční oslavy velkých sportovních (nejen fotbalových) vítězství, zejména v případě národního týmu (například při výhrách hokejové reprezentace na Mistrovství světa), které s sebou také někdy mohou přinášet i problémy včetně vandalství¹¹⁵. Jak je zřejmé, problémových projevů se v tomto případě mohou účastnit i lidé mimo řady běžných návštěvníků sportovních stadionů.

6.4 Účastníci diváckého násilí

Abychom mohli zjistit, kolika lidí se divácké násilí a přijímaná protipatření bezprostředně dotýkají, a abychom získali lepší přehled o kvantitativní dimenzi fotbalového fandovství v Česku, je třeba nejprve shrnout základní údaje o návštěvnosti fotbalových stadionů. Jedinou tuzemskou fotbalovou soutěží, v níž se návštěvnost na stadionech pravidelně pohybuje v řádu tisíců je 1. Gambrinus liga. Zápasů nižších soutěží narozdíl od některých sousedních zemí tolik návštěvníků nepřitahují. Výjimkou je přechodná účast tradičních klubů se silným diváckým zázemím v nižších soutěžích (obvykle z důvodu finanční krize klubu), jako například v případě Bohemians 1905, kteří mají vyšší průměrnou návštěvnost než řada prvoligových celků. Přehled vývoje diváckého zájmu o prvoligová fotbalová utkání v Česku shrnuje následující tabulka.

¹¹⁵ Tyto incidenty lze podle Mannovy typologie sportovních výtržností zařadit mezi „expresivní výtržnosti“. Smith zase vymezuje kategorii „vítězné výtržnosti“ (Wann et al. 2001). Viz část 4.2.2.1.

Tabulka 8: Návštěvnost samostatné české nejvyšší fotbalové (Gambrinus) ligy:

Sezóna	Diváků celkem	Průměr na zápas
1993/1994	1 108 188	4617
1994/1995	1 375 843	5733
1995/1996	1 230 648	5128
1996/1997	1 746 003	7275
1997/1998	1 477 503	6156
1998/1999	1 442 247	6009
1999/2000	1 430 096	5959
2000/2001	1 091 882	4550
2001/2002	1 133 325	4722
2002/2003	935 927	3900
2003/2004	1 158 523	4827
2004/2005	921 658	3840
2005/2006	980 633	4086
2006/2007	1 173 869	4891
2007/2008	1 237 660	5156

Zdroj: iDNES.cz

Až na krátkodobý nárůst po (z pohledu českého fotbalu velmi úspěšném) Mistrovství Evropy 1996 v Anglii se průměrné ligové návštěvy dlouhodobě pohybují mezi čtyřmi až šesti tisíci diváky. Počet diváků na jednotlivých stadionech se však může diametrálně lišit, zejména podle velikosti fanouškovského zázemí daného klubu a atraktivity zápasu. To lze doložit například na velikosti návštěv, jakou stadiony jednotlivých prvoligových klubů zaznamenaly v minulé sezóně:

Tabulka 9: Domácí návštěvnost podle klubů Gambrinus ligy (sezóna 2007/2008)

Klub	Průměrně	Nejvíce	Nejméně
FC Baník Ostrava	11022	17372	5351
AC Sparta Praha	9378	20565	3503
Bohemians 1905	6627	7500	5540
SK Slavia Praha	6456	20698	2339
FC Slovan Liberec	5384	7615	4119
FK Teplice	5070	14700	2410
1. FC Brno	4968	9550	2120
SK Sigma Olomouc	4845	11085	2916
FK Mladá Boleslav	4185	5000	2840
FK Siad Most	4008	7500	1265
FC Viktoria Plzeň	3821	7887	1582
FK Jablonec 97	3707	6105	1050
FK Viktoria Žižkov	3649	5540	1820
Dynamo České Budějovice	3483	5978	2045
Tescoma Zlín	3456	6058	2528
SK Kladno	2445	4000	1240

Zdroj: iDNES.cz

Pravidelně nejnavštěvovanějšími zápasy (s návštěvou až okolo 20 000 diváků¹¹⁶) jsou v posledních sezónách duely mezi Spartou a Slávií a atraktivní domácí zápasy ostravského Baníku (např. Baník – Sparta). Kromě těchto zápasů se ještě jedná o domácí duely české fotbalové reprezentace. Při ostatních utkáních divácká návštěva desetitisícovou hranici přesáhne jen výjimečně. V minulé sezóně návštěva ani jednou neklesla pod tisíc diváků, v aktuální sezóně přišla zatím nejnižší návštěva na zápas Bohemians Praha¹¹⁷ – Tescoma Zlín (930 diváků).

Abychom mohli lépe rozlišit mezi jednotlivými „typy“ návštěvníků fotbalových stadionů (což je důležité jak pro popis jejich problémových aktivit, tak pro případná protipatření), navrhujeme na základě vlastní analýzy diváckého násilí rozšířit stávající běžně používané dělení na tři kategorie, užívané jak odborníky (divák, fanoušek, chuligán), tak bezpečnostními složkami (kategorie A, B, C) a předložit vlastní dělení aplikovatelné na prostředí českých fotbalových stadionů.

Schéma 3: Navrhované rozšíření typologie českých fotbalových diváků

Bezpečnostní složky	Odborníci	Rozšířené dělení
Kategorie A: Nerizikovní návštěvníci	Diváci	Nezaujatí diváci
Kategorie B: Méně rizikovní návštěvníci ¹¹⁸	Fanoušci	Pasivní fanoušci
		Aktivní fanoušci
Kategorie C: Velmi rizikovní návštěvníci	Chuligáni	Ultras
		„Hooltras“ ¹¹⁹
		Hooligans

Zdroj: Autor s využitím Smolík (2008: 19-20, 234).

Stejně jako v případě již používaných kategorizací se jedná pouze o schématické rozdělení, které však podle našeho názoru může napomoci odkrýt dosud nepostihnuté aspekty a vnitřní rozdíly i nuance v rámci dosavadních kategorií. První dvě kategorie (nezaujatí diváci, pasivní fanoušci) se zpravidla vyskytují na ostatních tribunách, zatímco zbylé čtyři obvykle navštěvují sektory vlajkonošů, tzv. kotle.

¹¹⁶ Vyšší návštěvy jsou znemožněny i současnou kapacitou českých fotbalových stadionů.

¹¹⁷ V současnosti v profesionálních fotbalových soutěžích působí dva kluby se slovem „Bohemians“ v názvu. Fanoušci dřívějšího vršovického klubu však podporují jen klub s názvem Bohemians 1905. Ten v minulé sezóně (2007/2008) sestoupil z první ligy do druhé a naopak klub Bohemians Praha (vznikl přejmenováním klubu z Prahy – Střížkova) v téže sezóně postoupil z druhé ligy do první.

¹¹⁸ Někdy je spíše uváděno „za určitých okolností rizikovní“ nebo „potenciálně rizikovní“.

¹¹⁹ Jedná se o označení spojující slova hooligans + ultras (Pilz et al. 2006). Tento nově navrhovaný pojem bude vysvětlen v následujícím výkladu.

6.4.1 Návštěvníci tribun k sezení

6.4.1.1 Nezaujatí diváci

Nezaujatí diváci odpovídají divákům v pojetí, jak je popsáno i v první české monografii o fotbalových chuligánech (Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 10-13). Nejsou ovlivněni rivalitou obou týmů a pouze pasivně pozorují hru. Ani ve vypjatých momentech (smolná prohra týmu, kontroverzní rozhodnutí rozhodčího) nehrozí, že by se mohli podílet na jakýchkoliv projevech diváckého násilí. Podle dostupných dat tvoří jen menšinu fotbalového obecnstva. Ve výzkumu odborného týmu z FTVS UK uskutečněného na českých fotbalových stadionech v roce 2004 většina diváků na otázku, zda jsou fanoušky nějakého mužstva, odpověděla kladně:

Tabulka 10: Jsou diváci fanoušky nějakého družstva

	Počet	%
Ano	869	92,45
Ne	66	7,02
Neuvedli	5	0,53
	940	100

Zdroj: Slepíčka, Kotlík, Slepíčková (2005: 36).

6.4.1.2 Pasivní fanoušci

Kromě malé části nezaujatých diváků tak v českém prostředí tvoří většinu diváků na stadionech (vyjma sektorů pro domácí a hostující vlajkonoše, tzv. kotlů) pasivní fanoušci. Ti sice stejně jako nezaujatí diváci sledují zápasy na tribunách zpravidla vsedě, ale již jsou (více či méně) identifikováni s mužstvem (mívají na sobě klubové symboly¹²⁰) a přejí si jeho vítězství. Po většinu zápasu se zpravidla nezapojují do hlasité podpory svého mužstva, mohou však již v určitých momentech reagovat emotivně.

¹²⁰ Srov. (Slepíčka, Kotlík, Slepíčková 2005: 36).

Tabulka 11: Co diváky nejvíce rozladí

	Počet	%
Špatná úroveň hry	629	30,88
Problematické rozhodování	371	18,21
Záludná hra	271	13,30
Nesportovní chování hráčů a trenérů	250	12,27
Špatné chování diváků	204	10,01
Provokace hráčů soupeře	194	9,52
Neobjektivnost fanoušků soupeře	88	4,32
Neuvedli	30	1,47
	2 037	99,98

Zdroj: Slepíčka, Kotlík, Slepíčková (2005: 36).

Za určitých okolností (zpravidla v reakci na dění na hrací ploše) tedy i u pasivních fanoušků může docházet jak na verbální projevy diváckého násilí (nadávky směrem k rozhodčím a hráčům), tak např. na vyhazování různých drobných předmětů na hrací plochu¹²¹. Přesto by obě tyto kategorie návštěvníků fotbalových zápasů (nezaujatí diváci, pasivní fanoušci), které jsou tvořeny příslušníky všech generací, bylo možné z pohledu bezpečnostních složek zařadit mezi nerizikové (kategorie A).

6.4.2 Návštěvníci sektorů pro vlajkonoše

Zbýlé čtyři skupiny navrhované kategorizace (aktivní fanoušci, ultras, hooltras, hooligans) jsou typickými návštěvníky fotbalových kotlů, kde zápasy sledují zpravidla vestoje a po většinu zápasu se podílejí na skandování pokřiků a akustické podpoře svého mužstva. Ačkoliv se jedná jen o malou část diváckého spektra, je třeba největší pozornost obrátit právě k nim, protože v rámci diváckého násilí sehrávají nejdůležitější roli.

Než přistoupíme k bližšímu popisu těchto specifických skupin návštěvníků fotbalových zápasů, pokusíme se odpovědět na otázku, jak velkou část fotbalového obecnstva v českém prostředí zpravidla zaujímají tzv. kotle. Na základě pozorování na

¹²¹ Vhazování předmětů na hrací plochu jako reakci při faulu na hráče svého družstva uvedlo 4,37% respondentů (Slepíčka, Kotlík, Slepíčková 2005: 37). Ve stejném případě 23,72% diváků hlasitě protestuje (ibid.).

prvoligových stadionech a studia fanouškovských médií lze sestavit následující tabulku se základním rozdělením domácích kotlů na jednotlivých českých prvoligových fotbalových stadionech¹²² podle jejich obvyklé početní velikosti. Tyto počty odrážejí současný stav (v období minulé a aktuální sezóny) a je třeba mít na paměti, že neustále procházejí dynamickým vývojem a liší se také v závislosti na umístění mužstva v tabulce a atraktivitě jednotlivých zápasů.

Tabulka 12: Obvyklý počet osob v sektoru domácích vlajkonošů při domácích zápasech:

Počet osob		Klub
300 a více		Slavia, Ostrava, Bohemians 1905
200-300		Sparta, Brno, Liberec, Slovácko
100-200		Olomouc, M.Boleslav, Opava
0-100	50-100	Teplice, Žižkov, Plzeň, Zlín, Jablonec
	0-50	Kladno, Č.Budějovice, Bohemians, Příbram

Zdroj: Autor (na základě pozorování na stadionech a studia fanouškovských dokumentů).

Jak je z uvedených údajů zřejmé, početnější než stočlenný kotel nemívá ani polovina ligových celků a některé z nich jsou dokonce téměř bez aktivní fanouškovské podpory. Nejpočetnějším kotlem v současnosti (po návratu na zrekonstruovaný stadion Eden v létě 2008) disponuje pražská Slavia, kde je pro sektor domácích vlajkonošů vyhrazena celá tribuna za jednou z branek a většina jejích návštěvníků stojí a zapojuje se do skandování (pravidelně více než tisíc fanoušků)¹²³. Na většině stadionů ale početní zastoupení osob v sektorech pro vlajkonoše obvykle nepřesahuje 10% z celkové návštěvy.

Situace v sektorech pro hostující vlajkonoše základním způsobem kopíruje situaci při domácích zápasech jednotlivých týmů. To znamená, že nejpočetnější zastoupení mívají kluby s větším domácím kotlem. Nejvíce fanoušků jezdí na venkovní utkání podporovat tým Baníku Ostrava (pravidelně v řádu stovek, při zápasech na Moravě i v řádu tisíců). Zvláštní případ tvoří dva pražské velkokluby (Sparta, Slavia), které při venkovních zápasech mívají silné zastoupení mimopražských fanoušků (zpravidla z místního regionu), a při vzájemných

¹²² Včetně tří v současnosti druholigových celků, které však jsou tradičními účastníky nejvyšší soutěže a mají tomu odpovídající fanouškovské zázemí. Jsou uváděny běžně používané zkrácené názvy celků.

¹²³ Jak je patrné i na tomto příkladu, ne vždy musí být nutně všichni fanoušci v sektoru pro vlajkonoše stojící (resp. aktivní) a vytvářet tzv. kotel. Podobná situace je například i na stadionu Bohemians 1905 a 1.FC Slovácko.

zápasech jsou oba kotle zastoupeny přibližně srovnatelně. I přes účast v druhé lize má při venkovních zápasech početnou podporu i tým z vršovického Ďolíčku (Bohemians 1905).

Ostatní české fanouškovské tábory dosáhnou při svých výjezdech řádu stovek osob jen výjimečně (zpravidla pouze při nejkratších výjezdech, kdy se k fanouškům z kotle přidávají v hojnější míře i pasivní fanoušci z tribun), složení hostujících sektorů se tedy převážně (nikoliv výhradně) skládá z těch návštěvnických skupin, které při domácích zápasech navštěvují sektor pro domácí vlajkonoše. Nemálo ligových zápasů se odehraje téměř nebo zcela bez účasti hostujících fanoušků.

Pozorování na stadionech potvrzuje, že ve fotbalových kotlích převažují muži, ženy jsou však také zastoupeny (někde tvoří hrubým odhadem až 1/3 osob v sektoru). Návštěvníky kotlů jsou v českém prostředí převážně příslušníci mladších generací, často ještě ve studentském věku, což potvrzuje jak pozorování na stadionech, tak výsledky dotazníkové sondy ProFotbalFans:

Tabulka 13: Fanoušci podle věkových kategorií.

Věková skupina	Zastoupení
10 - 19 let	35,7%
20 - 29 let	51,3%
30 - 39 let	11,7%
40 a více let	1,3%

Zdroj: Beyer, Smolík (2007: 76).

Tabulka 14: Fanoušci podle socioekonomické aktivity.

Socioekonomická aktivita	Zastoupení
Zaměstnanec	39,7%
Student	42,4%
Samostatně výdělečně činný	10,6%
Nezaměstnaný	7,3%

Zdroj: Beyer, Smolík (2007: 77).

„Potvrzuje se tak předpokládaný fakt, že aktivní fandovství je zábavou spíše pro mladší ročníky, která s přibývajícím věkem buď uvadá, nebo se transformuje do jiné podoby“

(Beyer, Smolík 2007: 76). V „aktivním“ věku se však většinou jedná o pravidelné návštěvníky fotbalových zápasů, tím se potvrzuje i samotnými fanoušky často proklamovaná klubistická „věrnost“.

Tabulka 15: Pravidelnost návštěv fotbalových utkání.

Frekvence	doma	venku
Vždy	50,3%	13,9%
Většinou	31,4%	41,7%
Občas	14,4%	25,2%
Výjimečně	3,3%	15,9%
Nikdy	0,7%	3,3%

Zdroj: Beyer, Smolík (2007: 77).

Za nejzajímavější zjištění studie ProFotbalFans lze považovat podíl návštěvníků kotle, kteří se identifikují s jednotlivými fanouškovskými proudy, resp. subkulturami.

Tabulka 16: Identifikace návštěvníků fotbalových kotlů s fanouškovskými proudy

Kategorie	Zastoupení
Ultra	38,5%
Fanoušek	25,9%
Chuligán	19,3%
Kategorie nevystihují	11,1%
Sportovní divák	5,2%

Zdroj: Beyer, Smolík (2007: 77).

Ačkoliv bylo hnutí ultras v době výzkumu (rok 2005) v Česku relativně novým fenoménem, identifikovala se s ním dokonce největší část návštěvníků kotlů. To (i přes malou velikost vzorku) nesporně dokazuje jeho popularitu mezi fanoušky, nabourává dřívější dichotomii „fanoušek – chuligán“ a vede nás k jejímu rozšíření o další specifický typ fanoušků: ultras. Na základě dalšího vývoje české fanouškovské scény reflektovaného v jejích médiích lze považovat za pravděpodobné, že význam hnutí ultras v posledních sezónách ještě

vzrostl¹²⁴. Popis fotbalového fandovství v Česku bez reflexe fenoménu ultras se v dnešní době již zdá být neadekvátní a neúplný, konkrétnější studie s tímto zaměřením však zatím chybí. Prolínání hnutí ultras a hooligans, na které bylo upozorňováno již od doby prvních významnějších ultras projevů na českých fotbalových stadionech (Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 30) nás vede i k vymezení další, zcela nové (pomocné) kategorie: „hooltras“. Nyní se na tyto jednotlivé fanouškovské proudy působící v českých kotlích podrobněji zaměříme.

6.4.2.1 Hooligans

Hooligans tvoří pouze část osazenstva fotbalových kotlů¹²⁵. Na základě vlastního výzkumu můžeme potvrdit některé základní poznatky prezentované v předešlých pracích na toto téma. Jak již bylo popsáno v předchozích částech této práce, jsou i čeští chuligáni považováni za (téměř) výhradně mužskou subkulturu mládeže, která od druhé poloviny devadesátých let má podobu organizovaných gangů při jednotlivých klubech, a její inspirací byly od začátku především obdobné anglické skupiny. Předpoklad, že příslušníci subkultury pocházejí výhradně nebo převážně z nejnižších vrstev společnosti, se již dnes zdá být překonaný (Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 134). Co do hodnot, postojů a norem se sice liší od ostatních fanoušků, ale ani subkultura sama není zcela homogenní, je však založena na specifických interních pravidlech (Smolík 2008: 45). Chuligánství je pro jeho účastníky ritualizovaným „adrenalinovým sportem“, ale dnes už také i určitým životním stylem odrážejícím se v náplni volného času, výběru oblečení¹²⁶ atd.

Prioritou chuligánských skupin je násilný konflikt s rivalskými skupinami, ať už předem domluvený (typický pouze pro chuligány) nebo nečekaný, který může být směřován i proti jiným osobám než chuligánům. Oba druhy bitek již byly popsány v předkládané kategorizaci diváckého násilí. Dochází však ve větší i menší intenzitě i ke všem dalším

¹²⁴ Například stoupá počet skupin se slovem „ultras“ v názvu a tzv. ultra aktivitám byl i v rámci Football Factory poskytován stále větší prostor.

¹²⁵ Menší část chuligánů dokonce ani do sektorů vlajkonosů při zápasech nechodí a nenápadně sedí na tribunách nebo stadion někdy nenavštěvuje vůbec.

¹²⁶ Eliáš (2007: 12-13) a Smolík (2008: 17) vyjmenovávají následující oděvní značky oblíbené (nejen) mezi českými chuligány, které by bylo možné rozdělit do třech skupin: 1. běžné sportovní (módní) značky (Umbro, Lonsdale, Ben Sherman, Fred Perry, Burberry, Stone Island, Lacoste), 2. značky specializované na chuligánskou subkulturu (Pitbull, Troublemaker, Hooligan), 3. značky pravicově extrémistické scény (Thor Steinar, Grassel, Eighty-Eight). Výčet těchto (nejčastěji anglických a německých) značek je jen orientační a většina z nich (zejména v případě první skupiny) není nošena jen příslušníky chuligánské subkultury. O významu příkládanému „stylovému“ oblečení svědčí i speciální sekce na webu <http://www.hooligans.cz/>, věnovaná článkům o vybraných oděvních značkách a jejich historii.

projevům diváckého násilí tak, jak bylo v předchozích kapitolách strukturováno. Tyto další projevy však mohou mít na svědomí v menší či větší míře stejně tak i ostatní fanoušci¹²⁷.

Chuligánské střety mají svá nepsaná pravidla, která jsou také většinou dodržována. Cílem je soupeře zmlátit a porazit (zvítězit jakožto skupina), nikoliv však vážně zranit nebo zabít¹²⁸. Jde přitom především o prestiž dané skupiny či tábora, kterou je třeba neustále prokazovat. Jedním z často diskutovaných chuligánských pravidel (zejména při jeho porušení) je zásada nepoužívání zbraní při střetech. Ta bývá porušována zpravidla jen při překvapivém napadení jedné skupiny druhou.

Při domluvených střetech je použití zbraní výjimkou, která se však může stát. V poslední době byla například dvakrát porušena chuligány olomoucké Sigmy: poprvé při početné (na obou stranách min. 50 účastníků) bitce proti chuligánům Bohemians v únoru 2008, kdy olomoučtí i přes předchozí ujištění použili při boji násady od krumpáčů, topůrka a baseballové pálky¹²⁹ (FF 57: 10). Nedlouho potom při utkání proti Ostravě jeden z olomouckých při napadení domácích ostravskými chuligány u vlastního sektoru vystřelil do vzduchu plynovou pistolí, což mělo i nemalou mediální odezvu (např. Kraus 2008). Chuligáni Sigmy následně zveřejnili toto prohlášení:

„Při sobotním utkání Sigmy s Baníkem došlo po zápase k doposud nevídané věci a než se cokoliv začne rozebírat, tady je naše vyjádření:

Při odchodu ze sektoru byli spatřeni baníkovci a jeden z našich nesmyslně vytáhl plynovou pistolí a několikrát vystřelil! To co se stalo se nemělo nikdy stát a je to neomluvitelný čin jedince. Sigma hooligans tento čin odsuzuje a osoba mezi námi skončila a bude potrestána!“ (<http://www.hooligans.cz/>¹³⁰)

¹²⁷ Český policejní expert Synecký v této souvislosti (narozdíl od běžného užívání těchto pojmů jako synonym) navrhuje rozlišovat výtržníky na hooligans (s prioritou v domluvených bitkách) a rowdies (zapojujících se spíše do ostatních výtržností a vandalství), přičemž větší nebezpečnost, alespoň podle jeho pojetí, sděleného při jednom z rozhovorů, vykazuje druhá kategorie. Může se jednat například o mladé fanoušky, kteří mezi chuligány (dosud) nejsou uznáváni a snaží se na sebe upozornit. Jiný policejní důstojník, Jiří Kopečný, v této souvislosti mluví o tzv. „kindersácích“ ve věku 12-17 let (Saiver 2003).

¹²⁸ V Česku dosud nebyl zaznamenán žádný případ, kdy by při domluvené bitce někdo z chuligánů přišel o život.

¹²⁹ Nejvážnějším zraněním na straně Bohemians bylo proražení lebky, dále pak několik zlomenin a rozbitých hlav. Olomoučtí použití zbraní zdůvodňovali tak, že z jejich pohledu nešlo o chuligánský, ale politický boj. Příznivci Bohemians jsou totiž částí scény pokládáni za levicově zaměřené, narozdíl od většiny ostatních táborů.

¹³⁰ Vyjádření Sigma Hooligans. 17.3.2008. Dostupné z: <<http://www.hooligans.cz/view.php?cisloclanku=2008030019>>.

Přesto byli olomoučtí chuligáni za oba dva incidenty zbytkem chuligánské scény (vesměš) odsouzeni (<http://www.hooligans.cz>). Jsou však zřejmé rozdíly mezi jednotlivými skupinami, pro některé je například bezdůvodné okrádání nechuligánské části fanoušků o klubové symboly problematické, pro jiné méně. Skupiny se také liší ve frekvenci a organizovanosti prezentace postojů, jež by bylo možné označit jako (pravicově) extrémistické a napojením na českou ultrapravicí (viz Smolík 2008: 137-141). Společné mají to, že, narozdíl od jejich chuligánských rivalů, opravdovými nepřáteli jsou pro ně spíše policisté (srov. Hinčica 2007), protože se svým jednáním stále pohybují na hraně zákona a policie jim neustále takzvaně „šlape na paty“.

Odhady počtu českých chuligánů se často výrazně liší. Zatímco policejní expert Kopečný v roce 2003 odhadoval počet chuligánů (kategorie C) na 1500 (Saiver 2003), Ministerstvo vnitra odhadovalo v roce 2004 počet českých rizikových fanoušků na 700 (MV ČR 2004)¹³¹. Smolík (2008:137) zase uvádí Burešův odhad počtu chuligánů v Česku v roce 2000 (na základě operativních informací Policie ČR), který se pohyboval mezi 300 - 350. Vzhledem k tomu, že je česká chuligánská scéna v posledních sezónách poměrně stabilní, je to skutečně velký rozptyl. Podle Smolíka (ibid.) působí v Česku v současnosti okolo tří desítek chuligánských gangů¹³².

Za přínosnější než odhadovat celkový počet jedinců zapojených do chuligánských aktivit považujeme pokusit se na základě dostupných informací odhadnout současnou velikost nejaktivnějších chuligánských gangů. Získané údaje mohou sloužit i jako vodítko při posuzování rizikosti duelů jednotlivých mužstev.

V následující tabulce jsou uvedeny prvoligové a některé druholigové fanouškovské tábory (opět jen zkrácené názvy klubů), při nichž existuje aktivní chuligánský gang. Menší skupiny jsou i v dalších městech. Jedná se pouze o odhad aktuální početnosti jednotlivých chuligánských skupin podle počtu, v jakém se v posledních několika sezónách účastnily bitek. Informace jsme čerpali z fanouškovských (respektive chuligánských) zdrojů, zejména z internetových stránek českých skupin, především ze zmiňovaného celostátního chuligánského webu a z fanzinu Football Factory.

¹³¹ Z toho 500 kategorie „B“ a pouze 200 kategorie „C“.

¹³² „Při hodnocení celkového potenciálu českého fotbalového chuligánství však není třeba propadat přílišné skepsi a zvyšovat dojem o jeho nebezpečnosti, což je bohužel charakteristické pro velkou část médií, která se někdy nechávají strhnout k obecně protifotbalovým výpadům“ (Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 149).

Tabulka 17: Přibližná velikost aktivního jádra chuligánské skupiny¹³³

Velikost	Klub
100-150	Ostrava
70-100	Sparta, Brno
50-70	Slavia, Opava
30-50	Most, Olomouc, Bohemians (1905), Zlín
20-30	Plzeň, Jablonec, Teplice, Hradec Králové
10-20	Liberec, Mladá Boleslav, Žižkov, České Budějovice, Kladno
0-10	Slovácko

Zdroj: Autor (na základě studia fanouškovských internetových stránek a Football Factory).

Kromě samotného aktivního jádra mívají chuligánské skupiny i další přívržence a sympatizanty, kteří se (už nebo zatím) domluvených bitek neúčastní. Jak je vidět, síla jednotlivých táborů se výrazně liší. I z tohoto důvodu některé skupiny uzavírají tzv. družby, kdy si spřátelené tábory (nejen) při bitkách vypomáhají. Tyto koalice (dvou i více táborů), které mají jakýsi „oficiální“ charakter (veřejně se ruší staré i uzavírají nové), jsou jak vnitrostátní, tak mezinárodní. Kromě stálých družeb mohou někdy vzniknout i koalice „ad hoc“¹³⁴. Ze současných družeb vybíráme ty nejaktivnější:

Tabulka 18: Vybrané aktivní družby českých chuligánských táborů

Brno	<i>Slovan Bratislava</i>	
Ostrava	<i>GKS Katowice</i>	
Opava	<i>Slask Wroclaw</i>	
Slavia	<i>Gornik Walbrzych</i>	
Ml. Boleslav	Hradec Králové	Náchod
Liberec	Jablonec	Most
Žižkov	Sparta ¹³⁵	<i>Nitra</i>

Zdroj: Autor (na základě studia fanouškovských internetových stránek a Football Factory).

Chuligánské skupiny si však respekt ostatních získávají až svou aktivitou, tj. snahou „postavit se“ soupeři a schopností v tomto boji obstát a držet se přitom nepsaných chuligánských pravidel. Pro základní představu o počtu střetů, k nimž v Česku při fotbalových utkáních dochází, uvádíme jejich přehled podle sezón:

¹³³ Kategorie nejsou stejně veliké, protože se zvětšující se velikostí gangu je obtížnější přesně určit jeho početnost (pokaždé se střetu účastní jiný počet osob a velikost skupin samozřejmě prochází dynamickým vývojem).

¹³⁴ Jako např. v případě bitky mezi chuligány Slavie (30), na poslední chvíli posílené o skupinu z Bohemians (37), proti „severočeské koalici“ Jablonec, Liberec, Most (cca.75) v říjnu 2006 (FF 47: 19).

¹³⁵ Ačkoliv chuligáni spřízněných klubů Spartě při některých akcích vypomáhají (a naopak), spartánské chuligány nemluví o družbě, ale o pouhém „smíru“. Kurzivou jsou v tabulce označeny zahraniční fanouškovské tábory.

Tabulka 19: Počet zaznamenaných bitek dle sezón (s min. účasti 20 osob)

Sezóna	Počet
2004/2005	34
2005/2006	37
2006/2007	43
2007/2008	35

Zdroj: Autor (na základě obsahové analýzy Football Factory).

Provedená obsahová analýza Football Factory umožnila jako jeden ze svých zajímavých výstupů nechat vzniknout následujícímu přehledu aktivity chuligánských skupin v posledních čtyřech uplynulých sezónách.

Tabulka 20: Aktivita chuligánských táborů (počet zaznamenaných střetů) podle sezón¹³⁶

Tým	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008	Celkem
Ostrava	8	10	7	7	32
Sparta	10	3	10	7	30
Olomouc	7 (8)	6	6	10	29 (30)
Slavia	5	4	10	6	25
Opava	8	3	4	4	19
Bohemians	1 (2)	2 (3)	6 (7)	9	18 (21)
Zlín	1	8	5	2	16
Hradec	2	7	5 (6)	1 (1)	15 (17)
Jablonec	0	3 (4)	7	4	14 (15)
Teplice	1	0	6	6	13
Plzeň	1 (3)	6	3	0	10 (12)
Brno	3 (4)	1 (2)	4	1 (2)	9 (12)
Most	0	3 (4)	3 (4)	2	8 (10)
Žižkov	1 (2)	2	2	2 (5)	7 (11)
Cheb	4	2	1	0	7
Liberec	3	2 (3)	1 (3)	0	6 (9)
Budějovice	0	1	3	2	6
Boleslav	0	0 (1)	2 (3)	3	5 (7)
Kladno	1	1 (2)	1	2	5 (6)

Zdroj: Autor (na základě obsahové analýzy Football Factory).

Zatímco některé chuligánské tábory, zejména ty početnější, vykazovaly stabilní vysokou aktivitu po celé sledované období (Ostrava, Sparta, Olomouc, Slavia), jiné se

¹³⁶ Střety za účasti min. 20 osob referované ve FF. V tabulce jsou uváděny jen ty tábory, které ve sledovaném období absolvovaly min. 5 bitek. Číslo v závorce uvádí počet střetů včetně výpomoci družebním skupinám. Skupiny jsou seřazeny podle zjištěné celkové aktivity v sezónách 2004/2008.

aktivizovaly až postupem času (Bohemians¹³⁷, Teplice) a další naopak v průběhu několika sezón od větší aktivity upouštěly (Liberec, Cheb). Zajímavý je nízký počet akcí chuligánů Brna, ačkoliv patří k početně nejsilnějším gangům.

Kvalita a aktivita jednotlivých táborů je také předmětem neustálého (sebe)hodnocení uvnitř chuligánské scény. Zřejmě největší výpovědní hodnotu měly pravidelné půlroční ankety ve shrnujících číslech Football Factory, kde zástupci jednotlivých táborů (min. 20 osob) subjektivně určovali pořadí („Top 10“) předních chuligánských skupin. Vznikalo tak hodnocení a pořadí tak, jak jej viděli samotní čeští hooligans.

Tabulka 21: Žebříček českých hooligans Football Factory¹³⁸

Umístění	Podzim 2004	Jaro 2005	Podzim 2005	Jaro 2006	Podzim 2006	Jaro 2007
1	Ostrava	Ostrava	Ostrava	Ostrava	Ostrava	Ostrava
2	Sparta	Brno	Opava	Sparta	Sparta	Sparta
3	Brno	Sparta	Brno	Opava	Brno	Bohemians
4	Olomouc	Opava	Sparta	Brno	Bohemians	Slavia
5	Slavia	Olomouc	Most	Slavia	Slavia	Opava
6	Opava	Slavia	Olomouc	Olomouc	Opava	Brno
7	Bohemians	Cheb	Bohemians	Most	Jablonec	Olomouc
8	Liberec	Zlín	Slavia	Bohemians	Most	Jablonec
9	Zlín	Liberec	Zlín	Zlín	Plzeň	Hradec
10	Doubravka	Most	Plzeň	Plzeň	Zlín	Plzeň

Zdroj: Football Factory (2004-2007).

Zde se mimo jiné potvrzuje, že mezi nejsilnější a nejuznávanější české tábory dlouhodobě patří chuligáni Ostravy, Sparty a Brna. Následují je Slavia, Opava, Olomouc a Bohemians. Další tábory vesměs nemají tak velký početní potenciál nebo je jsou schopny ho dosáhnout jen krátkodobě.

Jelikož se české gangy profilují jako klubové, hrozí při zápasech české fotbalové reprezentace (jež jsou jinak navštěvovány zejména skupinami návštěvníků, kteří při ligových zápasech patří k nezaujatým divákům nebo pasivním fanouškům) obdobná chuligánská aktivita jako při klubových zápasech jen tehdy, pokud se české chuligánské skupiny dohodnou na spolupráci a uzavřou tzv. reprezentační smír („represmír“). V posledních čtyřech

¹³⁷ Zde je zřejmá souvislost s předchozím působením klubu v nižších soutěžích, kde absentovali „soupeři“. Podobným případem je i Opava, která se však i přes časté působení v nižších soutěžích často konfrontuje s chuligány blízkého slezského rivala z Ostravy.

¹³⁸ Po sezóně 2006/2007 se anketa pro údajnou přílišnou setrvačnost a nízkou proměnlivost přestala pořádat.

sezónách se to stávalo jen zřídka, proto většina zápasů české reprezentace, včetně účasti na vrcholových turnajích (EURO 2004 a 2008, Mistrovství světa 2006) proběhla bez větších incidentů způsobených českými fanoušky. Výjimkou byl například zápas kvalifikace na EURO 2008 Slovensko – Česko (září 2006, Bratislava), kdy se o aktivitu pokoušely dvě koalice tvořené na obou stranách českými i slovenskými chuligány, k jejich střetu však nedošlo (FF 45: 38-41). Při dalších reprezentačních zápasech byly zaznamenány zejména dva případy větších chuligánských incidentů:

- Před zápasem kvalifikace na EURO 2008 Česko – Wales (září 2006) napadla více než osmdesátčlenná česká chuligánská koalice (za účasti těchto táborů: Sparta 25, Brno 20, Most 15, Teplice 10, Olomouc 6, Plzeň 6, Kladno 1) opakovaně restaurace, kde popíjelo větší množství hostujících fanoušků. Větším střetům zabránila Policie ČR, která část chuligánů v průběhu dne pozatýkala (FF 45: 37).
- Největší bitka se odehrála v Praze při zápase téže kvalifikační skupiny proti Německu (březen 2007). Celorepublikový smír umožnil vytvoření skupiny přibližně 250 českých chuligánů, která na své německé protějšky zaútočila přímo v centru Prahy, opět však téměř okamžitě zasahují připravení policisté (FF 49: 36).

6.4.2.2 *Ultras*

Tak jako kolébkou fotbalového chuligánství je Anglie, tak původní zemí fotbalových ultras je Itálie, kde se tento nový fanouškovský proud objevil na přelomu šedesátých a sedmdesátých let dvacátého století¹³⁹. Na italské stadiony vnesl nové elementy jako megafony a transparenty, známé z levicových pouličních protestů a demonstrací. Svůj vliv také sehrála jihoamerická fanouškovská kultura, odkud bylo převzato používání bubnů, fóliových pásů apod. (Verma 2006). Místo krátkých pokřiků se začaly vymýšlet delší popěvky (zpravidla otextované známé melodie), celozápasové fandění začal organizovat „kápo“ s megafonem a skupiny kromě názvů vytvářely i vlastní symboliku – skupinové zástavy na plotech, šály atd. V průběhu času přibýlo i časté užívání pyrotechniky a složité choreografie, do jejichž přípravy příznivci investovali množství času i peněz, a které se staly oblíbeným prostředkem

¹³⁹ Zřejmě první skupinou byla Fossa dei leoni („Lví doupe“) u klubu AC Milan. Poprvé se označení „Ultras“ objevilo údajně na transparentu v kotli Sampdorie Janov v roce 1971 a následně se (jako příhodné pro radikální a bezpodmínečný charakter podpory klubu) ujalo v rámci celé nově se rodící fanouškovské, resp ultra scény (Langner 2005: 8).

sebevyjádření, ale i soutěživosti mezi skupinami. Představení na tribunách (jak akustického, tak optického rázu) začalo být stejně důležité jako samotné dění na hrací ploše (Langner 2005: 8-9).

Násilí bylo také součástí nové subkultury (která se rozhodně nerekrutovala pouze z dělnické třídy, ale z širšího spektra společnosti), mělo však jiný charakter než v Anglii: nebylo cílem samo o sobě, mělo co dočinění s rivalitou jednotlivých měst, regionů či skupin a bylo jen jedním z mnohem různorodějších projevů, na něž ultras kladli důraz (Roversi, Balestri 2002: 134-135). Protože se v Itálii samostatná chuligánská scéna nerozvinula, byli v ultraskupinách většinou zastoupeni jak nenásilní fanoušci, tak část, která násilí vyhledávala. Od začátku také hrála roli politika a skupiny se profilovaly buďto jako levicové, apolitické nebo pravicové¹⁴⁰ (Verma 2006: 26-28).

Zhruba v polovině osmdesátých let začal fenomén ultras pronikat i do dalších zemí, přičemž jednou z prvních byla Francie. Tam se také brzy výrazně prosadil, a to v podobě velkých oficiálních asociací (narozdíl od neformálních chuligánských gangů), které mají až několik tisíc členů a disponují vlastními prostory, kde ultras organizují a připravují své aktivity i v době mimo zápasy (Hourcade 2002, Mignon 2002). Ultra fandovství ve Francii nemusí nutně obsahovat tendence směrem k fyzickému násilí (problémy však může působit například užívání pyrotechniky), dokonce může svou schopností socializovat mladé lidi a zapojovat je do nenásilných aktivit působit v tomto ohledu preventivně (Mignon 2002). Subkultura francouzských ultras může být nahlížena jako protestní hnutí, které se chce lišit jak od „poslušných“ běžných fanoušků, tak od hooligans, kteří se příliš vzdálili opravdovým hodnotám fotbalu (ibid.: 68). Většina ultra aktivit je nenásilných a dochází-li k projevům násilí (které není narozdíl od chuligánů vyhledáváno za každou cenu), je dáno především silnou identifikací s vlastním klubem a vyhraněním se vůči jinému¹⁴¹ (Hourcade 2002: 33). Ultra skupiny se snaží o nezávislost, samofinancování (prostřednictvím prodeje vlastních suvenýrů, pořádáním zájezdů na utkání apod.) a často se dostávají do sporů s vedením klubu, jehož rozhodnutí se nebojí kritizovat (Mignon 2002: 68).

Jak upozorňují i tuzemští odborníci, fenomén ultras nabývá v různých zemích různých podob a liší se především v míře inklinace k typicky chuligánským aktivitám (Mareš, Smolík,

¹⁴⁰ V Itálii jsou proti radikálním ultrafanouškům v současnosti používány velmi tvrdé praktiky a postupy (viz např. Smolík 2008: 113-114). Blíže k politické orientaci italských ultraskupin viz Smolík (2008: 118-121).

¹⁴¹ Známa je například rivalita mezi fanoušky Olympique Marseille a Paris Saint-Germain.

Suchánek 2004: 30-31). Jednou z mnoha evropských zemí, kam se od devadesátých let také přelila módní ultra vlna, je Německo, kde se toto hnutí začalo rozvíjet jako alternativa k chuligánství (Pilz et al. 2006: 63-238; Gabriel 2004). Na počátku jednadvacátého století dokonce v německých kotlích ultras v roli vůdčí subkultury chuligány vystřídali. Gabriel považuje rozvoj ultras skupin za fanouškovskou „odpověď“ na modernizaci fotbalu“ (Gabriel 2004) – kromě toho, že organizují fandění a velkolepé choreografie, protestují proti rozpadu tradiční fanouškovské kultury pod tlakem rostoucí komerce, aktivně bojují za práva fanoušků (začátky utkání, místa ke stání, cena vstupenek atd.) či za zachování klubových tradic. Nemalá část skupin se mimo jiné aktivně angažuje v protirasistických iniciativách (Pilz et al. 2006: 23). Vztah k násilí je však nejednoznačný a liší se zejména mezi dvěma někdejšími samostatnými částmi dnešního jednotného Německa (ibid.: 14). V posledních sezónách jsou němečtí ultras pod čím dál silnějším tlakem represí ze strany klubů i bezpečnostních složek, například kvůli užívání zakázané pyrotechniky (Pilz et al. 2006; Stadionwelt 2008).

Z výše popsaných kořenů čerpá i rodící se české ultra hnutí, které na naše stadiony začalo nejvýrazněji pronikat až v průběhu roku 2003, čehož si na základě své kvalitativní analýzy Football Factory správně všímá i Vochocová (2005): „Příkré odsudky na počátku roku 2003, které ultra produkci v České republice hodnotily až na výjimky jako naprosto nedostatečnou a výrazně zaostávající za podobným typem aktivit v zahraničí, vystřídala v závěru sledovaného období téměř euforie nad proměnou české ultra produkce“ (ibid.: 101).

Vůdčí roli přitom sehrávali fanoušci Baníku Ostrava zažívající v té době euforii z mistrovské sezóny, kteří v té době sehrávali pro ostatní tábory roli vzoru a „učitele“ (srov. ibid.: 104). Svou roli pak sehrála i soutěživost českých táborů, které se chtěly přiblížit vůdčím ostravským průkopníkům (ibid.: 102). Tzv. ultra produkci (tj. vytváření efektních a více či méně nápaditých efektů a obrazců z plachet, kartonů, igelitů, balonků konfet či pyrotechniky) Vochocová vnímá jako „příklad kultivačního úsilí“ v rámci scény a „nenásilnou paralelu“, která může substituovat i chuligánský zážitek (ibid.: 100).

Ačkoliv první pokusy o organizovanější ultra produkci vycházely v Česku především z chuligánských řad, již v této době z iniciativy „normálních fans“ (tj. nechuligánů) vznikaly i první ultras skupiny, kterým „jde především o choreo a výsledky týmu“. Jako příklad Vochocová uvádí vznik Ultras Brno v zimní přestávce sezóny 2003/2004 (ibid. 105).

Následně vzniká i řada dalších skupin se slovem Ultras v názvu, ne všechny se však profilují obdobným směrem jako uvedená brněnská skupina¹⁴².

Rostoucí význam ultra produkce dokumentuje i fakt, že v analyzovaném celostátním českém fanzinu byl „ultra“ tématům oproti dřívějšímu věnován stále větší prostor, jak v černobílé textové, tak v barevné fotografické části (srov. *ibid.*: 101). Dokonce byla zřízena další pravidelná anketa, která už neporovnávala chuligánskou aktivitu jednotlivých českých kotlů, ale právě zcela nezávisle pouze kvalitu a četnost jejich ultra produkce. Vznikala stejným způsobem jako chuligánský žebříček (celostátní porota) a získala příhodné pojmenování: „Ultras liga“ (viz FF). Na jejích výsledcích lze nejlépe dokumentovat vývoj české ultras scény a rozdílnou aktivitu jednotlivých táborů:

Tabulka 22: Ultras liga Football Factory

	Podzim 2004	Jaro 2005	Podzim 2005	Jaro 2006	Podzim 2006	Jaro 2007	Podzim 2007	Jaro 2008
1	Ostrava	Ostrava	Ostrava	Ostrava	Ostrava	Sparta	Ostrava	Ostrava
2	Brno	Sparta	Sparta	Sparta	Slavia	Ostrava	Slavia	Slavia
3	Sparta	Brno	Brno	Boh.1905	Sparta	Slavia	Liberec	Liberec
4	Slavia	Olomouc	Liberec	Liberec	Liberec	Boh.1905	Sparta	Boh.1905
5	Olomouc	Opava	Olomouc	Slavia	Brno	Liberec	Slovácko	Sparta
6	Opava	Zlín	Slavia	Brno	Boh.1905	Brno	Boh.1905	Slovácko
7	Liberec	Slavia	Zlín	Zlín	Opava	Opava	Opava	Opava
8	Pízeň	Teplice	Boh.1905	Slovácko	Olomouc	Olomouc	Brno	Brno
9	Teplice	Slovácko	Opava	Olomouc	Havířov	Havířov	Jablonec	Žižkov
10	Zlín	Liberec	Most	Havířov	Zlín	Slovácko	Olomouc	Olomouc

Zdroj: Football Factory (2004-2008).

Vůdčí role zůstala fanouškům ostravského Baníku a za ním se střídají další tábory, vesměs ty, které jsou početné a aktivní i na chuligánském poli, což však není pravidlem: Dokumentovat to lze na příkladu Slovanu Liberec, jehož chuligáni v posledních sezónách zaznamenali snížení aktivity, zatímco ultra produkce se postupně zařadila mezi ty nejlepší¹⁴³.

Zvýšená ultra aktivita se odrazila také na internetu, vznikaly nové stránky českých fanouškovských skupin a kotlů, kde kromě reportů ze zápasů hrály prim fotografie ultra

¹⁴² Některé skupiny označení Ultras používaly už před boomem ultraprodukce na českých stadionech (Ultras Slovan, Ultras Sparta), aniž by vždy nutně odkazovaly přímo k fanouškovskému stylu, jaký se u nás později začal prosazovat.

¹⁴³ V Liberci v roce 2004 došlo k „rozdělení“ kotle, kdy jej chuligánská část opustila a o fanouškovské aktivity včetně ultra produkce se od té doby starají výhradně fanoušci mimo chuligánský okruh (viz FF).

produkce daných táborů. Také na celostátním webu <http://www.hooligans.cz/>¹⁴⁴ a jeho hojně navštěvovaném fóru se stále častěji objevovala témata, která se nedotýkala přímo chuligánství, ale měla co dočinění s ultras vlnou na českých stadionech (srov. Čarnogurský 2005). Rozmach ultra aktivit v Česku s sebou přinesl i některé pozitivní ohlasy v běžných masmédiích. Některá média dokonce začala tyto fanouškovské aktivity podrobněji sledovat a hodnotit (např. <http://www.rozhlas.cz/>; <http://www.idnes.cz/>).

V průběhu posledních čtyř sezón pak česká ultra scéna zaznamenala další rozvoj, začal být kladen důraz nejen na kvalitu a velikost choreografií (a časté používání pyrotechniky), ale i na další součásti „ultra mentality“ dle jejího v zahraničí zavedeného základního pojetí. Fandění v (na české poměry) početnějších kotlích se začalo organizovat pomocí megafonů, byly zaváděny nové pokřiky a popěvky (nejčastěji inspirované zahraničními), stoupaly i požadavky na samostatnost skupin, které začaly získávat peníze nejen od klubů, ale i z prodeje vlastních suvenýrů (jako šál, mikin, triček, nálepek, kalendářků, odznáčků, fanzinů atd.¹⁴⁵) a některé skupiny začaly (po vzoru zahraničních ultra skupin) kritizovat vedení svých klubů, např. při nespokojenosti s výkony mužstva, přestupovou politikou nebo ve věcech týkajících se klubových tradic (barvy dresů apod.). Možnosti českých kotlů vytvořit účinný nátlak na svůj klub však vzhledem k jejich velikosti (narozdíl od některých zahraničních) byly a jsou výrazně omezené¹⁴⁶.

Přes nesporný nárůst zájmu o aktivity typické pro ultra fandovství, zůstává nadále otázkou, nakolik v českém prostředí již lze mluvit o ultras jako samostatné subkultuře tak, jak se vyvinula např. ve Francii nebo Německu. Tuto otázku necháme nezodpovězenou, přesahuje totiž tématický záběr a možnosti této práce. Nicméně na základě studia fanouškovských médií lze konstatovat, že systematické dělení na chuligánské a ultras aktivity se, stejně jako dělení fanoušků na ultras a hooligans, stalo již i v Česku běžnou záležitostí, o čemž svědčí mimo jiné i velká část popisů zveřejňovaných ve fanzinu Football Factory (FF).

Z hlediska diváckého násilí jsou ultras stejně jako ostatní aktivní fanoušci v kotlích potenciálně rizikovou skupinou, která se může účastnit prakticky všech podob diváckého násilí kromě domluvených chuligánských střetů. Jejich prioritou ale nejsou výtržnosti, nýbrž

¹⁴⁴ Tato nejdůležitější a nejnavštěvovanější internetová platforma českých fotbalových fanoušků je nyní dostupná i pod doménou <http://www.ultras.cz/>.

¹⁴⁵ Přední české ultraskupiny vynakládají na choreografie ročně desetitisíce korun (viz např. FF 60).

¹⁴⁶ Smolík (2008: 72) v této souvislosti uvádí, že některé (radikální) zahraniční fanouškovské skupiny vykazují mnoho znaků nátlakových skupin.

bezpodmínečná podpora vlastního klubu. Nejčastěji dochází k problémům ve spojení s používáním pyrotechniky, která je na stadionech oficiálně zakázaná. Ultras ji přesto považují za nezbytnou součást „pravé fotbalové atmosféry“ a buďto zákaz porušují (a hrozí jim stále přísnější sankce) nebo se snaží s vlastním klubem domluvit na organizovaném užívání pyrotechniky, kdy klub jejich pyrotechnické vložky toleruje a ultras se zase zaručí za bezproblémový průběh (dlouhodobě tolerováno např. na stadionu Baníku Ostrava; viz <http://www.chachari.cz/>). Na většině stadionů však kvůli používání pyrotechniky vznikají problémy a konflikty s pořadatelskou službou.

V této souvislosti je přínosné rozlišit trojí účel používání pyrotechniky, které by bylo vhodné nezaměňovat:

- Pyrotechnika jako doplněk choreografií: Nejméně problémové použití, efektní doplněk atmosféry na stadionech.
- Pyrotechnika jako výtržnost: Vhazování pyrotechniky na hrací plochu, zapalování použitých choreografií, nekontrolované použití, odhazování na sedačky (i vzhledem k častějším zákazům organizovaného použití se zvyšuje frekvence tohoto způsobu užití).
- Pyrotechnika jako zbraň: Házení hořících předmětů na soupeřovy fanoušky, hráče, pořadatele, policisty (nejproblémovější použití, časté také u hooligans).

6.4.2.3 „Hooltras“

Vzhledem k tomu, že se v českém prostředí nová fanouškovská vlna tzv. „ultrasování“ již od začátku vyvíjela z velké části pod vlivem chuligánské subkultury, je tím rozvoj nového ultra hnutí dosud do značné míry ovlivněno. V mnoha případech se tyto vesměs relativně neproblémové a pozitivní aktivity na stadionech staly pouze jakýmsi doplňkem zaběhlých chuligánských zvyklostí a obojí druh fanouškovského sebevyjádření je často výsledkem snažení (z nemalé části) totožného okruhu lidí. Chuligáni tak někdy dokazují svou nezbytnost a nepostradatelnost pro své kotle („starají se o všechno“) a část skupin, které vznikly primárně za účelem rozvoje ultra aktivit, později rozšířilo pole své působnosti i o spíše chuligánské aktivity. Například skupina Red-White Supporters (RWS), kterou delší dobu zúčastněně pozoroval Eliáš (2007), se na svém webu představuje takto:

„Každý z nás byl narozen jako slávista nebo se jím v útlém dětství stal a začli jsme každý, jak už to bývá, chodit i na fotbal. Někteří z nás poznali již i atmosféru federální ligy a souboje se slovenskými soky a taky krásnou a nezapomenutelnou éru v Edenu, cestu pohárem UEFA do semifinále a vítězství a oslavu titulu... Chodili jsme tak porůznu, na hlavní tribunu s našimi otčiny či jinými známými. Postupně jsme ale poznávali, že to není to pravé a začli se trousit do kotle. Tam jsme se všichni také poznali a rozhodli se vytvořit si vlastní skupinu, která by se věnovala hlavně fandění a ultras akcím, proto tedy "supporters". Na začátku nás bylo celkem hodně, něco kolem 30 hlav, ale postupně se začla skupina ucelovat (a to i názorově) na to, co bychom měli reprezentovat, což se některý jedincům nelíbilo a opouštěli nás. A tak jsme se ustálili na asi polovičním počtu co na začátku. Jsme hlavně skupina kámošů, baví nás fotbal se vším okolo něj a držíme při sobě, což je to hlavní. Taky máme spoustu akcí i mimo fotbal... Vznikli jsme přibližně na podzim roku 2001. Mezi naše symboly patří snad již celkem známá vlajka Red White Supportes, naše trika a šály. Bohužel co se týká šál, byly udělány hned po našem vzniku a obdrželi je všichni tehdejší členové, z nichž se k nám už hlásí jen polovina a pár šál zmizelo s nimi. Jinak se snažíme prezentovat co nejvíce ultras akcemi na stadionu - viz články - a to hlavně na pohárové scéně. SKS FOREVER!“ (<http://www.rws2001.com/>)

Přesto je jak v Eliášově práci, tak na webu <http://www.hooligans.cz/> později RWS popisována jako skupina chuligánská, resp. zapojující se do chuligánských aktivit.

Ideálem bývá „skloubit ultra produkci i násilný střet“ (Vochocová 2005: 105). Někdy se také jako souhrnné označení pro ultras i hooligans používají pojmy jako „radikál“ nebo „fanatik“: „Fanatik je často užívaným synonymem pro radikálního fanouška (i tento pojem si vypůjčujeme od hooligans), je tedy sebeoznačením chuligána. Z textů je patrné, že v kategorii fanatik vedle sebe stojí jak hooligans (ve smyslu těch, pro něž je primární aktivitou násilný střet), tak ultras...“ (ibid.: 122).

V podobném duchu se vyjadřuje i Smolík (2008: 17-18) a také Eliáš ve svém popisu slávistické fanouškovské scény: „Rozdíly mezi chuligány a ultras fanoušky se ale mnohdy stírají, hodně lidí začne svoji fotbalovou „kariéru“ tím, že mávají vlajkou na stadionu a sami o sobě prohlašují, že jsou „jen“ ultras fanoušci, po několika bitkách povýší mezi chuligány, začnou nosit speciální chuligánské symboly (oblečení), aby po několika letech měli tohoto náročného způsobu života dost, a vrátili se buď do normálního života nebo zpět do řad ultras fanoušků, zabývajících se spíše podporou svého klubu v hledišti než střety s fanoušky protivníka v ulicích“ (Eliáš 2007: 5).

Vzhledem k výše uvedenému i vzhledem k dosud často nejasnému přechodu mezi ultras a hooligans a vzájemnému prolínání obou proudů navrhuje využívat novou kategorii: hooltras¹⁴⁷, čili spojení slov hooligans a ultras. Jedná se o příhodný pojem z fanouškovského prostředí. Například v obchodech inzerovaných na chuligánských stránkách (např. <http://www.hooligans.cz/>) se kromě oděvů s mnoha jinými motivy prodává i oblečení s nápisem HOOLTRAS (viz např. <http://www.fanaticshop.cz/>). Každoroční fotbalový turnaj slávistických fanoušků zase nese název „Hooltras Cup“ (<http://www.slaviaultras.goo.cz/>).

Nicméně je třeba poznamenat, že ačkoliv se tento termín ve fanouškovských médiích objevuje a většina rozumí jeho významu, není (alespoň zatím) narozdíl od obou pojmů, které tvoří jeho slovní základ, využíván jako označení více či méně samostatného fanouškovského proudu, respektive stylu¹⁴⁸. Přesto tento termín, alespoň podle našeho názoru, lze pro popis v současnosti pravděpodobně nejsilnější tendence v rámci aktivní fanouškovské scény využít – zejména pro ty české fanoušky a fanouškovské skupiny, které kladou přibližně stejně velký důraz na ultras i chuligánské aktivity a zapojují se do obojích.

Označení „hooltras“ se již do akademického i mediálního diskurzu výrazněji prosadilo v sousedním Německu, především díky závěrům detailní a rozsáhlé studie „Zuschauerverhalten im Profifußball“¹⁴⁹, kterou po několik let připravoval tým odborníků pod vedením Prof. G. A. Pilze, respektovaného německého sportovního sociologa z Univerzity Hannover (Pilz et al. 2006). Stejně jako v našem případě bylo pro označení nového trendu využito navrhovaného označení (hooltras), které bylo využíváno pro ty fanoušky, kteří se na jedné straně hlásí k hnutí ultras a jeho cílům, na druhé straně ale propaguje způsoby jednání charakteristické pro hooligans a dopouští se jich. V Německu je to údajně jen menší část ultras (ibid.: 13-14). Násilí, jehož se „hooltras“ u našich západních sousedů dopouští, má být (narozdíl od násilí chuligánů) zpravidla instrumentálním (bránění „vlastního“ území) a reaktivním násilím – odpovědí na represi bezpečnostních složek, zhodnocenou jako svévolnou, nebo na provokace soupeřových ultras (ibid.).

Ačkoliv se použití termínů v německém i našem pojetí velmi blíží, vykazuje česká realita určité specifické rysy, z nichž některé již byly popsány výše (podobnost a spjatost

¹⁴⁷ Tento pojem byl (v českých odborných pracích pravděpodobně poprvé) použit už v autorově bakalářské práci (Čarnogurský 2005).

¹⁴⁸ Proto také tento termín (převážně) necháváme v úvozovkách.

¹⁴⁹ Překlad: Divácké chování v profesionálním fotbalu. Více na webu <http://www.zip-projekt.de/>.

s chuligánstvím je vyšší). Navrhovanou vlastní kategorizaci využitelnou pro české prostředí tedy dále specifikujeme v následující tabulce:

Tabulka 23: Navrhované rozlišení hooligans, ultras a „hooltras“ na základě vybraných specifických charakteristik

Charakteristika	Hooligans	Ultras	„Hooltras“
Priorita	Domluvené bitky, střety s rivalskými skupinami	Bouřlivá atmosféra při zápase, chorea	Obojí
Hlavní inspirace	Anglie	Francie, Německo, Rakousko, Švýcarsko	Itálie, Polsko, Balkán
Klubismus	Střední	Vysoký	Vysoký
Zájem o hru, nutnost vidět celý zápas	Nízký	Vysoký	Střední
Skupinovost	Vysoká	Střední	Vysoká
Vůle jednat s klubem	Nízká	Vysoká	Střední
Vyvolávání konfliktů	Vysoké	Střední	Vysoké
Podíl žen	Nízký	Střední	Nízký
Typické oblečení	„Casual“ styl ¹⁵⁰	Vlastní skupinové (trička, mikiny, šály)	Obojí
Volný čas	Posilovna	Příprava chorea	Obojí
Vnější symboly	Svalnatá postava, krátký sestřih	Vlajky, megafon, pyrotechnika	Obojí
Riziko politizace	Vysoké	Střední	Vysoké
Nejtypičtější heslo ¹⁵¹	All Cops Are Bastards! (A.C.A.B.)	Contro il calcio moderno! (C.I.C.M.)	Libertà per gli ultrà!

Zdroj: Autor (na základě studia fanouškovských internetových stránek a Football Factory).

¹⁵⁰ Oblíbené sportovní, módní i speciální chuligánské značky (viz část 6.4.2.3) s výrazným vlivem anglických casuals (viz část 4.1.2). Srov. (Smolík 2008: 69).

¹⁵¹ Tato kategorie je pojímána jako přídavná a má pouze poukázat, na jaká témata kladou jednotlivé fanouškovské směry největší akcent a nemá ambice aspirovat na základní rozlišovací kritérium. Všechna tři hesla jsou mezi ultras používána a jsou pro ně typická, „A.C.A.B.“ je však zároveň typicky chuligánské. Zkratka C.I.C.M. v překladu z italštiny znamená „Proti modernímu fotbalu!“, „Libertà per gli ultrà!“ pak „Svobodu pro ultras!“ (často používáno např. při uvěznění ultrafanoušků).

6.4.2.4 Aktivní fanoušci

Do této kategorie v našem rozdělení spadají ti (pravidelní) návštěvníci fotbalových kotlů, kteří nejsou (a necítí se) být součástí výše popisovaných radikálnějších proudů, resp. subkultur. Často jde o fanoušky nízkého věku (nováčky v kotli), kteří se dosud neztotožnili s žádným specifickým fanouškovským proudem, nebo o fanoušky, kteří z principu odmítají projevy typické pro ultras či hooligans a mají jiné priority (např. nerušené sledování zápasu a oblíbených hráčů, zábava s kamarády, konzumace alkoholu¹⁵²). Pro tuto kategorii fanoušků (nebo podle anglického označení „fans“) se kromě nejednoznačného označení „normál“ (srov. Vochocová 2005: 122) také někdy využívá termín „supporters“ (viz např. <http://www.supras-unisono.info/>) nebo spíše hanlivé „fanklubáci“¹⁵³ (<http://www.hooligans.cz/>).

V souvislosti s diváckým násilím je třeba uvést, že se sice jedná o nejméně rizikovou část návštěvníků fotbalových kotlů, která ale může kopírovat a přebírat zvyky radikálnějších fanoušků. Kromě domluvených bitek a fyzického napadání soupeřových fanoušků se tak i aktivní fanoušci mohou za určitých okolností účastnit všech ostatních druhů diváckého násilí, zejména problémových (vulgárních, extrémistických) pokřiků.

6.4.3 Shrnutí kategorizace

Podle výše popsané kategorizace by bylo možné předložit následující přehled známých fanouškovských skupin českých fotbalových klubů. Vzhledem k dynamičnosti vývoje fanouškovské scény (skupiny průběžně vznikají a zanikají) není možné předložit úplný ani definitivní seznam, kterým není ani náš přehled, jenž zahrnuje jen ty skupiny, o nichž bylo referováno ve využitých fanouškovských médiích a u kterých bylo možné určit, do jaké kategorie spadají. Na druhou stranu nezmiňujeme názvy, které se sice objevují na vlajkách, ale zřejmě nereprezentují žádné (více či méně) ucelené uskupení. Námi navrhané dělení skupin dle předkládané kategorizace je zcela nové, má jen orientační charakter a je velmi pravděpodobné, že ne všechny skupiny by se svým zařazením musely souhlasit.

¹⁵² Ta je v českém prostředí ve zvýšené míře typická u všech skupin návštěvníků fotbalových kotlů, jak se prokázalo i při terénním pozorování na fotbalových stadionech a při cestách s fanoušky.

¹⁵³ Skupiny českých ultras (a samozřejmě i chuligánů) vytvářejí narozdíl třeba od Francie pouze neformální skupiny (gangy), které nemají oficiální charakter. Tzv. (oficiální, registrované) Fan cluby bývají odmítány a radikálnější fanoušci do nich zpravidla nevstupují.

Tabulka 24: Známé skupiny z českých kotlů podle převažující orientace

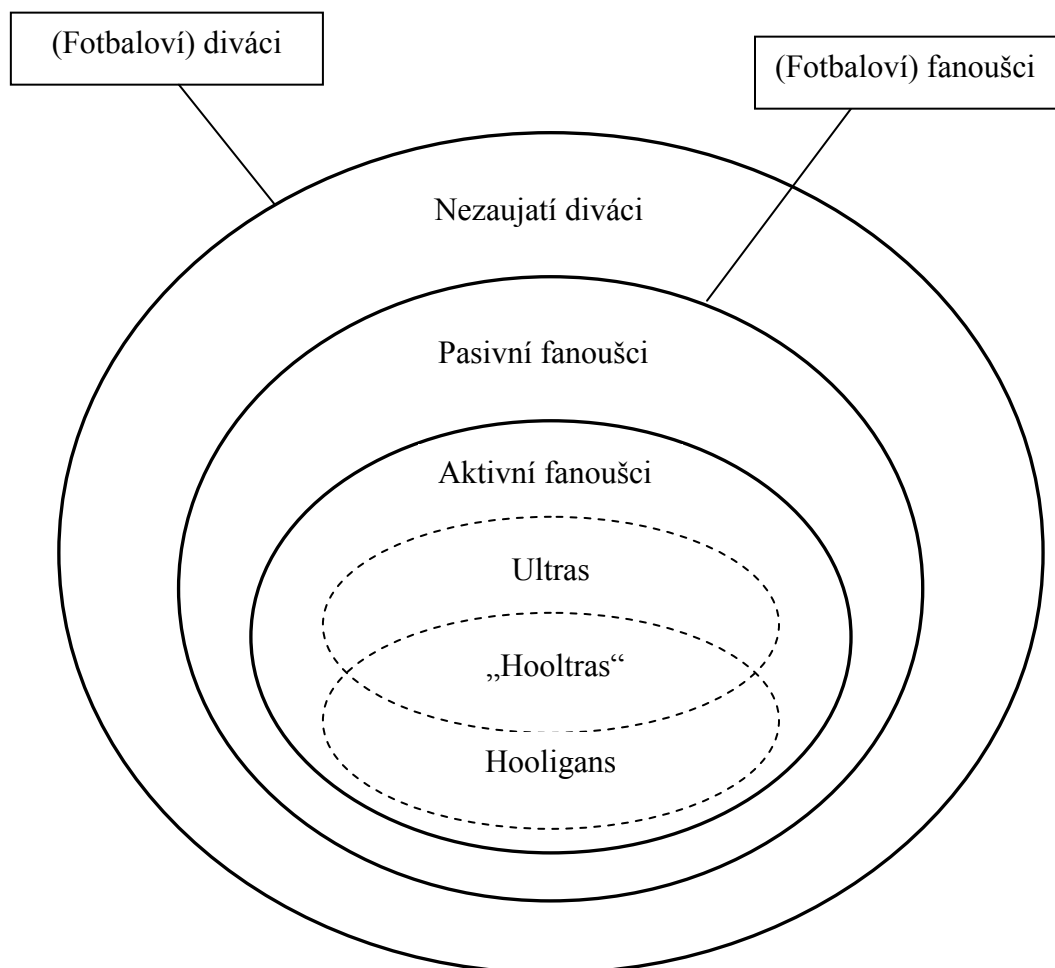
Klub	Aktivní fans	Ultras	Hooltras	Hooligans
Brno	Orthodox Fans Brno (OFB)	Ultras Brno		Johny Kentus Gang (JKG) Division S Torcida
Sparta			Ultras Sparta	Sparta Hooligans
Ostrava		Ultras Baník		Apple Commando Ultramaniacs Chachar Boys
Bohemians 1905	Gang of Greens Calveras	Ultras Bohemians		Berserk Banditos
Slavia		Ultras Slavia Gang of Slavia Ultras (GOS)	Red-White Supporters (RWS)	Brigate 97 Slavia Youngsters Rascals
Olomouc	Ešus		Ultras Sigma Ultras 12	Hooligans Hovada Zubr (HHZ) N.S. Commando (NSC)
Liberec	Death Boys Slovan (D.B.S.) CL Pivosi	Supras CORE		Kategorie S
Most				Brüx Vandals
Pízeň				Service Squad
Jablonec			Gablonz Radical Fans (G.R.F.)	Gablonz hooligans
České Budějovice				Brigade Gauners Budweis (BGB)
Mladá Boleslav	Fanatic Fans		Division West	
Teplice			North Warriors	
Kladno		Ultras Kladno	Elite Bois	
Žižkov	Unie Viktorie	Ultras Viktoria		
1.FC Slovácko		Ultras Slovácko		
Zlín			Zálešná boys	
Opava			Opavští chalupáři	

Zdroj: Autor (na základě studia fanouškovských internetových stránek a magazínu Football Factory)¹⁵⁴

¹⁵⁴ Aktualizovaný seznam (zejména) většiny chuligánských a ultras skupin je zveřejněn na webu <http://www.hooligans.cz/> v sekci „Česká scéna“, kam informace dodávají příslušníci jednotlivých táborů.

K užívání výše vymezených kategorií je ještě třeba poznamenat, že se nemusí jednat o vylučující se kategorie. Respektive některé kategorie jsou běžně užívány také ve významu souhrnných kategorií a jiné jsou jejich „podmnožinou“. Sportovní (resp. fotbaloví) diváci jsou všichni návštěvníci (fotbalových) stadionů, tedy jak nezaujatí diváci, tak fanoušci¹⁵⁵ (pasivní i aktivní). Kategorie aktivních (fotbalových) fanoušků zase může být (a také často bývá) užívána jako označení pro všechny skupiny působící v tzv. kotlích. Ultras a hooligans (resp. „hooltras“) jsou pak jen specifické proudy v rámci aktivního fotbalového fandovství (a zbytek návštěvníků kotlů by se tak mohl označovat také jako „ostatní aktivní fanoušci“). Tyto poznámky ještě názorně shrneme v následujícím grafickém přehledu:

Schéma 4: Přehled kategorií návštěvníků fotbalových utkání v Česku

Zdroj: Autor

Dostupné z: <<http://www.hooligans.cz/showpage.php?name=scena>>. Vlastní přehled českých chuligánských a ultras gangů předkládá také Smolík (2008: 136).

¹⁵⁵ Vyjádřeno jiným termínem také: zaujatí (sportovní) diváci.

Narozdíl od Smolíka, který se domnívá, že termín „divácké násilí“ (spectator violence), ačkoliv se běžně užívá, je nevhodný (Smolík 2008: 7), a upřednostňuje termín „fotbalové chuligánství“, se v této práci také držíme prvního označení. Smolík argumentuje svým (výše citovaným) rozlišením jednotlivých kategorií návštěvníků (diváci, fanoušci, chuligáni), přičemž diváci se (narozdíl od chuligánů) výtržností nedopouštějí. Označíme-li však Smolíkovu kategorii „diváci“ přesněji jako „nezaujatí diváci“, lze nadále používat termín „divácké násilí“ jako označení pro násilí, jehož se dopouští fotbaloví diváci (tedy návštěvníci fotbalových stadionů), zejména některé vyhraněné skupiny fotbalových diváků (především z řad aktivních fanoušků).

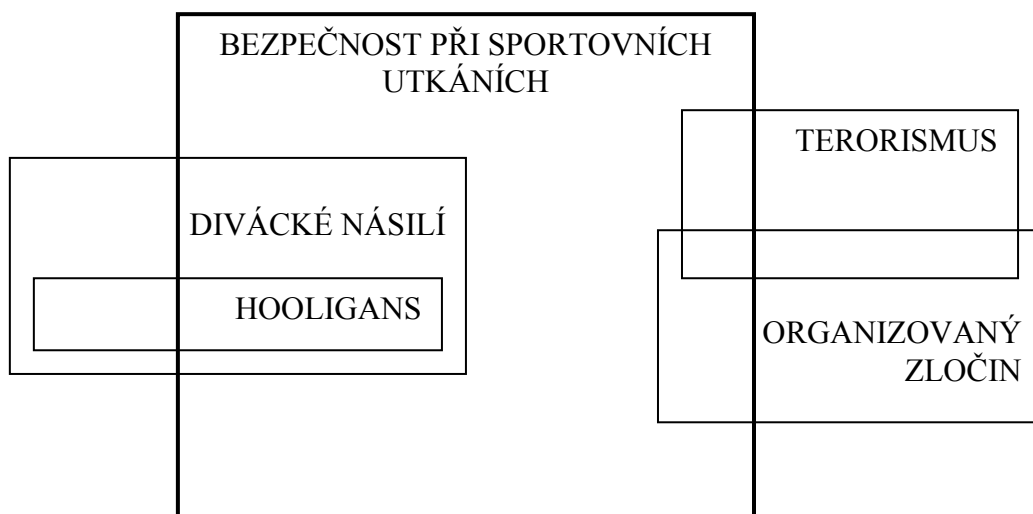
To nám také umožňuje vyhnout se zavádějícímu označení „fotbalové chuligánství“ i pro ty projevy diváckého násilí, jehož se dopouštějí nejen příslušníci chuligánské subkultury, a které pro ně někdy ani nejsou typické. Jak jsme totiž již dostatečně osvětlili, jednotlivé projevy diváckého násilí nemívají na svědomí vždy jen hooligans, kteří na druhou stranu tvoří určitou vyhraněnou subkulturu.

Nevyužíváme ani někdy používaný termín „fotbalové násilí“ (viz např. Carnibella et al. 1996, Vochocová 2005), a to z následujících důvodů: Jednak v praxi není tak častý a, ačkoliv v českém prostředí se obdobné problémy (vážnějšího rázu) vyskytují téměř výhradně v souvislosti s konáním fotbalových zápasů, ve světě to není pravidlem a k závažnějšímu diváckému násilí dochází i na jiných sportovních stadionech. Mimo to by pod fotbalové násilí mohly být zahrnovány i násilné akty hráčů v rámci jejich sportovního zápolení.

Objevuje se také termín „bezpečnost na stadionech“¹⁵⁶. Ten se sice s diváckým násilím do značné míry překrývá, nicméně ne zcela: divácké násilí se totiž objevuje i mimo stadiony. Bezpečnost při sportovních utkáních se zase nesoustřeďuje pouze na eliminaci diváckého násilí, ale i na další aspekty bezpečnosti, jako například technický stav stadionů (minimalizace rizika požáru nebo zřícení tribun). Za čím dál větší riziko pro bezpečnost na stadionech, obzvláště při konání celosvětově sledovaných sportovních turnajů, se v poslední době považuje i mezinárodní terorismus a organizovaný zločin (viz Suchánek 2007). Ještě jednou a názorně:

¹⁵⁶ Nebo také „bezpečnost při sportovních utkáních“.

Schéma 5: Vztah bezpečnosti při sportovních utkáních, diváckého násilí, terorismu a organizovaného zločinu

Zdroj: Autor za využití Suchánek (2007).

6.5 Shrnutí analýzy problému

6.5.1 Strom problémů

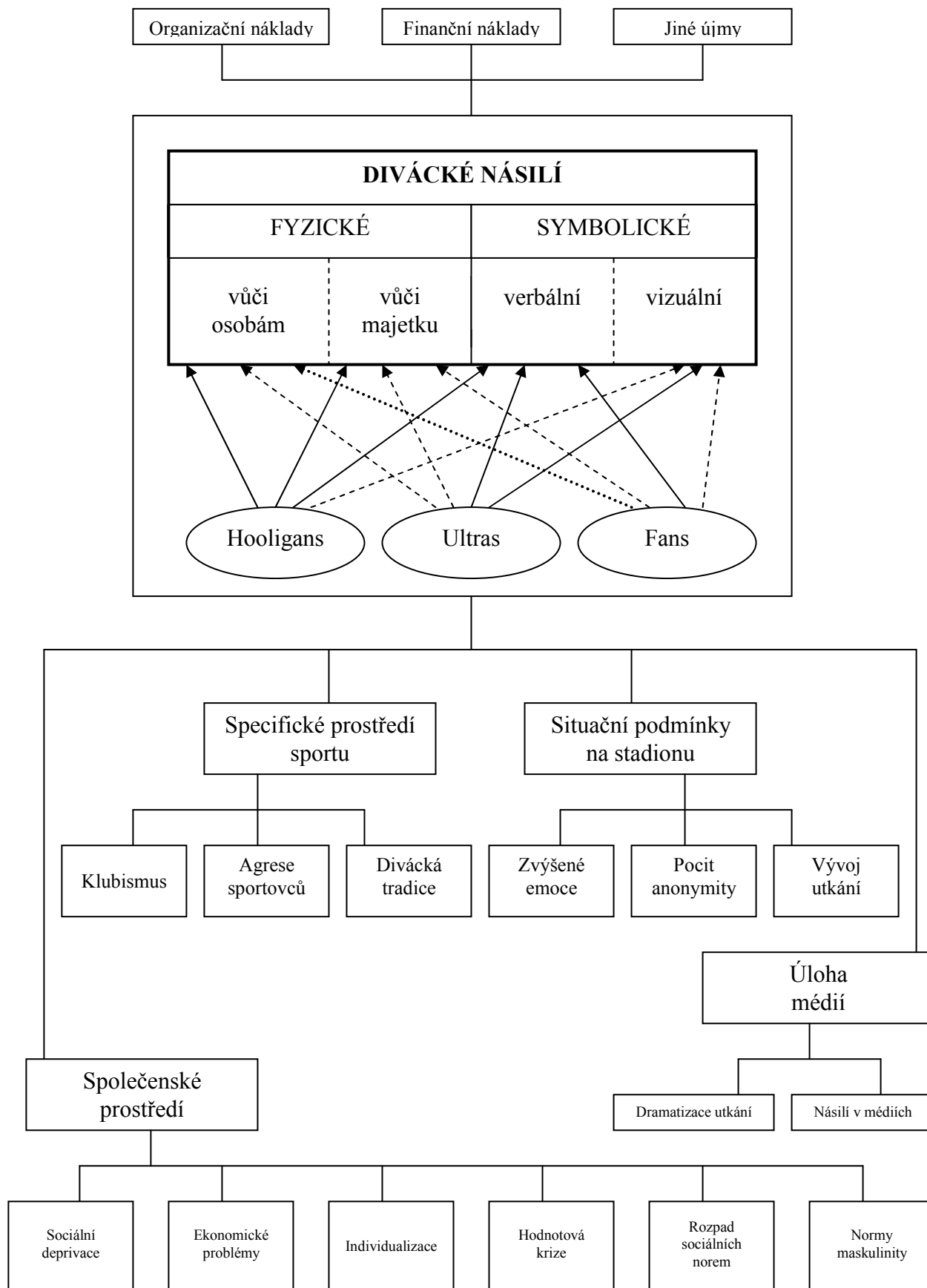
Na základě údajů z předchozích kapitol, a to jak z teoretické části, tak z vlastního výzkumu, se nyní pokusíme předložit strom problémů pro divácké násilí. Jelikož jsme se věnovali především strukturaci zkoumaného sociálního (resp. veřejně politického) problému a aktérů, kteří se ho zúčastňují, a protože hlubší analýza příčin je nad možnosti a mimo hlavní tématický záběr této práce, využili jsme pro „kořenovou“ část stromu problémů (tj. pro znázornění příčin problému) zejména údaje načerpané v kapitole o divácké agresi monografie o psychologii sportu (Slepička, Hošek, Hátlová 2006: 165-168), kde byly příčiny tohoto jevu shrnuty pravděpodobně nejpřehledněji, přesto s dostatečnou komplexností. Tyto příčiny řadíme do třech úrovní, přičemž ta první je diváckému násilí nejbližší a obsahuje specifika samotného sportu (fotbalu) a sportovních stadionů. Druhá úroveň (role médií) je přechodem mezi první a třetí úrovní, již tvoří obecné společenské příčiny.

Kmen i větve stromu jsou pak již výhradně autorovým pokusem o zpřehlednění (a pochopitelně i značným zjednodušením) tak složitého a vnitřně diferencovaného problému, jakým divácké násilí je. Kmen stromu problémů se snaží alespoň o částečné odkrytí „black boxu“ zkoumaného fenoménu, přičemž kromě základní kategorizace forem diváckého násilí jsou znázorněny i hlavní divácké skupiny včetně jejich aktivity a vztahu k jednotlivým formám negativních diváckých projevů¹⁵⁷.

Větve stromu problémů nejsou příliš rozvětveny a důsledky jsou (zatím) rozděleny pouze na finanční náklady (například na opravy poničených stadionů), organizační náklady (zejména nutnost zajištění zápasů pořadatelskou službou a policejními jednotkami) a jiné újmy, mezi něž lze zařadit například snižující se kredit fotbalového fandovství. Blíže se důsledkům diváckého násilí budeme věnovat až v dalších kapitolách.

¹⁵⁷ Plná šipka značí silný vztah, čárkovaná šipka středně silný vztah a tečkovaná šipka slabý vztah. V zájmu přehlednosti využíváme v případě stromu problémů výjimečně jen tři kategorií základních kategorií fanoušků: hooligans, ultras a fans.

Schéma 6: Strom problémů diváckého násilí

Zdroj: Autor za využití Slepíčka, Hošek, Hátlová (2006: 165-168).

6.5.2 Shrnující definice problému

Kapitulu zaměřující se na analýzu samotného problému uzavřeme předložením vlastní, shrnující definice problému diváckého násilí v České republice, založené na poznatcích a závěrech z předchozích částí práce:

Divácké násilí je množinou problémových projevů (zaujatých) sportovních diváků, tedy návštěvníků sportovních (v Česku zejména fotbalových) utkání. Tyto projevy, k nimž může docházet na stadionech i mimo ně, mohou nabývat různých forem: od fyzického násilí vůči jiným osobám (fanouškům, aktérům hry, bezpečnostním složkám i zcela nezúčastněným jedincům), přes násilné akty vůči majetku (včetně neplacení a krádeží), až po projevy symbolického (verbálního či vizuálního) násilí zahrnující také vniknutí na hrací plochu a jiné narušování průběhu zápasů, v neposlední řadě i nejrůznější projevy politického extremismu.

Plánovitost a charakter jednotlivých projevů diváckého násilí se mohou výrazně lišit. Nejzávažnější projevy plánovaného diváckého násilí (především fyzické konflikty s fanoušky soupeře) způsobují relativně ohraničené gangy vyhraněných klubových fanouškovských skupin, zejména příslušníků a sympatizantů subkultury hooligans, která do Česka (podobně jako do ostatních evropských zemí) začala pronikat od osmdesátých let minulého století z Anglie. Do diváckého násilí se však (ve větší či menší míře) zapojují i ostatní fanoušci, například příznivci nově se prosazujícího hnutí ultras.

Nelze vymezit jedinou, hlavní příčinu tohoto fenoménu. Divácké násilí je výsledkem komplexu faktorů, od celospolečenských problémů (krize hodnot, norem i socializace), přes roli médií, až po faktory těsně spjaté s charakteristikami současného masově navštěvovaného profesionálního sportu. Projevy organizovaných gangů fotbalových výtržníků však nelze plně pochopit, aniž bychom nevzali v úvahu jejich subkulturální charakter.

7 Popis politiky řešení diváckého násilí

Tato kapitola má především podat základní přehled o politice řešení diváckého násilí v České republice. Kromě toho se však, ještě než přistoupíme k samotné analýze aktérů této specifické politiky v Česku, zaměříme nejdříve na evropskou úroveň, z níž jednotlivé národní politiky (včetně té české) vycházejí, a na dva příklady rozvinutých zahraničních politik: anglické a německé. To by nám mělo napomoci vhodně strukturovat popis českého způsobu řešení a následnou identifikaci jeho silných a slabých stránek.

7.1 Evropský rozměr

7.1.1 Rada Evropy

Základním dokumentem v boji s diváckým násilím v celé Evropě je Evropská úmluva k diváckému násilí a nevhodnému chování při sportovních utkáních, zvláště při fotbalových zápasech. Tato Úmluva byla přijata Generálním shromážděním Rady Evropy ve Štrasburku 19. srpna 1985 (dokument č. 120) a skládá se ze 17 článků. Cílem Úmluvy (Článek 1) je, aby strany (státy, které se k Úmluvě připojily) podnikly nezbytné kroky k zabránění násilí a neslušného chování mezi (nejen) fotbalovými diváky a aby tyto kroky byly dostatečně koordinovány (Článek 2). Mezi doporučovaná opatření (Článek 3) patří zejména:

- dostatečné zabezpečení zápasů veřejnými pořádkovými složkami,
- spolupráce a výměna informací mezi místními policejními složkami,
- přijetí a uplatňování vhodných legislativních opatření,
- podpora organizace a dobrého vedení fotbalových fanoušků,
- zabránění potenciálním výtržníkům v cestě na zápasy,
- zabránění násilí ve spolupráci s kluby a vlastníky stadionů zejména fyzickou konstrukcí stadionů, oddělením sektorů, kontrolou vstupenek, zákazy vstupu pro známé výtržníky a pro lidi pod vlivem drog, vybavením stadionu hlásícím systémem a dohledem, omezením (raději zákazem) prodeje alkoholických nápojů na stadionech, bezpečnostními kontrolami při vstupu a spoluprací příslušných styčných funkcionářů se zainteresovanými orgány,
- přijmutí vhodných sociálních a vzdělávacích opatření.

Zároveň má probíhat úzká mezinárodní spolupráce a konzultace při rizikových mezinárodních zápasech (Článek 4). Strany se mají snažit zajistit identifikaci a soudní stíhání výtržníků (Článek 5). K dodatečným opatřením (Článek 6) patří závazek ke spolupráci na zlepšení bezpečnosti stadionů změnou jejich fyzických staveb, k podpoře systému stanovujícímu požadavky na stadiony a k podpoře národních sportovních organizací při přezkoumávání svých předpisů eliminujících násilí. Každá strana má Radě Evropy zaslat veškeré příslušné informace o své legislativě a opatřeních, jichž se Úmluva dotýká (Článek 7). Pro účely Úmluvy je stanoven Stálý výbor (Článek 8)¹⁵⁸, který bude odpovědný za kontrolu jejího uplatňování (Článek 9) a který bude po každé schůzi odesílat zprávu o své práci Výboru ministrů Rady Evropy (Článek 10). Úmluva též stanovuje způsob, jakým může být měněna (Článek 11). Závěrečné odstavce (Článek 12-17) obsahují další procedurální ustanovení.

Úmluvu doposud ratifikovalo 38 států, včetně České republiky (<http://www.coe.int/>). Kromě této Úmluvy bylo Radou Evropy v minulých letech vydáno množství dalších, navazujících a upřesňujících rezolucí, pokynů a doporučení¹⁵⁹ (Smolík 2008: 192-193) a probíhá také pravidelný monitoring jejich implementace na úrovni národních států. Česká republika podstoupila hodnocení ze strany hodnotícího týmu Stálého výboru Evropské úmluvy k diváckému násilí v roce 2004 s uspokojivými výsledky (ibid.: 194-197).

7.1.2 Evropská unie

Všechny členské státy EU jsou zároveň i členy Rady Evropy, proto opatření na úrovni Evropské unie také navazují na Evropskou úmluvu. Divácké násilí je řešeno především v rámci mezivládní politiky v oblasti policejní a justiční spolupráce v trestních věcech. Evropská unie je také iniciátorem seminářů a příruček o diváckém násilí zaměřujících se především na policejní prevenci a kontrolu násilí (Smolík 2008: 197-199).

Pro Českou republiku jakožto členskou zemi Evropské unie jsou závazné i její předpisy pokrývající oblast diváckého násilí. Jsou jimi především doporučení a rozhodnutí Rady EU. Například Rozhodnutí Rady EU (ze dne 25. dubna 2002) týkající se bezpečnosti v souvislosti s fotbalovými zápasy s mezinárodním rozměrem (2002/348/ JHA). Na základě

¹⁵⁸ Několik let byl předsedou tohoto výboru PhDr. Radim Bureš, někdejší zástupce vedoucího odboru prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR (viz Pokorný 2008).

¹⁵⁹ Úplný přehled dokumentů Rady Evropy týkajících se diváckého násilí lze nalézt na jejích stránkách (<http://www.coe.int/>). Dostupné z: <http://www.coe.int/t/dg4/sport/violence/Default_en.asp>.

tohoto rozhodnutí má každý členský stát povinnost zřídit policejní národní fotbalový informační bod, který má napomáhat výměně relevantních informací a usnadňování mezinárodní policejní spolupráce, a zajišťovat jeho efektivní fungování. Dalším podstatným dokumentem je Usnesení Rady EU (ze dne 6. prosince 2001) o příručce s doporučeními pro mezinárodní policejní spolupráci a opatřeními pro předcházení násilí a výtržností a boji proti nim v souvislosti s fotbalovými zápasy mezinárodního rozměru, jichž se účastní alespoň jeden členský stát (2002/C 22/01) (blíže viz Smolík 2008: 197-207).

Europol¹⁶⁰ fotbalové chuligánství uvedené ve vymezení svých kompetencí nemá, ale do jeho působnosti spadá například i potírání rasismu a xenofobie, které se mohou objevovat i při fotbalových zápasech (Smolík 2008: 201). Boj proti rasismu a xenofobii je jedním z cílů EU. Bylo například zřízeno Evropské monitorovací centrum rasismu a xenofobie (Ve Vídni v červnu 1997), jehož posláním je mimo jiné analyzovat příčiny těchto projevů a připravovat návrhy na jejich eliminaci (Smolík 2008: 205).

7.1.3 UEFA

Union of European Football Associations¹⁶¹ se skládá z 53 národních fotbalových svazů, je jednou ze šesti kontinentálních fotbalových federací sdružených ve FIFA¹⁶² a jejím hlavním úkolem je řízení oficiálních fotbalových soutěží v Evropě, především na mezinárodní úrovni (<http://www.uefa.com/>). Pro tento účel disponuje nejrůznějšími sankčními opatřeními vůči hráčům, klubům i národním svazům, která mohou být Kontrolní a disciplinární komisí UEFA využita i v případech týkajících se diváckého násilí. Mezi těmito sankcemi jsou i pokuty¹⁶³, anulování výsledku zápasu, opakování zápasu, odečtení bodů, odehrání zápasu před uzavřenými tribunami, uzavření stadionu, přeložení zápasu na jiné místo nebo až vyloučení ze soutěží (srov. Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 168). Jednotlivé národní svazy navíc mají povinnost zakotvit a uplatňovat některá opatření UEFA (například v boji proti rasismu) do svých interních norem¹⁶⁴.

¹⁶⁰ Celý název: European Police Office (Evropský policejní úřad) (viz <http://www.europol.europa.eu/>).

¹⁶¹ Překlad: Unie evropských fotbalových svazů. Běžně používaná zkratka: UEFA.

¹⁶² Fédération Internationale de Football Association (Mezinárodní federace fotbalových svazů).

¹⁶³ V závislosti na závažnosti přestupku až ve výši až 1 000 000 € (<http://www.uefa.com/>). Pokuty i jiné tresty v souvislosti s problémovými diváckými projevy jsou často udělovány i českým týmům při jejich startech v evropských soutěžích (viz např. ČTK 2005; Bílek 2008a).

¹⁶⁴ Blíže viz kap. 7.4.2.4.

Nadnárodní fotbalové organizace v rámci boje proti negativním projevům diváků také pořádají různé konference (viz *ibid.*: 168-9), organizují vlastní kampaně, zakládají nadace a spolupracují s dalšími organizacemi. Například v sezóně 2001/2002 vzniklo partnerství s fanouškovskou organizací Football Against Racism in Europe¹⁶⁵. Jedním z jeho výsledků bylo v roce 2002 i vytvoření „10-bodového akčního plánu UEFA“, jehož přijetí se fotbalovým klubům v celé Evropě v rámci boje proti rasismu doporučuje (srov. *ibid.*: 171). Mezi tyto body patří (<http://www.farenet.org/>):

1. Zveřejnit prohlášení, že klub nebude tolerovat rasismus spolu s konkretizováním sankcí proti těm, kdo se zapojí do rasistických pokřiků. Prohlášení by mělo být vytištěno ve všech zápasových programech a nastálo a viditelně vyvěšeno na stadionu.
2. Zveřejňovat veřejná prohlášení odsuzující rasistické pokřiky při zápasech.
3. Učinit podmínkou pro vlastníky permanentních vstupenek, že se nezapojí do rasistických útoků.
4. Přijmout kroky k předejití prodeje rasistické literatury na stadionu a v jeho okolí.
5. Přijmout disciplinární opatření vůči hráčům, kteří se zapojí do rasistických projevů.
6. Kontaktovat ostatní kluby, zda rozumí strategii proti rasismu našeho klubu.
7. Podporovat společnou strategii pořadatelů a policie k vypořádání se s rasistickými projevy.
8. Urychleně odstraňovat veškeré rasistické graffiti ze stadionu.
9. Přijmout politiku rovných příležitostí ve vztahu k vlastním zaměstnancům a jejich odměnám.
10. Spolupracovat se všemi ostatními skupinami a agenturami, jako s hráčskou unií, fanoušky, školami, dobrovolnickými organizacemi, mládežnickými kluby, sponzory, místními úřady, obchodníky a policií za účelem rozvíjení proaktivního programu a dělat pokroky ve zvyšování povědomí o kampaních eliminujících rasistické projevy a diskriminaci.

¹⁶⁵ Zkratka: FARE. Více viz kap. 7.1.4.2.

7.1.4 Fanouškovské organizace

7.1.4.1 *Football Supporters International*

FSI (Football Supporters International) je sítí různorodých fanouškovských (a na fanoušky zaměřených) organizací z několika evropských zemí, které navázaly vzájemnou spolupráci při realizaci vlastního konceptu tzv. fanouškovských ambasad¹⁶⁶. Těmito spoluzakládajícími organizacemi byly (<http://www.footballsupportersinternational.com/>):

- Koordinationsstelle Fan-Projekte bei der DSJ (Německo)
- F.A.N. / EURO SUPPORT (Nizozemí)
- Progetto Ulrà (Itálie)
- Football Supporters' Federation – FSF (Anglie a Wales)
- Fanarbeit Schweiz – FaCH (Švýcarsko)

Fanambasáda je název pro (bezplatnou) poradní, informační a podpůrnou službu pro fotbalové fanoušky, především pro ty, kteří za zápasy vyrážejí na velké turnaje do zahraničí. Tato služba byla poprvé poskytována německým a anglickým fanouškům už na Mistrovství světa (MS) v Itálii 1990, později byla už pro fanoušky z více zemí poskytována na dalších turnajích: Mistrovství Evropy (EURO) 1992 ve Švédsku, EURO 1996 v Anglii, MS 1998 ve Francii, EURO 2000 v Belgii a Nizozemí, MS 2002 v Japonsku a Jižní Koreji, EURO 2004 v Portugalsku, MS 2006 v Německu (viz ProFotbalFans 2006) a naposledy i při turnaji EURO 2008 v Rakousku a Švýcarsku.

Základem služeb poskytovaných fanambasadami je poskytování aktuálních a přesných informací v rodném jazyce fanoušků odborníky s dostatečnou znalostí fanouškovského prostředí. Potřeby fanoušků jsou závislé na tom, na jaké místo přijíždějí, jak tam chtějí být dlouho a co je kromě fotbalu také zajímá. Oblasti poskytovaných informací proto bývají následující (ibid.):

- informace o hostící zemi, jednotlivých městech a okolí,
- informace o možnostech a podmínkách ubytování,
- informace o místní i vnitrostátní dopravě,
- informace o možnostech stravování,

¹⁶⁶ Označení „fanouškovská ambasáda“, „ambasáda pro fanoušky“ nebo zkráceně „fanambasáda“ jsou běžně užívaným českým překladem anglického termínu „Fan Embassy“ a německého „Fanbotschaft“.

- informace o službách v nouzových případech (policie, lékaři, právní pomoc..),
- informace o konzulárních službách¹⁶⁷,
- informace o věcech souvisejících s fotbalem – omezení ve městech a na stadionech, lístky na utkání, doprovodné programy při turnaji a další a další detaily k šampionátu.

Fanambasády jsou dnes uznávanou, doporučovanou a finančně podporovanou součástí komplexního řešení bezpečnosti zejména při velkých fotbalových turnajích. Mají přispět ke spokojenosti a dostatečné informovanosti fanoušků, kteří dorazili na místo utkání a předcházet zbytečným pocitům frustrace a nervozity. Tím napomáhají k nastolení pozitivní nálady a snižují riziko, že situace bude eskalovat v násilnosti nebo pouliční nepokoje (viz Rada Evropy 2005).

Kromě realizace fanambasád se FSI v posledních letech snaží zaměřovat také na ochranu a reprezentování zájmů fotbalových fanoušků na evropské úrovni. Za podpory ze strany UEFA vyústila tato snaha ve zorganizování 1. Evropského kongresu fotbalových fanoušků (the 1st European Football Fans' Congress), který se konal 6. července 2008 v Londýně a měl by položit základ demokratické a reprezentativní evropské fanouškovské sítě. Kongresu se účastnilo více než 250 zástupců z 27 zemí (bohužel bez české účasti) a na programu byla nejrůznější témata dotýkající se fotbalových fanoušků v celé Evropě (<http://www.footballsupportersinternational.com/>).

7.1.4.2 Football Against Racism in Europe

Football Against Racism in Europe (FARE) je síti evropských organizací, která si vzala za úkol bojovat proti rasismu a xenofobii napříč Evropou. Prostřednictvím koordinovaných aktivit a společného úsilí, na místní i národní úrovni, se snaží koordinovat a podněcovat všechny ty, kdo jsou zainteresováni na potlačování diskriminace ve fotbale. FARE bylo založeno únorem 1999 z iniciativy fanouškovských skupin z třinácti různých zemí Evropy, když ve Vídni proběhlo setkání (i za účasti fotbalových asociací a hráčských unií) s cílem rozvinout společnou strategii a politiku proti rasismu a xenofobii. Své cíle a úkoly

¹⁶⁷ Vzhledem k používanému názvu někdy dochází k zaměňování fanouškovských ambasád s činností oficiálních státních ambasád, s nimiž však fanambasády nejsou nijak organizačně spjaty (až na občasnou vzájemnou spolupráci obou těchto na sobě nezávislých institucí).

vymezuje i na svých oficiálních webových stránkách (<http://www.farenet.org/>) v následujícím „akčním plánu“:

FARE vyzývá fotbalové řídicí orgány a kluby:

- Rozpoznat problém rasismu ve fotbale.
- Přijmout, publikovat a uplatňovat protirasistickou politiku.
- Plně využívat fotbalu ke sblížení lidí z různých komunit a kultur.
- Vybudovat partnerství se všemi organizacemi zaangażovanými do vytlačení rasismu z fotbalu zejména s fanouškovskými skupinami, migranty a etnickými minoritami.

FARE se zavazuje:

- Bojovat proti všem formám rasistického chování na stadionech a uvnitř klubů tím, že se k němu bude vyjadřovat.
- Zapojovat etnické minority a migranty do naší i do partnerských organizací.
- Pracovat společně se všemi organizacemi ochotnými potýkat se s problémem rasismu ve fotbale.

FARE se postupně stalo partnerem Evropské Unie, UEFA i FIFA¹⁶⁸ a je z jejich strany podporováno i finančně. Jednou ze dvou jeho největších aktivit je pravidelné pořádání „Akčního týdne“ pro rasismu a diskriminaci, který se už od roku 1999 koná vždy v druhé polovině října. Účast na této akci postupně narůstá, dostává se jí podpory ze strany UEFA i některých národních svazů a v roce 2008 se devátého Akčního týdne účastnilo už téměř tisíc fanouškovských skupin a různých dalších organizací z více než čtyřiceti zemí¹⁶⁹. Organizují se při tom akce s účastí hráčů, mediální prohlášení odsuzující rasismus, distribuce letáků, fanouškovské choreografie, protirasistické turnaje fanoušků apod. Kromě rasismu je pozornost věnována i dalším problémům, jako je homofobie, sexismus nebo sociální exkluze minorit.

Druhou velkou akcí pořádanou FARE (a zejména jednou z jeho spoluzakládajících organizací Progetto Ulrà) je protirasistické fanouškovské mistrovství (Mondiali Antirazzisti),

¹⁶⁸ FARE při evropských i světových mistrovstvích také pořádá doprovodné akce v ulicích, jako např. pouliční fotbalové turnaje s protirasistickým poselstvím a spolupracuje s organizací FSI realizující fanambasády.

¹⁶⁹ Zřejmě největší ohlas měla tato akce v Česku v roce 2006, kdy se do ní zapojily fanoušci a kluby Bohemians 1905, FC Slovan Liberec a FK Admira Slavoj Praha (srov. Smolík 2008: 212). V roce 2008 se akce účastnil jen liberecký klub a jeho fanoušci.

velký mezinárodní fanouškovský turnaj každoročně pořádaný v Itálii za účasti několika tisíc fanoušků (v roce 2008 se přihlásilo 204 týmů). Smyslem turnaje je umožnit navázání kontaktů mezi protirasistickými fanoušky z různých zemí, k čemuž napomáhá bohatý doprovodný program (přednášky, semináře, výstavy, koncerty apod.).

K dalším partnerům sdruženým v síti FARE patří národní organizace (různého organizačního charakteru i finančního zajištění), které se starají o vlastní projekty v jednotlivých státech (srov. Smolík 2008: 213):

- Show Racism the Red Card: Anglie
- Football Unites, Racism Divides (FURD): Anglie
- Kick it Out: Anglie
- Bündnis aktiver Fussball Fans (BAFF): Německo
- Dem Ball is´egal wer ihn tritt: Německo
- FairPlay. Viele Farben. Ein Spiel. - VIDC: Rakousko
- Never Again Association - Nigdy Wiecej: Polsko
- European Gay and Lesbian Sport Federation (EGLSF): Nizozemí
- Ligue internationale contre le racisme et l'antisemitisme (LICRA): Francie
- Ludia proti rasizmu: Slovensko

7.2 Anglický model řešení diváckého násilí

Následující výklad anglické politiky proti diváckému násilí bude ve své první části strukturován na základě nejdůležitějších zákonů prakticky pokrývajících celou problematiku. Pozornost však nebude zaměřena jen na samotné zákony, ale i na jejich uplatnění v praxi. Druhou částí pak bude shrnutí výchovných a preventivních aktivit.

7.2.1 Základní fotbalová legislativa

Nejprve předkládáme přehled základních zákonů, jimiž je v Anglii (a Walesu) oblast diváckého násilí řešena. Následně se podrobněji zastavíme u čtyř nejdůležitějších zákonů.

Tabulka 25: Přehled anglických zákonů (přímo či nepřímo) dotýkajících se diváckého násilí

Název zákona	Český překlad	Rok
Licensing Act	Licenční zákon	1964
Criminal Justice Act	Zákon o trestním soudnictví	1972
Safety of Sports Grounds Act	Zákon o bezpečnosti sportovních hřišť	1975
Criminal Law Act	Trestní zákon	1977
Sporting Events [Control of Alcohol etc.] Act	Zákon o sportovních utkáních (kontrola alkoholu atd.)	1985
Public Order Act	Zákon o veřejném pořádku	1986
Fire Safety and Safety of Places of Sport Act	Zákon o požární bezpečnosti a bezpečnosti sportovišť	1987
<u>Football Spectators Act</u>	Zákon o fotbalových divácích	1989
<u>Football [Offences] Act</u>	Zákon o fotbalové trestné činnosti	1991
Sporting Events [Control of Alcohol etc.] [Amendment] Act	Dodatkový zákon o sportovních utkáních (kontrola alkoholu atd.)	1992
Criminal Justice and Public Order Act	Zákon o trestní justici a veřejném pořádku	1994
<u>Police Act</u>	Zákon o policii	1996
Police Act	Zákon o policii	1997
Crime and Disorder Act	Zákon o trestné činnosti a porušování pořádku	1998
Football Offences and Disorder Act	Zákon o fotbalové trestné činnosti a výtržnostech	1999
<u>Football Disorder Act</u>	Zákon o fotbalových výtržnostech	2000
Violent Crime Reduction Act	Zákon o omezování násilné trestné činnosti	2006

Zdroj: Autor za využití seznamu anglické legislativy na webu <http://www.opsi.gov.uk/> a na základě dalších materiálů (Home Office 2000; Mošna 2004; Smolík 2008)¹⁷⁰.

¹⁷⁰ Tučně jsou uvedeny zákony speciálně zaměřené na problematiku fotbalu, resp. sportu. Podtrženy jsou ty zákony, jimž se budeme v následujícím výkladu blíže věnovat.

7.2.1.1 *The Football Spectators Act*

The Football Spectators Act – zákon o fotbalových divácích z roku 1989 (c.37) upravuje pořádání tzv. regulovaných fotbalových zápasů (designated football matches)¹⁷¹ v Anglii a Walesu a stanovuje práva a povinnosti návštěvníků fotbalových zápasů. Zákon je rozdělen do tří částí: První upravuje fotbalové zápasy v Anglii a Walesu, druhá zápasy mimo Anglii a Wales (především v souvislosti se soudními zákazy vstupu na stadion jakožto preventivními opatřeními k cestám mimo Anglii a Wales). Zákon uzavírá třetí, obecná část.

Na základě tohoto zákona se mimo jiné zřizuje Národní fotbalový licenční úřad (§ 8), stanovují se trestné činy související s fotbalem, upravuje se možnost vydávání zákazů vstupu na stadion (§ 15) a povinné hlášení odsouzeného pachatele (§ 19) na určité policejní stanici během fotbalového zápasu. Tato policejní stanice musí být určena v místě, které je pro povinnou osobu vhodné, zpravidla tam, kde pachatel bydlí nebo pracuje (srov. Mošna 2004).

Zákaz vstupu může být vydán pouze tehdy, pokud byl pachatel uznán vinným a byl odsouzen (i podmíněně) za trestný čin související s fotbalem (na stadionu i mimo něj). V této souvislosti musí být vydáno prohlášení o této souvislosti („declaration of relevance“). Zákaz lze navíc uložit jen tehdy, pomůže-li v prevenci násilí a výtržností na fotbale. I pokud dojde k porušení zákona mimo stadion, může příslušný soud po přezkoumání prohlásit, že se jednalo o čin v souvislosti s fotbalovým utkáním („football related offence“). Musí to vyjádřit vydáním prohlášení o souvislosti trestného činu s fotbalovým utkáním. Takový trestný čin musí být spáchán v době 24 hodin před nebo po utkání (§ 1 odst. 8)¹⁷². „Soudy mají však obvykle problém určit, zda trestný čin spáchaný mimo stadion je, či není fotbalovým trestným činem. Žalobce pak musí obviněnému oznámit úmysl soudu takové prohlášení vydat 5 dní před zahájením řízení u soudu. Proti vydání prohlášení o souvislosti se lze odvolat.“ (Mošna 2004).

Na základě ustanovení § 8 a následujících (§ 9 – 13) byl zřízen Fotbalový licenční úřad (Football Licensing Authority – FLA), který formálně spadá pod ministerstvo sportu (Bureš 2004). Jeho hlavním úkolem je „dohlížet na plnění obcemi vydaných licencí jednotlivým fotbalovým klubům, které je opravňují provozovat stadion a hrát regulované fotbalové zápasy“ (Mošna 2004, srov. Bureš 2004). Aby klub obdržel licenci, musí splnit

¹⁷¹ Jde o zápasy nejvyšších anglických soutěží, ale i mezinárodní zápasy. V zákonu přesně stanoveny.

¹⁷² Tato doba byla ze 2 hodin zvýšena na 24 hodin před a po regulovaném fotbalovém utkání Zákonem o fotbalových výtržnostech (Mošna 2004).

podmínky týkající se mimo jiné stavebně-technického řešení stadionu a podmínek aktivní a pasivní bezpečnosti diváků. Tato licence se každoročně obnovuje (ibid.). Stadiony mají kromě dalších bezpečnostních standardů disponovat i kamerovým systémem, který policii napomáhá identifikovat provinilce (Carnibella et al. 1996: 116-117).

Na základě § 14 odst. 7 byl vytvořen Úřad pro zákazy vstupu na fotbalová utkání (Football Banning Orders Authority – FBOA). Tato policejní složka má zejména sledovat udělené zákazy vstupu soudem, plnění povinnosti hlásit se na určené policejní stanici a regulovat podmínky vydávání a navrácení cestovních pasů. Spravuje také centrální záznamy o zákazech vstupu. „Úřad vydává vlastní oznámení týkající se konkrétní osoby o zákazu vstupu na konkrétní utkání a také zajišťuje, že podmínky povinnosti hlásit se na určité policejní stanici je zaslána povinné osobě spolu s oznamovacím dopisem. Úřad dále vede:

- centrální záznamy všech vydaných zákazů vstupu i s fotografií jednotlivce,
- záznam všech žádostí o výjimky a rozhodnutí o nich,
- záznam všech žádostí o zrušení zákazů a jejich výsledky,
- aktualizaci záznamů všech zákazů.“ (ibid.).

Zákon tedy také upravuje možnost soudu vydat tzv. „omezující nařízení“¹⁷³ (§15) pro osoby, které byly pravomocně odsouzeny k trestu odnětí svobody za trestný čin související s fotbalovým utkáním, spočívající v povinnosti hlásit se na určité policejní stanici, jíž na základě soudního rozhodnutí určí Úřad pro zákazy vstupu na fotbalová utkání (FBOA), a odevzdat cestovní pas v době konání regulovaného fotbalového utkání po dobu pěti let (§ 16). Musí se však vždy jednat o fotbalová utkání hraná mimo Anglii nebo Wales. Byla-li osoba pravomocně odsouzena k jinému trestu než odnětí svobody, může soud vydat nařízení omezení na dobu dvou let. V případě osoby odsouzené k trestu odnětí svobody nebo ve výkonu tohoto trestu se tato povinnost přerušuje do jejího propuštění z vězení (srov. Smolík 2008: 219).

Povinná osoba musí s sebou také vždy přinést oznamovací dopis stanovující povinnost hlásit se („notification letter“) a registrační kartu s fotografií. Další fotografie je založena ve spisu na stanici, kde se má osoba hlásit, a jedna se pošle na FBOA. Tento úřad pošle povinné osobě oznámení s informací, kdy odevzdat pas na policii a kdy se ohlásit. Neodevzdání pasu je porušení zákona. Za porušení uvedených opatření může být povinná osoba zatčena

¹⁷³ Smolík tento pojem („restrictive order“) překládá jako „restriktivní nařízení“ (Smolík 2008).

policejním důstojníkem, a to i bez zatykače. Při její snaze o vstup na stadion ji může zadržet i stevard nebo klubový činovník (srov. Mošna 2004).

Možnost podat u soudu žádost o zrušení nařízeného omezení upravuje ustanovení § 17. Podmínkou přípustnosti žádosti o zrušení omezení je minimálně roční platnost tohoto opatření. Zamítnutou žádost lze znovu opakovat nejdříve po šesti měsících. Zrušení předběžného opatření závisí na následujících faktorech, jimiž jsou:

- osobnostní profil,
- chování od doby, kdy byl příkaz vydán,
- povaha spáchaného činu,
- další okolnosti případu.

„Profil a charakter trestné činnosti slouží i jako podklad pro vydání opatření, a proto se jednoroční lhůta zdá být krátká zejména u osob, které si za fotbalový trestný čin odpykaly trest odnětí svobody“ (Mošna 2004).

Pravomoc orgánů činných v trestním řízení udělit výjimky z povinnosti hlásit se na policejní stanici upravuje ustanovení § 20. Pokud je výjimka z této povinnosti udělena, osoba stále zůstává povinna odevzdat pas pět dní před tím, než by její povinnost hlásit se vešla v platnost. Jediným důvodem pro možné udělení výjimky je zahraniční cesta zcela bez souvislosti s fotbalovým utkáním. O takové skutečnosti musí daná osoba policii nebo jiný orgán činný v trestním řízení přesvědčit. Udání nepravdivých nebo zavádějících údajů se v tomto případě považuje za trestný čin (srov. *ibid.*).

Pokud příslušný orgán obdrží informaci, že občan Anglie nebo Walesu v zahraničí spáchal trestný čin související s fotbalovým utkáním, FBOA ji předá policejnímu sboru v místě bydliště osoby (§ 22). Ten pak informaci předá soudu, který zašle obsílku k předvedení osoby k vydání zákazu vstupu (*ibid.*).

Kopie zákazů vstupu jsou ze soudů posílány přímo na fotbalovou asociaci. Takto získané informace jsou zohledňovány při prodeji vstupenek na domácí a mezinárodní zápasy, například při prodeji klubových permanentních vstupenek. Fotbalová asociace je za rozšíření těchto informací odpovědná a seznam zákazů vstupu je průběžně aktualizován (*ibid.*)

Na základě rozhodnutí klubu (je-li klub vlastníkem nemovitosti) může být jednotlivým fanouškům zakázán vstup na stadion daného klubu. Vychází se přitom z principů vlastnického práva. Dodržování pomáhají zajišťovat stevardi znající návštěvníky stadionu, opatření při prodeji permanentních vstupenek a sankce při zadržení na stadionu (ibid.).

Mnohá ustanovení Zákona o fotbalových divácích novelizoval Zákon o fotbalové trestné činnosti a výtržnostech (Football Offences and Disorder Act) z roku 1999 (c. 21), ale také Zákon o fotbalových výtržnostech (The Football Disorder Act) z roku 2000 (c. 25), který bude zmíněn později.

7.2.1.2 *The Football Offences Act*

Zákon o fotbalové trestné činnosti (The Football [Offences] Act) z roku 1991 (c. 19) obsahuje pouze 6 paragrafů a stanovuje nové trestné činy v souvislosti s fotbalem:

- vhazování předmětů na nebo směrem k hrací ploše nebo do části hlediště, kde jsou přítomni diváci, bez zákonného důvodu nebo zákonné omluvy (§ 2),
- účast na neslušném nebo rasistickém skandování na fotbalovém utkání (§ 3),¹⁷⁴
- vniknutí na hrací plochu nebo plochu přiléhající k hrací ploše, do které nemají diváci přístup, bez zákonného důvodu nebo zákonné omluvy (§ 4).

7.2.1.3 *The Police Act*

Zákonem o policii (The Police Act) z roku 1996 (c.16) je mimo jiné stanovena povinnost poskytnout finanční prostředky policii za přítomnost na soukromé akci (tou je i fotbalové utkání). Náklady na každého policistu přítomného během fotbalového utkání na stadionu tedy musí být uhrazeny klubem (§ 25 odst. 1). Ve speciální metodické příručce je upraveno, co vše se musí policii hradit (např. plat přítomného policisty včetně příplatku za přesčas a příspěvku na penzijní a zdravotní pojištění, náklady na dopravu na stadion atd.). V zásadě má jít o kompletní náklady na nasazení policistů (Home Office 2000: 31-33).

174 „Tato úprava vznikla na základě doporučení Taylorovy zprávy ke katastrofě v Hillsborough. Soudce Taylor došel k závěru, že rasistické skandování na stadionech pravděpodobně nemá za cíl vzbudit rasovou nenávisť a že nelze ani dokázat, že se k něčemu takovému schylovalo“ (Mošna 2004). Proto tedy tento paragraf, na jehož základě není třeba dokazovat, že ke skandování docházelo v dohledu nebo doslechu osob, které by jím mohly být obtěžovány, vyděšeny či zahrány do úzkých.

„Vzhledem k tomu mají fotbalové kluby zájem o co nejnižší přítomnost policistů na stadionu a mají tak větší snahu zajistit si bezpečnost diváků samy za využití stevardů.“ (Mošna 2004).¹⁷⁵

Centrálním bodem pro sběr, analýzu a rozšiřování informací o kriminalitě v souvislosti s fotbalovými zápasy je Národní zpravodajská služba pro informace v trestních věcech - sekce fotbalových informací (National Criminal Intelligence Service (NCIS)¹⁷⁶ - Football Intelligence Section (FIS)), která má sloužit i jako komunikační kanál mezi národními policejními sbory při výměně relevantních informací o fotbalových fanoušcích (Mošna 2004). Už od roku 1989 v rámci NCIS funguje také Fotbalová zpravodajská síť (Football Intelligence Unit – FIU) evidující nebezpečné fotbalové násilníky (Smolík 2008: 225). Na místní úrovni byl vytvořen tzv. Football Intelligence Officer (FCO) - policista přidělený každému klubu první a druhé nejvyšší národní fotbalové soutěže, který se specializuje na divácké násilí (ibid.).

Od osmdesátých let probíhala v Anglii rozsáhlá opatření proti fotbalovým chuligánům včetně dlouhodobého shromažďování informací o aktivitách jednotlivých chuligánských skupin či infiltrace tajných policistů do těchto gangů, díky čemuž byly zatčeny jejich hlavní postavy (Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 54-59). Využíváno je také nasazení spotterů¹⁷⁷ při výjezdech anglických fanoušků (Smolík 2008: 217).

7.2.1.4 *The Football Disorder Act*

Tímto Zákonem o fotbalových výtržnostech (*The Football Disorder Act*) z roku 2000 (c. 25) se novelizuje trestní část zákona o fotbalových divácích a zavádí se některé důležité změny¹⁷⁸:

- Pokud je zákaz vstupu soudně vydán, vztahuje se na veškerá fotbalová utkání ve všech státech. Ruší se tedy rozdíl mezi domácím a zahraničním zákazem vstupu na stadiony.

¹⁷⁵ Například v minulé sezóně (2007/2008) se odehrálo 41% zápasů zcela bez policejní přítomnosti (Home Office 2008: 2).

¹⁷⁶ Její činnost je legislativně ukotvena zejména v Policejním zákonu z roku 1997 (c.50).

¹⁷⁷ Policisté se znalostí problémových fanoušků klubu (resp. země), kteří pomáhají identifikovat problémové jedince a svou přítomností v terénu působí i preventivně (Bureš 2004; srov. Carnibella et al. 1996: 123).

¹⁷⁸ Tato zpřísněná opatření v boji proti fotbalovým chuligánům se v Anglii stala terčem kritiky nevládních organizací hájících občanské svobody a postupný úpadek atmosféry na anglických stadionech bývá vnímán jako jejich (nezamýšlený) vedlejší důsledek (Williams 2002).

- Soudní zákaz vstupu je spojen s vrácením cestovního pasu v době, kdy je tento zákaz „aktivován“ (povinnost vrátit cestovní pas se vztahuje pouze na dobu, kdy má proběhnout fotbalový zápas).
- Ukládání zákazů vstupu je možné nově i na základě civilního řízení a žaloby podané policií s požadavkem dostavit se k soudu k projednání návrhu na uložení zákazu vstupu během následujících 24 hodin¹⁷⁹. V této době nesmí taková osoba opustit Anglii a Wales, je povinna odevzdat na policii cestovní pas a lze ji zadržet až do doby jejího nalodění, odletu nebo odjezdu (Mošna 2004).

Mezi novými trestnými činy, které vedou k vydání zákazu vstupu na základě tohoto zákona, jsou:

- držení nebo použití světlic nebo dělbuchů na fotbalových zápasech,
- nošení, držení nebo použití útočné zbraně nebo palné zbraně,
- porušení zákazu vstupu nebo nedostavení se k projednání civilní policejní žaloby k soudu na základě „oznámení“ (ibid.).

K zatýkání fanoušků dochází jak na stadionech, tak mimo něj¹⁸⁰. Vývoj počtu zatčených v souvislosti s fotbalovými zápasy v Anglii a Walesu po přijetí Zákona o fotbalových výtržnostech znázorňuje následující tabulka:

Tabulka 26: Počet zatčených v souvislosti s fotbalem v Anglii a Walesu

Sezóna	Premier League	Celkem
2000/2001	1623	3972
2001/2002	1192	3617
2002/2003	1388	3672
2003/2004	1125	3555
2004/2005	951	3271
2005/2006	1108	3056
2006/2007	998	3404
2007/2008	1263	3476

Zdroj: Statistics on arrests and banning orders: season 2007-08 (Home Office 2008: 8).

¹⁷⁹ Takové „oznámení“ lze vydat pouze občanovi Velké Británie a musí být schváleno minimálně důstojníkem s hodností inspektora. Pokud soud následně nevydá zákaz vstupu, může přiznat náhradu škody osobě, která tímto jednáním utrpěla škodu (ve formě ušlého zisku). Maximální výše možné přiznané částky náhrady škody je 5000 liber.

¹⁸⁰ V minulé sezóně (2007/08) byla zatčení v následujícím poměru: 40,5% na stadionech, 59,5% mimo stadiony (Home Office 2008: 9).

V Anglii jsou tedy zákazy vstupu udělovány buďto na základě soudního rozhodnutí v občanském řízení, nebo na základě rozhodnutí klubů (Smolík 2008: 221). Četnost jejich užívání dokládá následující tabulka:

Tabulka 27: Zákazy vstupu v Anglii a Walesu (stav k 9.srpnu 2007)¹⁸¹

Klub	Platné	2006/07
Arsenal	42	5
Aston Villa	81	3
Birmingham City	54	12
Blackburn Rovers	17	2
Bolton Wanderers	50	9
Chelsea	84	14
Derby County	46	14
Everton	41	8
Fulham	5	0
Liverpool	64	17
Manchester City	60	15
Manchester United	90	20
Middlesbrough	62	15
Newcastle United	39	21
Portsmouth	95	1
Reading	18	3
Sunderland	48	19
Tottenham Hotspur	37	14
West Ham United	46	4
Wigan Athletic	30	4
Premier League	1009	200
Anglie & Wales	3203	644

Zdroj: Statistics on arrests and banning orders: season 2006-07 (Home Office 2007: 4).

7.2.2 Výchovné a preventivní aktivity

Sociální prevence nebývá označována za nejsilnější stránku tzv. anglického modelu zvládnání diváckého násilí. Poměrně striktně to komentuje Šveřepa: „Anglie je chválena za moderní přístup k represí vůči fotbalovým násilníkům, zároveň ji ale stíhá kritika za absenci

¹⁸¹ V tabulce jsou uváděny aktuálně platné zákazy vstupu a zákazy vstupu vyslovené během sezóny 2006/07.

sociální prevence ve vztahu k nim“ (Šveřepa 2004: 24; srov. Smolík 2008: 226). Přestože je britský přístup označován za „převážně reaktivní“ (Stevens, Kesslerová, Steinacková 2004: 58) a sociálně preventivní opatření nejsou realizována v takovém rozsahu jako například v Německu¹⁸², ani v Anglii se divácké násilí neřeší jen kontrolními a represivními nástroji, přičemž v preventivních projektech se angažují jak kluby, tak policie a orgány místní samosprávy (Rada Evropy 2005: 32).

Některé kluby v rámci tzv. komunitních programů organizují (ve spolupráci s místním školským odborem) doučování pro problémové žáky a mládež ze sociálně deprivovaných oblastí, pro něž jsou kromě toho také organizovány fotbalové turnaje. Prostory a část financí pro tyto aktivity poskytuje klub, dalšími zdroji jsou například granty ministerstev a dary sponzorů. Kluby navíc přispívají také účastí svých slavných fotbalistů nebo prezentací projektů ve svých tiskovinách (ibid.; OBP MV ČR 2008).

Z anglických fanouškovských organizací je se svými více než 142 000 členy¹⁸³ největší a nejdůležitější Football Supporters' Federation (FSF), která je jednou ze spoluzakládajících a vůdčích organizací mezinárodní sítě FSI. Pro anglické fanoušky už od roku 1990 zajišťuje již výše popisované služby fanambasád (Fan Embassies), a to nejen při velkých turnajích, ale téměř při všech venkovních zápasech anglické fotbalové reprezentace. FSF má demokratickou strukturu, vlastní sponzory, národní vedení je voleno a k aktivitám této fanouškovské federace patří i lobování u fotbalových představitelů, státních úředníků a politiků. Organizuje také vlastní kampaně, jako například na podporu znovupovolení míst ke stání na anglických stadionech nebo proti neúměrným cenám vstupenek (<http://www.fsf.org.uk/>).

¹⁸² Viz kap. 7.3.1.1.

¹⁸³ Jak z řad individuálních fanoušků, tak členů lokálních fanouškovských organizací sdružených ve FSF. Další anglické fanouškovské organizace zmiňuje Smolík (2008: 227-228).

7.3 Německý model řešení diváckého násilí

Jelikož je v Německu oblast diváckého násilí řešena jedním základním dokumentem, jenž pokrývá prakticky celou problematiku a vytváří základ pro ucelenou politiku, budeme následující výklad strukturovat podle této normy a jejích součástí. Stejně jako v případě Anglie se budeme věnovat i praktickým dopadům této zákonné normy.

7.3.1 Nationales Konzept Sport und Sicherheit

Nationales Konzept Sport und Sicherheit¹⁸⁴ je základní legislativní normou upravující bezpečnost na fotbalových stadionech v Německu. Byla zpracována v roce 1992 (schválena v roce 2003) a na jejím vypracování se v rámci pracovní skupiny¹⁸⁵ podílely následující instituce (ANKSS 1992: 7):

- Deutscher Fußballbund (Německý fotbalový svaz)
- Deutscher Sportbund (Německý sportovní svaz)
- Deutscher Städtetag (Německý svaz měst)
- Innenministerkonferenz (Rada ministrů vnitra)
- Jugendministerkonferenz (Rada ministrů mládeže)
- Sportministerkonferenz (Rada ministrů sportu)
- Bundesministerium des Innern (Spolkové ministerstvo vnitra)
- Bundesministerium für Frauen und Jugend (Spolkové ministerstvo žen a mládeže)

Mezi oblastí, které jsou touto komplexní koncepcí řešeny, patří (zejména) následující tématické okruhy (ibid. 8-9):

- Práce s fanoušky v rámci sociální práce
- Návštěvní řády stadionů
- Zákazy vstupu na stadiony
- Pořadatelská služba
- Bezpečnost stadionů
- Spolupráce všech zúčastněných aktérů

¹⁸⁴ Překlad: Národní koncept Sport a bezpečnost. Dále využívána jen zkratka: NKSS.

¹⁸⁵ Arbeitsgruppe Nationales Konzept Sport und Sicherheit. Zkratka: ANKSS.

7.3.1.1 Sociální práce s fanoušky - fanprojekty

Fanprojekty mají být dle Koncepce ke zřízení fanprojektů na místní úrovni a Koordinačního úřadu fanprojektů (Konzeption zur Einrichtung von Fanprojekten auf örtlicher Ebene und einer Koordinationsstelle Fanprojekte), která je součástí NKSS, zřízeny ve všech bundesligových městech a v dalších městech, kde se pravidelně objevují větší problémy s fotbalovými výtržníky (ANKSS 1992: 11-19). K jejich cílům patří zejména:

- omezení násilí, preventivní práce (např. přispívat k nenásilným řešením konfliktů),
- potlačování extrémistických orientací (předsudky, xenofobie, ale i výtržnosti),
- zvyšování sebedůvěry mladých příznivců a stabilizování jejich skupin,
- přispět k větší zainteresovanosti společenských institucí pro zájmy mladých,
- znovunavázání mladých příznivců na jejich kluby (klubismus).

To vyžaduje především (ibid.):

- spoluúčast na životě mladých příznivců (např. doprovázení na zápasy, srazy, streetwork, udržování jejich kontaktů ke klubům),
- organizaci setkávání mladých,
- vzdělávací práci (např. vzdělávací pobyty, semináře ve školách, diskuze mladých se zástupci společenských institucí),
- kulturně pedagogickou práci (např. vyvracení předsudků, zaměření na otázky hodnot a smyslu života či vývoj profesionálního fotbalu),
- poskytování situační pomoci (spolupráce s poradenskými institucemi),
- nabídka volnočasových aktivit (např. sportování, promítání filmů),
- podpora při sebeorganizaci (např. zakládání fanklubů, organizace výjezdů, vydávání vlastních časopisů),
- zpracovávání a dokumentace místního vývoje mládežnických subkultur (např. skinheads, hooligans),
- informování veřejnosti (např. média, přednášky ve školách).

Velmi důležité přitom je, aby si fanprojekty získaly dostatečnou důvěru v rámci fanouškovské scény. Personálně by fanprojekt měl být zajištěn osobami s odborností pedagog, sociální pedagog, sociální pracovník, učitel tělesné výchovy nebo srovnatelnou,

přičemž nejméně dva pracovníci musí mít zkušenosti v oboru práce s mládeží nebo sociální práce. Fanprojekt by měl disponovat vhodnými prostorami (kancelářské prostory, klubovní, skladové...) na dobře přístupném místě, dostatečným kancelářským vybavením, minibusem (9 míst) a vybavením pro nabídku volnočasového vyžití. Financování fanprojektu má přibližně z jedné třetiny zajišťovat Německý fotbalový svaz (resp. fotbalový klub), příslušná spolková země a obec, v níž je fanprojekt zřizován (ibid.).

Zastřešující organizací všech fanprojektů má být Koordinationsstelle Fanprojekte¹⁸⁶ (Koordinační úřad fanprojektů) se sídlem ve Frankfurtu. Ten se stará o koordinaci a odborné vedení jednotlivých projektů včetně jejich evaluace, dále také o zavádění nových projektů¹⁸⁷ a školení pracovníků. Součástí úkolů Koordinačního úřadu je také realizace tzv. fanouškovských ambasad při mezinárodních utkáních a turnajích v rámci sítě organizací Football Supporters International (<http://www.kos-fanprojekte.info/>).

Historie německých fanprojektů ale sahá až do počátku osmdesátých let, kdy začaly spontánně vznikat první fanprojekty v Brémách, Hamburku, Hannoveru, Frankfurtu a Berlíně. Fanprojekty jsou ceněny také pro svou roli prostředníka mezi fanoušky, klubem a policií. Přitom je podstatné zachovávat nezávislost fanprojektů na klubu i policii, aby neztratily důvěru fanoušků (Pilz 2000).

Jednou ze současných hlavních cílových skupin práce fanprojektů jsou mladí fanoušci, kteří se označují jako „ultras“. Jde přitom především o to, nakolik se povede dát těmto převážně atmosférově zaměřeným fanouškům prostor k jejich seberealizaci, posilovat tento směr a imunizovat je tak od extrémních tendencí. To je o to důležitější, o co více jsou potřeby ultra-choreografií kvůli novým předpisům znemožňovány. Pokud se nepodaří zastavit takové kriminalizující tendence, hrozí, že se ultras posunou více směrem k pravicovému extrémismu a násilnostem (ibid.).

Kromě sociálních pracovníků působí v rámci klubů tzv. Fanbeauftragte (pověřenci pro fanoušky), kteří se starají o kontakt klubu s fanoušky. Jejich úkolem mimo jiné je:

- rozhovory s fanoušky, předávání informací
- pořádání setkání fanoušků s funkcionáři a hráči
- účast na výjezdech

¹⁸⁶ Internetová adresa: <http://www.kos-fanprojekte.info/> (zkratka KOS-Fanprojekte je běžně užívána).

¹⁸⁷ V současnosti jich v celém Německu funguje 36 a počet neustále narůstá.

I když se pole práce pověřenců práci fanprojektů podobá, jsou mezi nimi rozdíly: Fanprojekt nemůže vykonávat tzv. „fan management“, ale jen Fanprojekt se přímo soustřeďuje na preventivní sociální práci s fanoušky (ibid.).

7.3.1.2 Celostátní zákazy vstupu na stadion

Součástí NKSS je také Výsledková zpráva „Celostátně platné zákazy vstupu na stadion“ (Ergebnisbericht »Bundesweit wirksame Stadionverbote«). Zpráva nejprve shrnuje dosavadní praxi udělování zákazů vstupu na stadion a následně sjednocuje jejich další praxi (ANKSS 1992: 20-25). Tyto zákazy jsou považovány za vhodný a účinný nástroj ke zvýšení bezpečnosti v souvislosti s fotbalovými zápasy. Vycházejí z občanského práva a jsou ukládány tím, kdo disponuje domovním právem (Hausrechtinhaber), tedy například klubem. Návštěvníci stadionu musí být vhodným způsobem upozorněni, za jaké jednání jim může být udělen zákaz vstupu a že při vstupu se musí podrobit i kontrole osobních dokumentů.

Zákazy vstupu platné jen pro příslušný stadion jsou udělovány za méně závažné delikty (délka 3-12 měsíců). Celostátně platné zákazy vstupu (délka 1-5 let) mají postihovat zejména osoby, které se dopustily trestného činu (jak na stadionu, tak po cestě na stadion). Postih má být vždy udělován především za následující trestné činy (ibid.):

- násilné trestné činy (ohrožení zdraví i majetku)
- nebezpečné ohrožování dopravního provozu
- rušení veřejných provozů
- obtěžování
- provinění proti zákonu o zbraních
- provinění proti zákonu o výbušninách
- výtržnictví
- porušení domovní svobody
- osvobození zadržených
- krádeže a loupeže
- zneužití tísňových linek
- provinění zákonu o shromažďování

Takové činy, které zjistí Policie, oznamuje ihned vlastníkovi stadionu. Celostátní zákazy platí pro zápasy první i druhé Bundesligy a pro další zápasy organizované Německým fotbalovým svazem (např. mezistátní zápasy, finále Německého poháru). Vlastník stadionu sdělí provinilci rozhodnutí o udělení zákazu celostátního vstupu na stadiony poštou, čímž rozhodnutí nabývá na platnosti. Údaje o udělených zákazech vstupu eviduje centrální úřad. Celostátní zákaz vstupu lze udělit i tomu, kdo se stejně proviní při zápase v zahraničí (ibid.).

Pravidla pro udělování zákazů vstupu jsou aktualizovány a blíže specifikovány ve směrnících vydávaných Německým fotbalovým svazem¹⁸⁸. Podle aktuální směrnice platné od 31. března 2008 (DFB 2008a) se rozlišují místní zákazy vstupu na stadion (platné jen pro určitý stadion) a celostátní zákazy vstupu. Zatímco místní zákaz se má využívat v případě méně vážných přestupků vůči návštěvnímu řádu, celostátní zákaz vstupu na stadiony je udělován osobám, které jsou obviněny z trestných činů nebo v případě závažných přestupků vůči návštěvnímu řádu, což platí i pro obdobné jednání v zahraničí. Rozlišují se přitom následující kategorie s uvedením odpovídajících nejvyšších možných trestů:

- Kategorie A: méně závažný případ – do 30. června roku následujícího po aktuální sezóně (místní zákaz vstupu).
- Kategorie B: závažný případ – do 30. června třetího roku po aktuální sezóně (celostátní zákaz vstupu).
- Kategorie C: obzvláště závažný případ – do 30. června pátého roku po aktuální sezóně (celostátní zákazu vstupu).

V určitých případech lze zažádat o zkrácení či zrušení zákazu (např. v případě zastavení stíhání), v případě kategorií B a C nejdříve po uplynutí poloviny trestu (DFB 2008a: 10).

Ve fanouškovských kruzích v poslední letech roste silná nespokojenost s praxí udělování zákazů vstupu, které jsou podle mnoha fanoušků zneužívány (jak ze strany klubů tak policie), jsou příliš vysoké, neadekvátní k proviněním a často postihují i nevinné lidi. Roste přitom vlna solidarity s postiženými a často se organizují různé místní i celonárodní protestní akce s cílem revidovat dosavadní praxi udělování zákazů vstupu na stadion a využívat např. „podmínečných“ zákazů vstupu (viz např. Stadionwelt 2008). V současnosti se také vedou soudní spory o legálnost Databáze sportovních násilníků (Datei Gewalttäter

¹⁸⁸ Deutscher Fussballbund (DFB).

Sport), kterou dosud vedl Bundeskriminalamt (Spolkový kriminální úřad) a v níž je zaznamenáno téměř 10 000 fotbalových výtržníků.

7.3.1.3 *Směrnice pro pořadatelské služby*

Její činnost je řešena v další části NKSS, Rámcové směrnici pro pořadatelské služby (Rahmenrichtlinien für Ordnerdienste). Cílem této směrnice (ANKSS 1992: 26-32) je, aby nasazení pořadatelských služeb při všech sportovních utkáních na stadionech bylo účinné a probíhalo pokud možno za stejných podmínek. Rámcově definuje úkoly, organizaci a způsob vedení pořadatelské služby, počet jejích příslušníků a jejich označení, přípravu před zápasem, úkoly jednotlivých pořadatelů, jejich výběr a školení, pravomoci pořadatelské služby (na základě smlouvy s klubem pořádajícím utkání), způsoby komunikace a spolupráce s ostatními zúčastněnými institucemi (Policie, Hasiči, Záchraná služba...). NKSS dále obsahuje i Vzorový návštěvní řád stadionu (Musterstadionordnung), který má sloužit jako příklad pro návštěvní řády jednotlivých stadionů (ANKSS 1992: 33-36).

Výše uvedené záležitosti jsou rozpracovány a upřesněny v dalších směrnících DFB, které řeší například i prodej alkoholických nápojů na stadionu během utkání. Ten je sice obecně zakázán, ale při výslovném svolení místních bezpečnostních orgánů je možné povolení prodeje piva se sníženým obsahem alkoholu (DFB 2008b: 15).

7.3.1.4 *Normy pro stadiony*

Koncepce pro stavební bezpečnostní normy a organizačně provozní podmínky na stadionech (Konzeption für bauliche Sicherheitsstandards und organisatorisch-betriebliche Bedingungen in Stadien) vychází mimo jiné z Evropské úmluvy k diváckému násilí a nevhodnému chování při sportovních utkáních, zvláště při fotbalových zápasech a z interních předpisů FIFA, UEFA a DFB. Je také součástí NKSS (ANKSS 1992: 37-45). Doporučení platí pro nezastřešené stadiony s minimální kapacitou 10 000 diváků, na kterých hrají kluby první nebo druhé Bundesligy nebo na kterých se hrají mezistátní zápasy. Přesně se vymezuje například vnější zabezpečení stadionu:

- vnější oplocení (nebo obdobně oddělení) o výšce min. 2,50m

- brány, jež lze bez ohrožení zdraví uzavřít a které musí odolat i velkému tlaku davů
- vchody, které zajistí, že návštěvníci budou moci vstupovat jen jednotlivě a za sebou
- prostory pro kontrolu vstupujících osob
- pokladny zabudované do vnějšího ohraničení stadionu a se zařízením umožňujícím ohlásit zprávu o vzniklých problémech a připojené na interní telefonní síť

Předepsána jsou mimo jiné následující provozní opatření:

- pokud možno oddělená parkoviště pro příznivce obou týmů
- oddělená parkoviště pro mužstva a rozhodčí uvnitř prostoru stadionu
- dostatečně velké přístupové cesty
- označená samostatná parkoviště pro vozy záchranné služby a bezpečnostních služeb
- prostor pro přistání vrtulníku nedaleko stadionu

Stadion musí také disponovat schválenými a dobře vyznačenými únikovými cestami a příjezdovou cestou (nejméně 6m širokou a 3,5m vysokou) umožňující obousměrný provoz. Oddělení hrací plochy od hlediště má zajišťovat nejméně 2,2m vysoký plot (nebo např. plexisklo) s dostatkem únikových bran. Místa pro diváky mají být očíslované sedačky, kromě prostorů pro domácí a hostující vlajkonoše¹⁸⁹, v rozsahu povoleném DFB. Prostory pro diváky mají být odděleny tak, aby v jednotlivých sektorech nebylo více než 2.500 míst a aby byla možná vstupní kontrola. V sektorech pro stání mají být instalovány konstrukce (zábradlí) zabráňující velikým posunům masy diváků. Toalety a prodejní stánky mají být u každého sektoru. Pro fyzicky postižené diváky mají být zřízena místa, z nichž dobře uvidí na hrací plochu.

Dále je řešena i problematika oprávnění ke vstupu na stadion, zejména prodej a kontrola vstupenek. Na stadionech musí být příslušné řídicí místnosti pro pořadatele, hasiče, záchranáře a policisty vybavené telefonní přípojkou. Při návštěvě nad 5000 diváků musí být na stadionu přítomen nejméně jeden lékař rychlé záchranné služby, při návštěvě nad 20 000 diváků pak nejméně dva. Stadion má být také opatřen dostatečným ozvučením a monitorovacím kamerovým systémem. Při každém utkání musí být nejméně jeden způsobilý hlasatel, který má připravené i hlášení pro krizové situace.

¹⁸⁹ V Německu jsou narození od Anglie umožněna i místa ke stání (zpravidla v sektorech pro domácí a hostující vlajkonoše), která jsou zpravidla řešena pomocí tzv. „kombinovaných míst“, aby při mezistátních zápasech bylo možné i místa ke stání přeměnit na místa k sezení a vyhovět tak mezinárodním předpisům UEFA.

7.3.1.5 Spolupráce na místní i celostátní úrovni

Poslední součástí NKSS je Koncepce pro institucionalizování spolupráce na místní i celostátní úrovni (Konzeption zur Institutionalisierung der Zusammenarbeit auf örtlicher und überörtlicher Ebene). Cílem této koncepce (ANKSS 1992: 46-48) je institucionalizovanou spoluprací všech zúčastněných co nejlépe čelit všem možným bezpečnostním problémům v souvislosti se sportovními utkáními.

Na celostátní úrovni dohlíží nad plněním úkolů vyplývajících z konceptu příslušné grémium: Národní výbor sportu a bezpečnosti (Nationaler Ausschuss Sport und Sicherheit). Výbor zasedá nejméně jednou ročně a jsou v něm zastoupeni:

- Arbeitsgemeinschaft der für das Bau-, Wohnungs- und Siedlungswesen zuständigen Minister der Länder: ARGEBAU (pracovní spolek ministrů zodpovědných za bytovou politiku)
- Bundesminister für Frauen und Jugend (spolkový ministr pro ženy a mládež)
- Bundesminister des Innern (spolkový ministr vnitra)
- Deutscher Fußballbund (Německý fotbalový svaz)
- Deutscher Sportbund (Německý svaz mládeže)
- Deutscher Städtetag (Německý svaz měst)
- Innenministerkonferenz (Rada ministrů vnitra)
- Jugendministerkonferenz (Rada ministrů mládeže)
- Koordinierungsstelle Fanprojekte (Koordinační úřad fanprojektů)
- Sportministerkonferenz (Rada ministrů sportu)

Národní výbor mimo jiné vyhodnocuje zprávy Místních výborů sportu a bezpečnosti (Örtlicher Ausschuss Sport und Sicherheit), které také zasedají nejméně jednou ročně (před startem bundesligové sezóny) a skládají se ze zástupců následujících institucí: vlastník sportoviště, fanprojekt, hasiči, justice, obec (např. Úřad péče o mládež, Obecní úřad, Stavební úřad, Sportovní úřad), zřizovatelé místní péče o mládež, městská hromadná doprava (např. vlaky, autobusová doprava, veřejné služby), poradatelská služba, policie (i drážní) a fotbalový oddíl.

7.4 *Politika řešení diváckého násilí v Česku*

Detailní popisné zpracování policy analysis řešení diváckého násilí v České republice (včetně popisu aktérů zapojených do této policy a jejich širších souvislostí) již ve své disertační práci nedávno předložil Smolík (2008)¹⁹⁰, proto se omezíme pouze na její základní shrnutí a případné doplnění, přičemž budeme vycházet z již zpracované Smolíkovy analýzy a dále pak především z materiálů Ministerstva vnitra (OPK MV ČR 2003; OBP MV ČR 2004; OBP MV ČR 2008).

Divácké násilí je řešeno zejména v rámci vnitřní bezpečnostní politiky (viz Smolík 2008: 148-152) a okrajově také jako součást protixtremistické politiky (ibid.: 152-164). Každoroční zprávy (resp. informace) o problematice extremismu v ČR pravidelně obsahují i pasáž o diváckém násilí (srov. Smolík 2008: 126). Ta je většinou natolik krátká, že zmínku v dosud poslední z těchto zpráv (za rok 2007) můžeme pro bližší představu v plném znění citovat:

„V oblasti problematiky diváckého násilí došlo v průběhu roku 2007 k radikalizaci chování diváků mezinárodně označovaných jako „rizikových“, a to zejména fanoušků klubů AC Sparta Praha, SK Slavia Praha a FC Baník Ostrava a Bohemians Ti se při vzájemných ligových zápasech, ale i na mezinárodní úrovni, prezentovali násilnými projevy.

V roce 2007 se jako nejčastější porušování pořádku v souvislosti s fotbalovými a hokejovými zápasy objevovaly fyzické útoky, poškozování majetku a projevy rasismu. V podzimní části 1. Gambrinus ligy se ve větším rozsahu objevilo používání zábavné pyrotechniky.

Z hlediska porušování veřejného pořádku nebo páchání trestných činů v souvislosti s fotbalovými zápasy se v ČR v r. 2007 potvrdil trend z předchozích let. Větší riziko před zápasy národního týmu představovaly zápasy I. Gambrinus ligy a pohárová utkání UEFA. Byl rovněž zaznamenán nárůst počtu českých fanoušků, nevyjímaje rizikové fanoušky, kteří cestovali na zápasy národního týmu, anebo na zápasy svých klubů do zahraničí. V ČR byly opět nejrizikovějšími vzájemné zápasy FC Baník Ostrava, AC Sparta Praha, 1. FC Brno, SK Slavia Praha a Bohemians.

¹⁹⁰ Zejména v kapitole 5 „Politika proti fotbalovému chuligánství a politizace problematiky v České republice – policy analysis“ (Smolík 2008: 142-183). Původně se stejnému tématickému okruhu měla podrobněji věnovat i tato práce (teze diplomové práce byly odevzdány v létě 2007), nicméně vzhledem ke Smolíkově analýze, jež byla zveřejněna v době, kdy se tato práce začínala zpracovávat, bylo obsahové zaměření (resp. pozornost věnovaná jednotlivým aspektům zkoumaného fenoménu) přehodnoceno.

U zápasů národního týmu se převážně jednalo o kvalifikační zápasy na EURO 2008. Při domácích zápasech došlo v r. 2007 ke dvěma závažným porušením veřejného pořádku. Jednalo se o zápas s Walesem v Teplicích, kdy mladí hooligans napadali před jeho zahájením fanoušky Walesu a závažně svým jednáním poškodili veřejný i soukromý majetek. V druhém případě, daleko závažnějším, došlo k narušení veřejného pořádku při zápase s Německem, kdy cca 500 českých rizikových fanoušků napadlo na Václavském náměstí v Praze dvě hodiny před zápasem německé hooligans. Výsledkem bylo nejen poničení dvou restaurací, zničení zboží na stánkových prodejních pultech, ale i zranění několika osob, včetně osob nezúčastněných. Na zahraniční zápasy proti atraktivním soupeřům, jakými jsou Německo, Wales, Irsko či Slovensko, byl zaznamenán výjezd velkého počtu fanoušků. Ti se však žádného protiprávního jednání v zahraničí nedopustili. Při těchto zápasech se potvrdila užitečnost přítomnosti policistů - spotterů z ČR, kteří s fanoušky komunikovali a tím předcházeli případným problémům“ (MV ČR 2008).

Úvodní pasáž o radikalizaci rizikových fanoušků je třeba vnímat s ohledem na to, že v podstatě totožnou tezi obsahují i předchozí zprávy (MV ČR 2007, MV ČR 2006, MV ČR 2005), významnější posun v posledních sezónách však v našem výzkumu potvrzen nebyl.

Jako model pro popis politiky proti diváckému násilí Smolík (2008: 142) využívá koncept výzkumu sítí, přičemž se odvolává na jeho pojetí, které popisují Fiala a Schubert (2000). Podle jiné učebnice veřejné politiky se koncept sítě tvorby politik (policy networks) „snaží analyzovat a pochopit tvorbu veřejné politiky jako sféru otevřeného politického prostoru, v němž probíhají různorodé a proměnlivé interakce mezi volně spjatými skupinami aktérů“ (Potůček a kol. 2005: 53). Náš popis se nyní na základě tohoto pojetí také bude soustředit na jednotlivé klíčové aktéry politiky, především s využitím jejich prohlášení a dokumentů (srov. Smolík 2008: 143). Ještě předtím ale popíšeme základní legislativní rámec dotýkající se této policy.

7.4.1 Základní legislativní rámec

Česká legislativa nedisponuje speciálním zákonem, který by reguloval oblast diváckého násilí (narozdíl od Anglie i Německa). I tak Ministerstvo vnitra konstatuje, že „v případě ČR existuje dostatek legislativních i jiných nástrojů, kterými lze postihnout případy diváckého násilí“ (OBP MV ČR 2008: 4). Legislativu, která se diváckého násilí

bezprostředně dotýká shrneme v následujícím přehledu a potom i v části věnované klíčovými aktéry politiky.

7.4.1.1 Pořádání fotbalových utkání

Zatímco podle zákona ČNR č. 37/1989 Sb. (o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi, ve znění pozdějších předpisů) zakazoval prodávat nebo podávat alkoholické nápoje anebo jinak umožňovat jejich požívání při sportovních podnicích (tedy i při fotbalových zápasech) a za jeho nedodržení pořadateli hrozilo, že mu obecní úřad udělí pokutu až do výše 50 000 Kč (viz OBP MV ČR 2004), na většině fotbalových stadionů byl přesto dlouhodobě porušován.

Zákon č. 379/2005 (o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů) na základě §12 (1f) toto diskutované ustanovení zrušil a povolil alespoň podávání piva: „Zakazuje se prodávat nebo podávat alkoholické nápoje: (f) na sportovních akcích, s výjimkou výčepního piva s extraktem původní mladiny do 10 hmotnostních procent“.

Spontánní (neohlášené) shromáždění fanoušků před nebo po utkání může být na základě zákona č. 84/1990 Sb. (o právu shromažďovacím, ve znění pozdějších předpisů) rozpuštěno za předpokladu, že nastaly okolnosti, které by jinak odůvodnily jeho zákaz podle § 10 odst. 1-3 (násilí, popírání osobních a politických práv apod.). Rozpustit jej může zástupce úřadu obce (§ 12 odst. 1) a za určitých okolností i Policie ČR (OBP MV ČR 2004).

7.4.1.2 Protiprávní činy v souvislosti s diváckým násilím

7.4.1.2.1 Trestné činy

Nejčastějším trestným činem souvisejícím s fotbalem je výtržnictví (podle § 202 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, ve znění pozdějších předpisů). Výtržností je takové jednání, které závažným způsobem hrubě narušuje veřejný klid a pořádek a je pro ně typický zjevně neuctivý a neukázněný postoj pachatele k zásadám občanského soužití (OPK MV ČR 2003). Za tento trestný čin může být pachatel potrestán odnětím svobody až na dva roky (až na tři roky jako člen organizované skupiny) nebo peněžitým trestem.

Na základě zákona č. 343/2006 Sb. ze dne 29. května 2006 (kterým se změnil Trestní zákon č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů; účinnosti nabyl 1. října 2006) byl § 202 doplněn o následující vymezení trestného činu výtržnictví, kterého se dopustí ten (odstavec 1), „kdo se dopustí veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném hrubé neslušnosti nebo výtržnosti zejména tím, že napadne jiného, hanobí historickou nebo kulturní památku, hrob nebo jiné pietní místo anebo hrubým způsobem ruší přípravu nebo průběh organizovaného sportovního utkání, shromáždění nebo obřadu lidí“ (viz Smolík 2008: 132-133).

Dalšími trestnými činy páchanými v souvislosti s (převážně) fotbalovými utkáními bývají:

- Útok na veřejného činitele (§ 155)
- Hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení (§ 198)
- Ublížení na zdraví (221-224)
- Krádež (§ 247)
- Poškození cizí věci (§ 257)

7.4.1.2.2 Přestupky

Kromě trestných činů dochází v souvislosti s fotbalovými zápasy i k mnoha přestupkům (OPK MV ČR 2003: 5-6). Přestupky proti veřejnému pořádku obsahuje § 47 zákona č. 200/1990 Sb. (o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů). Mezi tyto přestupky mimo jiné patří:

- neuposlechnutí výzvy veřejného činitele při výkonu jeho pravomoci,
- porušení nočního klidu,
- vzbuzování veřejného pohoršení,
- znečištění veřejného prostranství, veřejně přístupného objektu nebo veřejně prospěšného zařízení,
- úmyslné zničení, poškození, znečištění nebo neoprávněné odstranění, zaměnění, pozměnění, zakrytí nebo přemístění turistické značky nebo jiného orientačního zařízení,
- porušení podmínky uložené na ochranu veřejného pořádku při konání veřejných tělovýchovných, sportovních nebo kulturních podniků anebo v místech určených k rekreaci nebo turistice.

Za tyto přestupky může být dle jejich charakteru udělena pokuta až 1000 Kč (v případě posledních dvou jmenovaných přestupků až 3000 Kč).

7.4.1.3 *Trestněprávní postih pachatelů*

Za výše popisované trestné činy mohou být pachatelé v závažnějších případech potrestáni trestem odnětí svobody. Jak se však uvádí i v nejčerstvější analýze Ministerstva vnitra (OBP MV ČR 2008), není z hlediska trestního práva v běžných případech diváckého násilí nezbytné omezit násilníka na svobodě, „neboť jeho trestná činnost se realizuje především v souvislosti s fotbalovým utkáním a z tohoto prostředí zpravidla nevybočuje“ (ibid.: 6). Za efektivní se považuje i ukládání alternativních trestů jako trestu obecně prospěšných prací nebo peněžního trestu (ibid.).

7.4.1.3.1 **Úřední zákaz vstupu na stadion**

Speciální, samostatně vytvořený systém zákazů vstupu na fotbalová utkání v Česku (narozdíl od Anglie i Německa) neexistuje (ibid.). Zákazy vstupu lze ukládat pouze na základě trestního a správního práva, zejména jako omezující opatření. „Společným jmenovatelem všech možností uložit v rámci trestního řízení popsané omezující opatření je podmíněnost uložení trestu, resp. upuštění od potrestání“ (ibid.).

Za podmínek stanovených v § 24 odst. 1 (zejména, došlo-li ke spáchání trestného činu menší nebezpečnosti pro společnost, pachatel jeho spáchání lituje a projevuje účinnou snahu po nápravě) lze podle § 26 trestního zákona (podmíněné upuštění od potrestání s dohledem) při spáchání trestných činů od potrestání upustit a spolu s vyslovením dohledu má soud možnost uložit přiměřená omezení a povinnosti směřující k tomu, aby pachatel vedl řádný život (§26 odst. 3). Jejich výčet (§26 odst. 4) je pouze demonstrativní, konkrétní rozhodnutí závisí na úvaze soudu¹⁹¹. Je možné zakázat vstup na fotbalové stadiony obecně, ale i na konkrétní utkání, na konkrétní stadion, vstup do města (§57a) apod. (OPK MV ČR 2003: 6-7).

Trestní řád (zákon č. 141/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů) v §307 odst. 4 (podmíněné zastavení trestního stíhání) uvádí možnost uložit obviněnému, aby ve zkušební

¹⁹¹ Na základě zákona č. 343/2006 Sb. byl do tohoto odstavce trestního zákona přidán bod e) „zdržet se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami“ (<http://www.portal.gov.cz/>).

době dodržoval výše popsaná přiměřená omezení. Obdobnou možnost dává soudu (za určitých okolností i státnímu zástupci) také §14 zákona č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Mladistvému lze dle §14 uložit tzv. výchovná opatření spočívající mimo jiné v zákazu návštěv určitých (tedy i sportovních) akcí (Mošna 2004; OBP 2008: 7).

Zákon o přestupcích (č. 200/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů) udává možnost pachateli přestupku jako jedno z ochranných opatření (§ 16) i omezující opatření (§ 17), které spočívá mimo jiné v zákazu navštěvovat určená veřejně přístupná místa a místnosti, v nichž se konají veřejně tělovýchovné a sportovní podniky. Toto opatření je možné uložit pachateli přestupku na úseku ochrany před alkoholismem a jinými toxikomaniemi (§ 30), přestupku proti veřejnému pořádku (§ 47, § 48) a přestupku proti veřejnému soužití (§ 49). Takové omezující opatření může příslušný správní orgán uložit jen spolu se sankcí (pokutou) a nejdéle na dobu jednoho roku. Při určování veřejně přístupných míst a místností je správní orgán (obec) omezen obvodem své územní působnosti. Úmyslné nedodržení omezujícího opatření je přestupkem podle § 21 odst. 1 písm. ch) zákona o přestupcích (Mošna 2004).

Tabulka 28: Možnosti udělení trestu zákazu vstupu na stadiony v rámci českého trestního a správního práva

Případ	Právní norma (zákon)	Možná délka zákazu
Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem	140/1961 Sb.: § 26 odst. 4 písm. e)	Až 1 rok
Podmíněné odsouzení	140/1961 Sb.: § 59 odst. 2	1-5 let
Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem	140/1961 Sb.: § 60a odst. 3	1-5 let
Podmíněné propuštění	140/1961 Sb.: § 63 odst. 3	1-7 let
Podmíněné zastavení trestního stíhání	141/1961 Sb.: § 307 odst. 4	6 měsíců až 2 roky
Podmíněné upuštění od uložení trestního opatření (mladiství)	218/2003 Sb.: §14 a §19	Až 1+1 rok
Pokuta za přestupek	200/1990 Sb.: § 16 a n.	Až 1 rok

Zdroj: Autor na základě zdrojů (OPK MV ČR 2003; Mošna 2004; OBP MV ČR 2008) a platného znění příslušné legislativy dostupného na Portálu veřejné správy ČR (<http://www.portal.gov.cz/>).

7.4.1.3.2 Možnost klubu zakázat vstup

Otázkou zůstává, může-li klub sám vybrané osobě odepřít prodej vstupenky, resp. vstup na stadion (nemá-li soudem nebo obecním úřadem uložený zákaz vstupu). Výklady současné legislativy v tomto bodě se totiž liší. Mošna se ve své analýze domnívá, že „v současné době neexistuje možnost, aby fotbalový klub rozhodl o udělení zákazu vstupu na svůj stadion podle svého uvážení a případně dokonce zveřejnil jméno a fotografii této osoby na stadioně“ (Mošna 2004: 236). Stejného výkladu se dříve drželo i Ministerstvo vnitra ČR (OPK MV ČR 2003, OBP MV ČR 2004).

Vycházelo se z úvahy, že odepření vstupu by mohlo být diskriminací spotřebitele podle ustanovení § 6 zákona č. 634/1992 Sb. (o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů). „Z dikce tohoto ustanovení vyplývá, že odepření prodeje vstupenky určitému divákovi či odepření jeho vstupu na stadion (nemá-li ovšem soudem nebo obecním úřadem uložený zákaz vstupu) může být diskriminací dle citovaného ustanovení“ (Mošna 2004: 236). V případě zveřejnění jména a fotografie „nežádoucí osoby“ na stadionu by se zase jednalo o zásah do práva na ochranu osobnosti (ibid.: 237).

Nicméně v současnosti se výklad Ministerstva vnitra změnil a akcentují se jiné souvislosti, jak lze doložit na citaci z Manuálu pro fotbalové kluby¹⁹² (OBP MV ČR 2008), který Ministr vnitra Ivan Langer slavnostně představil 22. července 2008 (viz např. Cícha 2008):

„Vstup na stadion je vstupem do neveřejného prostoru, na který se podle základních principů vlastnického práva vztahuje tradiční soukromoprávní koncept pána domu, jenž rozhoduje o tom, kdo a za jakých podmínek bude vpuštěn do prostoru, nad kterým vykonává své právo. Návštěva stadionu je zcela logicky založena na úplatném smluvním vztahu diváka a pořadatele, a záleží na svobodné vůli obou stran smlouvy, zda budou ochotny do vztahu vstoupit. Neexistuje zákonem založené a tudíž vymahatelné právo účastnit se sportovního klání jako divák. Logicky se vychází z předpokladu, že pořadatel hodlá svým podnikáním – pořádáním utkání – utřít zisk, není však možné spravedlivě po něm požadovat, aby na svůj podnik vpouštěl osoby, které jeho průběh narušují.“ (OBP MV ČR 2008).

¹⁹² Tento manuál s názvem „Bezpečí na sportovních utkáních“ je přílohou „Návrhů opatření k řešení problematiky diváckého násilí“ (OBP MV ČR 2008) a v grafické podobě (včetně ilustrací) byl zpřístupněn i na stránkách Ministerstva vnitra. Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/soubor/bezpeci-na-sportovnich-utkanich-manual-pro-fotbalove-kluby-pdf.aspx>>. Je také jednou z příloh této práce.

Nicméně i v tomto materiálu se potvrzuje, že „tato opatření samozřejmě nesmí být postavena na diskriminačních základech“ (ibid.). Pořadatelé mají také mít možnost legitimovat návštěvníka u vstupu (na stadionu již ne) a porovnat údaje s vlastní databází v případě, že klub zpracovává vlastní seznam nežádoucích diváků (ibid.). Zdá se, že v tomto ohledu se výklad platné legislativy ještě upřesňuje a není jisté, zda nově předkládaný přístup má dostatečnou oporu v zákonech, jak se potvrzuje i v médiích: „ČMFS a kluby totiž chystají databázi, která by umožnila nepustit na stadion problémové fanoušky, jenže nad způsobem získávání informací vyjádřil pochybnosti Úřad pro ochranu osobních údajů“ (Kalouš 2008).

7.4.2 Analýza aktérů politiky

Relevantní aktéry (stakeholdery) politiky, na niž se v této práci zaměřujeme, lze rozdělit do čtyř skupin¹⁹³. První skupinou jsou fotbalové instituce, druhou jednotlivé složky veřejnosti (včetně návštěvníků fotbalových utkání), třetí pak vybrané soukromé firmy (resp. hospodářská odvětví) a čtvrtou skupinu tvoří veřejná správa. Nepřímo jsou aktéry i mezinárodní organizace (uvedeny v závorkách).

Tabulka 29: Skupiny relevantních aktérů politiky proti diváckému násilí v ČR

Fotbal	Veřejnost	Soukromý sektor	Veřejná správa
ČMFS Fotbalové kluby (UEFA)	Nezaujatí diváci Fotbaloví fanoušci Ultras Hooligans	Média Bezpečnostní agentury Dopravci	Koordinační komise Ministerstvo vnitra Policie ČR Soudy Parlament ČR Města a obce (Rada Evropy) (Evropská unie)
	Neziskové organizace Univerzity / Experti Nefotbalová veřejnost		

Zdroj: Autor

¹⁹³ Samozřejmě jsou možná i jiná dělení, například Smolík rozlišuje aktéry této politiky jen na vládní a nevládní organizace (Smolík 2008: 143).

Nejvýznamnějším aktérům se nyní budeme věnovat podrobněji, dotkneme se při tom i všech ostatních výše zmíněných stakeholderů. U některých specifikujeme interní rozdělení kompetencí ohledně diváckého násilí. Popíšeme také jejich povinnosti, materiály i koncepce. Bude-li to možné, zaměříme se i na implementaci jejich opatření včetně jejich efektu.

7.4.2.1 *Koordinační komise*

Dne 11. ledna 1995 Česká republika (prostřednictvím Usnesení vlády č.27) přistoupila k Evropské úmluvě k diváckému násilí a nevhodnému chování při sportovních utkáních, zvláště při fotbalových zápasech¹⁹⁴. Ministru vnitra bylo uloženo, aby v souladu s článkem 2 Úmluvy ustavil Koordinační komisi. Na základě tohoto usnesení vlády byla mezi Ministerstvem vnitra a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy na dobu neurčitou uzavřena Dohoda o zřízení Koordinační komise k problematice diváckého násilí a nevhodného chování při sportovních utkáních, zvláště při fotbalových zápasech¹⁹⁵. Tato meziresortní komise má osm členů: šest z nich zastupuje Ministerstvo vnitra a dva Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Jako hosté jsou k jednáním přizváni zástupci ČMFS, Asociace profesionálních klubů ledního hokeje a experti na danou problematiku (OBP MV ČR 2004).

Činnosti komise Zpráva Ministerstva vnitra o naplňování výše popisované Evropské úmluvy k diváckému násilí vymezuje takto:

- koordinace činnosti smluvních stran v oblasti dodržování Úmluvy v Česku,
- spolupráce s občanskými sdruženími, zejména z oblasti tělovýchovy a sportu, a hromadnými sdělovacími prostředky za účelem eliminace diváckého násilí,
- iniciace preventivní, výchovné, výzkumné a informační činnosti mající za cíl snižovat a eliminovat divácké násilí,
- monitoring situace v oblasti diváckého násilí,
- každoroční zpracovávání národní zprávy pro Stálý výbor,
- spolupráce prostřednictvím svého zástupce ve Stálém výboru s koordinačními orgány smluvních stran Úmluvy (ibid.).

¹⁹⁴ Dále jen Evropská úmluva.

¹⁹⁵ Dále jen Koordinační komise.

Komise funguje od května 1996. Za dobu svého působení například v češtině vydala Evropskou úmluvu, provedla dotazníkové šetření (2000/2001) mezi kluby 1. ligy zaměřující se na jednotlivé prvky bezpečnosti na stadionech, organizovala různé semináře či návštěvy zahraničí¹⁹⁶ a zpracovala několik analýz (ibid.). Pozornost je zaměřena i na zlepšování spolupráce Policie ČR a sportovních klubů a jejich informování o aktuálních evropských trendech (srov. Smolík 2004: 144).

7.4.2.2 *Ministerstvo vnitra ČR*

Jedním z klíčových aktérů na poli diváckého násilí je Odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra ČR¹⁹⁷, kam problematika diváckého násilí spadá. Tento odbor zpracovává koncepční materiály, analýzy, vydává stanoviska k legislativním návrhům týkajícím se dané problematiky a mimo jiné fakticky zajišťuje činnost Koordinační komise. Nejnovějším počinem je vydání Manuálu pro fotbalové kluby s názvem „Bezpečí na sportovních utkáních“ (OBP MV ČR 2008). Tento materiál, který je jednou z příloh této práce, byl představen na tiskové konferenci (22. července 2008), jíž se zúčastnil ministr vnitra Ivan Langer, ředitel odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra Martin Linhart, ředitel pořádkové policie Petr Sehnoutka i představitelé fotbalových klubů. Ministr vnitra dokument představil takto:

„Zítra předložíme vládě koncepční materiál „Návrhy opatření k řešení problematiky diváckého násilí“. Součástí tohoto materiálu je také manuál pro fotbalové kluby „Bezpečí na sportovních utkáních“, který obsahuje řadu oprávnění a doporučení pro Českomoravský fotbalový svaz a jednotlivé fotbalové kluby. Tento manuál tedy představuje jakousi kuchařku, podle které se dá vařit. A na nás je, abychom se podle ní nyní vařit naučili. Je to soupis věcí, o kterých se hovořilo a o kterých se nevědělo, jestli se smí nebo nesmí. Chtěl bych zdůraznit, že tímto naše práce nekončí, ale naopak právě začíná. Není to happyend naší snahy, je to počátek našeho boje a myslím, že jsme na dobré cestě. Chceme dosáhnout toho, aby byl pořadatel utkání plně odpovědný za oblast bezpečnosti a aby Policie ČR nadále nesuplovala práci pořadatelské služby. Předpokládáme větší zapojení pořadatelských

¹⁹⁶ V rámci britsko-české spolupráce navštívila v prosinci roku 2003 Velkou Británii skupina vysokých představitelů Ministerstva vnitra a Policie ČR. Seznámila se s bezpečnostními opatřeními na stadionech, s licenčními řízeními pro stadiony, s činností NCIS, systémem udělování zákazů vstupu a s komunitní prací s mládeží při klubech Charlton a Millwall (OBP MV ČR 2004).

¹⁹⁷ Tento odbor spadá do Sekce vnitřní bezpečnosti, pod Náměstka ministra vnitra pro vnitřní bezpečnost, jímž je v současnosti Ing. Jaroslav Salivar (<http://www.mvcr.cz/>).

služeb klubů do zajištění bezpečí na fotbalových utkáních. Dále očekáváme efektivnější vymáhání sankcí“ (<http://www.mvcr.cz/>)¹⁹⁸.

První část tohoto nepříliš obsáhlého (karikaturami ilustrovaného) dokumentu se věnuje pořadatelské službě: postavení jejích členů, jejím povinnostem, výběru a školení pořadatelů. Dále pak je věnována pozornost otázce vstupu na stadion, vyvedení nevhodně se chovajících návštěvníků a zpracování jejich osobních údajů. Druhá část shrnuje minimální bezpečnostní standardy infrastruktury fotbalových stadionů a v poslední části jsou klubům doporučovány možné preventivní aktivity.

Prostřednictvím Odboru prevence kriminality¹⁹⁹, do jehož gesce dříve divácké násilí spadalo, byly podpořeny některé pokusy o preventivní projekty, které se měly zaměřovat na nejmladší generace fotbalových příznivců (2001: Opava a České Budějovice, 2002: Olomouc, 2004: Liberec) (OBP MV ČR 2004). Finančně byl několikrát podpořen i projekt tzv. fanouškovských ambasad (v letech 2000, 2004, 2006). Stejný odbor v roce 2006 v českém vydání vydal materiál Rady Evropy s výmluvným názvem „Prevence diváckého násilí při sportovních utkáních. Role místních a regionálních orgánů veřejné správy v prevenci násilí při sportovních utkáních“ (Rada Evropy 2005).

7.4.2.3 Policie ČR

Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, stanovuje v § 2 odst. 1, že Policie České republiky mimo jiné:

- chrání bezpečnost osob a majetku
- spolupůsobí při zajišťování veřejného pořádku, a byl-li porušen, činí opatření k jeho obnovení
- odhaluje trestné činy a zjišťuje pachatele
- odhaluje přestupky a též je projednává, pokud tak stanoví zvláštní zákon (OBP MV ČR 2004b: 16).

¹⁹⁸ Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/clanek/ministr-vnitra-predstavil-kucharku-pro-fotbalove-kluby.aspx>>.

¹⁹⁹ Současná ředitelka: Mgr. Jitka Gjuričová.

Divácké násilí je zařazeno do úseku extremistické kriminality. Úkoly Policie ČR na tomto úseku jsou upraveny Závazným pokynem policejního prezidenta č. 100 z 6. června 2002 v jeho páté části. Na základě čl. 16 se policie dohodne s dostatečným časovým předstihem se zástupcem obecního (městského, místního) úřadu termín společného jednání, aby vytipovali možné rizikové sportovní utkání a na základě vyhodnocení situace zvolí další společný postup. Na základě čl. 19 se provede klasifikace jednotlivých fotbalových utkání z hlediska možného výskytu diváckého násilí, přičemž jsou stanoveny tři kategorie utkání: A (nerizikové), B (mírně rizikové), C (rizikové) podle rozdělení praktikovaného i v ostatních evropských zemích²⁰⁰ (OPK MV ČR 2003: 3; srov. Smolík 2008: 172-173).

Na základě rozhodnutí Rady EU (č. 2002/C-22/01) a výboru EU po divácké násilí (č. 2002/348/JHA) ze dne 25. dubna 2002 ve věci bezpečnosti v souvislosti s fotbalovými zápasy s mezinárodní dimenzí byl na Policejním prezidiu ČR v červenci 2002 zřízen Národní fotbalový informační bod. Působí jako centrální kontaktní bod pro výměnu relevantních informací a pro usnadnění mezinárodní policejní spolupráce v souvislosti s mezinárodními fotbalovými zápasy. Je začleněn do struktury Policejního prezidia ČR, Úřady služby kriminální policie a vyšetřování (OBP MV ČR 2004: 18). Uvádí se také název Národní informační Centrum pro Sport (Czech Sport Intelligence Service²⁰¹), které se nezabývá jen fotbalem. Zajišťuje mezinárodní policejní spolupráci, při mezinárodních sportovních akcích také vysílá a přijímá tzv. spottery (Smolík 2008: 173-174).

Z hlediska pořádání sportovních akcí a udržování veřejného pořádku při nich se (na základě zákona č. 283/1991 Sb.) uvádí mimo jiné následující oprávnění policisty (OBP MV ČR 2008: 9-10):

- Oprávnění požadovat vysvětlení (§ 12)
- Oprávnění požadovat prokázání totožnosti (§ 13)
- Oprávnění zajistit osobu (§ 14 a 15)
- Oprávnění k omezení pohybu agresivních osob (§ 16)
- Oprávnění odebrat zbraň (§ 17)
- Oprávnění k prohlídce dopravních prostředků (§ 18)
- Oprávnění zakázat vstup na určitá místa (§ 20)

²⁰⁰ Stejně rozdělení používá Policie ČR i pro určení míry rizikovosti příznivců zúčastněných týmů.

²⁰¹ Používaná zkratka: CZ-SIS.

- Oprávnění k úkonům v souvislosti s řízením o přestupcích (§ 24 a 25 – odejmutí věci) (srov. Smolík 2008:174).

Vzájemná spolupráce Policie ČR a ČMFS při zajišťování veřejného pořádku při fotbalových utkáních byla od roku 1995 regulována Dohodou o vzájemné spolupráci při zajišťování veřejného pořádku, ochraně bezpečnosti osob a majetku při fotbalových utkáních (Rozkaz policejního prezidenta č. 44/1995). Dohoda byla uzavřena na jeden rok a její platnost byla každoročně prodlužována. Dne 17. července 2003 byla uzavřena nová Dohoda (se stejným názvem), která nahradila Dohodu z roku 1995 (OBP MV ČR 2004: 17-18). Dohoda byla nakonec v březnu 2005 nahrazena Organizačním ujednáním mezi Českomoravským fotbalovým svazem a Policií České republiky (PČR; ČMFS 2005), které by mělo výrazněji akcentovat požadavky obsažené v dokumentech Rady Evropy (viz Rozhodnutí Rady EU 2001/C22/01).

Činnost policie při fotbalových zápasech nejvyšších soutěží se má podle tohoto Ujednání řídit následujícími pravidly (Čl. 6):

- policie nenahrazuje pořadatelskou službu,
- policie bezprostředně zakročuje proti pachatelům trestných činů a přestupků a provádí opatření k dokumentaci jejich protiprávního jednání,
- o konkrétním postupu nasazených policejních sil rozhoduje velitel policejního opatření, jehož pokyny se zakročující příslušníci policie řídí,
- velitel policejního opatření je v neustálém styku s hlavním pořadatelem; jedná-li se o utkání se zvýšeným rizikem, může policie zajistit účast specialistů na úseku diváckého násilí, kteří svoji přítomnost ohlašují hlavnímu pořadateli,
- mimo stadiony policie zajišťuje ochranu veřejného pořádku a bezpečnost osob a majetku při soustředování a rozchodu diváků v souvislosti s konáním fotbalových utkáních v těch místech, která nejsou ve správě provozovatele stadionu,
- pokud policie zjistí při provádění policejního opatření pachatele přestupku nebo trestných činů, poskytne fotbalovému klubu podklady pro uplatnění nároku na náhradu škody od těchto osob (PČR; ČMFS 2005).

Na stadionech působí jak policisté v civilu (kriminalisté, zejména ti, kteří se specializují na divácké násilí), tak uniformovaní (zejména příslušníci pořádkových jednotek)

(srov. ČTK 2008a). V poslední době se také objevuje využívání tzv. Antikonfliktních týmů jakožto preventivní aktivity samotné Policie ČR (OBP MV ČR 2008). Jedná se o speciálně označené policisty, kteří se snaží vstřícným přístupem uklidňovat fanoušky, ještě než dojde k eskalaci případného problému. Mezi aktivními fanoušky je však toto opatření přijímáno rozporuplně²⁰². V současnosti se společně s probíhající reformou Policie ČR diskutuje o možných důsledcích té změny, že by se policisté v masivních počtech fotbalových utkání účastnit neměli, měli by působit jen mimo stadion a uvnitř jen v případě, že si to situace vyžádá (srov. Smolík 2008: 175).

Stejně tak je otázkou další zajišťování dosavadního dohledu Policie ČR nad přepravou fotbalových fanoušků (často jsou využívány speciální vlaky a speciální autobusové zájezdy) (srov. OBP MV ČR 2004: 16; Eichler 2008b). V nejnovějším dokumentu MV ČR se zdůrazňuje nutnost analyzovat výhodnost a udržitelnost dosavadní praxe doprovodu fanoušků, zejména ve speciálních vlacích, které České dráhy pro fanoušky vypravují. Poukazuje se na fakt, že „České dráhy vstoupily s fanoušky do smluvního vztahu o přepravě na zápas zcela dobrovolně a taková činnost je součástí jejich podnikatelského rizika. Policejní ostraha, kterou stát bezplatně poskytuje, je však placena ze státního rozpočtu“ (OBP MV ČR 2008: 11)²⁰³. Diskuzi nad policejním dohledem ve speciálních vlacích vyvolala také nedávná smrt fanouška Baníku Ostrava, který při cestě na utkání do Prahy (Sparta – Baník) v květnu 2008 za jízdy vypadl z vlaku (Broulík, Noskiewič 2008).

Náklady na policejní opatření při nejrizikovějších utkáních (např. Slavia – Sparta) se mohou vyšplhat až k částkám přesahujícím milion korun (ČTK 2008b). Dlouhodobé policejní statistiky v souvislosti s diváckým násilím nejsou dostupné, podařilo se nám získat jen kusé informace ze sezóny 2004/2005 a z podzimu 2007. Nicméně pro hrubou představu o policejní aktivitě při fotbalových zápasech postačí:

²⁰² Například fanoušci Baníku Ostrava začali vyrábět a mezi sebou distribuovat parodická trička s nápisem „Konfliktní tým“ (<http://www.chachari.cz/>).

²⁰³ Např. při utkání Baník Ostrava v. Sparta Praha v květnu 2008 bylo nasazeno cca 50 policistů z Ostravy na celou dobu cesty, kteří byli během cesty doplňováni policisty z dalších krajů (OBP MV ČR 2008: 11). České dráhy vypravují tyto speciální vlaky z toho důvodu, aby nedocházelo k rušení a případnému napadání cestujících v běžných spojích. Nasazovány jsou obvykle nejstarší soupravy, protože často dochází k jejich nadměrnému znečišťování či poškozování (viz např. Broulík, Noskiewič 2008). Za zcela dobrovolné tedy vypravování speciálních fanouškovských vlaků asi nelze považovat.

Tabulka 30: Statistiky služby pořádkové policie ve vztahu k diváckému násilí

	Podzim 2004	Jaro 2005	Podzim 2007
Policejní opatření	278	223	207
Rizikový zápas	101	88	-
Nasazeno policistů	13947	11764	14423
Služebních zákroků	212	130	-
Předvedeno osob	222	155	-
Spácháno trestných činů	110	40	75
Spácháno přestupků	139	119	168
Užito donucovacích prostředků ²⁰⁴	89	67	-
Zraněno policistů	6	6	-
Hmotné škody Policie ČR (Kč)	12679	0	-
Doprovody fanoušků (vlaky)	584	356	590
Zákroky ve vlacích	34	62	-
Přesčasové hodiny	49143	40632	56817

Zdroj: Sezóna 2004/2005 (Policejní prezidium 2005); Podzim 2007 (<http://www.mvcr.cz/>)²⁰⁵.

Je třeba vzít v úvahu fakt, že podzimní část ligových soutěží zahrnuje více zápasů než jarní (16 kol na podzim a 14 na jaře). Na základě těchto (byť neúplných) statistik lze přesto konstatovat, že v posledních čtyřech sezónách zřejmě nedošlo k žádnému výraznému nárůstu ani poklesu policejní aktivity v souvislosti s diváckým násilím. Zajímavé může být porovnání policejních statistik (zejména počtu trestných činů a přestupků) s údaji získanými obsahovou analýzou Football Factory, kde bylo v sezóně 2004/2005 zaznamenáno 34 bitek mezi fanoušky s minimální účastí 20 osob (při dvaceti incidentech byla referována i přítomnost dorazivších policistů), z toho osmkrát byla alespoň jedna chuligánská skupina početnější než 50 jedinců.

7.4.2.4 ČMFS a kluby

7.4.2.4.1 Pořadatelská služba

Českomoravský fotbalový svaz je občanským sdružením, organizátorem a představitelem soutěžního fotbalu v České republice (srov. Smolík 2008: 167). Výše zmíněné Ujednání (mezi PČR a ČMFS) mimo jiné vymezuje kompetence a povinnosti delegáta ČMFS (Článek 2). V článku 3 jsou vymezeny povinnosti ČMFS a fotbalových klubů týkající se

²⁰⁴ Podle § 38 zákona č 283/1991 Sb. (o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů).

²⁰⁵ Z materiálu „Bezpečí na stadionech“. Autor: Martin Linhart. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/bezpeci-na-stadionech-martin-linhart-pdf.aspx>.

mimo jiné řídicí místnosti pro bezpečnostního pracovníka fotbalového klubu a štáb velitele policejní akce a bezpečnostního kamerového systému. ČMFS a fotbalové kluby mají také zajistit nezbytné bezpečnostní standardy (odst. 2). Při spolupráci pořadatelské služby klubů a policie se mají uplatňovat zejména následující zásady (Článek 4):

- policejní síly a pořadatelská služba při plnění svých úkolů vzájemně spolupracují a v rámci svých oprávnění a povinností si poskytují nezbytnou pomoc,
- bezpečnostní pracovník klubu je začleněn do velitelského střediska (řídicího štábu) policejní akce,
- policie předává průběžně před utkáním a v jeho průběhu bezpečnostnímu pracovníku informace potřebné z hlediska předcházení a řešení diváckého násilí pořadatelskou službou,
- v případě přípravy k zákroku a v průběhu jeho provádění bezpečnostní pracovník klubu zajistí činnost pořadatelské služby dle požadavků velitele policejní akce,
- konkretizace vzájemných požadavků k součinnosti, počty nasazených pořadatelů a policistů a jejich činnost se provádí před každým mezinárodním zápasem a zápasem I. fotbalové ligy kategorie „C“ formou tzv. „místního ujednání“, jehož plnění se po skončení utkání společně vyhodnocuje (PČR, ČMFS 2005).

ČMFS a fotbalové kluby také mají zajistit, aby hlavní pořadatel utkání byl mimo jiné povinen (Článek 5):

- určit v rámci všech stadionů, kde se hrají mezinárodní zápasy a zápasy 1. a 2. fotbalové ligy, bezpečnostního pracovníka, který bude průběžně zajišťovat kontakt klubu s orgány policie; tohoto vybavit potřebnými rozhodovacími pravomocemi,
- zajistit pořadatelský sbor v potřebném počtu a kvalitě podle kategorie utkání či rozpisu příslušné soutěže,
- dbát pokynů hlavního rozhodčího a delegáta ČMFS a zajistit, aby činnost pořadatelské služby byla uplatňována v souladu s předpisy ČMFS,
- provádět před začátkem ligy na podzim a na jaře pravidelné proškolení všech členů pořadatelské služby,
- za účasti zástupce policie provádět před každým zápasem instruktáž všech členů pořadatelské služby (ibid.).

Všechny tyto úkoly se ČMFS snaží zajišťovat prostřednictvím svých interních předpisů, zejména Soutěžního²⁰⁶ a Disciplinárního²⁰⁷ řádu, dále pak i v Rozpisu celostátních soutěží ČMFS²⁰⁸ a dalších předpisech (<http://www.fotbal.cz>). Tyto fotbalové dokumenty jsou vytvářeny v návaznosti na pokyny a předpisy UEFA. Kluby, které nezajistí pořádek v hledišti, mohou být v rámci ČMFS potrestány i peněžní pokutou nebo trestem uzavření hřiště²⁰⁹. Klubům je přesto z různých stran vytýkáno nedostatečné zajištění zápasů pořadatelskou službou (Smolík 2008: 178-179), což lze potvrdit i na základě pozorování prováděného na českých stadionech. Naplnění často nedochází ani tzv. etický kodex pořadatelské služby (OPK MV ČR 2003; srov. Smolík 2008: 178).

Kromě nedostatečného počtu (který určují předpisy ČMFS) a neefektivního rozmístění pořadatelské služby, jsou pořadateli (často seniorského věku) nezřídka zanedbávány kontroly při vstupu, objevují se i případy opilých a vulgárních pořadatelů. Do sektorů vlajkonošů jsou obvykle nasazováni zaměstnanci bezpečnostních agentur, kteří sice jsou dostatečně fyzicky zdatní (často provozují bojové sporty a pracují jako ochranky v nočních podnicích apod.), z jejichž strany však zase někdy dochází k případům provokací a neodůvodněné agrese vůči fanouškům (viz např. Ghanem 2008), jichž se autor této práce také několikrát stal svědkem.

Toto riziko je již vnímáno a jeho řešení by částečně mohl napomoci krok popisovaný v následující citaci z médií: „Situaci na stadionech má pomoci i novela živnostenského zákona, která upraví podmínky pro práci bezpečnostních agentur. Jednu ze zásadních změn by měl přinést zákaz zaměstnávat lidi s kriminální minulostí. Novela by měla začít platit od příštího roku“²¹⁰ (Eichler 2008b). V souvislosti s plánovaným snížením přítomnosti policistů na fotbalových stadionech se otázka kvality pořadatelské služby (zejména v případě menších klubů) dostává do popředí zájmu, včetně pozornosti médií. Pomoci má mimo jiné i kvalitnější školení pořadatelů, jež je představiteli ČMFS plánováno (Kalouš 2008).

Z hlediska právního postavení členů pořadatelské služby jsou její členové při výkonu svých povinností v postavení běžného občana, nedisponují žádnými zvláštními právy (OBP MV ČR 2004: 19). Mohou se ale dostat do nebezpečných situací, kdy budou čelit jednání

²⁰⁶ Základní povinnosti pořadatele utkání upravují články 19-24. Dostupné z:

<http://nv.fotbal.cz/ftp/cmfs/legislativa/stanovy/02_Soutezni_rad_fotbalu_3.doc>.

²⁰⁷ Dostupné z: <http://nv.fotbal.cz/ftp/cmfs/legislativa/stanovy/03_Disciplinari_rad_2.doc>.

²⁰⁸ Dostupné z: <<http://www.fotbal.cz/scripts/detail.php?id=36743>>.

²⁰⁹ Od 1.1.2009 musí v případě nedostatečného pořadatelského zajištění sportovní akce její pořadatel (klub) Policii ČR uhradit náklady, které jí při jejím následném zákroku vzniknou, navíc ho může postihnout peněžní pokuta a Ministr vnitra může stadion až na jeden rok zavřít (Zákon č. 274/2008). Viz část 7.4.2.7.

²¹⁰ Tj. od roku 2009.

osoby, které má charakter trestného činu nebo přestupku, v nichž mohou jednat v mezích nutné obrany (§ 13 trestního zákona). Jedná se zejména o situace, kdy musí čelit fyzickému útoku jiné osoby. Nutná obrana se nemusí omezovat pouze na tzv. pasivní obranu (odrážení ran atd.), může být i aktivní, ale vedená s cílem odvrácení útoku (OPK MV ČR 2003: 14-15).

Podle ustanovení § 76 odst. 2 trestního řádu je pořadatel (stejně jako každý jiný občan) oprávněn omezit osobní svobodu osoby, která byla přistižena při trestném činu nebo bezprostředně poté. Jeho povinností pak je předat tuto osobu ihned policistům. Do jejich příchodu smí osobu fyzicky zadržovat nebo separovat ve vhodné místnosti (OPK MV ČR 2003: 15).

7.4.2.4.2 Stadiony

Zásadní roli s ohledem na bezpečnost stadionů sehrál projekt ČMFS Stadiony 2003, který mimo jiné stanovoval bezpečnostní a konstrukční normy pro stadiony 1. a 2. fotbalové ligy jako např. nutnost oddělení sektorů s fanoušky obou týmů, velikost a konstrukci vnějšího ohraničení stadionů a plotů oddělujících jednotlivé sektory a hrací plochu. Určoval také minimální kapacitu stadionu a nutnost zavedení míst pouze k sezení. Splnění všech těchto požadavků je jednou z podmínek udělení profesionální licence a startu klubu v 1. nebo 2. fotbalové lize. Kritéria infrastruktury jsou nadále zpřísňována a jsou jedním z oddílů v platném Licenčním manuálu pro kluby profesionálních soutěží²¹¹ (<http://www.fotbal.cz/>).

Požadavky vycházejí z platných právních norem a základních parametrů projektu Stadiony 2003. Nutnou podmínkou pro osvědčení stadionu jsou mimo jiné:

- Všechny části stadionu, jako jsou tribuny včetně vchodů, východů, schodišť, bran, chodeb, střeš, všech veřejných a soukromých prostor, místností apod. musí odpovídat bezpečnostním standardům.
- Všechny veřejné chodby a schodiště v diváckém sektoru musí být natřeny jasnou barvou (např. žlutě). Na všech bránách, kterými lze opustit divácký sektor, a východových dveřích a branách, kterými lze opustit stadion, musí být uvedeny stejné nápisy.

²¹¹ Znění tohoto manuálu podléhá schvalování UEFA (Unie evropských fotbalových svazů).

- Kluby musí přijmout opatření, jež zajistí, aby všechny spojovací chodby, schodiště, dveře, brány apod. určené pro návštěvníky zůstávaly volné a nebyly zde žádné překážky pro volný průchod diváků v případě nouze.
- Všechny dveře a brány, které slouží jako východ ze stadionu, a všechny dveře a východy, které vedou z diváckého sektoru na hrací plochu, se musí otevírat ven (směrem od diváků). Když jsou diváci přítomni na stadionu, nesmí být tyto dveře a brány uzamčeny. U všech těchto dveří a bran musí být vždy přítomni zvláště pověřeni pořadatelé odpovědní za to, že nedojde ke zneužití těchto vchodů/východů a že v případě evakuace budou k dispozici přímé únikové cesty.
- K zamezení neoprávněnému přístupu nebo narušení musí být dveře/brány vybaveny zařízením zamezujícím přístupu neoprávněných osob. Toto zařízení však musí být snadno a rychle ovladatelné personálem zevnitř. Když jsou diváci přítomni na stadionu, dveře/brány nesmí být v žádném případě zamčeny na zámek.
- K ochraně hráčů na hrací ploše a diváků v diváckém sektoru proti blesku je třeba stadion vybavit bleskosvody.
- Je důležité, aby pořadatelé jednotlivých podniků a bezpečnostní služba byli schopni komunikovat s diváky (jak uvnitř, tak vně stadionu) pomocí rozhlasového zařízení (veřejný rozhlas) s dostatečným výkonem a také pomocí výsledkových tabulí určených k zobrazení stavu utkání a případně prostřednictvím obrazovky. Policejní velitelé musí mít právo prioritního přístupu k jakémukoli rozhlasovému zařízení (<http://www.fotbal.cz/>).

Každý stadion musí mít své místní provozní předpisy (Návštěvní řád). Ty musí být vyvěšeny v prostorách stadionu tak, aby si je mohli přečíst všichni diváci. Například příchod veřejnosti je regulován následujícím způsobem (Článek 7, písm. D, odst.1.44): Dovoluje-li to dostupný prostor, musí být moderní objekt pokud možno vybaven vnějším oplocením umístěným v určité vzdálenosti od stadionu. U tohoto vnějšího oplocení se provádí první fáze bezpečnostních kontrol a případně i osobní prohlídky. Další fáze bezpečnostních kontrol se poté provádí u vchodů na stadion. Mezi vnějším plotem a turnikety stadionu musí být dostatečný prostor umožňující volný pohyb diváků bez tlačenic (<http://www.fotbal.cz/>). Minimální bezpečnostní standardy stadionů jsou shrnuty i ve zmiňovaném Manuálu pro fotbalové kluby (OBP MV ČR 2008).

Komise pro bezpečnost a výstavbu stadiónu, speciální orgán ČMFS, již předložil i Projekt ligové stadiony 2012²¹², který dále zpřísňuje uvedené parametry stadionů. Aktuálně se řeší zejména vybavenost stadionů bezpečnostními kamerovými systémy, které na českých ligových stadionech dosud stále nejsou samozřejmostí (Eichler 2008b).

7.4.2.5 Místní samospráva

Města a obce mohou také přispět k řádnému průběhu fotbalových utkání konaných na jejich území. Pokud obec rozhodne o vyslání své obecní policie, mohou její strážníci při konání fotbalových utkání ve spolupráci s Policií ČR dohlížet na průběh celé sportovní akce. Činnost obecní policie upravuje zákon č.553/1991 Sb. (o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů) (OPK MV ČR 2003: 4).

Obec také může na základě § 29 odst. 1 písm. o) bodu 2 zákona č. 133/1985 Sb. (o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů) vydat obecně závaznou vyhlášku, ve které stanoví podmínky k zabezpečení požární ochrany při pořádání akcí, kterých se zúčastní větší množství osob, tedy i při sportovních utkáních (OPK MV ČR 2003: 10).

Podle zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní řízení), ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 131/2000 Sb. (o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů) je také plně v kompetenci jednotlivých obcí a jejich zastupitelstev, zda vydají vyhlášku, která bude regulovat průběh a pořádání fotbalových utkání. Pokud takovou vyhlášku obec vydá, může uložit fyzické nebo právnické osobě, která je podnikatelem, sankci za porušení povinnosti stanovené právním předpisem obce až do výše 200 000 Kč (§ 58 odst. 4 zákona o obcích a v Praze § 29 odst. 1 zákona o hlavním městě Praze). Takovouto vyhlášku mají vydanou například statutární města Ostrava (vyhláška č. 8/1999) a Brno (vyhláška č. 10/2001) (OPK MV ČR 2003: 9).

Obce také mohou na základě § 54 zákona o obcích (v Praze dle §§ 28 a 28a zákona o hl. m. Praze) uzavřít smlouvu o spolupráci s fyzickými a právnickými osobami, jejímž prostřednictvím si obec může s pořadatelem sportovních akcí rozdělit povinnosti při jejich zabezpečení (OPK MV ČR 2003: 9).

²¹² Dostupné z: <<http://nv.fotbal.cz/scripts/detail.php?id=16235&tmplid=1397>>.

Zapojení orgánů místní správy do sociálně preventivních opatření směřujících k předcházení rizikovým jevům v souvislosti s konáním fotbalových zápasů, výrazně doporučené Radou Evropy i Ministerstvem vnitra ČR a hojně využívané i v Anglii a především v Německu (Rada Evropy 2005), u nás doposud chybí.

Z pasivity místní samosprávy vybočila snad jen aktivita (byť krátkodobá) Rady statutárního města Opava ze dne 27. května 2004, kdy krátce po velkých incidentech na stadionu i v ulicích města při slezském derby Opavy s Ostravou zveřejnila tzv. Opavskou výzvu (srov. Smolík 2008: 130-132). Jejich devět bodů mimo jiné vyzývalo ke změně předpisů ČMFS i legislativy, posílení postavení a ochrany pořadatelské služby, odmítání různých výhod pro extrémistické skupiny fanoušků a k jejich identifikaci (Stanjura 2004).

7.4.2.6 Česká média

Není sporu o tom, že média hrají při projevech diváckého násilí a jejich šíření v nejrůznějších zemích nezanedbatelnou roli. Jejich vlivu se již věnovala i řada zahraničních odborníků zmíněných v teoretických východiscích této práce (např. Frosdick, Marsh 2005: 113-134; Williams 2001a: 12-13), česky psané shrnutí jejich závěrů nabízí například Smolík (2008: 180-184), Vochocová (2005: 45-49) nebo Beyer (2002: 15-18), proto se mu na tomto místě již věnovat nebudeme zaměříme se spíše na českou realitu.

Velký zájem českých médií o problematiku fotbalového chuligánství lze doložit na řadě citací z internetových verzí českých zpravodajských deníků využitých v této práci. Ačkoliv se naše pozornost zaměřovala na analýzu mediálního obrazu diváckého násilí jen okrajově, lze na základě pozorování na fotbalových stadionech, studia fanouškovských dokumentů a jejich srovnání s mediálními zprávami o chuligánech potvrdit základní závěry výše citovaných autorů:

- Chuligáni (i ostatní fanoušci) často poukazují na neobjektivnost a stereotypnost mediální reflexe²¹³ fanouškovské reality (ať už domnělou nebo reálnou), kterou však i přes svou averzi se zájmem sledují.

²¹³ Často jsou například zaměňovány a jako synonyma uváděny pojmy „ultras“ a „hooligans“, dochází také k nepodloženým generalizacím ohledně sociálního původu a vzdělání chuligánů nebo k přeceňování jejich nebezpečnosti pro ostatní diváky, a to i v případě komentářů některých odborníků z českých univerzit, kteří jsou

- Výjimečně se v médiích objevuje i pohled „druhé strany“, kdy (radikální) fanoušci dostávají možnost vysvětlit své postoje (viz např. Hoznědl 2008; Trusina 2008a; Trusina 2008b).
- Média mohou přispívat k eskalaci násilí tím, že dopředu vytvářejí atmosféru napětí a strachu, nálepkují fanoušky jako notorické výtržníky a vytvářejí enormní tlak na bezpečnostní složky²¹⁴.

Česká média tímto zřejmě nijak nevybočují z reality v jiných evropských zemích a jsou důležitým (byť značně specifickým) aktérem analyzované politiky. Vzhledem k jejich (komerčnímu) charakteru a nezávislosti jsou také aktérem jen minimálně ovlivnitelným, ačkoliv často odrážejí mediální strategie ostatních aktérů (klubů, policie, politiků, chuligánů), které mohou být více či méně domyšlené a plánovité. Důležitost role médií dokládá například Organizační ujednání mezi Českomoravským fotbalovým svazem a Policií České republiky (PČR, ČMFS 2005), které obsahuje i zásady společné mediální politiky ČMFS, fotbalových klubů a policie (Článek 8) jakožto jednoho z bezpečnostních opatření.

7.4.2.7 *Parlament ČR*

Na půdě Poslanecké sněmovny je diváckému násilí věnována pozornost nárazově, zpravidla v návaznosti na tlak médií a veřejnosti po větších incidentech na fotbalových stadionech nebo v jejich okolí. Stále znovu se objevují návrhy na zavádění nových skutkových podstat trestných činů nebo úvahy o „speciálním“ zákonu podle anglického vzoru (ne vždy zcela domyšlené), na které se vesměs zase brzy zapomene.

Aktivitu v tomto směru projevoval zejména poslanec Vlastimil Ostrý (US-DEU). Například v říjnu 2003 se Odbor bezpečnostní politiky MV ČR k jeho návrhu²¹⁵ na zavedení nového trestného činu „Výtržnictví při sportovním utkání“ vyjadřoval v tom smyslu, že jeho návrh je kazuistický a nadbytečný, protože lze podle § 202 Trestního zákona zařadit pod dosavadní trestný čin výtržnictví. Ve vyjádření OBP se dále například píše: „Dle našeho

v souvislosti s diváckými incidenty žurnalisty jakožto „experti“ oslovováni. I z tohoto důvodu si fanoušci vytvářejí vlastní „interní“ média (internetové stránky, fanziny).

²¹⁴ Jako modelový příklad může posloužit případ pražského derby mezi Spartou a Slávií v března 2008, kterému se podrobněji věnujeme v subkapitole 6.3.1.2. Objevilo se jak předzápasové mediální šíření paniky, tak neobjektivní referování o incidentech v hledišti, ale i snaha dát slovo samotným fanouškům.

²¹⁵ Kromě V. Ostrého se angažovali i další poslanci: J. Vidím (ODS), K. Šplíchal (ČSSD), J. Kasal (KDU-ČSL), P. Ibl (ČSSD) a P. Bratský (ODS) (Smolík 2008: 130).

názoru hanobení sportovních symbolů (např. roztrhání vlajky nebo pošlapání šály sportovního klubu) nebo vstup na hrací plochu (i po výzvě k jejímu opuštění) není tak závažným jednáním, aby jej bylo nutné sankcionovat cestou trestního práva“ (Mazel 2003).

V podobném duchu se neslo stanovisko totožného odboru k návrhu téhož poslance o necelý rok později (Mazel 2004), přesto byl nakonec 29. května 2006 přijat zákon č. 343/2006 Sb. (účinnosti nabyl 1. října 2006), kterým se v duchu těchto návrhů změnil trestní zákon. Novela však pro praxi nepřinesla nic nového, pouze bylo v § 202 v demonstrativním výčtu výtržností přidáno „rušení přípravy nebo průběhu organizovaného sportovního utkání“ a v § 26 v demonstrativním výčtu přiměřených omezení v podobě návštěv nevhodného prostředí „zdržení se návštěv sportovních akcí“ (srov. Smolík 2008: 132-134).

Problematika diváckého násilí byla výrazně politizována i v roce 2008, což v souvislosti s policejní reformou vyústilo až k přijetí Zákona č. 274/2008 (17. července 2008; účinnost od 1. ledna 2009), který nově upravuje povinnosti pořadatele utkání ohledně zajištění pořádku při sportovní akci a možné sankce při jejich neplnění (<http://www.mvcr.cz/>)²¹⁶. Vzhledem k aktuálnosti a závažnosti této legislativní normy, která může přispět k vyššímu tlaku (nejen) na fotbalové kluby, uvádíme její úplný text v jedné z příloh. Základními opatřeními, která jsou na základě tohoto zákona v české legislativě nově zavedena, jsou následující body:

- Povinnost klubů vydat a zveřejnit návštěvní řád je nyní nařízena i zákonem (§ 7a odst. 1) a její nedodržení může být sankcionováno pokutou až 100 000 Kč (§ 7e odst. 2).
- Při závažném ohrožení bezpečnosti osob a majetku ve sportovním zařízení, jimž vlastník přes veškerá opatření nedokáže zabránit, je povinen přerušit nebo ukončit probíhající akci a požádat o spolupráci Policii ČR (§ 7a odst. 2). Při porušení tohoto ustanovení klubu hrozí pokuta až 1 000 000 Kč (§ 7e odst. 2).
- Pokud sám nevynaložil veškeré úsilí a pokojný stav musí zajistit Policie ČR, musí vlastník Policii ČR uhradit vynaložené náklady (§ 7a odst. 3). Při prokázaném zavinění klubu hrozí pokuta až 2 000 000 Kč (§ 7e odst. 2).
- Při porušení výše uvedených povinností může také Ministerstvo vnitra uzavřít konkrétní sportovní podnik pro veřejnost, tzn. že se uskuteční bez účasti návštěvníků, a to až na dobu jednoho roku (§ 7b odst. 1).

²¹⁶ Dostupné z: <<http://www.policie.cz/clanek/policejni-reforma.aspx>>. Viz také jedna z příloh této práce.

Stejně jako u jiných legislativních norem bude důležité, jak důsledně bude následně v praxi uplatňována. Svou roli může sehrát i preventivní rozměr přijatého zákona, kdy se kluby z obavy před sankcemi budou skutečně snažit učinit maximum (nebo alespoň více než dosud) pro zajištění pořádku při utkáních.

7.4.2.8 *Neziskové organizace*

7.4.2.8.1 **ProFotbalFans**

Občanské sdružení ProFotbalFans bylo založeno 11. září 2004. Zakládajícími členy této nevládní organizace (se sídlem v Chrudimi) byli Dušan Beyer, Jan Čechlovský a Josef Smolík. ProFotbalFans vzniklo krátce po fotbalovém Mistrovství Evropy 2004 v Portugalsku, kde dva jeho spoluzakladatelé zajišťovali činnost fanouškovské ambasády pro české fanoušky²¹⁷, s cílem zajistit kontinuitu obdobných preventivních aktivit v Česku a jejich další rozvoj.

Při Mistrovství světa v Německu v roce 2006 již byly fanambasády (v rámci mezinárodní fanouškovské sítě Football Supporters International) z české strany organizačně zajišťovány nově vzniklým sdružením. Stejně jako v předchozích dvou případech byl tento projekt finančně podpořen i Ministerstvem vnitra ČR²¹⁸. Poprvé byl uplatněn model dvou druhů ambasád, které vzájemně spolupracovaly – stacionárních a mobilních. Stacionární fanambasády zajišťovali domácí dobrovolníci pod vedením profesionálů z německých klubových fanprojektů. Mobilní fanambasády pak tvořily týmy z jednotlivých účastnických zemí (včetně pětičlenného českého týmu ProFotbalFans), které cestovaly spolu se svými fanoušky do měst, kde jejich národní týmy hrály své zápasy. Služeb své fanambasády mohli čeští fanoušci cestující na tuto akci využít na čtyřech vzájemně provázaných úrovních, které tvořily:

²¹⁷ Fanouškovské ambasády byly českým fanouškům k dispozici poprvé při turnaji EURO 2000 v Belgii a Nizozemí, projektu se už tehdy účastnil Jan Čechlovský, předseda občanského sdružení ProFotbalFans.

²¹⁸ Fanambasáda také byla v kontaktu s vyslaným týmem českých policejních spotterů, kterých v Portugalsku bylo 6 a o dva roky později v Německu už 33 (viz Smolík 2008: 143).

- internetové stránky,²¹⁹
- tištěný Průvodce pro fanoušky (ProFotbalFans 2006),
- kontaktní telefon fanambasády,
- kontaktní místa (většinou stacionární fanambasády).

Činnost české fanambasády se setkala s pozitivním fanouškovským i mediálním ohlasem. Bližší informace o fanambasádách i další činnosti občanského sdružení jsou k nalezení na jeho oficiálních stránkách (<http://www.profotbalfans.cz/>).

ProFotbalFans dále realizovalo projekt „Vzdělávání sociálních pracovníků pracujících s cílovou skupinou fotbalových fanoušků“, který byl podán v březnu 2005 a následně podpořen z Evropského sociálního fondu. Projektu, který byl realizován za spolupráce se zahraničními partnerskými organizacemi z FSI, se účastnili především zájemci z řad aktivních fanoušků různých klubů a vysokoškolských studentů. Ti kromě seminářů vedených německými experty měli možnost účasti na dvou zahraničních studijních stážích (v Německu a v Anglii a Walesu). Vzdělávací projekt měl vyústit v realizaci nových sociálně preventivních projektů při českých fotbalových klubech, což se však bohužel dosud nepodařilo (<http://www.profotbalfans.cz/>).

Jednou ze součástí realizovaného projektu bylo i dotazníkové šetření mezi návštěvníky sektorů vlajkonošů českých prvoligových klubů s cílem identifikovat populaci aktivních fotbalových fanoušků a jejich názory (Beyer, Smolík 2007), z jehož výsledků čerpáme i v této práci. V roce 2008 však činnost sdružení ochabla a několika členy ProFotbalFans bylo speciálně za účelem zajišťování fanambasád pro české fanoušky založeno další občanské sdružení Czech Fan Embassy, pod jehož hlavičkou působila česká fanambasáda při posledním turnaji EURO 2008 v Rakousku a Švýcarsku (opět v rámci sítě FSI), kde byl koncept fanouškovských ambasád obdobný jako při MS 2006 v Německu.

7.4.2.8.2 Fanprojekt Slovan Liberec

Zatím jediný realizovaný preventivní projekt při českém fotbalovém klubu, který neztroskotal hned v začátcích, je od roku 2004 v Liberci. Ideově vychází z německého modelu sociálně preventivní práce s mladistvými fotbalovými fanoušky (přizpůsobeného

²¹⁹ Internetové stránky české fanambasády při posledních třech turnajích jsou zatím stále dostupné: EURO 2004 (<http://euro2004.xf.cz/>), MS 2006 (<http://profotbalfans.cz/ms2006.htm>), EURO 2008 (<http://www.fanguide2008.net/>).

českým podmínkám). Projekt vzešel z fanouškovských řad²²⁰, od klubu pro svou činnost získal k dispozici místnost (klubovnu) přímo na stadionu U Nisy a z Fondu pro prevenci kriminality Ministerstva vnitra ČR příspěvek na vybavení klubovny ve výši 100 000 Kč (Čarnogurský 2004).

Projekt se zaměřuje na skupinu mladých aktivních fanoušků, jeho cílem je vytvořit dostatečné zázemí pro organizaci všech jejich „pozitivních“ aktivit²²¹ (vytváření zápasových choreografií, organizace zájezdů, fanouškovské turnaje, vlastní web, časopis...), navázat mladé fanoušky na klub a cíleným působením předejít jejich infiltraci do problémových skupin. Klubovna je mladým fanouškům (na bázi obdobné nízkoprahovému zařízení) přístupná několikrát týdně i mimo zápasy (ibid.).

Pro zajištění kontinuity projektu bylo v roce 2008 založeno občanské sdružení s názvem Fanprojekt Slovan Liberec. Ačkoliv je pro ostatní české kluby liberecký fanprojekt uváděn jako inspirativní příklad koncepční preventivní práce s vlastními fanoušky (viz např. OBP MV ČR 2008), je jeho činnost dosud výrazně limitována nedostatečným finančním zajištěním, když se zatím nepodařilo (ani ze strany klubu ani prostřednictvím státních dotací) zajistit ani hrazení základních nákladů souvisejících s chodem fanprojektu²²².

7.4.2.9 *Shrnující matice analýzy*

Na základě předchozího popisu se nyní můžeme pokusit o sestavení následující matice analýzy aktérů zkoumané politiky, v níž se zaměříme na tři dimenze (Veselý 2007: 228-231):

- Zájem: nakolik se politika aktéra dotýká.
- Moc: vliv, který aktér má na danou politiku.
- Postoje: názor aktéra na politiku (souhlas / nesouhlas).

²²⁰ Projekt připravil a jako svou dobrovolnou (volnočasovou) aktivitu zajišťuje vysokoškolský student (FSV UK), absolvent vzdělávacího programu ProFotbalFans se zkušenostmi z několika obdobných mezinárodních projektů, který je v kontaktu s profesionálními pracovníky německých fanprojektů.

²²¹ Pro zajištění respektu fanprojektu mezi fanoušky (klíčového pro jeho úspěšnost) je dle německého vzoru kladen vysoký důraz na zachování autonomie fanoušků, tzn. že jsou pouze vytvářeny podmínky pro to, aby fanoušci mohli své aktivity rozvíjet, o jednotlivých aktivitách ale rozhodují fanoušci sami. Prostory klubovny jsou díky tomu využívány například i ultra fanoušky, kteří se jinak silně vyhraňují vůči jakýmkoliv „sponzorovaným“ nebo „klubem řízeným“ aktivitám.

²²² V současnosti se o budoucnosti fanprojektu a jeho financování znovu (už poněkolikáté) jedná.

Do matice jsou zaneseni jen ti aktéři (resp. skupiny aktérů²²³), jejichž charakteristiky je přínosné uvést a lze je alespoň do určité míry odhadnout. U některých aktérů jsme na základě předchozího popisu mohli identifikovat konkrétní organizační složky, které se na řešení diváckého násilí nejvíce podílejí (např. Odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra nebo Služba kriminální policie).

Tabulka 31: Matice analýzy aktérů politiky proti diváckému násilí²²⁴

AKTÉR	ZÁJEM		MOC		POSTOJE	
	Odhad	Spoleh.	Odhad	Spoleh.	Odhad	Spoleh.
OBP MV ČR	+	?	+	/	+	/
Kriminální policie	+	?	+	/	+	?
ČMFS	0	?	+	?	+	?
Fotbalové kluby	0	??	0	?	+	?
Fanoušci	0	??	-	?	0	??
Ultras + Hooligans	+	/	-	?	-	/
Města	0	??	0	?	+	??
Parlament ČR	-	??	+	/	0	??

Zdroj: Autor

Předložená matice analýzy aktérů má pouze doplňující, informativní charakter a vzhledem k možnému zkreslení, způsobenému nutně do určité míry subjektivním přístupem autora, nemá vyšší teoretické ambice. Přesto snad i tak může mít pro další analýzu diváckého násilí a s ním spjaté politiky svůj přínos. K přesnějším závěrům by bylo možné dospět až na základě výzkumné analýzy aktérů (viz *ibid.*: 225-228).

²²³ Například z diváckých skupin jsou uvedeny dvě skupiny: Fanoušci (pasivní i aktivní) a radikálnější fanouškovské subkultury (ultras + hooligans). Jejich charakteristiky znázorňované v matici jsou totiž stejné. Na druhou stranu například média jako aktér hodnoceny nejsou, protože jejich charakteristiky mohou se mohou v případě různých médií a žurnalistů výrazně lišit.

²²⁴ Vysvětlivky (viz Veselý 2007: 228-231; Dick 1997):

Odhad (zájem, moc / postoje):

+ = vysoký / kladný

0 = střední / neutrální

- = nízký / záporný

Spolehlivost odhadu:

/ = plně spolehlivý odhad

? = vcelku spolehlivý odhad

?? = informované dohady

??? = pouhé dohady či čistá fantazie

8 Zhodnocení politiky a využitelných nástrojů

V předchozí kapitole jsme současnou (nejen) českou politiku řešení diváckého násilí především popisovali. V této části se budeme snažit, i za využití poznatků ze sedmé kapitoly, tuto politiku kriticky zhodnotit, k čemuž využijeme metodu SWOT analýzy. Následně se pokusíme i o diskuzi nástrojů, které by bylo možné využít v budoucnu. Je třeba dopředu konstatovat, že (i přes maximální snahu o přesnost a objektivitu) není možné vyhnout se určitému stupni subjektivity, což v této kapitole platí více než ve všech ostatních. Předkládané hodnocení a z něho plynoucí návrhy tedy rozhodně nejsou definitivně platné ani jediné možné.

8.1 SWOT analýza

V předkládané orientační SWOT analýze zpracované autorem se vychází z přístupu, který v české učebnici policy analysis shrnul Veselý (2007: 220-225). Nejprve bude pozornost zaměřena na interní faktory české politiky řešení diváckého násilí (silné a slabé stránky), následně i na její externí faktory (příležitosti a ohrožení). Identifikované faktory budou nakonec shrnuty do výsledné matice.

8.1.1 Interní faktory

8.1.1.1 Silné stránky

8.1.1.1.1 Modernizace stadionů

Zázemí, infrastruktura a bezpečnost českých fotbalových stadionů se v posledních deseti letech výrazně zlepšila. Přispěl k tomu především tlak ze strany Unie evropských fotbalových svazů (UEFA) a realizovaný program ČMFS „Stadiony 2003“. Kritéria infrastruktury jsou nadále zpřísňována v platném Licenčním manuálu pro kluby profesionálních soutěží. Z povinných opatření, nejvíce souvisejících s problémem diváckého násilí, lze jmenovat především: nutnost provozních předpisů stadionu, nutnost oddělení sektorů s fanoušky obou týmů, velikost a konstrukce vnějšího ohraničení stadionů a plotů oddělujících jednotlivé sektory a hrací plochu. Všechna tato opatření musejí stadiony

splňovat, jinak klub nedostane licenci pro start v profesionálních soutěžích. Na většině stadionů jsou tato opatření také dodržena a jsou srovnatelná s opatřeními na zahraničních stadionech, snad kromě rozšířenosti a technické kvality kamerových monitorovacích systémů.

8.1.1.1.2 Institucionální zajištění

Koordinační komise k problematice diváckého násilí a nevhodného chování při sportovních utkáních, zvláště při fotbalových zápasech funguje už od roku 1996 a byla zřízena po přistoupení ČR k Evropské úmluvě k diváckému násilí a nevhodnému chování při sportovních utkáních, zvláště při fotbalových zápasech. Její činnost v největší míře zajišťuje Odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra ČR, čímž je zajištěn institucionální základ pro úspěšnou realizaci policy. Je tedy vytvořen základní koordinační orgán, jehož prostřednictvím může být sjednocována činnost jednotlivých aktérů a který má mimo jiné na starost kontakt se Stálým výborem Rady Evropy zřízeným na základě téže Úmluvy.

8.1.1.1.3 Spolupráce ČMFS s Policií ČR

Od března 2005 platí Organizační ujednání mezi Českomoravským fotbalovým svazem a Policií České republiky, které navazuje na předchozí „Dohody o vzájemné spolupráci při zajišťování veřejného pořádku, ochraně bezpečnosti osob a majetku při fotbalových utkáních“ (v platnosti už od roku 1995), akcentuje požadavky obsažené v dokumentech Rady Evropy (viz Rozhodnutí Rady EU 2001/C22/01) a poměrně jasně upravuje pravomoci, spolupráci a odpovědnost jednotlivých složek a osob (hlavní pořadatel, delegát utkání, Policie ČR, Městská Policie) při zajištění bezpečnosti fotbalových utkání. Na základě nově platné legislativy v souvislosti s reformou Policie ČR jsou navíc kluby nuceny ještě ve větší míře přebírat odpovědnost za bezpečnost na stadionech a je také možnost kluby při nedostatečném zajištění účinně sankcionovat (uhrazení policejních nákladů, peněžité pokuty, uzavření stadionu).

8.1.1.1.4 Činnost kriminalistů

Divácké násilí je zařazeno do úseku extremistické kriminality a v tomto kontextu řešeno příslušnými složkami kriminální policie. Policisté v civilu monitorují situaci při fotbalových utkáních i v jejich okolí, shromažďují informace o problémových skupinách fanoušků a na základě těchto podkladů jsou pak pachatelé trestné činnosti v souvislosti s fotbalovými zápasy souzeni. I podle podílu bitek, jimž policisté na základě získaných

informací zabrání, nebo k nimž dorazí už v jejich průběhu, je zřejmé, že se jim poměrně daří problémovou oblast monitorovat a přijímat účinná protiopatření (zřejmě například i na základě odposlechu mobilních telefonů a infiltrace mezi problémové fanoušky).

8.1.1.1.5 Dostatek financí ve fotbale

Rozpočty prvoligových fotbalových klubů se pohybují v řádech desítek milionů korun. Díky zájmu fanoušků, médií, potažmo sponzorů se i v českém profesionálním fotbale točí velké množství peněz, alespoň ve srovnání s jinými sportovními odvětvími nebo dalšími oblastmi života společnosti (školství, sociální služby apod.). Financování potřebných opatření tedy není až tak výrazně limitováno nedostatkem financí, lze využívat nejen zdroje z veřejných rozpočtů, ale i ze soukromých zdrojů.

8.1.1.1.6 Povědomí o problému

Jak státní instituce, tak média i většina českých občanů vnímá divácké násilí jako závažný problém, který je třeba řešit. Problémy uznávají i fotbalové kluby a ČMFS. Při prosazování jednotlivých opatření není nutné přesvědčovat o potřebnosti řešení daného problému. Naopak je někdy spíše třeba zajišťovat, aby přílišná medializace a politizace problému nevedla k neadekvátním a zkratkovitým řešením namísto koncepčního přístupu.

8.1.1.2 Slabé stránky

8.1.1.2.1 Nedostatečná prevence

Na rozdíl od Německa i Anglie se v Česku doposud prevence omezovala téměř výhradně pouze na situační prevenci (především oddělení fanoušků a jejich sektorů). Dlouhodobá výchovná práce s fanoušky a sociální prevence buďto nejsou doposud uplatňovány vůbec nebo jsou teprve v zárodcích, a to i přes závazky ČR vyplývající z přistoupení k Evropské úmluvě k diváckému násilí (viz Rada Evropy 2005). Výjimkou jsou české fanambasády při mezinárodních turnajích, které však samozřejmě neřeší problém diváckého násilí při zápasech českých ligových soutěží.

ČMFS po klubech nevyžaduje koncepční práci s fanoušky, jako tomu je například v Německu. Praxi uplatňované v evropských soutěžích, která by také mohla kluby motivovat k většímu důrazu na prevenci problémových fanouškovských projevů, navíc neodpovídá místní systém sankcí (kluby nijak neodpovídají za chování svých fanoušků při venkovních zápasech) ani jejich aplikace (například častá benevolentnost v postihu rasistických projevů). Zdá se, že jak na půdě ČMFS, tak v jednotlivých klubech není fanouškovské problematice věnována dostatečná a koncepční pozornost, fotbaloví činovníci převážně nejsou ochotni převzít část spoluodpovědnosti za problémové chování vlastních fanoušků.

8.1.1.2.2 Nevyužívání zákazů vstupu na stadiony

Zákazy vstupu na sportovní utkání pro fotbalové výtržníky jsou v zahraničí hojně využívány a jsou považovány za jeden z nejúčinnějších nástrojů, díky nimž se podařilo výrazně omezit násilí na stadionech. V Česku nejsou zatím dostatečně uplatňovány, zejména z následujících důvodů: Prvním je nutná podmínka úředních zákazů vstupu spočívající v odsouzení pachatele soudem za trestný čin (případně přestupek) v souvislosti s fotbalovým utkáním. K tomu se přidává údajná neochota části soudců uplatňovat alternativní tresty, v tomto případě zákazy vstupu na stadion²²⁵. Kluby doposud podle převažujícího výkladu legislativy neměly možnost samy vyslovit zákaz trestu vstupu na základě občanského práva a ačkoliv se dosavadní výklad v poslední době změnil, není jasné, má-li nový přístup dostatečnou oporu v platných zákonech a jakým způsobem zajistit jeho účinné uplatňování.

8.1.1.2.3 Nákladnost na veřejné rozpočty

V současné době jsou opatření na zajištění pořádku při fotbalových utkáních značně nákladná, zejména z důvodu masivního nasazování policejních jednotek při zajišťování pořádku na stadionech i v jejich okolí. Veškeré související náklady přitom dosud byly hrazeny z veřejných rozpočtů. V porovnání se zahraničím existují značné rezervy ve výběru i školení pořadatelů, mezi nimiž jsou často nedůvěryhodné a nekompetentní osoby (vzhledem k věku a fyzickému stavu). V některých případech dokonce policisté musejí (z veřejných rozpočtů)

²²⁵ Na tento problém s místními okresními soudy poukazoval kriminalista při jednom z provedených rozhovorů.

suplovat nedostatečnou činnost pořadatelů, na což kluby dosud někdy spoléhaly. Nakolik se to změní na základě nově platné legislativy (z. č. 274/2008 Sb.), je zatím otázkou.

8.1.1.2.4 Nedokonalé monitorovací systémy

Kvalitnějšími monitorovacími systémy jsou (alespoň částečně) vybaveny pouze některé stadiony. Je tak nedostatečně zajištěna možnost pořizování důkazního materiálu proti fanouškům, dopouštějícím se trestné činnosti přímo na stadionu. Aktuální kroky, které ČMFS v tomto ohledu v současnosti začal podnikat, mají být teprve uvedeny do praxe.

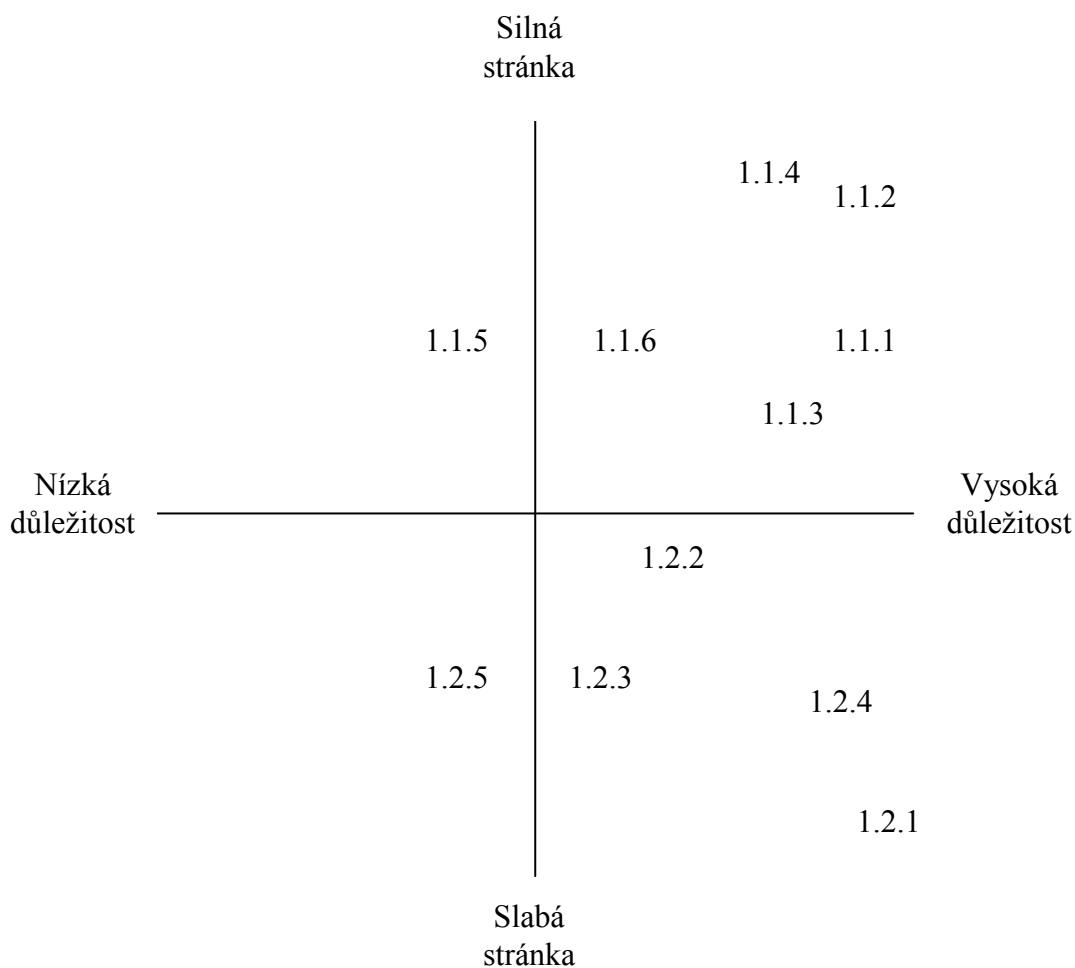
8.1.1.2.5 Nedostatek alternativ k chuligánství

Chuligánské skupiny jsou jak v rámci aktivní fanouškovské scény příslušného klubu, tak ze strany jeho vedení často vnímány jako nejaktivnější a největší skupiny, a jako takové jsou brány za hlavní partnery pro případná jednání. V rámci fanouškovské scény v Česku dosud nevykryštovala dostatečně silná „konkurenční“ alternativa k chuligánské (resp. hooltras) subkultuře, jejíž normy a postoje jsou dominantní. Například ve Francii nebo Německu jsou takovou alternativou chuligánství ultras, kteří většinou tvoří samostatnou skupinu s dostatečně početnou členskou základnou. V Česku jsou ultras skupiny zatím vesměs pod chuligánským vlivem.

V České republice navíc doposud převážně chybí organizované spolky fanoušků (Fan cluby) s vlastní právní subjektivitou, jež by jednak mohly plnit autoregulační funkci (převzetí zodpovědnosti, eliminace problémových jedinců) a navíc by mohly být partnery pro kluby a fotbalový svaz při tvorbě opatření týkajících se fanouškovských záležitostí. Jednání mezi kluby a vlastními fanoušky (i o poskytování financí na jejich aktivity) probíhají obvykle na základě osobních neformálních kontaktů. Pokud někde Fan cluby jsou, zpravidla velkou část aktivních fanoušků z „kotle“ neoslovují.

8.1.1.3 Porovnání důležitosti interních faktorů

Schéma 7: Interní faktory politiky podle důležitosti²²⁶

Zdroj: Autor

²²⁶ Vysvětlivky: Silné stránky:
 1.1.1 Modernizace stadionů
 1.1.2 Institucionální zajištění
 1.1.3 Spolupráce ČMFS s Policií ČR
 1.1.4 Činnost kriminalistů
 1.1.5 Dostatek financí ve fotbale
 1.1.6 Povědomí o problému

Slabé stránky:
 1.2.1 Nedostatečná prevence
 1.2.2 Nedostatečné využívání zákazů vstupu
 1.2.3 Nákladnost na veřejné rozpočty
 1.2.4 Nedokonalé monitorovací systémy
 1.2.5 Nedostatek alternativ k chuligánství

8.1.2 Externí faktory

8.1.2.1 Příležitosti

8.1.2.1.1 Evropeizace politiky

Evropská úmluva k diváckému násilí a nevhodnému chování při sportovních utkáních, zvláště při fotbalových zápasech vytvořila kvalitní ideový a institucionální rámec pro koordinaci a řešení daného okruhu problémů. Kromě jiného pro nás nabízí možnost výměny a převzetí zkušeností i inspirativních příkladů s ostatními evropskými zeměmi. Politiku řešení diváckého násilí lze uplatňovat jako implementaci doporučení a požadavků shrnutých v Úmluvě a konkretizovaným činnostmi příslušného Stálého výboru Rady Evropy.

8.1.2.1.2 Ultras vlna

V rámci evropské fanouškovské scény je výrazně na vzestupu hnutí ultras. Ačkoliv je v jednotlivých zemích poměrně různorodé, někde se prosadilo více a jinde méně, a i když také s ultras se pojí problémy, prioritní je pro ně vytváření bouřlivé a kreativní atmosféry a podpora svého klubu, nikoliv výtržnosti a násilí (ačkoliv i k nim někdy dochází). Na tomto základě lze ultras (např. pomocí sociální prevence a vhodné komunikace ze strany klubu) do určité míry usměrňovat (srov. Pilz et al. 2006). Zda chuligánský (hooltras) mainstream současnosti bude i na českých stadionech vystřídán méně problémovým a pro aktivní fanoušky přitom dostatečně atraktivním ultras stylem nebo ne, to velmi pravděpodobně do značné míry ovlivní budoucí situaci okolo diváckého násilí.

8.1.2.1.3 Evropské neziskové organizace

Nezanedbatelnou roli při hledání vhodných cest k řešení fanouškovských otázek v zahraničí sehrávají organizace neziskového sektoru (často sdružující jednotlivé fanoušky i jejich spolky) hájící zájmy aktivních fotbalových fanoušků nebo aktivní ve výchovných a vzdělávacích činnostech, jako jsou sítě FSI a FARE. Například v Německu pak vyvíjejí činnost také organizace specializující se na sociální a výchovnou práci s fanoušky. Kontakty s těmito organizacemi a jejich příklad mohou být využity při vzniku obdobných spolků v Česku.

8.1.2.2 Ohrožení

8.1.2.2.1 Násilí ve společnosti

Stále častější výskyt násilí v médiích, rostoucí agresivita ve společnosti a mezi mládeží jsou faktory, které silně ovlivňují a podmiňují i problematiku diváckého násilí, které však nelze řešit (pouze) v jejím rámci. Pokud bude vlna násilí ve společnosti nadále stoupat, bude tím obtížnější řešit násilnické projevy okolo sportovních utkání.

8.1.2.2.2 Růst xenofobie

I pokud jde o rostoucí internetnické problémy (jak globální, tak místní), související především s rostoucí (legální i ilegální) imigrací a problémovou integrací imigrantů do české společnosti, bude výskyt xenofobních nálad a s nimi spjaté trestné činnosti (nejen) chuligánských gangů do značné míry odrazem celkové nálady v české společnosti.

8.1.2.2.3 Internacionalizace chuligánských gangů

Stále rychlejší a levnější dopravní prostředky (včetně letecké dopravy) umožňují fotbalovým výtržníkům spojovat síly a vytvářet národní i mezinárodní „koalice“ a zvyšovat tak svůj „bojový“ potenciál. Na českém území mohou příležitostně působit například i slovenské²²⁷ nebo polské chuligánské skupiny, často ve spolupráci s místními chuligány²²⁸. Stále větší nebezpečí bude hrozit při mezinárodních zápasech a turnajích.

8.1.2.2.4 Komunikační technologie gangů

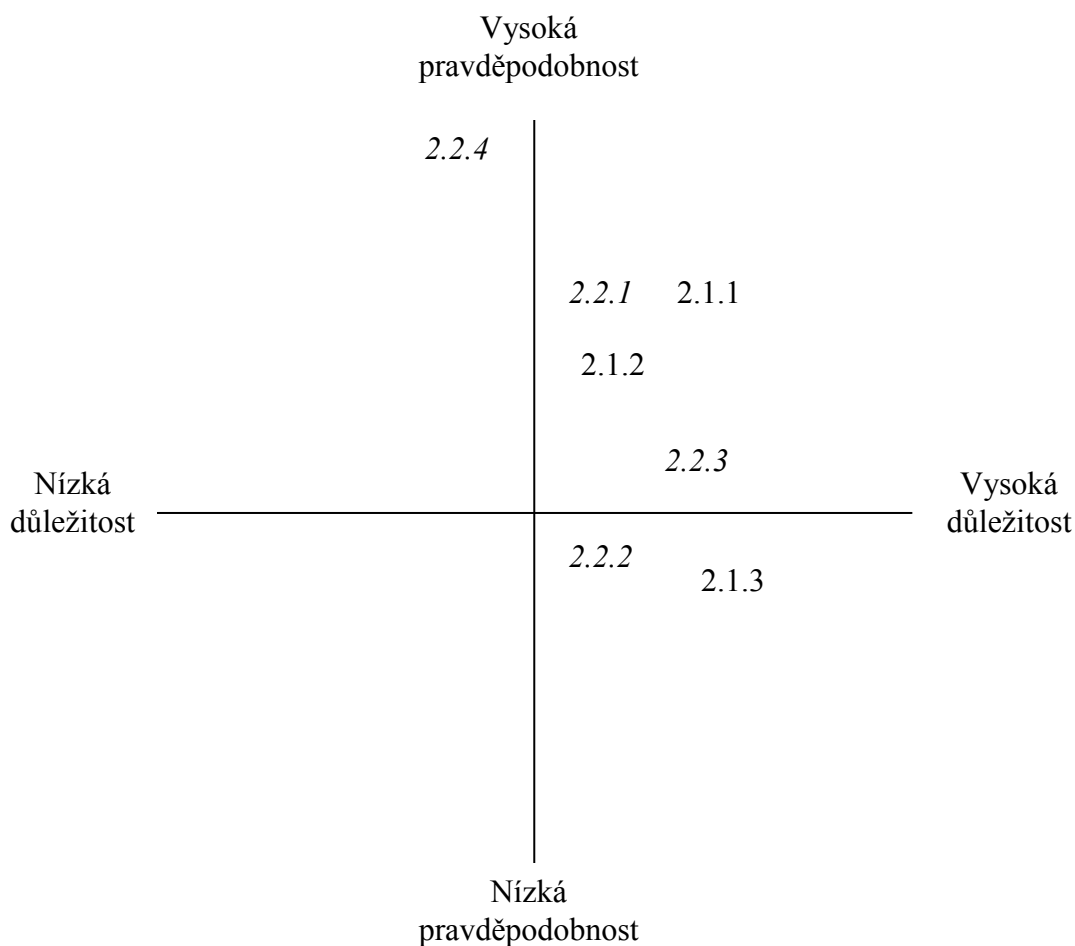
Organizovanost, akceschopnost a operativnost chuligánských gangů při jejich snaze o střet s nepřátelskými fanoušky v posledních letech výrazně zvyšuje použití moderních komunikačních prostředků (mobilní telefony, internet), jichž také výtržníci hojně využívají. Bitky bývají též zaznamenávány, vystavovány na internet, kde jsou pak předmětem obdivu a hodnocení. Pro bezpečnostní složky to znamená proměnu charakteru jejich práce (odposlouchávání mobilních telefonů apod.), což platí i pro blízkou budoucnost.

²²⁷ Úzkou spjatost české a slovenské chuligánské scény dokládá i prostor pravidelně věnovaný slovenským skupinám ve fanzinu Football Factory a na stránkách <http://www.hooligans.cz/>.

²²⁸ Na tuto souvislost upozorňuje i Interpol, „přičemž uvádí, že kvůli organizovaným skupinám chuligánů cestujících z jedné země do druhé nejde nadále pouze o národní problém“ (Smolík 2008: 201). Srov. (Stevens, Kesslerová, Steinacková 2004: 57).

8.1.2.3 Porovnání důležitosti externích faktorů

Schéma 8: Externí příležitosti a ohrožení politiky podle pravděpodobnosti a důležitosti²²⁹

Zdroj: Autor

²²⁹ Vysvětlivky: Příležitosti
 2.1.1 Evropeizace politiky
 2.1.2 Ultras vlna
 2.1.3 Evropské neziskové organizace

Ohrožení:
 2.2.1 Násilí ve společnosti
 2.2.2 Růst xenofobie
 2.2.3 Internacionalizace chuligánských gangů
 2.2.4 Komunikační technologie gangů

8.1.3 Možné strategie

Nyní se na základě identifikace interních i externích faktorů politiky pokusíme sestavit výslednou matici, která by měla posloužit k formulaci možných strategií dalšího směřování politiky (viz Veselý 2007: 225).

Tabulka 32: Matice SWOT analýzy politiky proti diváckému násilí v Česku²³⁰

	Silné stránky (Strengths): S	Slabé stránky (Weaknesses): W
Příležitosti (Opportunities): O	Modernizace stadionů Spolupráce ČMFS s Policií ČR Institucionální zajištění <i>Evropeizace politiky</i>	Nedostatečná prevence Nedostatek alternativ k chuligánství <i>Ultras vlna</i> <i>Evropské neziskové organizace</i>
Ohrožení (Threats): T	Činnost kriminalistů Povědomí o problému <i>Násilí ve společnosti</i> <i>Růst xenofobie</i> <i>Komunikační technologie gangů</i>	Nedokonalé monitorovací systémy Nákladnost na veřejné rozpočty Nedostatečné využívání zákazů vstupu na stadiony <i>Internacionalizace chuligánských gangů</i>

Zdroj: Autor za využití Veselý (2007: 220-225).

8.1.3.1 Strategie S-O

Tato strategie by především sledovala příležitosti sjednocující se evropské politiky proti diváckému násilí a využívala by při tom silné stránky dosavadní politiky, na nichž lze dále stavět: tedy především zvyšování bezpečnostních standardů stadionů a institucionalizované spolupráce Českomoravského fotbalového svazu (v praxi především na úrovni klubů) s příslušnými složkami Policie České republiky. Plnění a sledování evropských standardů, nastavovaných především na základě zveřejňovaných doporučení Stálého výboru Rady Evropy zřízeného Evropskou úmluvou, usnadňuje dostatečné institucionální zajištění realizované policie na vnitrostátní úrovni.

²³⁰ Externí faktory (příležitosti a ohrožení) jsou uvedeny *kurzívou*.

8.1.3.2 Strategie W-O

V tomto případě by se další směřování politiky zaměřilo především na doposud podceňovanou a nefungující sociálně preventivní a výchovnou činnost (na základě kvalifikovaného přejímání ověřených zahraničních projektů, které mohou nabídnout zejména nestátní evropské organizace dlouhodobě se zaměřující na danou oblast, především v Německu), snažila by se přitom zaměřit na interakci s nově vznikajícími ultra skupinami a na posílení jejich postavení a vnitřní regulace. Spolu s organizovanými Fan cluby by se tak pro mladé fanoušky vytvářela možnost alternativního, „pozitivního“ fanouškovského vyžití, čímž by se vytvářely podmínky pro předcházení zapojení mladých příznivců do problémových aktivit.

8.1.3.3 Strategie S-T

Při této strategii by se oproti současnosti především ještě více posílila kompetence kriminálních policejních složek (odposlechy mobilních telefonů, kontrola internetové komunikace), jejich početnost i vybavenost za účelem snížení hrozeb, jaké by mohly plynout z aktivit stále organizovanějších gangů fotbalových výtržníků, které se navíc mohou dále radikalizovat. Vyšší náklady s tím spojené bude možné odůvodnit závažností řešeného problému, kterou vnímá většina společnosti.

8.1.3.4 Strategie W-T

Tato defenzivní strategie by se především snažila o snížení nákladnosti realizovaných opatření na veřejné rozpočty, především přenesením co možná největší části zodpovědnosti a finanční zátěže na ČMFS a samotné kluby, neboť především ony by si ve svém vlastním zájmu měly řešit problémy se svými fanoušky a bezpečnost na svých stadionech. Fotbalové kluby by musely zajistit dostatečný kamerový monitorovací systém na svém stadionu, s jehož pomocí by pak samy na základě vyjasněných a posílených kompetencí mohly vyslovovat zákazy vstupu pro identifikované provinilce a předávat si za dohledu ČMFS seznamy

problémových osob mezi sebou. Problémové skupiny (včetně například i zahraničních chuligánů) by pak kluby na své stadiony ani nevpustily.

8.1.4 Zhodnocení SWOT analýzy

V předchozí části vyjmenované strategie mohou posloužit především jako orientace při dalším směřování politiky. Je však třeba konstatovat, že se ne nutně jedná o vylučující se alternativy, protože se jednotlivé strategie většinou pouze soustřeďují na jiný aspekt diváckého násilí. Mnohvrstevnatost, rozdílné formy i příčiny tohoto fenoménu dokonce vyžadují spíše využívání kombinace nástrojů a spolupráce jednotlivých aktérů, jak je akcentováno i v Evropské úmluvě. Předložené varianty řešení jsou tedy do značné míry spíše komplementární. Navíc je při formulaci jednotlivých strategií nutné brát v úvahu jejich politickou průchodnost – obzvláště, když je dnes zkoumaná politika (jak co do své institucionalizace, tak co do rozsahu) poměrně jasně vymezená, a to jak na evropské, tak na národní úrovni. V případě radikálnějších zásahů do současné politiky by byla politická průchodnost minimální.

Spíše než formulace a porovnávání uměle vytvořených variant, které by si navíc v praxi vyžadovalo zapojení většího počtu expertů²³¹ a vysoce by přesahovalo možnosti této studentské práce, tak v našem případě podle všeho má větší smysl alespoň základní posouzení jednotlivých nástrojů (více či méně) využitelných k eliminaci diváckého násilí, které mohou být využity jak nezávisle na sobě, tak v nejrůznějších kombinacích. Ty bylo možné identifikovat jak na základě sledování českého veřejného (politického, expertního i mediálního) diskurzu, tak na příkladu evropského základu této politiky či popsání specifických a propracovaných národních modelů (anglického a německého). O toto posouzení využitelných nástrojů se pokusíme v následující části této práce.

²³¹ V ideálním případě by bylo na místě využít metody panelu expertů (viz např. Stojanov 2006).

8.2 Nástroje využitelné pro budoucí politiku v ČR

8.2.1 Stadiony a pořadatelé

8.2.1.1 Vstupní kontroly

Často diskutovanou záležitostí jsou kontroly diváků při vstupu na stadion. Na základě pozorování na fotbalových stadionech lze souhlasit s názorem, že na mnoha místech jsou nedostatečné a neplní svou funkci. Jinde zase mohou příliš zdlouhavé kontroly přispět k eskalaci emocí a možnému vzniku konfliktů s fanoušky²³² (srov. DE Quidt 2002: 115), což zřejmě reflektují i svazoví představitelé: „I ČMFS se bojí, aby tvrdé kontroly, které zdržují diváky při vstupu na stadion, nakonec tu slušnou část z nich neodradily“ (Suchá 2008f). Obdobné problémy mohou také způsobovat nestejně nastavená kritéria pro vpouštění používaných fanouškovských propriet. To se týká například bubnů a paliček, megafonů, papírových choreografií nebo fanouškovských vlajek, které většinou vpouštěny jsou, na některých stadionech však ne (zejména v případě hostujících fanoušků). O těchto nejednoznačných kritériích se navíc fanoušci dozvědí zpravidla až při vstupních kontrolách, což u nich může vyvolávat pocity frustrace a křivdy.

Jako vhodný se zdá model, který je uplatňován v Německu, kde sice každý klub na svém stadionu sám určuje, co (domácím i hostujícím) bude na stadion vpuštěno, musí však na začátku sezóny zveřejnit seznam takových povolených či nepovolených předmětů (např. délka umělohmotných tyčí pro vlajky na mávání²³³, počet bubnů a megafonů apod.), přičemž mohou být na základě předchozího schválení a identifikace vlastníka (odpovědné osoby) vpuštěny i předměty, které by jinak povoleny nebyly (<http://www.stadionwelt.de/>). Obdobný, jasně nastavený systém v Česku dosud chybí a vše často záleží jen na konkrétním pořadateli.

Vstupní kontroly se v posledním roce dostaly do popředí mediálního zájmu i po úspěšných pokusech žurnalistů pronést na fotbalové stadiony některých ligových klubů nože nebo makety pistolí (viz např. Syrovátka, Hányš 2008). Ačkoliv pořadatelská služba v těchto případech evidentně selhala, je třeba poznamenat, že nebezpečné předměty byly vneseny na běžné tribuny, kde kontroly zpravidla bývají mírnější (tedy ne do potenciálně rizikových sektorů vlajkonošů). Navíc se incidenty, při nichž by fanoušky na tribunách bylo použito

²³² Na nutnost plynulosti a předcházení dlouhému čekání ve frontách upozorňuje i aktuální Manuál pro fotbalové kluby (OBP MV ČR 2008).

²³³ Vlajky na tyčích jsou narozdíl od Německa i mnoha dalších zemí v Česku oficiálně zakázány, přesto mnohé kluby vlastním fanouškům na základě předchozí domluvy jejich používání umožňují.

těchto nebo obdobných zbraní, v posledních sezónách na českých stadionech v podstatě nevyskytují a nepředstavují reálnou hrozbu.

Nicméně jednou z reakcí na tyto mediální kauzy byly návrhy na možnou instalaci bezpečnostních rámů a rentgenů při vstupech na stadiony, které zazněly i z úst Ministra vnitra (Syrovátka, Saiver 2008). Takovéto velmi nákladné opatření by zřejmě samo o sobě nemohlo možnému pronesení nebezpečných předmětů předejít, protože na většině českých fotbalových stadionů (narozdíl třeba od uzavřené Sazka arény, kde tato zařízení svou funkci plní dobře) je možné takové předměty na stadion dostat i jinak než přes vstupní brány (například skrz plot nebo přehozením přes něj).

Na stejný fakt upozorňuje i policejní expert Synecký (Kovář 2008), který zmiňuje zahraniční praxi několika tzv. perimetrů (tj. bezpečnostních okruhů kolem stadionu), kde jsou kontroly postupně opakovány: „Stačily by dva perimetry, s hlavní kontrolou na vnějším perimetru, v dostatečné vzdálenosti od hlediště. Pak nebude šance cokoliv přinést, házet, podat si. Ale to musí vzniknout nové stadióny, jakým bude ten slávistický v Edenu. Má již perimetry, kterými fanoušci nic nepronesou. Je to stavba budoucnosti, při jejíž realizaci klub dbal na doporučení Evropské unie a projekt konzultoval i s policií“ (ibid.). Jenže, jak ukázala pozdější praxe, také na novém slávistickém stadionu v Edenu hostující fanoušci, kteří jsou zpravidla kontrolováni nejdůkladněji, přesto několikrát pronesli a použili například zakázanou pyrotechniku (stalo se tak v případě fanoušků Brna, Olomouce i Hamburku)²³⁴.

Důležité je v této souvislosti konstatovat, že i kdyby se na základě nákladných opatření podařilo pronášení zakázaných předmětů na stadion minimalizovat, problém diváckého násilí by to řešilo jen z malé části (například používání zakázané pyrotechniky na stadionech), větší část problémů spjatých s diváckým násilím se totiž dnes zpravidla děje mimo stadiony. Velká část incidentů na tribunách se navíc děje bez použití jakýchkoliv předmětů (ať už jakkoliv) pronesených na stadion. Fanoušci totiž při konfliktech s pořadateli i policií zpravidla používají jinou „zbraň“: utržené nebo vykopnuté sedačky. Tím se dostáváme k dalšímu tématu.

²³⁴ Stejný policejní důstojník dokonce v jiném článku kritizoval nový stadion v Edenu, protože úzké uličky mají údajně znesnadňovat případný zásah kordonu policejních „těžkooděnců“ (Eichler 2008a).

8.2.1.2 *Sektory ke stání*

Na základě projektu Stadiony 2003 a dalších navazujících interních norem ČMFS disponují dnes prvoligové stadiony (po vzoru anglických²³⁵) povinně kompletně pouze místy k sezení. Toto opatření, doporučované a pro mezinárodní soutěže vyžadované i ze strany UEFA, bylo zdůvodňováno údajným zvýšením bezpečnosti na stadionech. To se však na českých stadionech příliš nepotvrzuje, přičemž základním problémem je fakt, že sektory pro vlajkonoše jsou, navzdory povinné instalaci sedaček, v drtivé většině stejně využívány jako sektory ke stání. A kluby nemají zájem nutit své aktivní fanoušky sedět, protože jim vestoje často jako jediní vytvářejí atmosféru, která může pomoci hráčům zlepšovat výkonnost, tudíž i výsledky. Sedačky pak překážejí nejen samotným stojícím fanouškům, ale v případě nutnosti také zasahujícím pořadatelům a policistům, což může mít za následek i jejich zranění.

Sedačky jistě jen těžko mohou napomáhat bezpečnosti na stadionech v případě, kdy jsou fanoušky vytrhávány a házeny směrem k hrací ploše nebo na zasahující příslušníky bezpečnostních složek (viz např. Trusina 2008b). Jejich oprava (respektive náhrada) pak tvoří nemalou část nákladů, které kluby musí v souvislosti s projevy diváckého násilí hradit. Řešením by mohlo být ponechání rozhodnutí o tom, zda budou sedačky při ligových utkáních instalovány i v sektorech pro (domácí i hostující) vlajkonoše, na jednotlivých klubech, přičemž pro mezinárodní utkání by musely být sedačky i v těchto sektorech²³⁶. V případě českých (zpravidla ne více než několikasetmístných) sektorů pro vlajkonoše by se nejednalo o nijak technicky ani finančně náročné řešení, které by podle dostupných informací přivítala většina klubů a velká část aktivních fanoušků. Základním předpokladem je změna interních svazových předpisů požadujících dosud po klubech povinnou instalaci sedaček ve všech sektorech bez výjimky²³⁷.

²³⁵ V Anglii se v současnosti vede politická diskuze o znovupovolení míst ke stání (podle německého vzoru). Argumentuje se jak očekávaným zlepšením zhoršující se atmosféry na anglických stadionech, tak vyvrácením dřívější argumentace a „nebezpečnosti“ tribun ke stání (<http://www.fsf.org.uk/>). Viz WWW: <<http://www.fsf.org.uk/campaigns/safestanding.php>>.

²³⁶ Obdobná praxe funguje například v Německu, kde jsou buďto sedačky pro ligová utkání na tribunách pro vlajkonoše zcela deinstalovány (a při pohárových utkáních znovu nainstalovány) nebo se využívají tzv. kombinovatelná místa (ke stání / sezení), která lze podle příležitosti snadno přestavět.

²³⁷ Zástupci ČMFS při rozhovoru na tuto možnost reagovali v tom smyslu, že opodstatněnost takového návrhu chápou, nicméně, jestliže dosud kluby do zavádění míst kompletně k sezení byly svazem nuceny a musely na tento účel vynaložit nemalé prostředky, mohla by taková náhlá změna kritérií být z jejich strany přijata s nelibostí.

8.2.1.3 Školení pořadatelské služby

V souvislosti se zlepšováním bezpečnosti na fotbalových stadionech se také často mluví o nutnosti kvalitnějšího výběru a školení pořadatelů (např. Kalouš 2008), s čímž nelze než souhlasit. Může se tím například předejít podobným případům, o nichž bylo referováno i v médiích, kdy jeden z prvoligových klubů²³⁸ při vstupní prohlídce kopíroval občanské průkazy některých návštěvníků, k čemuž však nemá oprávnění (ČTK 2008d; Suchá 2008e). Mělo by se při tom dbát jak na ujasnění kompetencí pořadatelů, tak i na důslednější dodržování jejich etického kodexu. Neměly by pak také vznikat dnes časté situace, kdy pořadatelé (a někdy i policisté) nejsou řádně označeni²³⁹ a fanoušci nemají možnost identifikovat pořadatele, kteří neplní své úkoly nebo překračují své kompetence. Eliminace těchto jedinců v řadách pořadatelů je totiž také žádoucí, protože někdy mohou vyvolat konflikty, které následně eskalují v podobě bitek s fanoušky (viz např. Ghanem 2008). Na druhou stranu legislativní posílení kompetencí příslušníků pořadatelské služby, po kterém se také někdy volá, se nezdá být nejvhodnějším krokem, alespoň dokud nedojde k povinné „licencizaci“ výkonu pořadatelské služby (pořadatel musí pro výkon své funkce získat příslušnou licenci, o níž také může přijít), jak je běžné v některých zemích včetně Anglie.

8.2.1.4 Prodej piva na stadionech

Povolit či zakázat prodej piva na fotbalových stadionech? I tato otázka byla v posledních letech často diskutována. Zákaz prodeje alkoholických nápojů na českých sportovních stadionech delší dobu platil, přesto byl často porušován (což bylo převážně tolerováno) a i dnes (po znovupovolení prodeje alkoholického piva) dochází někdy k dalšímu porušování: například v zimních měsících se na některých stadionech prodává i grog a jiné nepovolené alkoholické nápoje, a to v některých případech i osobám mladším osmnácti let.

Ačkoliv se fotbalové výtržnosti na stadionech často odehrávají pod vlivem alkoholu, podle všeho se v současnosti nejedná o jedinou, respektive hlavní příčinu výtržností chuligánů i jiných fanoušků (srov. Stevens, Kesslerová, Steinacková 2004: 58). Zdá se proto zbytečné klubům kvůli hrstce problémových jedinců (kteří vyvolávají konflikty i bez vlivu alkoholu)

²³⁸ Zřejmě se jednalo o České Budějovice (<http://www.hooligans.cz/>). Případ začal následně na základě podnětu fanoušků řešit Úřad na ochranu osobních údajů (<http://www.uouu.cz/>).

²³⁹ Při terénním pozorování na fotbalových stadionech byla zaznamenáno nemalé množství takových případů.

zakazovat i prodej alkoholického piva na celém stadionu²⁴⁰. Je navíc velice nepravděpodobné, že by se fanoušci mohli opít v průběhu zápasu (který trvá maximálně dvě hodiny), jako vhodnější se zdá důkladnější kontrola u vstupu a nevpouštění osob, které jsou evidentně pod silným vlivem alkoholu či jiných drog (návštěvní řád tuto možnost obvykle zahrnuje). Dopouštějí-li se fanoušci výtržností pod silným vlivem alkoholu, s největší pravděpodobností už v tomto stavu na stadion přišli.

8.2.1.5 Hrazení policejních nákladů

Častou výtkou vůči dosavadnímu způsobu řešení bezpečnosti na fotbalových stadionech a diváckého násilí vůbec je jeho vysoká nákladnost pro veřejné rozpočty, zejména při nasazování početných policejních pořádkových jednotek při rizikovějších zápasech, obzvláště když kluby své stadiony pořadatelskou službou zajišťují často nedostatečně. Jako určitý posun lze vnímat nově přijatou legislativu (z. č. 274/2008 Sb.), která umožňuje vymáhat na pořadateli utkání náklady související s policejním zásahem, pokud pořadatel sám dostatečně nezajistil bezpečnost při akci (viz např. Suchá 2008c).

Jak bude tato legislativní norma uplatňována v praxi, ukáže teprve čas, ale je-li tzv. anglický model často zmiňován jako možný vzor pro českou politiku řešení diváckého násilí, mohl by problém vysokých nákladů na policejní opatření hrazených dosud výhradně z veřejných rozpočtů být řešen i formou nutné finanční spoluúčasti klubů na všech nákladech spojených s činností policistů na fotbalových stadionech, jako je tomu i v Anglii (tedy nejen v případě prokázaného nedostatečného zajištění bezpečnosti pořadatelem, kterému bude muset předcházet rozhodnutí soudu v dané záležitosti). Obdobný názor zaznívá i mezi některými politiky, například od poslance ČSSD Jeronýma Tejce: „Kluby by měly nést větší zodpovědnost, a to i finanční. Měly by policii na zásah přispívat“ (Suchá 2008a).

Na druhou stranu při projevech diváckého násilí mimo fotbalové stadiony (v ulicích města, při cestě mezi městy) je zajištění veřejného pořádku z titulu jejich funkce na příslušných policejních jednotkách. Pokud kluby mohou něčím přispět ke snížení nákladů takových opatření, pak především dostatečnou výměnou informací s policejními příslušníky (o počtech fanoušků, způsobu jejich přepravy apod.) a nepřímo v dlouhodobějším měřítku

²⁴⁰ Název nejvyšší české fotbalové soutěže už po řadu sezón obsahuje pивní značku jednoho z největších českých pivovarů.

také komunikací, výchovnou prací s vlastními fanoušky a eliminací notoricky problémových osob z jejich řad. Proto je také v německé legislativě zakotvena povinnost pro fotbalové kluby koncepčně a dlouhodobě realizovat obdobná opatření.

8.2.2 Identifikace a trestání provinilců

8.2.2.1 Kamerové systémy

Zajištění kvalitních kamerových monitorovacích systémů a identifikace provinilců na základě využití takto pořízených záběrů je ve srovnání s Německem i Anglií dosud zřejmě jednou ze slabých stránek zajištění bezpečnosti na českých fotbalových stadionech. Záběry z kamer by měly být základním důkazním materiálem při soudních procesech s případnými výtržníky a zároveň působit preventivně v tom ohledu, že si fanoušci budou vědomi, že jejich chování nezůstane skryto v mase ostatních diváků. Je proto žádoucí, aby kamerové systémy, včetně přesného vyjasnění kompetencí klubů a použitelnosti pořízených záběrů při soudních procesech začaly na všech prvoligových stadionech fungovat co nejdříve.

Podle nedávného prohlášení bezpečnostního manažera ČMFS Miroslava Platila se i v tomto ohledu začínají podnikat potřebné kroky: „Z technologického hlediska je vše připraveno a může se okamžitě začít. Do jara bychom chtěli mít kamerový systém na deseti stadionech" (Sidliak 2008b). Nicméně na většině českých stadionů zatím bezpečnostní kamerové systémy stále ještě využívány nejsou a je otázkou, jestli se v současné situaci celosvětové finanční krize ovlivňující i český fotbal najde potřebných přibližně sedmdesát milionů korun (Suchá 2008f). Také u tohoto, jistě využitelného nástroje ale platí, že sám o sobě nemůže vyřešit všechny problémy. Může však napomoci alespoň snížení frekvence incidentů, k nimž dochází na českých fotbalových stadionech.

8.2.2.2 Soudní síně na stadionu

Jedním z nových nástrojů vzešlých z veřejné diskuze po výtržnostech při posledním strahovském pražském derby mezi Spartou a Slávií (březen 2008), který již byl vyzkoušen v praxi, bylo zřízení soudní síně přímo na stadionu (při zápase Sparta Praha – Baník Ostrava v květnu 2008). Případní výtržníci měli být souzeni v tzv. zkráceném řízení (Třeček, Eichler

2008). Představa Ministerstva spravedlnosti byla následující: „Pokud dojde k zadržení pachatelů výtržností na stadionu při zápasu nebo těsně po něm, budou pachatelé předvedeni přímo před přítomného státního zástupce, ten ve zkráceném přípravném řízení rozhodne o jeho případném předání přítomnému soudci, který rozhodne přímo na místě“ (Malecký, Reichl 2008).

Výsledkem bylo pouze předvedení dvou fanoušků Baníku, kteří za své přestupky dostali pokutu. Soud však nakonec nezasedl, což přítomný Předseda pražského městského soudu Jan Sváček přesto pozitivně ohodnotil slovy: „Je vidět, že prevence zabrala,“ s tím, že zřízení soudní síně nelituje²⁴¹ (Kratochvíl, Pokorný 2008). Toto opatření pak již využíváno nebylo, přičemž se poukazovalo zejména na jeho nákladnost a případné využití jen při nejrizikovějších utkáních (Suchá 2008g).

Při zřízení soudní síně na fotbalovém stadionu se však mohou objevit i další problémy. Zadržený fanoušek může být velmi pravděpodobně pod vlivem alkoholu (a jako takový nezpůsobilý pro soudní řízení) a může také trvat na vlastním obhájci, který přímo na stadionu s největší pravděpodobností nebude. Nelze tedy příliš počítat s častějším využitím a případným výraznějším efektem tohoto opatření.

8.2.2.3 *Problematika zákazů vstupu na stadiony*

Soudní zákazy vstupu na stadion jsou již na základě platné legislativy možné a také uplatňované. Zatím je však jejich využití limitováno zejména tím, že je lze uložit jen jako součást trestu zejména v rámci podmíněného odsouzení. Podle Martina Linharta z Odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra tak jsou v praxi tyto zákazy obvykle příliš krátké. Například v případě trestného činu výtržnictví, na jehož základě jsou fanoušci souzeni nejčastěji, se doba trestu pohybuje zpravidla jen okolo jednoho roku (Suchá 2008c).

Proto se správně začalo uvažovat o zavedení samostatného trestu zákazu vstupu na stadiony, jehož délka by mohla být až deset let a který byl v druhé polovině roku 2008 na Ministerstvu vnitra připraven (Suchá 2008h). Tento návrh by narozdíl například od novelizace Trestního zákona z roku 2006 (z. č. 343/2006) mohl do praxe udělování soudních zákazů

²⁴¹ Zápas byl poznamenán především smrtí jednoho z fanoušků Ostravy, který při cestě vypadl z otevřených dveří vlaku (Broulík, Noskiewič 2008). Fanoušci Ostravy na jeho počest při zápase ani nevyvěsili vlajky.

vstupu přinést výraznější změnu a přiblížení k přístupu běžnému (nejen) v Německu i Anglii. Dokonce se podařilo tuto možnost samostatného trestu zákazu vstupu na sportovní stadiony, aniž by si to získalo významnější mediální odezvu (Korbel 2008), zapracovat do projednávané novelizace Trestního zákoníku (<http://www.psp.cz/>)²⁴², která byla Poslaneckou sněmovnou schválena 11. listopadu 2008 (usnesení č. 948) a v Senátu má být projednávána od 8. ledna 2009. Zmiňovaných zákazů se dotýkají zejména §§ 52, 76 (ale také §77):

„Oddíl 4

Druhy trestů a výjimečný trest

§ 52

Druhy trestů

i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,“ (<http://www.psp.cz/>).

„Oddíl 5

§ 76

Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

(1) Soud může uložit trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce až na deset let, dopustil-li se pachatel úmyslného trestného činu v souvislosti s návštěvou takové akce.

(2) Jako samostatný trest může být trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.

(3) Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce spočívá v tom, že se odsouzenému po dobu výkonu tohoto trestu zakazuje účast na stanovených sportovních, kulturních a jiných společenských akcích“ (<http://www.psp.cz/>)²⁴³.

V souvislosti se zákazy vstupu na stadion se také řeší jejich vymahatelnost, která se zatím u nás zdá být nízkou. Zákaz vstupu však může být nejen trestem, ale může mít i dvojitý preventivní efekt²⁴⁴:

²⁴² Sněmovní tisk 410. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/cgi-bin/text/sqw/historie.sqw?o=5&t=410>>.

²⁴³ Dostupné z: <http://www.psp.cz/forms/tmp_sqw/0be50006.doc>.

²⁴⁴ Tuto „logiku“ trestů zákazů vstupu autor načerpal na základě rozhovoru s německými experty z Koordinationstelle Fanprojekte.

- Potrestaný fanoušek se na stadion nedostane a nemůže se tam dopouštět dalších trestných činů.
- Potrestaný fanoušek se sice na stadion dostane, snaží se však chovat maximálně nenápadně, aby nebyl přítomnými policisty odhalen (zpravidla proto ani nezvolí sektor vlajkonošů, na nějž se policejní dohled zaměřuje nejvíce).

I v druhém případě tedy trest splní svůj preventivní účel a fanouškovo další zapojení do problémových aktivit na tribunách nehrozí. Navíc i na českých stadionech působí kriminalisté, kteří problémové fanoušky znají a mohou je identifikovat, není tedy nutné zveřejňovat jejich seznamy a fotografie nebo kontrolovat při vstupu osobní údaje všech fanoušků.

Zákazy vstupu vyslovované samotnými kluby by nebylo vhodné začít využívat, dokud nebude zcela vyjasněno, mají-li opravdu dostatečnou oporu v zákoně²⁴⁵. Pokud by se tento problém vyřešil, bylo by žádoucí, aby se praxe udělování takových zákazů na úrovni ČMFS sjednotila a nastavila se jasná pravidla (například včetně možnosti odvolání se proti jeho udělení), aby nemohlo docházet ke zneužívání takových zákazů²⁴⁶. Lze si představit i situaci, kdy klub například „preventivně“ zakáže vstup na stadion všem fanouškům soupeře, aby nemusel organizačně zajišťovat sektor hostujících vlajkonošů nebo jen s cílem zajištění atmosféry lépe vyznívající pro domácí mužstvo.

8.2.2.4 *Povinnost hlásit se v době zápasů*

Narozdíl od trestu zákazu vstupu na stadion, který potrestaným chuligánům znemožňuje jen další výtržnosti přímo na tribunách fotbalových stadionů a nijak je neomezuje v jejich aktivitě mimo stadiony, může povinnost hlásit se v době zápasů na předem určeném místě (v Anglii například na policejní služebně) lépe zamezit obojímu. V Česku bylo doposud pro tento účel doporučováno využití Probační a mediační služby ČR (viz OBP MV ČR 2008: 7-8), jejíž dohled se vyslovuje jako součást podmíněného trestu společně s omezujícím

²⁴⁵ Viz námitky s ohledem na možnou diskriminaci spotřebitele (např. Mošna 2004: 236).

²⁴⁶ Proti zneužívání možnosti klubů vyslovit zákaz vstupu na stadion se v Německu poměrně často protestuje (<http://www.stadionwelt.de/>).

opatřením (zákazem vstupu). V této souvislosti však existují významné překážky, na něž by se mělo poukázat²⁴⁷:

- Provozní doba pracovišť Mediační a probační služby by se musela výrazně změnit, protože fotbalové zápasy se hrají zpravidla o víkendu.
- Frekvence návštěv potrestaných fanoušků na Mediační a probační službě by výrazně převýšila obvyklý počet i u pachatelů závažnější trestné činnosti.
- Vzhledem k omezenému počtu pracovišť by se například v Praze mohli na jednom místě v jeden čas potkávat chuligáni rozdílných klubů.

Jako vhodnější se tedy nabízí spíše hlášení potrestaných osob přímo na policejních stanicích, které však zatím na základě platné legislativy nebylo možné uplatnit (viz Benešová 2004). Na tuto možnost už ale také pamatuje projednávaná novelizace Trestního zákoníku:

„§ 77

Výkon trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

(1) Odsouzený je při výkonu trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce povinen spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který mu stanoví, zejména postupovat podle stanoveného probačního plánu, vykonávat stanovené programy sociálního výcviku a převýchovy, programy psychologického poradenství a považuje-li to probační úředník za potřebné, dostavovat se podle jeho pokynů v období bezprostředně souvisejícím s konáním zakázané akce k určenému útvaru Policie České republiky.

(2) Do doby výkonu trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce se doba výkonu trestu odnětí svobody nezapočítává“ (<http://www.psp.cz/>).

8.2.2.5 Registr problémových fanoušků

Ministerstvo vnitra začalo klubům také doporučovat vést si vlastní interní seznam problémových jedinců (OBP MV ČR 2008), které na stadion nemusí vpouštět. Obdobným registrem již podle Syneckého disponuje Policie ČR, eviduje asi 350 jedinců, údaje však klubům nemohou být legálně předány (Suchá 2008b). Alternativní klubový seznam údajně měl vzniknout již v probíhající sezóně 2008/2009: „Vznik registru umožnilo vyjednávání s Úřadem pro ochranu osobních údajů, který měl dosud námitky právě k předávání informací o

²⁴⁷ Na tyto skutečnosti autora upozornil pracovník Mediační a probační služby ČR.

výtržnicích mezi jednotlivými kluby. Ty se ale už podařilo vyřešit. Kluby o pořizování záznamů budou informovat v návštěvních řádech, vědět dají i ochráncům soukromí“ (Wirnitzer 2008). O jeho případném sestavování a využití se však nepodařilo získat žádné informace, pravděpodobně byl tento krok (zatím) odložen. Kromě potřebné koordinace s Úřadem na ochranu osobních údajů je při vytváření jakéhokoliv takového seznamu třeba dopředu jasně vymezit kritéria, za nichž bude možné osobu do seznamu zařadit (a případně také vyřadit) a jak se bude s jejími údaji zacházet. Jako nejvhodnější se zdá být zřízení speciálního orgánu na úrovni národního fotbalového svazu (stejně jako tomu už je v Německu i Anglii), který by tyto záležitosti koordinoval.

8.2.3 Preventivní aktivity

8.2.3.1 Odpovědnost klubů za fanoušky

Jeden ze základních předpokladů pro účinné zapojení klubů do cílené (preventivní) práce s vlastními fanoušky je jejich vyšší odpovědnost za jednání svých příznivců. Tomu, jak už bylo zmíněno, nenapomáhá dosavadní nastavení interních předpisů ČMFS, kdy je za incidenty v hledišti zodpovědný výhradně pořadatel utkání (tedy zpravidla domácí klub). Při problémovém chování hostujících fanoušků (ať už jde třeba o rasistické pokřiky nebo přerušování zápasu) tedy jejich klub není nijak trestán a problémy mohou vzniknout jen pro domácí klub.

V evropských soutěžích se už přitom osvědčilo uplatňování odpovědnosti za své fanoušky i v případě venkovních utkání. Při výše zmíněných incidentech pak není potrestán jen pořádající klub (ten pouze při nedostatečném pořadatelském zajištění), ale zejména klub, jehož fanoušci se provinili²⁴⁸. Ti pak vědí, že svým jednáním mohou poškodit vlastní klub. Zdá se tedy jako přínosné, aby se i v tomto ohledu sjednotily předpisy ČMFS s normami UEFA a případné sankce začaly být důsledněji uplatňovány²⁴⁹. Kluby by pak mohly snadněji

²⁴⁸ Několikrát byla takto za incidenty vlastních fanoušků při venkovních zápasech v evropských soutěžích potrestána například i pražská Sparta.

²⁴⁹ Na pokyn UEFA byla už k Disciplinárnímu řádu ČMFS například připojena Příloha 4 nazvaná „Nediskriminace“ (<http://www.fotbal.cz/>), kde jsou vymezeny velmi přísné tresty za rasistické a obdobné incidenty. Dosud však v praxi takto přísné tresty za rasistické incidenty (i přes jejich výskyt na českých stadionech) využity nebyly, ačkoliv za to ČMFS mohou ze strany UEFA hrozit sankce (srov. Smolík 2008: 168-170).

přesvědčovat alespoň tu (pravděpodobně většinou) část svých příznivců, kterým není lhostejné, bude-li klub jejich jednáním poškozen.

8.2.3.2 *Fan management*

Toto označení²⁵⁰ se zpravidla užívá pro kontinuální, koncepční a institucionalizovanou aktivitu klubů směrem ke svým (zejména aktivním) fanouškům, ať už jde o nejrůznější formy vzájemné komunikace, organizaci fanklubů, pořádání zájezdů na utkání apod. (viz např. Pilz 2000). Třeba v Německu musí být v každém klubu minimálně jeden zaměstnanec, který je pověřen těmito úkoly (Fanbeauftragte), a zavádění tohoto systému v klubech účastnících se mezinárodních soutěží vyžaduje i UEFA (Rada Evropy 2005: 31).

Také Stálý výbor Rady Evropy předkládá v tomto ohledu jasné doporučení: „Sportovní kluby by si měly vážit svých zapálených fanklubů a podporovat jejich vznik. Od funkcionářů oddílů se očekává, že budou zásadní kroky, jež se týkají fanoušků, s fankluby konzultovat. Čím více takových skupin se zapojí do rozhodování o životě oddílu, tím větší je šance, že klub svým příznivcům navodí příjemné a pohodové prostředí“ (ibid.). Dokonce je doporučováno zvážit založení zvláštních „Oddělení práce s fanoušky“, kde mnohé kluby zaměstnávají i samotné fanoušky (ibid.).

Na důležitost dostatečné komunikace a kontaktu klubů s fanoušky (včetně těch rizikových) upozorňovali také britští policejní experti na fotbalovém fóru pořádaném na půdě Univerzity Hradec Králové (ČTK 2008c; Kasal 2008). Je třeba vyvarovat se při tom dvou extrémů, které většinou působí kontraproduktivně:

- Upevňování pozice rizikových skupin tím, že se jedná výhradně s nimi, vychází se jim (příliš) vstříc a reflektují se (jen) jejich požadavky, aniž by tyto skupiny omezily své problémové aktivity.
- Uplatňování „nulové tolerance“ a „kolektivní odpovědnosti“, kdy ze strany klubu převládá represivní přístup směřující k celé aktivní fanouškovské scéně, včetně neproblémových fanoušků (srov. Spaaij 2005).

²⁵⁰ V německy mluvících zemích se někdy používá také termín „Fanpolitik“ (fanouškovská politika).

Jen v případě, že kluboví funkcionáři budou mít alespoň základní přehled o fanouškovských hnutích (a subkulturách) a zároveň potřebnou znalost skladby vlastního kotle (včetně jeho neformálních vůdců), mohou k fanouškům (např. ultras a chuligánům) přistupovat diferencovaně a snižuje se tím riziko neadekvátních opatření vůči nim²⁵¹. Aktivní a početná fanouškovská scéna totiž nemusí klubu přinášet jen potenciální rizika, ale také možnou alternativu k chuligánským skupinám. Boj proti chuligánským výstřelkům by tedy neměl být bojem proti všem aktivním fanouškům (srov. Pilz et al. 2006; Gabriel 2004).

Výrazný deficit, který české profesionální kluby (potažmo ČMFS²⁵²) v těchto záležitostech evidentně stále vykazují, by měl být v budoucnu v rámci vyššího zapojení klubů do řešení diváckého násilí postupně minimalizován. Musí se při tom překonat dosavadní slabiny, zejména neochota a nedostatečná znalost části klubových představitelů. Ačkoliv by to mělo být především v zájmu samotných klubů, mohl by ke zlepšení přispět vyšší tlak a zapojení jak ze strany ČMFS, tak ze strany státních institucí. Samozřejmě je nutné vycházet z české reality (nižší návštěvy, cena vstupného i rozpočty klubů) a zaváděná opatření jí přizpůsobovat, přesto by se vyšší důraz na tzv. fan management měl stát nezbytnou součástí úspěšné prevence rizikových jevů mezi fotbalovými fanoušky.

8.2.3.3 České fanprojekty

Kromě koncepce pro komunikaci s vlastními fanoušky, která by měla být samozřejmostí, přichází i v českém prostředí v úvahu využití projektů zacílených na mladé příznivce a specializujících se na (proaktivní) sociálně preventivní činnost²⁵³, jejichž zavádění je (jakožto vhodná součást střednědobé a dlouhodobé prevence) velmi doporučováno jak na evropské (Rada Evropy 2005), tak na vnitrostátní úrovni (OBP MV ČR 2008). Není nutné od základu vypracovávat nový koncept, lze využít například letitých zkušeností profesionálních německých fanprojektů a dalších obdobných projektů v jiných zemích (blíže viz Rada Evropy 2005).

²⁵¹ Velká část dosavadních pokusů klubů o podporu „pozitivního fandovství“ (například formou fanklubů) dosud ztroskotávala na tom, že fanouškům nebyla ponechávána dostatečná autonomie, na níž většinou trvají.

²⁵² Také na úrovni ČMFS by bylo žádoucí institucionalizovat komunikaci se zástupci aktivních fanoušků, jež je dosud zcela nedostačující.

²⁵³ Přichází v úvahu jen u klubů s dostatečným fanouškovským zázemím (jak co do velikosti celkových návštěv, tak velikosti aktivní fanouškovské scény), které u některých ligových týmů zcela chybí.

O možné využitelnosti sociálně preventivního modelu práce s fanoušky v Česku, ale i o problémech, s nimiž se bude muset (alespoň v začátcích) potýkat, svědčí příklad fanprojektu v Liberci. Jaké základní předpoklady je tedy pro případné úspěšné zavádění fanprojektů v Česku třeba zajistit?

- Lidské zdroje: Angažované osoby s dostatečnou znalostí fanouškovské scény a odpovídajícím vzděláním, které by se mohly této činnosti věnovat profesionálně²⁵⁴.
- Finanční zdroje: Kluby (zatím) nejsou připravené ani nucené investovat do podobných projektů a dosud není vytvořen ani vhodný model financování ze státních zdrojů²⁵⁵.
- Prostory: Předpokladem je poskytnutí prostor pro fungování projektu (v centru města nebo lépe přímo na stadionu či v jeho okolí).
- Odborné vedení: Jako jeden ze svých cílů jej deklaruje občanské sdružení ProFotbalFans. Využít lze spolupráce v rámci vznikající evropské sítě specializovaných (fanouškovských) organizací Football Supporters International.
- Důvěra: Fanprojekty jsou opatření, která mohou spíše než okamžitý efekt přinést předpokládané zlepšení až při dlouhodobější kontinuální činnosti, proto je třeba nechat jim potřebný čas, nemít přehnaná očekávání a překonat obecnou nedůvěru v možnosti preventivních aktivit, s níž se zpočátku potýkaly i v Německu (Pilz 2000). Fanprojekty si také nutně musí získat důvěru ze strany fanoušků, proto je nelze realizovat například jako součást policejních opatření (srov. Rada Evropy 2005: 35; ČTK 2008c).

²⁵⁴ Situaci v tomto ohledu vylepšil realizovaný vzdělávací kurz občanského sdružení ProFotbalFans.

²⁵⁵ Fanprojekty se totiž pohybují na pomezí preventivních a sociálních projektů. Do hrazení finančních nákladů by bylo možné dle německého vzoru zapojit jak obecní samosprávu, tak státní instituce a samotné kluby. V Liberci se v současnosti uvažuje o modelu, kdy by realizátor projektu byl zaměstnancem klubu a zajišťoval by jak fanprojekt, tak fan management.

9 Závěr

V této práci jsme si vytyčili tři hlavní cíle, přičemž prvním bylo prohloubení poznatků o diváckém násilí v České republice, jehož historii ve světě i v ČR jsme spolu s dosavadním výzkumem problému shrnuli v teoretické části. Zabývali jsme se jak samotným násilím, tak jeho aktéry. A na základě vlastní analýzy kombinující různé zdroje dat i využití metody jsme konstatovali, že divácké násilí v Česku (stejně jako v zahraničí) nabírá nejrůznějších forem, k nimž dochází jak na stadionech, tak mimo ně. Tyto formy je možné rozdělit na fyzické násilí vůči jiným osobám (ať už jde o rozhodčí a hráče, ostatní fanoušky nebo příslušníky bezpečnostních složek), násilí vůči majetku (nejrůznější formy vandalismu a krádeží) a na symbolické násilí (zejména ve formě vulgárních a extrémistických pokřiků a choreografií).

Diváckého násilí se ale nemusí dopouštět jen chuligáni, vytvářející dnes specifickou subkulturu mládeže, ale (byť v menší míře) i další fanoušci (nejen) z fotbalových kotlů. Jde například o nově se prosazující hnutí fotbalových ultras, které je v Česku pod silným vlivem hooligans a dochází tak k prolínání obou proudů, jež v současnosti dává vzniknout novému fanouškovskému stylu, který navrhuje označit jako „hooltras“. Plánovitost, intenzita a frekvence projevů diváckého násilí se liší jak mezi jednotlivými fanouškovskými proudy, tak mezi (chuligánskými) skupinami, přičemž aktivní členové klubových chuligánských gangů mají jako prioritu (zpravidla plánované) střety s členy rivalských skupin, v nichž jde především o jejich prestiž. Spolu se širším okruhem (převážně mladistvých) sympatizantů se však chuligáni mohou častěji než ostatní zapojovat i do jiných výtržností a (i když velikost jejich skupin zpravidla nedosahuje ani řádu stovek) tvoří nejrizikovější skupinu fotbalových diváků.

Zbylé dva cíle práce se týkaly popisu a zhodnocení politiky řešení diváckého násilí v Česku, jejíž základní obrysy jsou (obdobně jako v jiných evropských zemích) určeny zařazením našeho státu do evropských politických struktur a z toho plynoucích povinností, které upravuje hlavně Evropská úmluva k diváckému násilí, ale i další mezinárodní dokumenty. Česká republika disponuje relativně kvalitním legislativním i institucionálním rámcem pro boj s diváckým násilím, odpovídajícím závažnosti problému. Klíčová je činnost Odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra ČR, Služby kriminální policie a institucionalizovaná spolupráce ČMFS (a klubů) s Policií ČR.

Na základě srovnání s propracovanými modely řešení diváckého násilí v zahraničí, konkrétně v Anglii a Německu, jsme identifikovali i slabší stránky dosavadního českého způsobu řešení, jimiž jsou zejména dlouhodobě zanedbávaná prevence a nedostatečná (finanční i organizační) aktivita fotbalových klubů, kterých se problémy s fanoušky dotýkají nejvíce. Zlepšení by také bylo možné v oblasti identifikace provinilců pomocí bezpečnostních kamerových systémů a zamezení jejich dalšímu vstupu na stadion.

V úvodu jsme si položili otázku, na níž jsme pak v celé práci hledali odpověď. Na závěr ji můžeme zopakovat a pomocí pětibodové odpovědi ještě krátce shrnout doporučení pro zlepšení dosavadní politiky řešení diváckého násilí v Česku, k nimž jsme na základě vlastního výzkumu dospěli: Jak tedy na fotbalové výtržníky?

- Na základě vyšší spoluúčasti klubů na (finančních) nákladech spjatých s řešením diváckého násilí a na základě jejich adresnějšího a důslednějšího trestání při problémovém vystupování vlastních fanoušků zvýšit motivaci klubů problémům účinně předcházet. Tím také snížit výdaje z veřejných rozpočtů.
- Prostřednictvím školení, zpřesnění kompetencí a důslednější kontroly zlepšit výkon pořadatelské služby, a to jak při vstupních kontrolách, tak i během zápasů.
- Netrvat na opatřeních, jejichž opodstatnění a přínos se neprokázaly (zákaz sektorů bez sedaček, zákaz prodeje alkoholického piva na stadionech, paušální zákazy jinde běžných fanouškovských propriet).
- Závažné projevy diváckého násilí pokud možno neřešit hrozbou ani užitím síly (masivními zásahy ozbrojených policejních jednotek), ale identifikací konkrétních provinilců (na základě instalovaných kamerových systémů) a následným udělením relevantního trestu, jímž může být i soudní zákaz vstupu na stadiony nebo povinnost hlásit se v době zápasů na policejní stanici.
- Zintenzivnit a pokud možno formalizovat (například formou fanklubů) komunikaci klubů s vlastními fanoušky reflektující jejich potřeby a založenou na podpoře pozitivních fanouškovských aktivit spolu s diferencovaným přístupem k jednotlivým fanouškovským proudům a skupinám. Tam, kde pro to jsou podmínky, podporovat vznik sociálně preventivních projektů a zajistit jejich financování.

Přestože nejde o nijak zvlášť objektivní závěr, je třeba ještě konstatovat, že uvedená opatření nemohou mít naději na úspěch jedno bez druhého. Neměl by se podceňovat žádný

využitelný nástroj, obzvlášť když už v jiných zemích prokázal svůj přínos. Pouze komplexní řešení diváckého násilí opřené o spolupráci všech aktérů a výměnu relevantních informací (jak na národní, tak na mezinárodní úrovni) může přinést zlepšení bezpečnostní situace na českých fotbalových stadionech i v jejich okolí. Jen tak se v budoucnu nebude o fotbalovém fandovství mluvit převážně jen v negativních souvislostech a pozornost se bude moct obrátit i k jeho pozitivním aspektům. Pokud by k tomu tato práce alespoň minimálně přispěla, její zpracování určitě nebylo zbytečné.

Resumé

Diplomová práce se zaměřuje na fenomén diváckého násilí v České republice jakožto veřejně politického problému. Autor shrnuje a na základě vlastního výzkumu prohlubuje poznatky o násilí, jehož se dopouštějí návštěvníci sportovních, zejména fotbalových stadionů v Česku, popisuje dosavadní politiku řešení tohoto diváckého násilí, kterou zároveň podrobuje kritickému zhodnocení a diskuzi o jejím dalším směřování.

V teoretické části práce je s využitím odborných textů českých i zahraničních autorů přiblížena historie diváckých incidentů souvisejících s fotbalovými zápasy včetně vývoje chuligánského hnutí, a to jak ve světovém měřítku, tak na českém (respektive československém) území. Dále jsou shrnovány výsledky sociálněvědního zkoumání analyzovaného problému, jak je předložili odborníci na britských ostrovech (kde má moderní fotbalové chuligánství i jeho výzkum nejdelší tradici) i v dalších zemích. Zvláštní pozornost je pak věnována akademické reflexi negativních projevů sportovních diváků v Česku.

Při vlastním výzkumu autor využívá sekundární (zejména odborné studie a výzkumná data, zákony a mediální zprávy) i primární zdroje dat (pozorování na stadionech, studium osobních dokumentů fanoušků a rozhovory s klíčovými aktéry). Takto získaná data jsou analyzována několika metodami, mezi jinými i obsahovou analýzou (celostátního českého fanouškovského magazínu Football Factory).

Po zdůvodnění veřejněpolitického charakteru a předložení výchozí definice problému jsou charakterizovány různorodé projevy diváckého násilí, které jsou rozděleny na fyzické násilí vůči jiným osobám, násilí vůči majetku a symbolické násilí (včetně prezentace extrémistických postojů), přičemž k těmto projevům může docházet jak přímo na stadionech, tak i mimo ně. Jednotlivé skupiny fotbalových diváků, které autor podle vlastní typologie navrhuje dělit na nezaujaté diváky, pasivní fanoušky, aktivní fanoušky, ultras, „hooltras“ a hooligans, se liší jak ve své typické aktivitě během zápasů, tak v inklinaci k zapojení do různých forem diváckého násilí.

Při popisu politiky proti diváckému násilí se vychází z jejího evropského základu a jako modelové příklady jsou prezentovány anglický a německý způsob řešení. Česká politika je popsána prostřednictvím základního legislativního rámce dotýkajícího se zkoumané problematiky a analýzy jejích aktérů, zvláště pak příslušných složek Ministerstva vnitra a

Policie ČR, Českomoravského fotbalového svazu, místní samosprávy, médií, Parlamentu ČR a neziskových organizací.

Na základě SWOT analýzy se autor snaží identifikovat silné a slabé stránky současné politiky řešení diváckého násilí v Česku a její vnější příležitosti a ohrožení. Následně je věnován prostor i diskuzi o nástrojích využitelných pro zlepšení dosavadní praxe, mezi něž jsou řazena opatření zacílená na technickou vybavenost stadionů, činnost pořadatelské služby, identifikaci a trestání provinilců, ale i výchovné a preventivní aktivity.

Summary

This Diploma Thesis deals with the phenomenon of spectator violence in the Czech Republic as a public policy problem. The author summarises and on the basis of his own research deepens the knowledge of the violence committed by visitors of sports and especially football stadiums in the Czech Republic. He also describes and evaluates the policy dealing with spectator violence and discusses its future direction too.

In the theoretical part, the history of problems with football spectators, both on a worldwide scale and on the Czech (or Czechoslovak) territory, is described, using the work of Czech and foreign authors. Further the results of social science research on the problem by the experts in Great Britain (where the problem and its research has the longest tradition) and in other countries, especially in the Czech Republic, are compiled.

In the own research the author uses both secondary (in particular scientific studies and research data, laws and media reports) and primary sources of data (observation at football stadiums, personal documents of supporters and interviews with key participants). Collected data are analyzed by means of several methods, among others the content analysis of a nationwide fan magazine Football Factory.

After reasoning of the public policy character of the problem and offering its basic definition, various manifests of spectator violence are described. They are divided into physical cruelty to other people, vandalism and symbolic violence (including the presentation of extremist attitudes). These acts can happen inside as well as outside the stadiums. The particular spectator groups, which are newly classified into unenthusiastic spectators, passive fans, active fans, ultras, „hooltras“ and hooligans, differ in their typical activities during a match and in their inclination to participate in various forms of spectator violence.

The description of the policy dealing with spectator violence starts from its European fundamentals and as model examples English and German patterns are presented. The Czech policy is described through the basic legislation connected with analyzed problems and the analysis of its participants, particularly the relevant units of Czech Home Office, the Police, Czech Football Association, local authorities, media, the Parliament and non-governmental organizations.

On the basis of SWOT analysis the author tries to identify strengths and weaknesses of current Czech policy dealing with spectator violence and its external opportunities and threats. Subsequently the available implements, which could potentially contribute to the improvement of present practice, are discussed. Among these measures the improvement of the design and physical fabric of stadiums, stewarding, identification and treatment of offenders, not least also educative and preventive activities are referred.

Využitá literatura

ANKSS. *Nationales Konzept Sport und Sicherheit* (NKSS). 1. Aktualisierter Nachdruck, 2003. Frankfurt am Main: Deutsche Sportjugend (dsj) im Deutschen Sportbund e.V., 1992. Dostupné z WWW: <<http://kos-fanprojekte.info/pdf/nkss-1292.PDF>>.

Balcar, M. *Fotbalové chuligánství - sociální problém ohrožující především dospívající mládež*. Praha, 1998. KSP FF UK. Postupová práce.

Balcar, M. *Sociální práce s hooligans*. Praha, 2000. KSP FF UK. Diplomová práce (navazující na postupovou práci s názvem „Fotbalové chuligánství : problém ohrožující především dospívající mládež“ z roku 1998).

Bardach, E. *A Practical Guide for Policy Analysis. The Eightfold Path to More. Effective Problem Solving*. New York, NY: Chatham House Publishers, 2000.

Benešová, M. *Odpověď nejvyšší státní zástupkyně náměstkovi MV ČR* (SL 764/2004, 14.září 2004). Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 2004.

Beránek, J. Aktéři derby mluvili o výtržnostech zdrženlivě. *Idnes.cz* [online]. 31.3.2008. Dostupné z WWW: <http://fotbal.idnes.cz/akteri-derby-mluvili-o-vytrznostech-zdrzenlive-fur-/fotbal.asp?c=A080331_210456_fotbal_ber>.

Beyer, D. *Fotbalové násilí: subkultura hooligans*. Brno: MU, 2002.

Beyer, D. Fotbaloví chuligáni v Polsku. *Éthum. Bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci*. 2004, č. 43, s. 88-94.

Beyer, D.; Smolík J. Výsledky dotazníkového šetření mezi fotbalovými fanoušky v rámci projektu ProFotbalFans. In *Aktuální otázky sociologie sportu: sborník ze semináře* [CD-ROM]. Praha: Česká kinantropologická společnost, Sekce sociologie sportu, 2007, s.74-79.

Bílek, P. Teplický šéf Hrdlička čeká za rasistické hučení pokutu. *Idnes.cz* [online]. 7.7.2008a. Dostupné z WWW: <http://fotbal.idnes.cz/teplicky-sef-hrdlicka-ceka-za-rasisticke-huceni-pokutu-plw-/fot_pohary.asp?c=A080707_101119_fot_pohary_ald>.

Bílek, P. Teplice musí dodat dokumenty o rasistickém chování diváků“. *Idnes.cz* [online]. 24.10.2008b. Dostupné z WWW: <http://fotbal.idnes.cz/teplice-musi-dodat-dokumenty-o-rasistickem-chovani-divaku-pn5-/fotbal.asp?c=A081024_090637_fotbal_ald>.

Broulík, P.; Noskiewič, O. 2008. Změní se vlaky pro fanoušky? Dráhy to nevylučují. *Idnes.cz* [online]. 13.5.2008. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/zmeni-se-vlaky-pro-fanousky-drahy-to-nevylucuji-fup-/krimi.asp?c=A080513_105328_krimi_itu>.

Buford, B. *Sám mezi rowdies*. Nové Sedlo u Lokte: Zdeněk Plachý, 2005.

Bureš, R. Zelená je tráva... . *Policista – měsíčník MV ČR*. 2004, č. 6. Dostupné z WWW: <http://web.mvcr.cz/archiv2008/2003/casopisy/pol/0406/zprav2_info.html>.

Carnibella, G. et al. *Football violence in Europe: A report to the Amsterdam Group*. Oxford: The Social Issues Research Centre, 1996. Dostupné z WWW: <http://www.sirc.org/publik/football_violence.pdf>.

Centrum strategických studií. Exploze fotbalového chuligánství, nebo mediální hysterie?. *Revue Politika*. 2003, č. 8-9. Dostupné z WWW: <<http://www.cdk.cz/rp/clanky/150/exploze-fotbaloveho-chuliganstvi-nebo-medialni-hysterie/>>.

Cícha, J. Ministr vnitra Langer představil bezpečnostní manuál pro fotbalové kluby. *Sport.cz* [online]. 22.7.2008. Dostupné z WWW: <<http://fotbal.sport.cz/clanek/133343-ministr-vnitra-langer-predstavil-bezpecnostni-manual-pro-fotbalove-kluby.html>>.

Čarnogurský, T. Fanprojekt Liberec. *Éthum. Bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci*. 2004, č. 43, s. 47.

Čarnogurský, T. *WWW.HOOLIGANS.CZ: Sebe prezentace českých fanoušků na internetu*. Praha, 2005. ISS FSV UK. Bakalářská práce.

ČMFS. *Pravidla fotbalu*. Praha: Českomoravský fotbalový svaz, 2007. Platnost od 1.7.2007. Dostupné z WWW: <http://nv.fotbal.cz/assets/files/658/Pravidla_2007.doc>.

ČTK. Část hlediště bude na Spartě zavřena. *Idnes.cz* [online]. 23.9.2005. Dostupné z WWW: <http://fotbal.idnes.cz/cast-hlediste-bude-na-sparte-zavrena-d71-/fot_pohary.asp?c=A050923_201242_fot_pohary_no>.

ČTK. Policie vyšetřuje útok na liberecké fanoušky. *Idnes.cz* [online]. 31.7.2006. Dostupné z WWW: <http://fotbal.idnes.cz/policie-vysetruje-utok-na-liberecke-fanousky-fav-/fotbal.asp?c=A060731_175850_fotbal_rou>.

ČTK. „Policie: Ze stadiónů neodejdeme úplně, zůstanou kriminalisté. *Sport.cz* [online]. 28.2.2008a. Dostupné z WWW: <<http://fotbal.sport.cz/clanek/125836-policie-ze-stadionu-neodejdeme-uplne-zustanou-kriminaliste.html>>.

ČTK. „Zásah na derby vyhodnocuje policejní odbor vnitřní kontroly“. *Sport.cz* [online]. 3.4.2008b. Dostupné z WWW: <<http://fotbal.sport.cz/clanek/127699-zasah-na-derby-vyhodnocuje-policejni-odbor-vnitri-kontroly.html>>.

ČTK. Britský expert: Dialog se musí vést i s chuligány. *Týden.cz* [online]. 23.4.2008c. Dostupné z WWW: <http://www.tyden.cz/rubriky/sport/fotbal/gambrinus-liga/britsky-expert-dialog-se-musi-vest-i-s-chuligany_55825.html>.

ČTK. Fotbalové kluby dostaly varování: Porušujete právo!. *Sport.cz* [online]. 24.9.2008d. Dostupné z WWW: <<http://fotbal.sport.cz/clanek/137248-fotbalove-kluby-dostaly-varovani-porusujete-pravo.html>>.

DE Quidt, J. Risk Management and Spectator Safety. In *Prevention of Violence in Football Stadiums in Europe*. Liège: EUROFAN, 2002, s. 114-117.

DFB. *Richtlinien zur einheitlichen Behandlung von Stadionverboten*. Frankfurt: Deutscher Fußball-Bund, 2008a.

DFB. *Richtlinien zur Verbesserung der Sicherheit bei Bundesspielen*. Frankfurt: Deutscher Fußball-Bund, 2008b.

Dick, B. *Stakeholder analysis* [online]. 1997 [cit. 2008-12-31]. Dostupné z WWW: <<http://www.scu.edu.au/schools/gcm/ar/arp/stake.html>>.

Disman, M. Terénní sběr informací. In Pergler, P. a kol. *Vybrané techniky sociologického výzkumu*. Praha: Svoboda, 1969, s. 151-345.

Disman, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Dotisk 3. vydání, 2002. Praha: Karolinum, 1993.

Duke, V.; Slepíčka, P. Bohemian rhapsody: football supporters in the Czech Republic. In Dunning, E. et al. *Fighting Fans. Football Hooliganism as a World Phenomenon*. Dublin: University College Dublin Press, 2002, s. 49-61.

Dunn, W. N. *Public Policy Analysis: An Introduction*. 3rd edition. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 2004.

Dunning, E. et al. *Fighting Fans. Football Hooliganism as a World Phenomenon*. Dublin: University College Dublin Press, 2002.

Eichler, P. Policie si stěžuje na stadion Slavie. Těžkooděnci se nevejdou do ochozů. *Idnes.cz* [online]. 22.5.2008a. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/policie-si-stezuje-na-novy-stadion-slavie-nevejde-se-do-ochozu-pbi-/krimi.asp?c=A080521_173119_krimi_pei>.

Eichler, P. Langer místo policistů pošle na stadiony obrázkový návod. *Idnes.cz* [online]. 22.7.2008b. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/langer-necha-bezpecnost-stadionu-na-fotbalovych-klubech-p2h-/domaci.asp?c=a080722_113356_domaci_pje>.

Eichler, P. Příznivci „sešivaných“ prošli Prahou, útok spartanů odrazili těžkooděnci. *Idnes.cz* [online]. 6.10.2008c. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/priznivci-sesivanych-prosli-prahou-utok-spartanu-odrazili-tezkoodenci-140-/praha.asp?c=A081006_163257_praha_pei>.

Eliáš, M. *Skeletový překlad knihy: Wann, D. L. et al. Sports fans: the psychological and social impact of spectators*. Praha, 2006. Ročníková práce.

Eliáš, M. *Sociální struktura chuligánské skupiny a její vnitřní soudržnost v České republice*. Praha, 2007. FHS UK. Bakalářská práce.

Éthum. Bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci. Č. 43. Praha: Petr Klíma, 2004.

Felt, K. Bohemians vyfasovali od disciplinárky nejtvrďší tresty. *Sport.cz* [online]. 22.5.2003. Dostupné z WWW: <<http://www.sport.cz/clanek/8315-bohemians-vyfasovali-od-disciplinarky-nejtvrdsi-tresty.html>>.

Fiala, P. Schubert, K. *Moderní analýza politiky: Uvedení do teorií a metod policy analysis*. Brno: Barrister & Principal, 2000.

Filípek, Š.; Fejgl, J. Klub rváčů. *Hattrick*. 2003, č. 6, s. 32-36. Dostupné z WWW: <<http://www.hattrick.cz/main.php?act=detail&id=210>>.

Fojčíková, Z. Pražská policie nepustila Brňany na fotbal, bála se bitky. *Idnes.cz* [online]. 20.4.2008. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/prazska-policie-nepustila-brnany-na-fotbal-bala-se-bitky-p29-/brno.asp?c=A080420_172353_brno_dmk>.

Football Factory. Ostrava: Vladimír Novák, č. 29-60, 2004-2008.

Frič, P. Pojem „sociální problém“ a všeobecná teória sociálních problémov v Americkéj sociológii. *Sociológia*. 1990, roč. 22, č. 1, s. 29-44.

Frosdick, S.; Marsh, P. *Football hooliganism*. Devon: Willan Publishing, 2005.

FTVS UK. *Aktuální otázky sociologie sportu: sborník ze semináře* [CD-ROM]. Praha: Česká kinantropologická společnost, Sekce sociologie sportu, 22.11.2007.

Gabriel, M. Ultra-Bewegungen in Deutschland: Von Doppelhaltern und Choreographien - die Antwort der Kurve auf den Fußball als Event. In *Ballbesitz ist Diebstahl*. Göttingen: Die Werkstatt, 2004, s. 179-194.

Gabzdyl, J. Duel Sparty s Baníkem v Ostravě poznamenalo řádění rowdies. *Novinky.cz* [online]. 2.12.2007. Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/clanek/128050-duel-sparty-s-banikem-v-ostrove-poznamenalo-radeni-rowdies.html>>.

Ghanem, J. Část fandů Brna vyrabovala benzínku, zbytek kritizuje zásah ochranky v Praze. *Idnes.cz* [online]. 21.4.2008. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/cast-fandu-brna-vyrabovala-benzinku-zbytek-kritizuje-zasah-ochranky-v-praze-1sz-/brno.asp?c=A080421_113407_brno_dmk>.

Girtler, R. *Okrajové sociální kultury*. Překlad M. Smejkal. Brno: Masarykova univerzita, 2001.

Grossmann, P. S ostravskými chuligány ve vlaku. *Idnes.cz* [online]. 25.4.2005. Dostupné z WWW: <http://fotbal.idnes.cz/fotbal.asp?r=fotbal&c=A050424_215646_fotbal_min&t=A050424_215646_fotbal_min&r2=fotbal>.

Hedbávná, M. *Dobry den, sportu zdar, fotbalu zvláště, aneb, Rituální chování fotbalových fanoušků*. Praha, 2003. ISS FSV UK. Bakalářská práce.

Hendl, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005.

Herman, T. Fanoušci: Napadla nás ochranka. *Brněnský deník* [online]. 21.4.2008. Dostupné z WWW: <http://brnensky.denik.cz/fotbal_region/fanousci-napadla-nas-ochranka20080421.html>.

Hinčica, V. České chuligánství na začátku roku 2007. *Britské listy* [online]. 23.2.2007. Dostupné z WWW: <<http://www.blisty.cz/art/32992.html>>.

Home Office. Home office guidance on football - related legislation. *Home Office Circular*. 2000, no. 34.

Home Office. *Statistics on arrests and banning orders: season 2006-07*. London: Home Office, 2007. Dostupné z WWW: <<http://www.homeoffice.gov.uk/documents/football-arreststatistics-2007?view=Binary>>.

Home Office. *Statistics on arrests and banning orders: season 2007-08*. London: Home Office, 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.homeoffice.gov.uk/documents/football-arrests-0708?view=Binary>>.

Hourcade, N. Supporterism: Ultras and the World of Football. In *Prevention of Violence in Football Stadiums in Europe*. Liège: EUROFAN, 2002, s. 31-36.

Hoznédl, P. Ritchie jde na Spartu, inzultaci už nechystá. *Sokolovský deník* [online]. 25.4.2008. Dostupné z WWW: <<http://sokolovsky.denik.cz/fotbal/ritchie-jde-na-spartu-inzultaci-nechysta20080425.html>>.

Hrdlička, V. *Návykové látky v subkultuře fotbalových fanoušků*. Hradec Králové, 2007. Pdf UHK. Bakalářská práce.

iDNES.cz. Fotbaloví fanoušci přepadli ve vlaku dvě dívky. *Idnes.cz* [online]. 6.8.2005. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/fotbalovi-fanousci-prepadli-ve-vlak-dve-divky-f13-/krimi.asp?c=A050806_131339_krimi_ton>.

iDNES.cz. V Ostravě gól nepadl, řádili tam výtržníci. *Idnes.cz* [online]. 2.12.2007. Dostupné z WWW: <http://fotbal.idnes.cz/v-ostrove-gol-nepadl-radili-tam-vytrznici-fgz-/fotbal.asp?c=A071202_143059_fotbal_ber>.

iDNES.cz. Zdemolují fotbaloví výtržníci Strahov?. *Idnes.cz* [online]. 28.3.2008. Dostupné z WWW: <http://fotbal.idnes.cz/zdemoluji-fotbalovi-chuligani-strahov-dyx-/fotbal.asp?c=A080327_203651_fotbal_ot>.

Jeřábek, H. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Karolinum, 1992.

Kahoun, J. FC Baník se omlouvá fanouškům. *FCB.cz* [online]. 2.12.2007. Dostupné z WWW: <<http://www.fcb.cz/a-muzstvo/aktuality/fc-banik-se-omlouvava-fanouskum.html>>.

Kalouš, P. Kluby si zvykají na odpovědnost. *Lidovky.cz* [online]. 5.11.2008. Dostupné z WWW: <http://www.lidovky.cz/kluby-si-zvykaji-na-odpovednost-daa-/ln_noviny.asp?c=A081105_000084_ln_noviny_sko&klic=228436&mes=081105_0>.

Kasal, J. Chuligánství – mezi Skyllou smysluplnosti a Cháribdou zábavy. In *Aktuální otázky sociologie sportu: sborník ze semináře* [CD-ROM]. Praha: Česká kinantropologická společnost, Sekce sociologie sportu, 2007, s. 86-92.

King, J. *Fotbalová fabrika*. Praha: BB Art, 2003.

Korbel, J. Místo na fotbal půjdou chuligáni na policii. *Deník.cz* [online]. 9.12.2008. Dostupné z WWW: <http://www.denik.cz/z_domova/chuligani_fotbal20081208.html>.

Kovář, P. Potřebuje fotbal svůj zákon?. *Reflex* [online]. 2008, č. 18. Dostupné z WWW: <<http://reflex.cz/Clanek32077.html>>.

Kratochvíl, L.; Pokorný, J. Policie přivedla výtržníky úředníkům na stadionu, soud nezasedl. *Idnes.cz* [online]. 10.5.2008. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/policie-prievedla-vytrzniky-urednikum-na-stadionu-soud-nezasedl-px2-/krimi.asp?c=A080510_160246_krimi_klu>.

Kraus, Z. Čeští chuligáni po sobě už střílí. Zatím plynem. *Týden.cz* [online]. 18.3.2008. Dostupné z WWW: <http://www.tyden.cz/rubriky/sport/fotbal/gambrinus-liga/cesti-chuligani-po-sobe-uz-strili-zatim-plynem_49578.html>.

Langner, S. „Solidarität, Zusammenhalt und Engagement“ – Die Ultrabewegung in Deutschland. Bremen, 2005. Universität Bremen. Magisterarbeit.

Linhart, J.; Petrusek, M.; Vodáková, A. (ed.). *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996.

Lukšová, B. Naštvaní fanoušci 1. FC Brno si počkali na fotbalisty. *Idnes.cz* [online]. 3.11.2008. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/nastvani-fanousci-1-fc-brno-si-pockali-na-fotbalisty-fx7-/brno.asp?c=A081103_1077382_brno_dmk>.

MacDonald, K. What do Children Want? A Conceptualisation of Evolutionary Influences on Children's Motivation in the Peer Group. *International Journal of Behavioral Development*. 1996, vol. 19, no. 1, s. 53-73.

Malecký, R.; Reichl, J. Soudní síň přímo na stadionu. *Lidovky.cz* [online]. 7.5.2008. Dostupné z WWW: <http://www.lidovky.cz/ln_noviny.asp?r=ln_noviny&c=A080507_000003_ln_noviny_sko>.

Mareš, M.; Smolík, J.; Suchánek, M. *Fotbaloví chuligáni - evropská dimenze subkultury*. Brno: Barrister & Principal, 2004.

Mazel, M. *Stanovisko k návrhu na zavedení nového trestného činu „Výtržnictví při sportovním utkání“*. Praha: OBP MV ČR, Oddělení bezpečnostně správních agend, 2003.

Mazel, M. *Stanovisko OBP k návrhu pana poslance Ostrého na změnu trestního zákona v souvislosti v výtržnictvím spáchaným při sportovním utkání*. Praha: OBP MV ČR, 2004.

Mignon, P. Another side to French exceptionalism: Football without hooligans?. In Dunning, E. et al. *Fighting Fans. Football Hooliganism as a World Phenomenon*. Dublin: University College Dublin Press, 2002, s.62-74.

Mošna, D. Přehled fotbalové legislativy z hlediska anglického a českého práva. *Kriminalistika*. 2004, č. 3, s. 219-238. Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2004/0403/mosna_info.html>.

Mühlpachr, P. Fotbalové chuligánství – několik poznámek k zamyšlení. *Éthum. Bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci*. 2004, č. 43, s. 11-15.

Munková, G. *Sociální deviace: Přehled sociologických teorií*. Praha: Karolinum, 2001.

MV ČR. *Informace o problematice extremismu na území ČR v roce 2007*. Praha: MV ČR, 2008. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2008/extrem07.pdf>>.

MV ČR. *Informace o problematice extremismu na území ČR v roce 2006*. Praha: MV ČR, 2007. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/extrem06.pdf>>.

MV ČR. *Informace o problematice extremismu na území ČR v roce 2005*. Praha: MV ČR, 2006. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2006/extrem05.pdf>>.

MV ČR. 2005. *Informace o problematice extremismu na území ČR v roce 2004*. Praha: MV ČR. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2005/ext04.pdf>>.

Nekola, M. Monitoring a evaluace realizovaných politik. In Veselý, A.; Nekola M. (eds.). *Analýza a tvorba veřejných politik. Přístupy, metody a praxe*. Praha: SLON, 2007, s. 337-382.

Nekola, M.; Veselý, A. Sběr a analýza dat. In Veselý, A.; Nekola M. (eds.). *Analýza a tvorba veřejných politik. Přístupy, metody a praxe*. Praha: SLON, 2007, s. 156-189.

Neumann, R.; Adam, R.; Kolář, P. „Poslední varování“ pro Spartu. *Lidovky.cz* [online]. 6.11.2007. Dostupné z WWW: <http://sportreport.lidovky.cz/posledni-varovani-pro-spartu-d2p/-ln-sport-ostatni.asp?c=A071106_085948_ln_sport_vvr>.

Niederhafner, T. *The Milestones in British Football History: Players, People, Place*. Brno, 2006. MU. Diplomová práce.

Novinky.cz. Derby pražských S provázely výtržnosti fanoušků. *Novinky.cz* [online]. 31.3.2008a. Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/clanek/136491-derby-prazskych-s-provazely-vytrznosti-fanousku.html>>.

Novinky.cz. Spart'anští fanoušci pobouřili Chorvaty. *Novinky.cz* [online]. 30.8.2008b. Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/clanek/148471-spartansti-fanousci-pobourili-chorvaty.html>>.

OBP MV ČR. *Zpráva o naplňování Evropské úmluvy k diváckému násilí a nevhodnému chování při sportovních utkáních, zvláště při fotbalových zápasech v České republice*. Praha: MV ČR, 2004. Interní dokument.

OBP MV ČR. *Návrhy opatření k řešení problematiky diváckého násilí*. Praha: MV ČR, 2008. Interní dokument.

Olivová, V. *Lidé a hry*. Praha: Olympia, 1979.

OPK MV ČR. *Analýza nástrojů regulace pořádání velkých sportovních utkání*. Praha: MV ČR, 2003. Interní dokument.

Palička, J. Násilí roste. Čeká se na první vraždu?. *Idnes.cz* [online]. 19.5.2003. Dostupné z WWW: <http://fotbal.idnes.cz/nasili-roste-ceka-se-na-prvni-vrazdu-d7d-/fotbal.asp?c=A030518_220958_fotbal_rou>.

Patton, C.V.; Sawicki, D.S. *Basic Methods of Policy Analysis and Planning*. 2nd ed. New Jersey: Prentice Hall, 1993.

PČR; ČMFS. *Organizační ujednání mezi Českomoravským fotbalovým svazem a Policií České republiky*. Praha: Policie České republiky, Českomoravský fotbalový svaz, 2005.

- Pětioký, J. *Hooligans : hra na válku*. Praha, 2004. ISS FSV UK. Diplomová práce.
- Pivoda, A. *Slovan Liberec: 50 let vášně*. Praha: MAC, 2008.
- Pilz, G.A. *Was leisten Fanprojekte?* Hannover: IFSW, 2000. Dostupné z WWW: <<http://gunter-a.pilz.phil.uni-hannover.de/downloads/>>.
- Pilz, G.A. *Mädchen und junge Frauen in gewaltbereiten, rechten Fussballszenen*. Hannover: IFSW, 2002. Dostupné z WWW: <<http://gunter-a.pilz.phil.uni-hannover.de/downloads/>>.
- Pilz, G.A.; Wölki, F. *Fußballfans im Internet - eine Untersuchung der Webseiten von Fußballanhängern der 1. und 3. Liga im Hinblick auf Rassismus, Sexismus, Pornografie und Gewaltverherrlichung* [CD-ROM]. Hannover: IFSW, 2003.
- Pilz, G.A. et al. *Wandlungen des Zuschauerverhaltens im Profifußball*. Schorndorf: Hofmann, 2006.
- Piotrowski, P. Soccer Hooliganism in Poland: The Extent, Dynamism and Psychosocial Conditions. *Cultures of Violence. 3rd Global Conference: Diversity within Unity*. Praha, 12.-16.8.2002. Dostupné z WWW: <<http://www.inter-disciplinary.net/piotrowski%20paper.pdf>>.
- Plavecký, R.; David, J. Fanoušci Slavie likvidovali benzinku. *Idnes.cz* [online]. 9.3.2004. Dostupné z WWW: <<http://fotbal.idnes.cz/fanousci-slavie-likvidovali-benzinku-d8u-fotbal.asp?c=2004M058P01E>>.
- Pokorný, J. Langer vyhnal estébáky. Hrozí jejich návrat. *Idnes.cz* [online]. 19.7.2008. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/langer-vyhna-estebaky-hrozi-jejich-navrat-f2y-domaci.asp?c=A080718_213033_domaci_abr>.
- Policejní prezidium ČR. *Informace k vyhodnocení fotbalových zápasů jarní části 1. Gambrinus ligy 2005, Českého poháru a mezistátních utkání ve vztahu k diváckému násilí po linii služby pořádkové policie*. Praha: Ředitelství služby pořádkové policie, 2005.
- Potůček, M. a kol. *Veřejná politika*. Praha: SLON, 2005.
- ProFotbalFans. *Průvodce pro fanoušky*. Chrudim: Občanské sdružení ProFotbalFans, 2006.
- Rada Evropy. *Prevence diváckého násilí při sportovních utkáních. Role místních a regionálních orgánů veřejné správy v prevenci násilí při sportovních utkáních*. Překlad OPK MV ČR, 2006. Brusel: Council of Europe, 2005.

Roversi, A.; Balestri, C. Italian ultras today: change or decline?. In Dunning, E. et al. *Fighting Fans. Football Hooliganism as a World Phenomenon*. Dublin: University College Dublin Press, 2002, s. 131-142.

Sekot, A. Fotbaloví chuligáni prizmatem sociologie. In *Aktuální otázky sociologie sportu: sborník ze semináře* [CD-ROM]. Praha: Česká kinantropologická společnost, Sekce sociologie sportu, 2007, s.80-85.

Saiver, F. Pro chuligány jsme bastardi, říká detektiv. *Idnes.cz* [online]. 10.5.2003. Dostupné z WWW: <http://fotbal.idnes.cz/fotbal.asp?r=fotbal&c=A030510_115638_fotbal_ruz>.

Saiver, F. Smrt Spartě! řvali fotbalisté ze Slavie. *Idnes.cz* [online]. 2.11.2006. Dostupné z WWW: <http://fotbal.idnes.cz/smrt-sparte-rvali-fotbaliste-ze-slavie-d91-/fotbal.asp?c=A061101_213546_fotbal_no>.

Sekot, A. *Sociologie sportu*. Brno: MU a Paido, 2006.

Sidliak, J. Demolice Strahova? Slavia se před derby bojí fanoušků. *Aktuálně.cz* [online]. 27.3.2008a. Dostupné z WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/sportplus/fotbal/domaci/clanek.phtml?id=600824>>.

Sidliak, J. 2008b. Fotbalové chuligány mají sledovat kamery. Už od jara. *Aktuálně.cz* [online]. 15.12.2008b. Dostupné z WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/sportplus/fotbal/domaci/clanek.phtml?id=625015>>.

Slepička, P. *Sportovní diváctví*. Praha: Olympia, 1990.

Slepička, P.; Hošek, V.; Hátlová, B. *Psychologie sportu*. Praha: Karolinum, 2006.

Slepička, P.; Kotlík, K.; Slepičková, I. Sociálně psychologické aspekty fotbalového diváctví. *Telesná výchova & sport*. 2005, č. 2, s. 34-39. Dostupné z WWW: <http://local.fsport.uniba.sk/a_veda_vyskum/CASOPIS/r2005/c2/sle.pdf>.

Slepička, P. Sportovní diváctví jako společenský jev. In *Aktuální otázky sociologie sportu: sborník ze semináře* [CD-ROM]. Praha: Česká kinantropologická společnost, Sekce sociologie sportu, 2007, s. 63-67.

Smolík, J. Fotbalové chuligánství z hlediska extremismu. *Rexter: odborný časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu*. 2003, roč. 2, č. 1. Dostupné z WWW: <<http://www.rexter.cz/clanek.aspx?id=52>>.

Smolík, J. Divácké násilí: Metodologické ukotvení výzkumu. *Éthum. Bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci*. 2004, č. 43, s. 16-21.

Smolík, J. Černobílý fotbalový svět. *Listy. Časopis pro politickou kulturu a občanský dialog*. 2007, č. 6. Dostupné z WWW: <<http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=076&clanek=060713>>.

Smolík, J. *Fotbalové chuligánství. Historie, teorie a politizace fenoménu*. Karlovy Vary: Zdeněk Plachý, 2008.

Spaaij, R. The prevention of football hooliganism: a transnational perspective. In J. Aquesolo Vegas (ed.). *Actas del X Congreso Internacional de Historia del Deporte*. Sevilla: CESH, 2005.

Stadionwelt. *Faszination Fankurve 3*. Leipzig: Gebr. Klingenberg, 2008.

Stanjura, Z. *Opavská výzva*. Opava: Rada statutárního města Opava, 2004.

Stevens, A.; Kesslerová, I.; Steinacková, K. *Přehled osvědčených postupů při prevenci různých typů násilí v Evropské unii*. Neoficiální překlad: Soukup, D. 2007. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. Dostupné z WWW: <<http://www.ok.cz/iksp/docs/333.pdf>>.

Stojanov, R. Panel expertů. In Potůček, M. (ed.). *Manuál prognostických metod*. Praha: SLON, 2006, s. 20-27.

Suchá, V. Nechte policii na stadionech, vyzývá opozice Langer. *Aktuálně.cz* [online]. 5.4.2008a. Dostupné z WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/soudy-a-pravo/clanek.phtml?id=601560>>.

Suchá, V. Policie má registr rowdies. Pro kluby je však tabu. *Aktuálně.cz* [online]. 30.5.2008b. Dostupné z WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/soudy-a-pravo/clanek.phtml?id=606437>>.

Suchá, V. Langer chce bič na fanoušky: 10 let bez fotbalu. *Aktuálně.cz* [online]. 22.7.2008c. Dostupné z WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=611559>>.

Suchá, V. Hooligans ve vlacích by měly hlídat ČD, navrhuje vnitro. *Aktuálně.cz* [online]. 24.7.2008d. Dostupné z WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=611658>>.

Suchá, V. Boj s hooligans překračuje zákon. Případ řeší úřady. *Aktuálně.cz* [online]. 24.9.2008e. Dostupné z WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=617443>>.

Suchá, V. Kluby neví, jak omezit chuligány a nešikanovat ostatní. *Aktuálně.cz* [online]. 5.10.2008f. Dostupné z WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=618005>>.

Suchá, V. Hooligans mohou řídit. Soudce dnes na stadion nedorazí. *Aktuálně.cz* [online]. 6.10.2008g. Dostupné z WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/soudy-a-pravo/clanek.phtml?id=618206>>.

Suchá, V. Chuligáni na 10 let bez fotbalu. Návrh už je na světě. *Aktuálně.cz* [online]. 15.10.2005h. Dostupné z WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=619420>>.

Suchánek, M. Aktivity státních institucí ČR v problematice diváckého násilí. *Éthum. Bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci*. 2004, č. 43, s. 42-46.

Suchánek, M. Zajištění bezpečnosti při masových sportovních akcích. Případová studie k Mistrovství světa 2006 v kopané. *Rexter: odborný časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu*. 2007, roč. 5, č. 1. Dostupné z WWW: <<http://www.rexter.cz/clanek.aspx?id=77>>.

Syrovátka, T.; Hányš, R. Kontroly na stadionech stále nefungují, na fotbal projdete i s pistolí. *Idnes.cz* [online]. 14.4.2008. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/kontroly-na-stadionech-stale-nefunguji-na-fotbal-projdete-i-s-pistoli-1k4-/domaci.asp?c=A080413_205200_domaci_zra>.

Syrovátka, T.; Saiver, F. Co zmírní násilí na fotbale? Rámy a rentgeny. *Idnes.cz* [online]. 9.4.2008. Dostupné z WWW: <http://fotbal.idnes.cz/co-zmirni-nasili-na-fotbale-ramy-a-rentgeny-f2o-/fotbal.asp?c=A080409_102025_fotbal_min>.

Šveřepa, M. Hooligans a sociální prevence. *Éthum. Bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci*. 2004, č. 43, s. 22-28.

Trusina, R.. Fandové Sparty: Derby? Pro policii zábava. *Idnes.cz* [online]. 5.4.2008a. Dostupné z WWW: <http://fotbal.idnes.cz/derby-pro-policii-zabava-rikaji-fandove-sparty-flc-/fotbal.asp?c=A080405_093733_fotbal_ald>.

Trusina, R. Šéf kotle: Nechte chuligány rvát se. *Idnes.cz* [online]. 6.4.2008b. Dostupné z WWW: <http://fotbal.idnes.cz/sef-kotle-nechte-chuligany-rvat-se-d5f-/fotbal.asp?c=A080405_161745_fotbal_ber>.

Třeček, Č.; Eichler, P. Při zápasu Sparty s Baníkem bude na stadionu kvůli výtržníkům soudní síň. *Idnes.cz* [online]. 7.5.2008. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/pri-zapasu-sparty-s-banikem-bude-na-stadionu-kvuli-vytrznikum-soudni-sin-1lu-/domaci.asp?c=A080507_102219_domaci_cen>.

Týden. Fotbalisty Sparty napadli fanoušci. Léčaly lahve. *Týden.cz* [online]. 1.10.2008. Dostupné z WWW: <http://www.tyden.cz/rubriky/sport/fotbal/gambrinus-liga/fotbalisty-sparty-napadli-fanousci-letaly-lahve_83085.html>.

Vašková, M. Olomoucí se prohnala smršť jménem Baník. *Idnes.cz* [online]. 17.3.2008. Dostupné z WWW: <http://fotbal.idnes.cz/olomouci-se-prohnala-smrst-jmenem-banik-f0j-/fotbal.asp?c=A080317_113418_fotbal_min>.

Večerka, K. (ed.). *Jak na fotbalové výtržníky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1991.

Verma, M. *Kollektives Engagement ,gegen den modernen Fußball': Motive und Bedingungen für kollektives Handeln in Ultra-Gruppierungen*. München, 2006. Ludwig-Maximilians-Universität. Diplomarbeit.

Veselý, A.; Nekola M. (eds.). *Analýza a tvorba veřejných politik: Přístupy, metody a praxe*. Praha: SLON, 2007.

Veselý, A. Analýza a vymezení problému. In Veselý, A.; Nekola M. (eds.). *Analýza a tvorba veřejných politik. Přístupy, metody a praxe*. Praha: SLON, 2007, s. 191-234.

Vochocová, L. Třetí poločas - fotbaloví chuligáni v ČR a násilí: kvalitativní analýza subkulturní komunikace. *Rexter: odborný časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu*. 2007, roč. 6, č. 2. Dostupné z WWW: <<http://www.rexter.cz/clanek.aspx?id=88>>.

Vochocová, L. *Třetí poločas - fotbaloví chuligáni v ČR a násilí: kvalitativní analýza subkulturní komunikace*. Praha, 2005. IKSŽ FSV UK. Rigorózní práce.

Wann, D. L. et al. *Sports fans: the psychological and social impact of spectators*. London, New York: Routledge, 2001.

Weidmann, A. Die Feldbeobachtung. In *Techniken der empirischen Sozialforschung*. München, Wien: R. Oldenbourg Verlag, 1974.

Williams, J. *Fact Sheet 1: Football and Football Hooliganism*. Leicester: Sir Norman Chester Centre for Football Research, 2001. Dostupné z WWW: <<http://www.le.ac.uk/fo/resources/factsheets/fs1.pdf>>.

Williams, J. Who you calling a hooligan?. In Perryman, M. (ed.). *Hooligan wars: Causes and effects of football violence*. Edinburgh, London: Mainstream, 2001b.

Williams, J. Hooliganism, 'New' Football and Social Policy in England. In *Prevention of Violence in Football Stadiums in Europe*. Liège: EUROFAN, 2002, s. 22-30.

Wirnitzer, J. Na fotbalové výtržníky se chystá registr vnitra. *Idnes.cz* [online]. 27.5.2008. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/na-fotbalove-vytrzniky-se-chysta-registr-vnitra-f6b-/domaci.asp?c=A080527_080517_domaci_jw>.

Ostatní zdroje²⁵⁶

Ambasáda pro fanoušky – EURO 2004 [online]. 2004. Dostupné z WWW: <<http://euro2004.xf.cz/>>.

Council of Europe [online]. 2004-. Dostupné z WWW: <<http://www.coe.int/>>.

Českomoravský fotbalový svaz [online]. 2000-2008. Dostupné z WWW: <<http://www.fotbal.cz/>>.

Český rozhlas [online]. 2000-. Dostupné z WWW: <<http://www.rozhlas.cz/>>.

Europol [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.europol.europa.eu/>>.

Fan Embassies EURO 2008 [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.fanguide2008.net/>>.

Fanatic Shop [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.fanaticshop.cz/>>.

Football Against Racism in Europe [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.farenet.org/>>.

²⁵⁶ Všechny internetové zdroje: [cit. 2008-12-31].

- Football Supporters International [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.footballsupportersinternational.com/>>.
- Home Office [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.homeoffice.gov.uk/>>.
- iDNES.cz [online]. 1999-2008. Dostupné z WWW: <<http://www.idnes.cz/>>.
- Ministerstvo kultury [online]. 2007-. Dostupné z WWW: <<http://www.mkcr.cz/>>.
- Ministerstvo vnitra České republiky [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/>>.
- ODPOR.ORG [online]. 2006-. Dostupné z WWW: <<http://www.odpor.org/>>.
- Office of Public Sector Information [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.opsi.gov.uk/>>.
- Ostříží hlídka [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.ontour.cz/>>.
- Parlament ČR, Poslanecká sněmovna [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.psp.cz/>>.
- Portál veřejné správy České republiky [online]. 2003-. Dostupné z WWW: <<http://www.portal.gov.cz/>>.
- ProFotbalFans [online]. 2005-. Dostupné z WWW: <<http://www.profotbalfans.cz/>>.
- RED WHITE SUPPORTERS [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.rws2001.com/>>.
- Slavia Ultras [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.slaviaultras.goo.cz/>>.
- Slávistické noviny [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.slavistickenoviny.cz/>>.
- Stadionwelt: Das Online-Magazin [online]. 2003-. Dostupné z WWW: <<http://www.stadionwelt.de/>>.
- SuperSlavia.Com [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.superslavia.com/>>.
- The Football Supporters' Federation [online]. 2006-. Dostupné z WWW: <<http://www.fsf.org.uk/>>.
- Ultras Teplice [online]. 2006-. Dostupné z WWW: <<http://www.ultrasteplice.wz.cz/>>.

Ultrassparta.cz [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.ultrassparta.cz/>>.

UEFA [online]. 1998-. Dostupné z WWW: <<http://www.uefa.com/>>.

Úřad pro ochranu osobních údajů [online]. 2000-. Dostupné z WWW: <<http://www.uoou.cz/>>.

SK Sigma Olomouc a. s. [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.sigmafotbal.cz/>>.

Stop Thor Steinar [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://wwry.antifa.net/>>.

Supras Unisono [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.supras-unisono.info/>>.

WWW.HOOLIGANS.CZ: oficiální server českých a slovenských fotbalových chuligánů a fanoušků [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.hooligans.cz/>>.

Zuschauerverhalten im Profifußball: Notwendigkeiten, Möglichkeiten und Grenzen gesellschaftlicher Reaktionen [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.zip-projekt.de/>>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Zákon č. 274/2008 Sb. (Změna zákona o podpoře sportu)

Příloha č. 2: Bezpečí na sportovních utkáních: Manuál pro fotbalové kluby

Příloha č. 3: Záznamový arch provedené obsahové analýzy Football Factory

Příloha č. 1:

Zákon č. 274/2008 Sb. (Změna zákona o podpoře sportu)

Změna zákona o podpoře sportu

Čl. I

V zákoně č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu, ve znění zákona č. 219/2005 Sb. a zákona č. 186/2006 Sb., se za § 7 vkládají nové § 7a až 7e, které včetně nadpisů a poznámky pod čarou č. 3 znějí:

§ 7a

Povinnosti provozovatele sportovního zařízení

(1) Vlastník sportovního zařízení (dále jen „vlastník“) je povinen, je-li to nezbytné pro bezpečnost osob a majetku ve sportovním zařízení, vydat a zveřejnit návštěvní řád, ve kterém, podle místních podmínek, stanoví zejména pravidla pro vstup návštěvníků do sportovního zařízení a pravidla chování návštěvníků a osob bezprostředně vykonávajících pořadatelskou službu ve sportovním zařízení.

(2) Pokud je bezpečnost osob nebo majetku ve sportovním zařízení ohrožena závažným způsobem a přes veškerá opatření učiněná vlastníkem nedojde k obnovení pokojného stavu, je vlastník povinen přerušit nebo ukončit probíhající sportovní podnik a bez zbytečného odkladu požádat o spolupráci Policii České republiky.

(3) Pokud ve sportovním zařízení dojde k závažnému ohrožení bezpečnosti osob nebo majetku v důsledku toho, že vlastník neučinil veškerá opatření a pokojný stav je nucena obnovit Policie České republiky, náleží Policii České republiky náhrada vynaložených nákladů.

§ 7b

Oprávnění Ministerstva vnitra

(1) Pokud vlastník závažným způsobem poruší povinnost podle § 7a, může Ministerstvo vnitra na základě oznámení obecního úřadu nebo z vlastního podnětu rozhodnout o tom, že konkrétní sportovní podnik se uskuteční bez účasti návštěvníků, a to až na dobu 1 roku.

(2) Na základě žádosti vlastníka může Ministerstvo vnitra rozhodnout o zkrácení doby podle odstavce 1, pokud vlastník prokáže, že přijal odpovídající opatření k zajištění bezpečnosti osob nebo majetku ve sportovním zařízení.

§ 7c

Kontrola

(1) Ministerstvo vnitra vykonává kontrolu nad dodržováním podmínek stanovených v rozhodnutí vydaném podle § 7b.

(2) Obecní úřad vykonává v přenesené působnosti kontrolu nad dodržováním povinností vlastníka podle § 7a.

§ 7d

Přestupky

(1) Fyzická osoba se jako vlastník dopustí přestupku tím, že

- a) v rozporu s § 7a odst. 1 nevydá návštěvní řád nebo jej nezveřejní,
- b) v případech uvedených v § 7a odst. 2 nepřeruší nebo neukončí probíhající sportovní podnik anebo bez zbytečného odkladu nepožádá o spolupráci Policii České republiky, nebo
- c) poruší rozhodnutí podle § 7b o tom, že konkrétní sportovní podnik se uskuteční bez účasti návštěvníků.

(2) Za přestupek podle odstavce 1 písm. a) lze uložit pokutu do 50 000 Kč, za přestupek podle odstavce 1 písm. b) pokutu do 500 000 Kč a za přestupek podle odstavce 1 písm. c) pokutu do 1 000 000 Kč.

§ 7e

Správní delikty právnických a podnikajících fyzických osob

(1) Právnická nebo podnikající fyzická osoba se jako vlastník dopustí správního deliktu tím, že

- a) v rozporu s § 7a odst. 1 nevydá návštěvní řád nebo jej nezveřejní,
- b) v případech uvedených v § 7a odst. 2 nepřeruší nebo neukončí probíhající sportovní podnik anebo bez zbytečného odkladu nepožádá o spolupráci Policii České republiky, nebo
- c) poruší rozhodnutí podle § 7b o tom, že konkrétní sportovní podnik se uskuteční bez účasti návštěvníků.

(2) Za správní delikt podle odstavce 1 písm. a) se uloží pokuta do 100 000 Kč, za správní delikt podle odstavce 1 písm. b) pokuta do 1 000 000 Kč a za správní delikt podle odstavce 1 písm. c) pokuta do 2 000 000 Kč.

§ 7f

Společná ustanovení ke správním deliktům

(1) Právnická osoba za správní delikt neodpovídá, jestliže prokáže, že vynaložila veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby porušení právní povinnosti zabránila.

(2) Při určení výměry pokuty právnické osobě se přihlédne k závažnosti správního deliktu, zejména ke způsobu jeho spáchání a jeho následkům a k okolnostem, za nichž byl spáchán.

- (3) Odpovědnost právnické osoby za správní delikt zaniká, jestliže správní orgán o něm nezačal řízení do 1 roku ode dne, kdy se o něm dozvěděl, nejpozději však do 3 let ode dne, kdy byl spáchán.
- (4) Správní delikty podle tohoto zákona v prvním stupni projednává obecní úřad.
- (5) Na odpovědnost za jednání, k němuž došlo při podnikání fyzické osoby) nebo v přímé souvislosti s ním, se vztahují ustanovení zákona o odpovědnosti a postihu právnické osoby.
- (6) Pokuty vybírá a vymáhá orgán, který je uložil. Příjem z pokut je příjmem obce.

Čl. II

Přechodné ustanovení

Vlastník sportovního zařízení je povinen vydat a zveřejnit návštěvní řád podle § 7a odst. 1 zákona č. 115/2001 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, a to nejpozději do 3 měsíců ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona.

Příloha č. 2:

***Bezpečí na sportovních utkáních:
Manuál pro fotbalové kluby***

Úvod

Když se řekne kuchařka, většina z nás si představí mnohostránkovou „bichli“ plnou receptů s přesným výčtem surovin, jednoznačným návodem a pečlivě propracovaným postupem. To vše má jediný cíl: zabezpečit bezchybnost přípravy pamlsku, nad kterým se gurmánovi, jemuž je určen, tají dech, usmívá žaludek a sbíhají sliny. Kuchařka je prostě jakousi zárukou, že výsledek bude přesně takový, jaký se očekává – bez spálenin a zbytečné přemíry dochucovadel, hotový tak akorát a chutnající prostě znamenitě. My vám jednu takovou kuchařku předkládáme – s tím rozdílem, že konzumentem není labužník, ale fotbalový fanoušek a výsledkem nikoli kulinařská specialita, ale fotbalový zápas odehraný ve sportovním duchu, a zejména bez rušivých vlivů diváckého násilí. V tomto případě jde o brožurku poměrně útlou, která přesto obsahuje celou řadu oprávněných doporučení pro kuchaře – Ceskomoravský fotbalový svaz a jednotlivé fotbalové kluby. Když se budou inspirovat našimi radami, lépe dostojí svým závazkům, souvisejícím s pořádáním fotbalových utkání, a zajistí tak podmínky, které by sportovní nadšence od chození na fotbal nejen neodrazovaly, ale naopak by pro ně byly lákadlem tak neodolatelným, že by se na fotbalové „mače“ sletali jako vosy na vyhlášený dort.

Pořadatelská služba

Postavení členů pořadatelské služby

Stávající právní úprava vybavuje člena pořadatelské služby vzhledem k povaze sportovního podniku dostatečnými pravomocemi k udržení pořádku a bezpečnosti na stadionu, pokud pomineme nejagresivnější případy organizovaného a plánovaného diváckého násilí, jehož monitorování a potírání zůstává i nadále jedním z úkolů Policie České republiky.

Hlavní oprávnění pořadatele vycházejí zpravidla z návševního řádu, který mimo jiné stanoví pravidla chování fanoušků a důsledky porušení těchto pravidel (typicky oprávnění pořadatele vyvést fanouška, který...). Existují však i situace, na které návševní řád nepamatuje, situace, které vyvolávají u pořadatele obavu z následků razantního zákroku apod. Pro zvládnutí takových situací musíme použít pravidla obsažená v obecnějších normách.

Ručíče nečeká sláva, ale policejní cela

Takovým obecným pravidlem, na které pořadatel může v popsané situaci spoléhat, je jednak oprávnění každého omezit svobodu osoby, která byla přisuzena při trestném činu nebo bezprostředně poté, je-li to nezbytné k zjištění její totožnosti, zamezení jejího útěku nebo zajištění důkazů (§ 76 odst. 2 tr. zákona). Takovou osobu je nutné buď neprodleně předat policejnímu orgánu nebo mu alespoň její zajištění neprodleně oznámit. Pro potřeby zákroků pořadatelské služby je využití tohoto obecného oprávnění velmi výhodné, neboť na rozdíl od běžného občana, který se tváří tvář agresivnímu chování, na které není připraven, nedokáže rychle zorientovat a zpravidla takové oprávnění nevyužije, je správně sestavená pořadatelská služba natolik fyzicky i technicky disponovaná a poutěná, aby takové oprávnění plně využila ve prospěch plnění svěřených úkolů. Přistihne-li tedy pořadatelská služba problémové diváky při činnosti, která splňuje znaky trestného činu (rváčka, poškozování cizí věci, výtržnictví apod.), je bez dalšího oprávněna omezit takové osoby na svobodě a předat je Policii České republiky, aniž by se musela obávat toho, že překračuje pravomoci běžného

pořadatele. Je samozřejmostí, že pořadatelská služba může být vzhledem k účelu svého zřízení k plnění takového oprávnění i patřičně vybavena (pouta, vhodná místnost apod.). K určení hranice mezi přestupkem a trestným činem lze u jednotlivých typů trestných činů využít následující vodítka: majetkové trestné činy (orientačně hranice 5000 Kč škody), násilné trestné činy (zranění způsobující 7denní pracovní neschopnost – dle judikatury). Vždy je třeba rozhodující subjektivní posouzení zasahujícího pořadatele. K využití oprávnění postačuje, když se pořadatel na základě vyhodnocení situace důvodně domnívá, že může jít o jednání, které splňuje znaky trestného činu; přesná právní kvalifikace není třeba. Právní úprava nepředpokládá, že by byl běžný občan – pořadatel schopen přesně kvalifikovat: jednání druhého a vůči omylům pořadatele je v rozumné míře tolerantní.

Pořadatelské službě se můžou hodit i pouta

Dalším využitelným institutem může být tzv. krajní nouze (§ 14 tr. zákona). Podstatou krajní nouze je oprávnění každého porušit něčt práva za účelem odvrácení nebezpečí hrožícího zájmu chráněnému trestním (nebo přestupkovým) zákonem. Za nebezpečí v tomto smyslu je třeba považovat ohrožení jinak než útokem člověka (rozdíl oproti nutné obraně, viz níže). Jde tedy o situaci, kdy hrozí nebezpečí nevyvolané přitmo člověkem, přírodní katastrofy, nehody, havárie, ale také útok (nikým nepoštvaného) zvířete.

Nejdůležitějším institutem v souvislosti s možnostmi pořadatele zakročit proti agresorovi na fotbalovém utkání je nutná obrana (§ 13 trestního zákona, popř. § 2 přestupkového zákona). Podstatou nutné obrany je odvrácení nebezpečí, které vzniká útokem (tedy jednáním člověka) na společenské vztahy chráněné trestním zákonem (v případě fotbalového utkání se jedná zejména o majetek, zdraví a život), a to činem (pořadatele), který by byl jinak trestným činem (či by byl přestupkem), namířeným proti účastníkovi. Základním omezením je, že jednání pořadatele nesmí být zcela zjevně nepřiměřené způsobu útoku. Rozsah a meze nutné obrany je praktické vysvětlit zejména v rámci vycviku, nicméně není bez zájmovosti připomenout alespoň nejdůležitější principy –

Povinnosti pořadatelské služby:

- Vpouštění diváků a dohled nad nimi
- Prohlídka stadionu před zápasem a po něm
- Poskytnutí všech informací divákům ohledně organizace, infrastruktury a záchranných služeb
- Provádění kontroly přichozících diváků
- Zabránění vstupu veřejnosti do zakázaných prostor
- Pomoc divákům při hladkém a snadném vstupu na stadion a při odchodu z něj
- Poskytnutí všech relevantních informací týkajících se diváků, kteří mohou narušovat pořádek, Policii ČR
- Provádění všech nezbytných opatření a vyčerpání všech existujících oprávnění před zásahem Policie ČR
- Předcházení všem situacím, které by mohly ohrozit veřejný pořádek

Školení členů pořadatelské služby by mělo zahrnovat tyto teoretické a praktické oblasti:

- Organizování a bezpečnostní postupy týkající se fotbalových zápasů
- Základní platná legislativa a nařízení včetně základních předpisů
- Komunikační techniky
- Pozorovací a identifikační techniky
- Postupy při vstupních kontrolách
- Přístup ke konfliktům
- První pomoc a požární ochrana
- Postupy pro evakuaci stadionů
- Spolupráce se záchrannými službami a s Policií ČR

nutná obrana se nemusí omezit na pasivní obranu a není zde vyžadována proporcionalita mezi hrozbou a způsobeným následkem. Právo nečinit rozdíl mezi tím, zda se jedná o ochranu sebe sama, jiné osoby nebo majetku. Důležité kritérium pro posouzení oprávněnosti nutné obrany spočívá ve zhodnocení případné míry nepřiměřenosti útoku. Jak totiž bylo uvedeno shora, nutná obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená. To znamená, že pořadatel není vázán tím, aby se bránil prostředky stejné intenzity, jakými je prováděn útok, a zákon mu dokonce umožňuje, aby jeho obrana byla do určitého stupně útoku nepřiměřená. Slova „zcela zjevně“ pak určují možnou míru její nepřiměřenosti. Laicky řečeno taková obrana nesmí být podle obecných hledisek na první pohled nepřiměřená.

Členem pořadatelské služby se může stát fyzická osoba starší 18 let. Při přijímání členů pořadatelské služby se musí dbát na to, aby bylo zajištěno, že stevardi splňují požadavky tělesné a psychologické způsobilosti pro výkon svých úkolů.

Výběr pořadatelské služby provádí fotbalové kluby. Pořadatelský sbor je složen z dobrovolníků, řídících se instrukcemi hlavního pořadatele. Členy pořadatelské služby mohou být také pracovníci soukromých bezpečnostních služeb. V obou případech se jedná o osoby, u kterých existuje smluvní vztah mezi zadavatelem, tj. příslušným fotbalovým klubem, a bezpečnostní agenturou či danou fyzickou osobou. Podstatou tohoto smluvního vztahu je přenesení výkonu některých práv a povinností zadavatele na bezpečnostní agenturu, resp. fyzické osoby. Členy pořadatelského sboru mohou být pouze osoby, které jsou poučeny o svých úkolech a povinnostech hlavním pořadatelem.

Člen pořadatelské služby musí procházet pravidelnými opakovacími kurzy týkajícími se vývoje a možných změn ve výše uvedených oblastech. Členové pořadatelské služby musí být před každým zápasem instruováni, aby získali nezbytné informace o zvláštních okolnostech nastávajícího zápasu.

Ve spolupráci s Policií ČR a Ministerstvem vnitra ČR lze stanovit podmínky zapojení příslušníků Policie ČR do výcviku členů pořadatelských služeb. Ve službě musí členové pořadatelské služby nosit fluorescentní vrchní oděv s nápisem „POŘADATELSKÁ SLUŽBA“ či „PORADATEL“, který je odlišit od běžných diváků.

Pořadatel by měl mít možnost pozvat členy pořadatelské služby hostujícího celku, kteří znají rizikové fanoušky svého klubu. Počet pořadatelů pro jednotlivé soustřeby stanoví řídicí orgán v rozpisu soustřeby nebo její – s ohledem na situaci pořadatelského klubu – určí podle potřeby případ od případu.

Vstup na stadion

Zcela neefektivnějším nástrojem udržení bezpečnosti uvnitř sportovního zařízení je možnost provozovatele podmínit vstup do zařízení splněním požadavků (zveřejňovaných v návštěvním řádu).

ČMFS ve spolupráci s Policií ČR a Ministerstvem vnitra vypracuje a každý rok zaktualizuje vzor návštěvního řádu fotbalových klubů, který přesně specifikuje druhy nevhodného chování na stadionu (házení předmětů na hrací plochu, ohrožování ostatních diváků, násilné projevy, napadání, vstup na hrací plochu atd.). Návštěvní řád rovněž musí stanovit předměty, které je zakázáno přenést na stadion. Návštěvní řád musí být umístěn na viditelném místě, doporučujeme uvést výtah z návštěvního řádu na zadní straně každé vstupenky na fotbalové utkání.

Problémové divácky pán domu přes práh stadionu nepustí

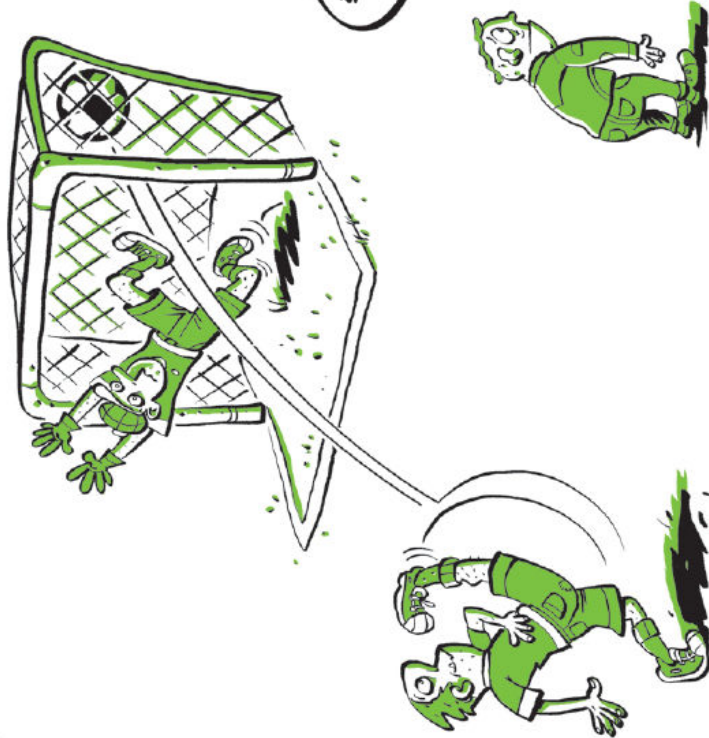
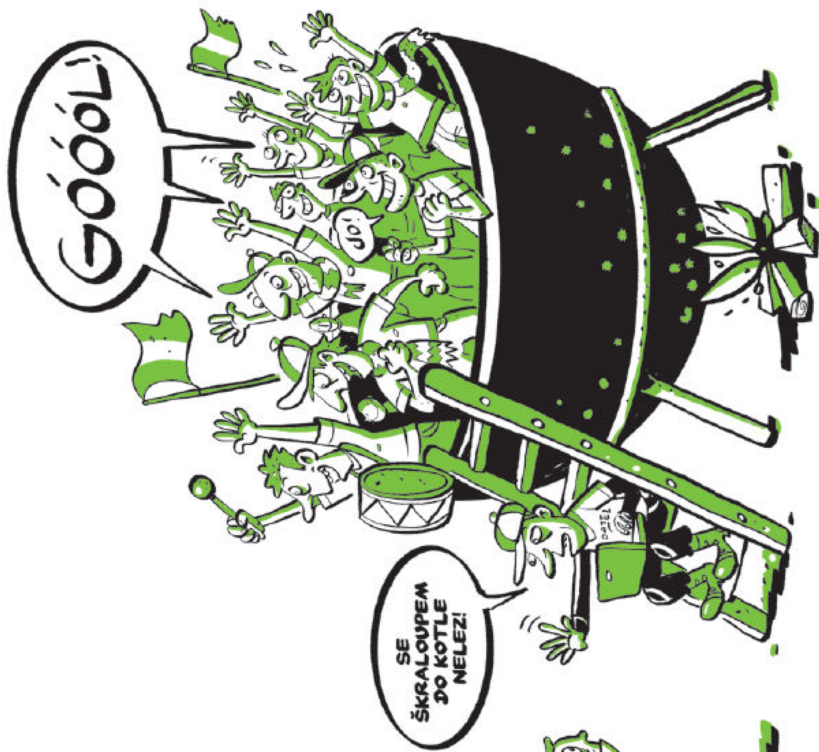
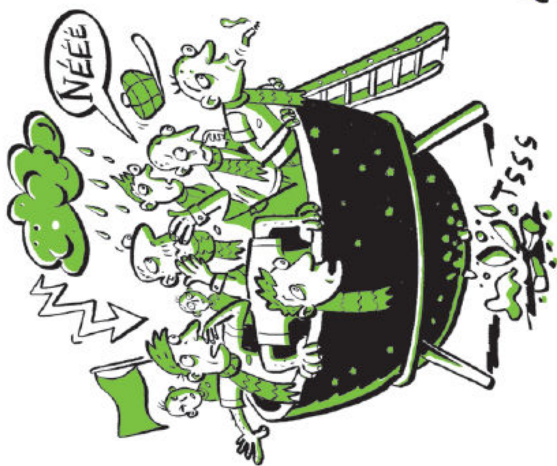
Vstup na stadion je vstupem do neveřejného prostoru, na který se podle základních principů vlastnického práva vztahuje tradiční soukromoprávní koncept pána domu, jenž rozhoduje o tom, kdo a za jakých podmínek bude vpuštěn do prostoru, nad kterým vykonává své právo. Návštěva stadionu je zcela logicky založena na úplatném smluvním vztahu diváka a pořadatele a záleží na svobodné vůli obou stran smlouvy, zda budou ochotny do vztahu vstoupit. Neexistuje zánem založené, a tudíž vymahatelné právo účastnit se sportovního klání jako divák. Logicky se vychází z předpokladu, že pořadatel hodlá svým podnikáním – pořádáním utkání – utržit zisk, není však možné spravedlivě po něm požadovat, aby na svůj podnik vpoúštěl osoby, které

Doporučení vhodné strategie při vstupních kontrolách návštěvníků:

- Pořadatel divákům předem oznámí, kdo z nich bude vpuštěn na stadion a komu bude vstup odepřen.
- Osoby, které mají zákaz vstupu na stadion, nelze v žádném případě na stadion vpustit.
- Divákům, na nichž je jasně patrný vliv alkoholu, nelze povolit vstup na stadion.
- Vstup na stadion nelze povolit ani divákům, kteří mají předměty, jež by ohrozily bezpečnost a pořádek na stadionu.
- Vstupní kontroly musí být kvalitní, včetně prohledávání osob a prosazování zákazů vstupu na stadion.
- Vstupní kontroly musí být plynulé, aby se zabránilo dlouhému čekání ve frontách.
- U vstupních kontrol je třeba hlídat, aby nedocházelo k přeplnění sektorů stadionu a k promíchání rizikových fanoušků soupeřících týmů v jednom sektoru.

Zpracování osobních údajů

Vyžaduje-li pořadatel po divákovi, aby se při vchodu na stadion legitimoval, a údaje takto zjištěné systematicky zpracovává, případně má-li na stadionu instalovaný kamerový systém pro potřeby snímání částí, ve kterých se diváci pohybuji, souvisí kamerová opatření s problematikou zpracování osobních údajů. Problematiku zpracování a ochrany osobních údajů v České republice řeší zákon. č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů. Za zpracování osobních údajů považuje zákon jakoukoliv operaci nebo soustavu operací, která je s nimi prováděna systematicky, zejména se jedná o jejich shromažďování, ukládání na nosiče informací, zptřístupňování, předávání, šíření, zveřejňování a podobně.

K tomu, aby majitel/provozovatel stadionu mohl uvést podobné nebo podobné úkony provádět, musí vyhovět všem požadavkům, které tento zákon na zpracování osobních údajů vznáší.

Klapka: vjítrníci v kotli poprvé

Chce-li proto například budovat interní seznamy nežádoucích diváků, uchovávat jejich podobu zaznamenanou kamerovým systémem, předávat informace o nich jiným klubům apod., je nutné zejména:

- stanovit účel zpracování osobních údajů, kterým pravděpodobně bude zajištění bezpečnosti osob a majetku na stadionu (§ 5/1 cit. z.), mezi ostatní povinnosti uložené § 5 citovaného zákona patří například stanovit prostředky a způsoby zpracování osobních údajů, zpracovat pouze přesné osobní údaje, shromažďovat osobní údaje odpovídající pouze stanovenému účelu a v rozsahu nezbytném pro naplnění stanoveného účelu, uchovávat osobní údaje pouze po dobu, která je nezbytná k účelu jejich zpracování, zpracovávat osobní údaje pouze v souladu s účelem, k němuž byly shromažďovány, je vyloučeno shromažďovat údaje pod zámkou jiného účelu nebo jiné činnosti, shromažďovat osobní údaje pouze otevřeně, splnit oznamovací povinnost podle § 16 cit. z. v úči Úřadu pro ochranu osobních údajů;

- informovat subjekt údajů, tzn. fyzickou osobu, k níž se osobní údaje vztahují (termín používaný zákonem o ochraně osobních údajů), o tom, v jakém rozsahu a k jakému účelu budou osobní údaje zpracovány (§ 11 cit. z.) – informovanost může být zajištěna např. zveřejněním v návěstním řádu, v obchodních podmínkách, na zadní straně vstupenky či na informační ceduli v prostoru pokladen.

Souhlas subjektů údajů se zpracováním údajů správce zajišťovat nemusí, neboť zpracování osobních údajů diváků na stadionu vykonávané za účelem ochrany majetku a zajištění bezpečnosti na stadionu lze považovat za činnost nezbytnou pro ochranu práv a právem chráněných zájmů správce údajů podle § 5 odst. 2 písm. e) cit. z.

Osobní údaje se využívají, nikoli zneužívají

Správce údajů však musí zajistit, aby nedošlo k neoprávněnému přístupu ke zpracováváním údajům, aby ty osoby, které osobní údaje zpracovávají, zachovávaly povinnost mlčenlivosti (řeší se podísem formuláre s poučením o povinnostech), zejména musí pečlivě vymezit účel a rozsah zpracování osobních údajů, které je pak povinen zachovat a nevybočovat z nich. Správce údajů je povinen přijmout taková opatření, aby nemohlo dojít k neoprávněnému nebo náhodnému přístupu k osobním údajům, k jejich změně, zničení či ztrátě, neoprávněným přenosům, k jejich jinému neoprávněnému zpracování, jakož i k jinému zneužití osobních údajů. Tato povinnost platí i po ukončení zpracování osobních údajů. V případě automatizovaného zpracování osobních údajů je správce povinen také zajistit, aby systémy pro automatizovaná zpracování osobních údajů používaly pouze oprávněné osoby a aby fyzické osoby oprávněné k používání systémů pro automatizovaná zpracování osobních údajů měly přístup pouze k osobním údajům odpovídajícím oprávnění těchto osob, a to na základě zvláštních uživatelských oprávnění zřizovaných pro tyto osoby, musí pořizovat elektronické záznamy, které umožní určit a ověřit, kdy, kým a z jakého důvodu byly osobní údaje zaznamenány nebo jinak zpracovány a musí zabránit neoprávněnému přístupu k datovým nosičům.

Informace o rozsahu zpracování osobních údajů může zahrnout i možnost jejich předání jinému subjektu. V praxi lze pak informovanost subjektů údajů nejlépe zajistit informativní cedulí: „Objekt je sledován kamerovým systémem. Pořadatel/Provozovatel si za účelem zajištění bezpečnosti osob a majetku na stadionu vymáhá právo zpracovávat osobní údaje diváků včetně možnosti jejich uchování a předání pořadatelům/provozovatelům jiných sportovních utkání/září za stejným účelem.“

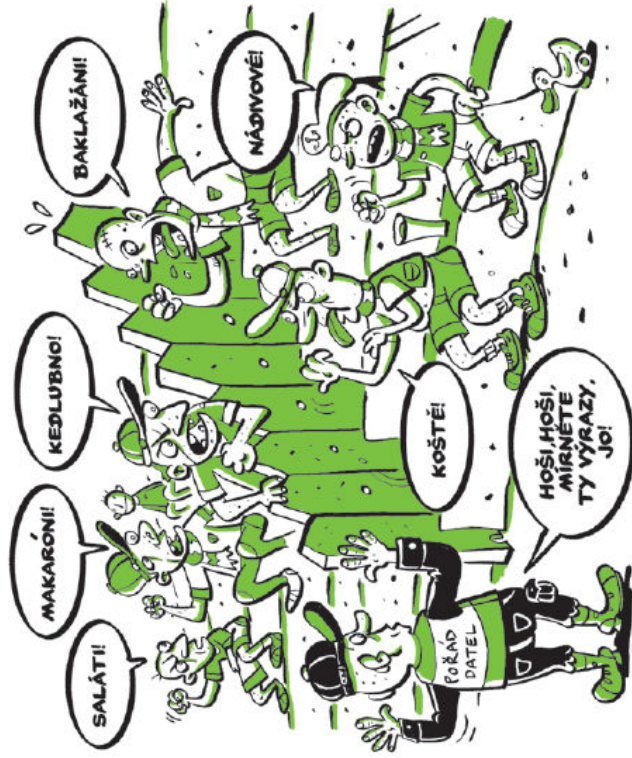
Číslo občanky prozradí na svého majitele leccos

Využití databází s osobními údaji spojené např. se zjištěním totožnosti u vstupu může (v případě, že klub vede seznam diváků, jejichž přítomnost na stadionu je nežádoucí) být ve více efektivním nástrojem identifikace problémových osob. Např. vyhledávání v databázi podle čísla občanského průkazu nebo přečtení strojově čitelné zóny (pouze k porovnání identity s databází – údaje ze strojově čitelné zóny nesmějí podléhat dalšímu zpracování pořadatele) je časově nenáročná a velmi přesná.

Další z témat v oblasti zpracování osobních údajů jsou tzv. kamerové systémy. Ke zpracování osobních údajů získaných použitím kamerových systémů nainstalovaných v prostoru stadionu není nutný souhlas subjektů údajů. Platí pro ně vše, co bylo shora řečeno o zpracování osobních údajů. Je ovšem nutné rozlišovat běžné kamerové systémy a kamery, které jsou schopné snímat biometrické údaje. Biometrické údaje spadají do zvláštního režimu citlivých údajů, které nelze bez souhlasu, resp. bez zákonného zmocnění zpracovávat. Kluby proto sice mohou používat tyto speciální kamery ke snímání diváků, uchovávat takových záznamů a jejich další zpracování však musejí ponechat na Policii České republiky, která je ze zákona zmocněna citlivé údaje zpracovávat.

Problematika zpracování osobních údajů pro svou komplikovanost vyžaduje, aby jí byla v rámci školení pořadateleské služby věnována patřičná pozornost. Zároveň lze také klubům doporučit, aby předtím, než přijmou rozhodnutí o investicích týkajících se systémů na zpracování osobních údajů, svůj záměr z hlediska souladu s právní úpravou prodiskutovaly jak s Policií České republiky tak s Úřadem na ochranu osobních údajů, který na tomto úseku vede správní řízení.

Bezpečnostní standardy infrastruktury fotbalových stadionů

Infrastruktura stadionu musí účinně oddělit soupeřící skupiny fanoušků jak u vchodu, tak na samotném stadionu. Používají se jen stadiony nebo části stadionů, které vyhovují vnitrostátním a/nebo mezinárodním bezpečnostním standardům.

Minimální bezpečnostní standardy:

- Vnější hranice stadionu jsou vymezeny plotem, který brání jakémukoli způsobu nekontrolovaného vniknutí osob, předmětů nebo látek.
- Existuje dostatek (nouzových) východů, které nemohou zároveň sloužit jako vstupy a které poskytují dostatečné bezpečnostní záruky v případě evakuace ven ze stadionu nebo na hrací plochu.
- Stadion a jeho základní části musí splňovat nezbytné požadavky ohledně požárních předpisů, odolnosti a konstrukční stability.
- Řídicí středisko, které slouží zástupcům bezpečnostních složek (především Policii ČR), záchranné služby a pořadatelům coby koordináční místo v průběhu zápasu, je vybaveno nezbytným technickým zařízením uzavřeného bezpečnostního okruhu, systémem bezpečnostních kamer a místním rozhlasem pro informování diváků. Tyto kamery musí umožňovat záznam všech incidentů a určit jejich původců.
- Stadion má stanici lékařské pomoci a dostatečně zdravotnické vybavení odpovídající kapacitě stadionu.
- Soupeřící skupiny fanoušků jsou odděleny přiměřenými prostředky.
- Na stadionu musí být nezbytné nápisy a piktogramy, které vedou diváky k nouzovým východům a/nebo do sektoru, pro který mají vstupenku.
- Maximální kapacita každého sektoru musí být určena v souladu s bezpečnou kapacitou stadionu.
- Stadion musí být pravidelně udržován a všechny uvolněné a poškozené části, veškerý odpad nebo předměty, které by mohly být používány k vrhání jako zbraň, by měly být opraveny nebo odstraněny.
- Technická, elektrická a plynová zařízení musí být instalována a udržována v souladu s platnými obecnými předpisy.

Preventivní aktivity Doporučení

Podle Doporučení Stálého výboru Rady Evropy č. 1/2003 o úloze sociálních a výchovných opatření v prevenci násilí při sportovních utkáních by signatáři Úmluvy (tedy i ČR) měli:

- přijmout preventivní sociální a výchovná opatření pro zlepšení práce s fanoušky,
- vytvořit zásady práce s fanoušky, založit pro ně informační centra,
- motivovat sportovní kluby, aby se svými fanoušky navazovaly užší vztahy, podporovaly zakládání oficiálních fanklubů a umožňovaly jim stát se nedílnou součástí života fotbalového celku,
- zvýšit povědomí klubů o úloze, kterou mohou hrát ve svém sociálním prostředí.

V roce 2006 vydalo Ministerstvo vnitra brožuru „Prevence diváckého násilí při sportovních utkáních. Role místních a regionálních orgánů veřejné správy v prevenci násilí při sportovních utkáních“ shrnující doporučení Rady Evropy.

Fotbalové kluby a federace by se měly naučit orientovat se na své fanoušky, přiblížit se jim a navázat s nimi přátelské vazby. Osvědčil se zejména systém, na jehož základě je jeden funkcionář klubu s rozhodujícími pravomocemi pověřen vztahy s fanoušky. Taková osoba garantuje fanouškům klubovou podporu a zodpovídá za věcnou a plynulou komunikaci mezi fotbalovým oddílem a fanklubem.

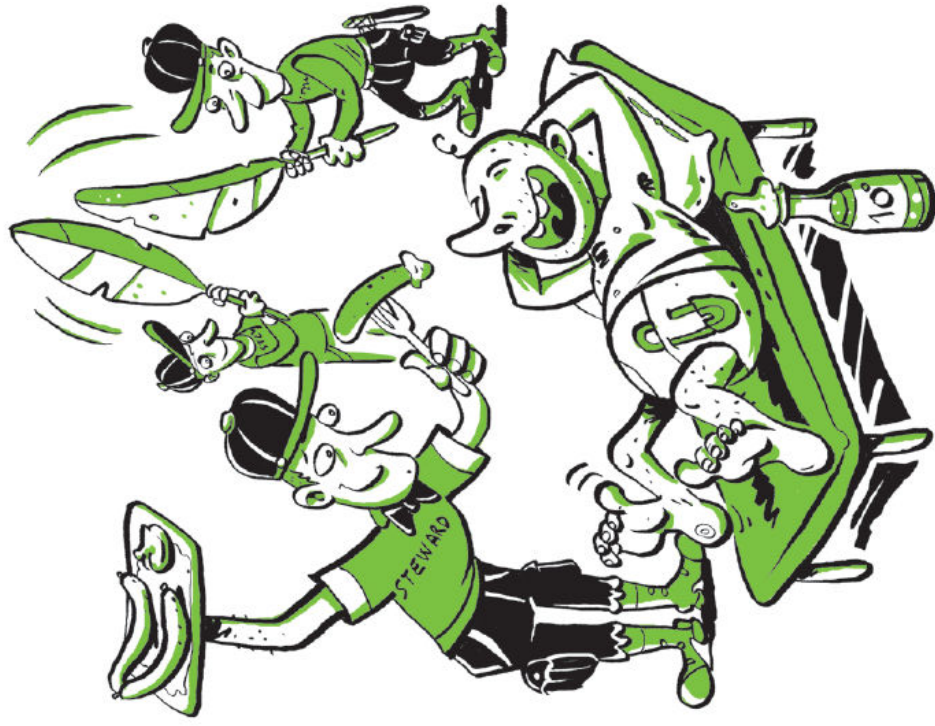

Kluby by měly o své fanoušky s láskou pečovat

Větší kluby by měly založit oddělení práce s fanoušky, která by se věnovala rozvíjení dobrých vztahů s fanoušky. V závislosti na povaze klubu se může jednat o prodej vstupenek, organizaci utkání, šíření informací o klubu, pořádání společných cest na utkání atd. Mnohé evropské kluby na podobných pozicích zaměstnávají samotné fanoušky, kteří fungují jako prostředníci mezi klubem a jeho fanoušky.

Důležitá je rovněž cílená práce s fanoušky jako součást proaktivních preventivních činností. Základním principem cílené práce s fanoušky je práce profesionálů přímo v terénu, zaměřená především na skupiny mladých fotbalových fanoušků.

Rozhodnutí, která se jich týkají, je vhodné s fanoušky konzultovat. V rámci preventivních aktivit je nutné tlačit fotbalové kluby směrem k větší aktivitě vůči svým fanouškům. Jedním z malá pozitivních příkladů může být fotbalový klub Slovan Liberec.

Vydalo Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky, 2008
© Ilustrace: Petr Morkes
Neprodejné

Příloha č. 3:

Záznamový arch provedené obsahové analýzy Football Factory

2004/2005

Kolo (soutěž)	Fanouškovský tábor 1	Počet 1	Fanouškovský tábor 2	Počet 2	Místo	Policie	Domluva	Poznámky	str. (č. FF)
Interfoto	Liberec	20	Schalke	12	město	po střetu	ne	házené předměty	str. 36 (29)
LM	Sparta	90	Ferencváros	?	město	při střetu	ne		str. 38 (29)
1	Olomouc	28	Slavia	24	město	po střetu	ne	zbraně; Zlín - Slavia, Olomouc - Budějovice	str. 13 (29)
3	Sparta	40	Opava	19	město	ne	ne		str. 14 (29)
4	Opava (5 Wroclaw)	23	Ostrava	26	cesta	ne	místo	v noci před zápasem	str. 17 (29)
5	Opava	24	Ostrava	55	cesta	po střetu	místo	Brno - Opava, Ostrava - Blšany	str. 33 (29)
6	Slavia	20	Sparta	12	město	ne	ne	Slavia - Drnovice, Liberec - Sparta	str. 4 (30)
6	Zlín	35	Olomouc	44	město	po střetu	místo		str. 4 (30)
2. liga	Hradec	30	Bohemians	20	město	při střetu	ne		str. 11 (30)
Nižší	Klatovy (Pizeň)	15	Cheb	18	město	po střetu	ne		str. 12 (30)
ČMFS	Dětmorovice	10	Ostrava	30	město	ne	ne	pokus ukrást vlajky	str. 13 (30)
LM	Sparta	50	Manchester	40	město	při střetu	ne	hosté v hospodě	str. 40 (30)
11	Sparta	60	Olomouc	36	město	ne	místo	v parku	str. 4 (31)
13	Brno (50 Bratislava)	120	Sparta (20 Nitra)	110	cesta	při střetu	místo	policie většímu střetu zabránila	str. 6 (31)
16	Liberec	min. 8	Slavia (2 Walbrzych)	min. 16	město	při střetu	místo		str. 9 (31)
Nižší	Cheb	40	Doubravka (20 Bohemians)	33	město	ne	místo	napadení hostů i na stadionu	str. 12 (31)
26.12.2004	Ostrava	9	Vitkovice	21	cesta	ne	ne	fans Vitkovic na cestě z hokeje	str. 4 (32)
5.1.2005	Olomouc	?	Brno	30	stadion	ne	ne	hokej Olomouc - Brno	str. 4 (32)
8.1.2005	Přerov (Olomouc)	25	Hodonín	30	město	po střetu	ne	hokej Přerov - Olomouc	str. 4 (32)
17	Slavia (4 Walbrzych)	63	Olomouc	59	město	ne	místo	centrum města: Anděl	str. 11 (33)
17	Opava (11 Wroclaw)	40	Sparta	20	cesta	při střetu	místo	vlaková zastávka	str. 16 (33)
18	Ostrava	min. 20	Opava	?	cesta	po střetu	ne	hospoda v Opavě, zbraně	str. 35 (33)
22	Teplice	14	Opava	12	město	při střetu	ne		str. 15 (34)
24	Sparta	80	Ostrava (3 Trnava)	144	město	po střetu	místo		str. 20 (34)
25	Olomouc	30-45	Sparta	max. 15	město	při střetu	ne		str. 36 (34)
Nižší	Doubravka	11	Cheb	11	město	ne	místo	zápas Plzeň B - Cheb	str. 13 (34)
27	Liberec	35	Opava (10 Wroclaw)	25	stadion	po střetu	ne	napadení domácího sektoru	str. 17 (35)
27	Sparta (Košice, Žižkov)	110	Brno (Bratislava, Klatovy, Pizeň)	90	město	po střetu	místo	Karlín	str. 19 (35)
28	Opava	43	Olomouc	35	cesta	ne	místo		str. 22 (35)
30	Ostrava	min. 40	Slavia	20	město	ne	místo		str. 37 (35)
2. liga	Kladno	cca. 15	Žižkov	16	město	po střetu	ne	hospoda, házené předměty	str. 41 (35)

2. liga	Hradec	20	Pízeň	14	město	po střetu	ne		str. 10 (35)
nižší	Dětmorovice	cca. 20	Ostrava	15	stadion	ne	ne	zápas Karviná - Dětmorovice	str. 11 (35)
nižší	Cheb	24	Klatovy (15 Brno, 10 Pízeň)	33	město	ne	místo		str. 11 (35)

2005/2006

Kolo (soutěž)	Fanouškovský tábor 1	Počet 1	Fanouškovský tábor 2	Počet 2	Místo	Policie	Domluva	Poznámky	str. (č. FF)
Intertoto	Olomouc	25	Szczecin	25	město	ne	ne		str. 4 (36)
Intertoto	Olomouc	10	Dortmund	50	město	ne	ne	házení předmětů	str. 5 (36)
2	Ostrava	12	Zlín	12	město	ne	počty	juniorky	str.5 (37)
3	Most	60	Ostrava	45	město	po střetu	místo	v parku	str.6 (37)
3	Pízeň	10	Olomouc	10	město	ne	počty		str.6 (37)
4	Jablonec	min.10	Pízeň	10	město	ne	místo		str.7 (37)
2.liga	Hradec (7 Boleslav)	40	Pardubice (8 Bohemians)	25	město	při střetu	ne	hospoda, házení předmětů	str.10 (37)
Nižší	Jablonec B	13	Náchod	8	cesta	ne	ne		str.13 (37)
LM	Slavia	65	Anderlecht Brusel	32	město	ne	ne	hospoda, škoda 100 000 Kč	str.46 (37)
7	Zlín	28	Pízeň (10 Brno)	26	město	ne	počty		str.17 (38)
8	Olomouc	38	Zlín	29	cesta	ne	místo	vlaková zastávka	str.21 (38)
Nižší	Náchod	40	Bohemians	80	stadion	při střetu	ne	zápas nedohrán	str.15 (38)
23.10.2005	Ostrava	47	Opava (22 Wroclaw)	55	cesta	po střetu	místo	v Ostravě, mimo vzájemný zápas	str.13 (38)
15	Liberec	14	Zlín	14	cesta	po střetu	počty	odpočívadlo, 40 km od Liberce	str. 22 (39)
2.liga	Žižkov	12	Hradec	30	město	ne	místo	v parku	str. 14 (39)
5.11.2005	Opava	40	Ostrava	80	cesta	ne	místo	u Opavy, mimo vzájemný zápas	str. 15 (39)
28.1.2006	Ostrava B	38	Opava	37	město	po střetu	místo	přátelský zápas	str. 5 (40)
18	Slavia	40-50	Olomouc	40	město	při střetu	místo	Smíchovské nádraží	str. 14 (41)
21	Pízeň	13	Zlín	11	město	ne	místo		str. 19 (41)
22	Zlín	38	Olomouc	32	město	ne	místo	v parku; zápas odložen (26.3.)	str. 41 (42)
22	Most	21	Pízeň	18	město	po střetu	počty		str. 4 (42)
23	Sparta	40	Most (5 Liberec, 5 Jablonec)	40	město	ne	počty	mimo vzájemný zápas (Slavia - Most)	str. 19 (42)
24	Liberec	12	Zlín	12	město	ne	počty	mimo vzájemný zápas (Boleslav - Zlín)	str. 6 (42)
26	Brno	18	Zlín	18	cesta	ne	počty		str. 42 (42)
2.liga	Hradec (3 Náchod)	46	Budějovice	35	město	při střetu	místo		str. 21 (42)
ČMFS	Hradec (Náchod)	18	Slavia	23	město	při střetu	ne	házení předmětů	str. 39 (42)
Nižší	Cheb	35	Doubravka	12	stadion	při střetu	ne	25.3.2006	str.17 (42)
Nižší	Cheb	12	Doubravka	12	město	ne	počty	25.3.2006	str.17 (42)

27	Jablonec	19	Ostrava	22	město	ne	místo		str. 16 (42)
29	Slavia	25	Ostrava	50	město	po střetu	místo	v parku	str. 19 (43)
30	Sparta	23	Pízeň	23	cesta	ne	místo	Beroun	str. 23 (43)
2.liga	Vitkovice (Kladno)	9	Ostrava	14	město	ne	ne	po zápase Vitkovice - Kladno	str. 9 (43)
2.liga	Hradec	15-20	Žžkov	15	město	při střetu	místo		str. 40 (43)
2.liga	Kladno	min.12	Hradec	12	město	ne	ne		str. 41 (43)
ČMFS	Ostrava	21	Hradec	6	město	ne	místo		str. 15 (43)
ČMFS	Sparta	50	Ostrava	15	město	ne	ne	finále hrané v Liberci	str. 38 (43)
Nižší	Chomutov (Most)	13	Bohemians	15	město	ne	místo		str. 17 (43)

2006/2007

Kolo (soutěž)	Fanouškovský tábor 1	Počet 1	Fanouškovský tábor 2	Počet 2	Místo	Police	Domluva	Poznámky	str. (č. FF)
1	Ostrava	50	Slavia	22	město	ne	místo	v parku	str.14 (45)
2	Brno	20	Zlín	20	město	ne	počty		str. 5 (45)
2	Pízeň (8 Klatovy)	42	Sparta	35	město	po střetu	počty		str.17 (45)
4	Pízeň	10	Teplice	10	město	ne	počty		str.7 (45)
2.liga	Hradec	13	Žžkov	20	město	při střetu	místo		str.20 (45)
7	Teplice	25-30	Sparta	25	město	při střetu	ne		str.18 (46)
7	Budějovice	15	Jablonec	25	město	ne	místo		str.17 (46)
8	Most	45	Ostrava	25	město	při střetu	ne		str. 21 (46)
10	Sparta	cca.100	Ostrava (12 Katowice, 11 Trnava)	138	město	ne	místo		str. 40 (46)
2.liga	Opava (15 Wroclaw)	53	Bohemians	61	cesta	ne	místo		str.16 (46)
2.liga	Hradec	36	Bohemians (Pardubice)	20	město	po střetu	místo		str. 38 (46)
11	Teplice	cca.20	Kladno	16	město	ne	místo		str. 16 (47)
11	Slavia (37 Bohemians)	67	Jablonec (Most, Liberec)	cca.75	město	po střetu	místo	v parku	str.19 (47)
12	Sparta	54	Brno (6 Bratislava)	cca.55	město	po střetu	místo	v parku	str. 21 (47)
12	Jablonec	17	Ostrava	27	město	ne	místo		str. 22 (47)
13	Budějovice	13	Zlín	13	město	ne	počet		str. 6 (47)
14	Zlín	10	Slavia	12	město	ne	počet		str. 7 (47)
14	Opava	30	Olomouc	40	cesta	při střetu	ne	Hl.nádraží, mimo vzájemný zápas	str. 23 (47)
15	Most	32	Sparta	45	cesta	ne	místo	15 km od Mostu	str. 25 (47)
16	Teplice	25	Slavia	20	město	při střetu	ne		str. 40 (47)
16	Sparta	30	Pízeň	25	město	ne	místo	v parku	str. 39 (46)
17	Slavia	30	Ostrava	30	město	při střetu	ne	u busu MHD	str. 42 (47)

18	Sparta	48	Jablonec (15 Jelenia Gora)	38	město	po střetu	místo	v parku	str. 14 (49)
19	Boleslav	10	Jablonec	10	město	při střetu	místo	v parku	str. 5 (49)
19	Liberec	14	Olomouc	14	město	ne	počty		str. 5 (49)
19	Slavia	23	Brno	24	město	po střetu	místo		str. 17 (49)
20	Olomouc	cca.30	Slavia	23	město	při střetu	místo		str. 19 (49)
21	Teplice	20	Jablonec (8 Liberec)	27	město	po střetu	místo		str. 22 (49)
2.liga	Bohemians	19	Hradec	20	město	po střetu	místo	zápas Žižkov - Hradec	str. 18 (49)
2.liga	Ostrava	22	Bohemians	12	cesta	ne	místo	Jakubčovice - Bohemians	str. 21 (49)
22	Brno	34	Slavia	8	město	ne	místo	Slovácko - Brno	str. 13 (50)
23	Slavia	32	Pízeň	37	město	po střetu	místo		str. 15 (50)
24	Boleslav (7 Hradec)	30	Teplice	28	město	ne	místo	rozbití skla busu	str. 13 (50)
24	Sparta	70	Slavia (2 Walbrzych)	35	město	při střetu	místo		str. 19 (50)
26	Zlín	20	Ostrava	25-30	město	po střetu	ne		str. 35 (50)
26	Most	20	Olomouc	25-28	město	ne	místo		str. 36 (50)
2.liga	Bohemians (5 Doubravka, 10 Pardubice)	69	Opava (10 Wroclaw)	41	město	po střetu	místo		str. 17 (50)
Nižší	Hradec B	12	Cheb	12	město	při střetu	místo		str. 12 (50)
29	Olomouc	30	Sparta	18-20	město	po střetu	místo		str. 20 (51)
30	Zlín	24	Olomouc	35	město	ne	místo		str. 26 (51)
2.liga	Hradec (9 Boleslav, 2 Náchod)	38	Opava (8 Wroclaw)	31	město	ne	místo		str. 23 (51)
2.liga	Bohemians	22	Žižkov	?	město	po střetu	ne	bitva o hospodu	str. 42 (51)
ČMFS	Jablonec	19	Budějovice	19	cesta	ne	místo	v Boleslavi	str. 44 (51)

2007/2008

Kolo (soutěž)	Fanouškovský tábor 1	Počet 1	Fanouškovský tábor 2	Počet 2	Místo	Policie	Domluva	Poznámky	str. (č. FF)
1	Boleslav	18	Žižkov (Sparta)	21	město	ne	místo		str. 4 (53)
1	Budějovice	24	Olomouc	cca.15	město	ne	ne	nádraží	str. 4 (53)
1	Kladno	?	Teplice	17	stadion	po střetu	ne	napadení domácího sektoru	str. 16 (53)
1	Bohemians	17	Ostrava	56	město	po střetu	ne		str. 18 (53)
2	Teplice	20	Jablonec	8	cesta	ne	místo		str. 35 (53)
3	Bohemians	min.25	Olomouc	15	město	ne	místo		str. 36 (53)
5	Sparta	15	Olomouc	15	město	při střetu	počty		str. 38 (53)
2.liga	Opava	15	Slovácko	min.5	stadion	při střetu	ne	napadení hostujícího sektoru	str. 21 (53)
UEFA	Jablonec	30	Austrie Wien	?	stadion	při střetu	ne		str. 44 (53)
6	Slavia	25	Ostrava	70	město	při střetu	ne		str. 12 (54)

9	Zlín		25	Olomouc	?	město	ne	ne	hospoda	str. 18 (54)
12	Slavia		22	Sparta (4 Žižkov)	25	město	po střetu	místo	zápas Slavia - Teplice	str. 11 (55)
12	Kladno		min.10	Sparta (Žižkov)	min.10	město	při střetu	místo	zápas Kladno - Plzeň	str. 12 (55)
14	Boleslav (9 Hradec)		18	Teplice	23	město	po střetu	místo	v parku	str. 22 (55)
14	Sparta		min.15	Ostrava	6	cesta	po střetu	ne	zápas Kladno - Ostrava	str. 24 (55)
14	Slavia		27	Olomouc	23	cesta	při střetu	ne	Kolín, demolice vlaku	str. 21 (55)
15	Teplice		21	Bohemians (6 Rumburk, 6 Pardubice)	31	cesta	ne	místo		str. 40 (55)
16	Boleslav		14	Bohemians (Pardubice, Rumburk)	15-17	město	ne	místo	zápas Boleslav - Olomouc	str. 41 (55)
2.liga	Opava		15	Ostrava	15	město	při střetu	místo	zápas Opava - Jihlava	str. 18 (55)
17	Slavia		11	Budějovice	12	město	ne	ne	nádraží	str. 12 (57)
17	Teplice		30	Most (35: Jablonec, Liberec, Jelenia Gora)	45	město	ne	místo		str. 13 (57)
17	Olomouc (13 Brno)		min. 50	Bohemians	65-70	cesta	po střetu	místo	zbraně, proražení lebky	str. 10 (57)
19	Žižkov		7	Bohemians	30	město	ne	místo	v parku	str. 20 (57)
19	Olomouc		30	Sparta	19	město	při střetu	místo	hospoda	str. 21 (57)
19	Olomouc		12	Sparta	24	město	po střetu	místo		str. 21 (57)
20	Ostrava (13 Katowice)		85	Slavia (13 Walbrzych)	46	město	ne	místo	pole osvětlené auty	str. 35 (57)
21	Jablonec		10	Brno	10	cesta	ne	počty		str. 38 (57)
22	Zlín		20	Slavia	20	město	ne	počty		str. 13 (57)
24	Teplice		20	Olomouc	12	město	při střetu	místo		str. 6 (58)
25	Most		21	Bohemians	18	město	ne	místo		str. 21 (58)
2.liga	Hradec		max.30	Opava (12 Wroclaw)	30	město	ne	místo		str. 14 (58)
27	Bohemians (7 Doubravka, 5 Rumburk, 4 Pardubice)		48	Sparta (3 Žižkov, 12 N.O.)	61	město	po střetu	místo		str. 13 (59)
27	Jablonec		14	Olomouc	25	město	po střetu	místo		str. 14 (59)
30	Ostrava (13 Katowice)		15	Bohemians	max. 60	cesta	ne	ne		str. 37 (59)
2.liga	Opava		20	Ostrava	20	město	ne	počty	zápas Opava - Hlučín	str. 40 (59)